

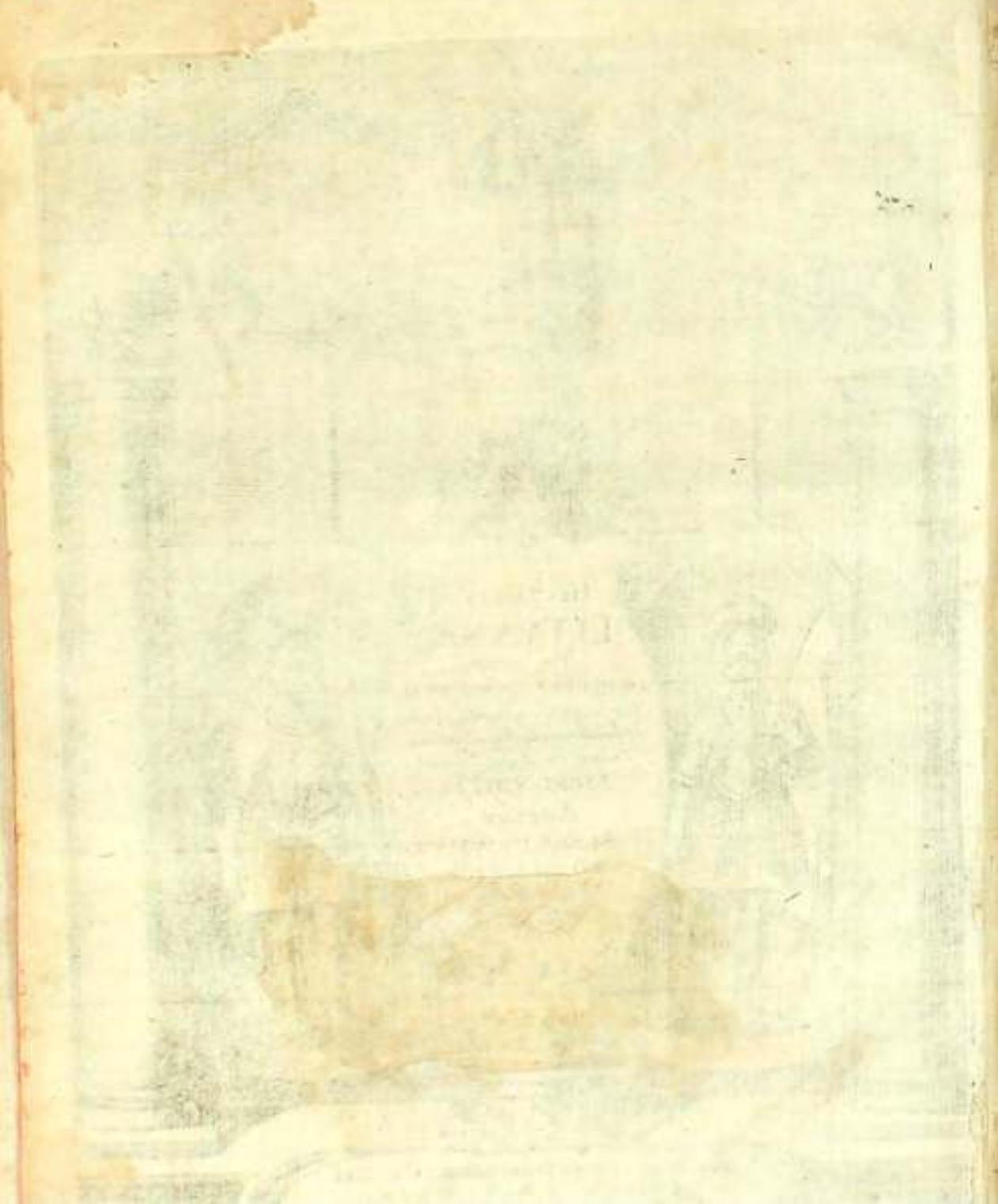
HISTORIA
LITVANÆ

Pars prior;
DE REBUS LITVANORVM
Ante susceptam Christianam Religionem,
conjunctionemque Magni Lithuaniae
Ducatus cum Regno Polonie,

LIBRI NOVEM.

Auctore
P. ALBERTO WIIVR
KOLALOWICZ,
Soc. Iesu
S.T.H.D.

DANTIS CI. SUMPTIBVS GEORGII FORSTERI.
Bibliopole S. R. M. A° 1650.
Cum Privilegio S. R. M. Poloniae et Sueciae.

Illustrissimo ac Celsissimo Domino,
Domino

CASIMIRO LEONI
S A P I E H A,

Magni Ducatus Litvaniæ

PROCANCELLARIO,

Slonimensi, Luboszanensi, Volpensi, &c. &c.

G V B E R N A T O R I.

Domino ac Patrono Gratiostissimo.

Istoriam Litvanam, operâ
ac studio Reverendissimi
Patris Alberti Kojalowicz
affabré elucubratam & ab
ipsis gentis hujus incuna-
bulis cœptam, perque juventam adus-
que virilem ætatem diductam, meis vero
sumptibus nunc demum exscriptam, si
cui

cui alii , quām Tibi , inclyte Heros , inscriberem , piaculum propè inexpiabile videri posset. Tu etenim ex illa familia nomen ortumque trahis quæ inter Litvanas non solum antiquissima , & , nî fides vetustissimorum Annalium vacillet , vel ipsa Olgerdi tempora anteit , aut certè coæquat ; verum etiam , ob res domiforisque præclarè gestas , audit præclarissima , hujusque operis partem occupat haut postremam . Ex hac viri omni ævo fortissimi ac prudentissimi , maximi Senatores ac bellicosissimi Imperatores , non aliter quam ex equo Trojano , caturvatim prodiere , quorum Catalogum texere , nec mei ad præsens est instituti , nec mearum virium . Satis erit unum vel alterum solum recensuisse . Inprimis de Bogdano Palatino Minscen . extat apud scriptorem non incelebrem , omni cedro dignum

dignum Elogium. *Vir* inquit *ille, benevolentia & humanitate præcipuus ideo in bello felix.* Et iterum ibidem , de Andrea Palatino Polocen. ita scribit : *Erat strenuus & fortis, quia nunquam crudelis.* De altero verò Andrea , Palatino Novograden. magni illius Ioannis filio , qui sub Rege Sigismundo I rebellionem Ruthenicam in ipsa , quod ajunt, herba oppressit , dignum memoratu est , quod viginti quatuor millia Moschorum cum Tartaris devicerit, & ad internecionem usque deleverit , prout ex antiquis monumentis refert Paprocius nostras. **Quid memorem Parentem Tuum laudatissimum ?** Is sanè judicio sapientissimi Regis Stephani præ tot reliquis dignior habitus , quem Curiæ suæ Regiæ , tanquam fidum Achatem perpetuo addiceret. Post cuius verò Regis excessum, ad summos in Republica honores , grada-

tim ascendit , tandemque Dux Exercituum M. D. Litvaniæ post magnum illum Litvaniæ Scipionem Chodkevicium, suffragio totius Reipubl. fuit declaratus.

Quam ille nactus Spartam adeò exornavit, ut redivivum crederes in ipso Chodkevicium. Sed ad Te ipsum, inclyte Heros , mea properat Oratio. Tu sanè jure quodam proprio , hujus operis dedicationem Tibi vindicas.. Nam ut cætera taceam , quæ Tu in Toga ac Pace hactenus gessisti ; qui legationem ad Moscoviaæ Principem , gravissimis in Reipubl. negotiis, ea in ætate, quæ, et si non annis prudentia tamen maturuerat , subiisti, ac laudabiliter absolvisti : qui summos in Republ. Magistratus, ea fide atque integritate administrasti, ut quod in Te desideret quisquam , non habeat, quod vero miretur, ac imitetur, plurimum : qui lite-
rarum

rarum ac literatorum fautor semper fui-
sti eximius : promotor verò earundem
beneficentissimus : qui Academiam Vil-
nensem bonarum mentium excultricem,
fæcundamque literarum altricem , pro-
fessione publica Iuris Civilis & Canonici,
qua hucusque erat destituta, primus ex-
ornasti, inque ejusdem Doctores magni-
fica stipendia ex proprio ærario Tuo
contulisti. Illæ insuper in Sago & bello
nuper adeò res fortiter gestæ , sifarii si-
lentio involvi neutiquam possunt. Cùm
enim perruptis fidei ac subjectionis re-
pagulis, licentiosa Cosacica tempestas, in
universam Rempubl. Polonam detonare
cæpisset , & jam etiam ipsi Litvaniæ in-
grueret, Tu inprimis, Heros magnanime,
imperterrita pectore eam primus exce-
pisti , Tuique Exercitus robore discussi-
sti, ac Rempubl. periculofissimo tempore
servasti.

servasti. Ita ut Tibi Liberatori ac Conservatori Litvaniæ, meritò Litvaniæ debeatur Historia. Accipe ergò Illustrissime Heros serenâ fronte de meis manibus opus præsens Historicum, quod Tibi Author ipse consecratum esse voluit, meque in numerum Clientum Tuorum gratiosè suscipe, benignè fove ac clementer conserva. Dantisci anno 1650,
die 1 Iulii.

Illust^m. Celsit. Tuæ

Devotissimus Cliens

GEORGIUS FÖRSTERUS.

A V.

A V T H O R I S
P R Æ F A T I O

ad eundem

Illustrissimum Dominum

CASIMIRVM LEONEM
S A P I E H A M.

L U S T R I S S I M E D O M I N E ,

*Quo tempore Litvana hac Historia,
ex eruditorum censurâ, in apertum pro-
spectare cœpit, publicam Litvania inco-
lumentatem magnâ sui parte Tuæ Celsitudini innixam
reperit. Quare cum absque Patrono prodire non aude-
ret, neminem alium ante Celsitudinem Tuam ambire
potuit: ne videlicet aliunde sibi quereret patrocinium,
quam ubi Publicæ Rei præsidia advertebat. Profectò
fato quodam ita Res Litvana agitur; ut inter Dome-
sticos motus, adversus supraem pericula è Sapiehana
Domo prima veniant præsidia. Graves olim Avorum*

* *

memo-

P R A E F A T I O

memoria, ex Glinsciana factione incubuerat tempestas; atque, si ad destinatam prodigionem Russorum defectio accessisset, extrema futura. Verum consilia rebellium maturè à Ioanne Sapieha deprehensa, Regi indicata contrariis artibus oppugnata; eo ipso robur amiserunt quòd ante quam ex integro coaliissent in lucem fuissent protracta. His verò ipsis luctuosis mensibus, quando à Morte Vladislai IV Zaporouviana rebellio, Russis, Scythicisque legionibus succincta, tot agrestes in excidium Nobilitatis armauerat; quanta vastitas Litvaniam exercuisset? nisi Sapiehana præsidia in tempore submissa, retardando hostium progressui præsto adfuissent. Sub præsenti discrimine, multis in suam solum rem intentis, multis nihil ultra verba vacuaque rebus consilia promentibus, multis inter stipendiorum licitationem harentibus, pauci solo Honesto, germanoque Honesti præmio Famâ contenti, laborantis patriæ curis sese impendebant: porro inter hosce paucos Tua Celsitudo militem de proprio lectum, ita oportunè bifariam hosti frenando objecit: ut & Russia alba ulteriores provinciæ, & propinquior Polesia Litvania, integratatem suam illi,

A V T H O R I S.

illi , aut ante omnes , aut inter primas , debeant : Privatus hac loquor , sed ex mente , sensuque Reipublicae : cuius nomine , hoc ipso 1649 Christi nati anno , ultima Ianuarii die , publica gratia Senatu Equestriique Ordine in Comitiis Cracoviensibus presente aetate sunt ; quod periclitanti in Lithuania Reipubl. non manipulis sed integris subsidia tuleris . Atque hac quidem , cumulatius & pro merito narrata illius etatis historia ad posteritatem transmittet : hic tamen obiter attingenda necessario erant ; ut testatum seculis factorum Historiam Lituanam non potuisse à me aliter in publicum mitti quam sub Tua Celsitudinis patrocinio . Necesse enim omnino erat , ut idem esset Historia Litvana Patronus , qui Rei Litvane præcipuus vindex . Quare cum ex publica omnium bonorum gratulatione in confessu sit , à Tua Celsitudine , insigni in patriam pietate , studio incredibili , sumptibus magnificis , Rem Litvanam his luctuosiss temporibus , maxime promoveri : ut non ad conspectum modo , sed etiam sub peculiare patrocinium Tua Celsitudinis hac Historia Litvana admittatur , singularis erga Patriam , Rerumque ejus incrementa

amor

P R A E F A T I O A V T H O R I S.

*amor Sapiehano ac præfertim Tuo pectori genuinus,
facile persuadebit.*

Celsitudinis Tuæ

Cliens infimus

ALBERTUS WIIUK KOJALOWICZ,
Soc. Iesu.

F A C V L T A S.

E Go Infra scriptus Soc. Iesu per Provinciam Litvanicæ
Præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab
Admodum Reverendo P. nostro Vincentio Caraffa Præ-
posito Generali, facultatem concedo, ut Historiæ Litva-
næ pars prior à P. ALBERTO KOJALOWICZ scri-
pta & ab aliquot ejusdem Societatis Iesu Theologis re-
visa ac approbata typis mandetur. In quorum fidem has
literas manu mea & Convento Officii sigillo munitas de-
di. Vilnæ 25 August. anno Domini 1649.

Locus sigilli.

ANDREAS KLINGER.

HISTO-

HISTORIÆ LITVANÆ

P A R S P R I O R,

De rebus Litvanorum ante suscep-
tam Christianam religionem.

L I B E R I,

De rebus *Litvanorum ante Italorum in
Litvaniam adventum.*

Historiam Litvanam , singulari-
sedulitate parique fide, è Rus-
orum atque Crucigerorum
monumentis erutam , pri-
mus ferè vulgaverat Matthias
Stryikowski Osoflevitius, *Canonicus Samo-*
gitiæ, gente Polonus, vir sua ætate pereru-
ditus. Longè tamen minore operæ pretio
id præstítit , quàm vel ipse ex æquo spera-
bat, vel labor impensus merebatur. Rerum
enim ab eo comprehensarum notitia , ne-
que loco ultra terminos , intra quos gestæ
funt; neque tempore, ad posteritatem mul-

A

tùm

*Historie
Litvane
scribenda
occasio.*

tum propagari poterat. Vtrumque autem evenire, necesse erat; quod liber Polono sermone conscriptus, exterorum quidem usibus planè inutilis esset: domi verò, distractis pridem paucis exemplaribus, brevi interitus videretur. Optabant itaque non pauci, ad auctoris rerumque ipsarum memoriam in seculo reponendam, librum iteratò sub proelium mitti: & quidem latinè loquentem, ut à pluribus posthac intelligeretur. Non omnino votum hoc probabam. Nam quemadmodum latinarum literarum cultus, in patria nostra in dies cumulatius ex crescens, meritò exigere videbatur; ut juventuti quispiam scriptor ad manum esset, è quo cum domesticæ Historiæ cognitione, Romanæ linguæ notitiam gustumque, à tenero hauriret: ita non leviter vereri oportebat; ne si candidus nimis interpres integrè universa è patro sermone redditæ latinè vulgaret; auctorem optimè de Litvania meritum, at plerisque locis extra leges Historiæ libere inter suos proiectum, censuræ eruditii

Lecto-

Lectoris obnoxium faceret. Quare ita aliorum desideriis faciendum erat satis, ut auctoris opinio integra relinquatur. Quod quanquam præstitum à me, nullatenus confirmare ausim: tentatum tamen esse, ingenuè fateor. Inde verò prouum erit non malevolo Lectori advertere, quid à me exigere debeat, quidve ab illo, cujus nomen non dissimulavi: ut ita utriusque labore, absque alterutrius injuria, si velit, frui possit. Neque enim Historiam novo à me labore concinnatam, sed ex annalibus Matthiæ Stryikovii excerptam, ad ordinem legesque literarias, quantum tenue ingenium, & longè minor eruditio, inter alia severiora studia, permettet, redigere aggredior.

Atque ut inde mihi scribendi sit initium, unde rerum scribendarum; profectò fidem, quæ scriptoribus semper inter primas curas, nullibi ferè minùs Historia apud posteros meretur: quam ubi pò populorum progressus, ad primam originem ac veluti fontem revocat. Mutatio sedium, atque

appellationum , vicissitudine plurium sæculorum implicata, ita sæpè veritatem confundit ; ut eam à fabulis expeditam promere , negotium sit omnino insuperabile. Initia enim rerum publicarum intra barbariem plerumque concepta , scriptoribus caruerunt : Maturior deinde earum ætas disciplinis variis ad humanitatem exculta, quidquid inter natales suos humile deprehenderit, ut alienum respuit : solaque ea in veris & suis numerat ; quæ altius surgunt, magisque ornant. Exteri vero Scriptores alienorum plerumque non admodum curiosi sunt: & quamvis exactius quandoque consignent , quidquid cum assumpta scribendi materiâ , gestorum series confudit, in cæteris tamen illam veri speciem sequuntur , quam vulgaris fama obtrusserit ; multum , ut solet, de falso trahens. Quod si insuper affectu aliquo stylum ferri permiserint : tota planè, sub odio aut emulatione, veritas disperit. Dissidia enim animorum , occultâ quadam vi , finitimis ingenerari videntur, quæ armis quoque quiescentibus , stylo obstinate prosequi , pleris-

plerisque mos est. Hæ ipsæ fortasse causæ sunt, cur de origine & moribus Litvanorum & pauca prodita , & ex iis multa incerta, pleraque apertè falsa , circumferuntur. Illud tamen apud omnes extra controversiam: Vniversam hanc Sarmatiæ Europææ portionem, quæ Prussiam, Samogitiam, Curoniam, Livoniam, Estoniam, Litvaniam, Iatvieziam seu Subsylvaniam, aliasque aliquas à Venedico mari remotiores terras complectitur, ab illis olim populis habitatam fuisse, quibus communis ut sermo, ita & origo cum Litvanis. Gothos eos alii, Cimbros alii fuisse volunt, ex insulis Gothici Oceani egressos. At verò quoniam numerosissimi hi populi mutatis primis sedibus totâ latè Europâ, sub diverso nomine sæpiùs exundarunt ; non est planum, quo nomine ab externis scriptoribus appellantur ii ipsi , qui nostratibus dicuntur Prussi, Litvani, Samogitæ, Lotavi, Iatvingi, Poloucii, Piecinigi. Mihi inter tot amba ges, ubi cardo rei solis conjecturis vertitur, delectum instituenti , non leve argu-

mentum è Wolfgango Lazio fuerit, antiqui-
 tus eos populos Herulos nuncupatos. **Hic**,
 scriptis præterito sæculo commentariis,
 Septentrionalium populorum mutationes
*Herulorum
populares
Litvani.*
 eruditè vestigans, cùm lib. 20, in Herulo-
 rum mentionem devenisset, memorat eo-
 rum reliquias Italiâ pulsas in Megapolita-
 no territorio confedisse, Verulosque nunc
 dici. Sermo illis, à reliquis circumjacenti-
 bus populis omnino discrepans est; cujus,
 ut exemplum **Lectori** scriptor exhiberet,
 vulgari eorum linguâ sacram Orationem
 cubitalibus literis executus est. Hanc cùm
 attentiùs legerem, eandem omnino magnâ
 parte esse deprehendi, cum illa, quam in-
 ter Litvanos ac Lotavos, usus hodie reti-
 net. Herulis proindè veteribus, Litvaniam,
 & reliquas ejusdem gentis provincias, se-
 dem atque originem fuisse vix possum am-
 bigere. Accedit, quòd leges & instituta
Herulorum, paria sint illis, quæ de Majo-
 ribus Litvanorum varii prodiderunt. Vtrif-
 que iidem ferè in religionibus ritus: utrif-
 que olim mos propinquos, senio aut mor-
 bo spem

bo spem omnem evincente confectos, trucidandi : mancipia, equos, canes, & quidquid in vivis carum habuissent, funerali rogo, unà cum defunctorum cadaveribus exurendi : aliaque sexcenta. Ipsa vetera Ducum ejus gentis nomina, similium vocum affinitate, ad commune populorum iisdem terris progressorum genus, legentis memoriam retrahunt. Quis enim Zivibundum, Algimundum, Narimundum audiens, non facilè cogitet Herulum quempiam aut Longobardum nominari? Hæc porrò nomina Litvaniæ Principum sunt. Populi nimirum Litvanis loco finitimi, origine ac lingua socii, à Sclavinis Duce Lecho Sarmatiam ingressis, sedibus suis moti, atque ab iisdem per convicium (uti quidam annotarunt) Sclavonico vocabulo Vandali dicti sunt. Longobardi etiam, quorum primas sedes Lotaviæ finitimas Scriptorum aliqui collocant, à longiore barbae pilo vulgari Lotavis ac Litvanis sermone *Ilgabarzdaii* nuncupati, à Russis forte à Sarmatiâ exacti, Germaniam primùm, tum

tum alias Romanorum provincias invaserunt. Heruli denique variis occasionibus à regione sua avulsi , sæpius imperium Romanum, ipsamque Italiam infestarunt: paulò post ex hostibus socii , inter auxiliares copias recensi , pluribus sæculis stipendia sub Romanis signis meruerunt. Qua autem potissimum occasione , quove sæculo , aliqua Gothorum aut Cymbrorum, aut (quod proprius vero est) Herulorum tribus , Litvani dici cæperint , nihil uspiam certi reperio. Illi primùm ante alios exerrant, qui huic appellationi annos ab Italorum adventu supputant. Placet illis Italos in hasce regiones delatos , seu exilii locum , seu erroris terminum Italiam nuncupasse: quod, inter barbaras terras , dulce patriæ nomen conservare voluissent : sed paulatim posteris memoriam præteriorum deponentibus , tempus sensim literas permutasse , & Italiam in Litaliam , tandem in Litvaniam transformasse. Alii potius , vel à littore in quod primum peregrini exscendissent , vel à littore tubæ nomen ductum contendunt.

Vnde Litvanie nomen & de Litaliano seniore.

Vocum

Vocum similitudine illi capiuntur : vernalculo enim sermone Litvania , Lituva seu Littuba dicitur. Certè quanquam multæ Latini sermonis reliquiæ inter Litvanas voces passim occurrant ; imò inflexione ipsaque accentuum varietate , ultra alias Sarmaticas linguas , ad Latinam & Græcam sese acclinent : leve adhuc inde est argumentum, pro adducta suspicione. Livonibus enim seu Lotavis ac Litvanis, similis sermo est ; æquè Latinis Græcisque vocabulis inspersus : cum tamen ad eos nec nominis communio , nec commercia advenarum Italorum pertigerint. Quemadmodum igitur Livoniæ, ita Litvaniæ nomen, Italorum in eas partes adventu antiquius est. Latinæ verò , Græcæque linguæ vestigia , quæ inter hos populos hæserunt , ab ipsifmet indigenis illata sunt. Post plures illi annos , per Italiam aut Thraciam in castris exactos , cùm majore identidem numero domos repeterent ; ultra opulentas prædas , exteræ linguæ usum ad suos reportabant. *Vetus est , & commune malum : extra partiam,*

*Alanis à
Principe
suo dicti
Litvani.*

triām, de peregrino aliquid haurire; atque fastidium rerum domesticarum præferre: Et ut supra vulgus sapere vidantur, voces exteras, patriis abolitis, per intervalla substituere. Ad eos igitur magis animus ac fides propendent, qui unam aliquam Herulorum tribum, Alanos olim dictam, existimant: sedemque ejus (in ea Litvaniæ ora, quæ Samogitiæ propior Nemo seu Chrono, Vilia seu Nericide, & Duna flaviis intercipitur) Alaniam primum, posterioribus vero annis, Littalaniam & Litvaniam à Principe suo Littalano seu Lituone juniore nuncupatum.

Anno 366. Valentiniano enim Primo per Orientem imperante, Heruli, Gepidæ, Alani, magnis copiis in varias sese Romani imperii provincias effuderunt: in Germania cùm latè cædibus atque igne sœvirent, Alani ad Rhenum in Sicambros impegerunt: atque ab iis, repressi, ac propè deleti. Accisis eâ clade Herulorum viribus, cùm nec ulterius laceratæ legiones securè promoveri possent; nec loco, quem ceperant, diu confistere: Dux Copiarum Littalanus auctor fuit,

fuit, ut maturo in confinia receptu, quæ supererat, juventutem periculo exemptam, meliori fortunæ servarent. Arreptum est avidè consilium, non tam Ducis auctoritate, quam hostium metu urgente. Fugientibus similiores in Prussiam sese receperunt. Vitatâ enim patriâ, quam ingredi sine probro non poterant; profugis, proxima ex sociorum provinciis Prussia, occurrebat. Ibi Littalanus, magistratu inauspicatò militiæ gesto, more gentis abiit. Nulli nimirum tunc illis domi Principes erant, nulli Iudices, imò nulla in commune societas: sed familias singulas per agrum ac nemora dispersas, propinquior tantùm cognatio colligebat. Rumor verò hic de ingenti Alanorum strage, ac desperatus reliqui ex cæde militis redditus; eos, qui castris inepti, domi manferant, plurimùm follicitos habuit. Circumspiciebant sese: atque inde latera finitimorum injuriis obnoxia; hinc amissis quos opponerent viris, nulla præsidia videbant. Nihil omnino succurrebat aliud ad communem salutem

*Alanorum
in Prussiam
adventus.*

præsentius , quām convasatis omnibus in
Prussiam migrare. Nec difficile fuit factu:
cūm conclamatum fuisset ad iter , tenuem
fortunam ditissimus quisque facilè curru
cepit : neque multum impedimentorum
erat ex reliqua re familiari ; cuius copia,
ultra necessaria armenta , non extendeba-
tur. Suscepta in fidem libenter à Prussis
natio finitima : non enim metuebant peri-
culum à populo, religionibus , linguâ, riti-
bus, origine, socio : quem supra tot publi-
cæ pacis vincula , novum etiam hoc bene-
ficium arctiùs ad concordiam obligabat.
Gaudebant accessionem virium non levem
factam , eo potissimum tempore , quando
finitimi populi sedibus ad Vistulam pro-
motis, arma jam ex propinquuo incipiebant
Prussiæ intentare. Sed crescentibus deinde
per mutua connubia utriusque gentis fa-
miliis , multitudo hosti formidabilis , sibi
propè fatalis evasit. Vix in se ipsam per
domestica odia non concidit. Vbi primum
cultus ager deficere ; mox potentiores, te-
nuioribus exactis, aliena usurpare , & pos-
sessio-

sessionum fines pro cupiditate prolatos , vi
invadere : hinc jurgia ac lites ; nec alias
controversiarum exitus , quam ille , quem
absque lege ac Magistratu viventibus , fe-
roces animi primūm occupant : nempē
per mutuas cædes. Quanquam non tam
exitus hic controversiarum erat , quām fons
perpetuus odiorum : cùm injurias alii pro-
movent , alii amovent cædibus ; ipsas de-
inde cædes , totis mutuò ulciscuntur ca-
stris. Status hic rerum omnium perturba-
tissimus , barbara licet pectora tangebat :
neque etiam illa , ita omnem humanitatem
exuerant , ut non sentirent ; præsertim ,
cum quæ in aliis vel detestarentur vel lu-
gerent , eadem in se suisque timere , illi ma-
gis cogerentur , qui innocentiores. Cum
igitur ex pacis cupiditate , tædium turbati-
rum , animos occupasset ; de remediis pri-
mūm singuli apud se agitare , tandem cum
amicis communicare. A privatis in publi-
cos congressus , res derivata , prudentiori-
bus grata accidit , probataque est vehe-
menter. Duplex consilii genus animo suc-

*Videamus
tas primus
Præfessorum
atque Alu-
norum
Principes.*

currebat. Vnum , ut Princeps legeretur , qui singulorum cupiditati legem authoritate sua poneret; agros limitibus definiret, de controversiis decerneret ; jus belli ac pacis summum haberet. Alterum, ut coloniis aliquot ab se dimissis , Respublica populi multitudine , velut corpus sanguinis exundantis imminutione, relevaretur. Neutrū tamen statim perfici potuit. Soluti hactenus omni legum metu , sub arbitria Magistratus ire , refragabantur : & nemo primus , ad peregrinas sedes per pericula quærendas , paterno agro excedere , volebat. Attamen ad consentiendum tam salubri consilio , vel tempus ipsum feroceſ animos emollivit ; vel necessitas , si quid residuum de duro supererat , perfregit. Nam qui variis expeditionibus Romani imperii provincias pervagati domi conſiderant ; pacem publicam , velut portum à tot naufragiis, curiosius perquirebant. Adverterant illi , quietem publicam , communi sub iisdem legibus ac Magistratu , societate confondere: idemque in sua patria factum studiosè cupiebant.

piebant. Sed qui primus manum operi admoveret, nullus erat : tum quòd ratio, qua res adeò insolens perficeretur , non appareret ; tūm quòd inter feroce s legumque ac imperiorum impatientes populos , de tanti negotii eventu , desperaretur. Ausus est tamen rem arduam aggredi Veidewutas , ætate grandis , familiâ copiosus, tribu Alanus. Fuerat viro à natura , ingenium versatile & audax , atque in agendo dexteritas mira : accedebat , quòd diuturnis extra patriam stipendiis , fortitudinisque militaris opinione , & inter suos princeps haberetur , & inter hostes clarus. Duo ille potissimum agenda menti præfixerat. Gentem ferocem ad humanitatem aliquantum componere , ut facilior illi esset Principis cum summâ potestate incumbentis patientia : tum ita successus temperare ; ut si confilia Principis eligendi populo placuissent, ille Princeps diceretur, qui solus ferre Principem , reliquos docuisset. Cùm igitur inter publica gentis comitia , privatus de præficiendo omnibus uno Duce sermo fuisset

fuisset illatus ; & plerique propensas sententias ad Rempublicam sub commune caput redigendam , aperte præferrent : petitâ acceptaque dicendi copiâ , ancipites adhuc reliquæ concionis animos , in suas partes eum agresti hac oratione pertraxisse traditur. *Nisi* , inquit , *apibus ipsis stultiores effetis* : *res* , *de qua agitis* , *pridem concordiam apud vos* , *atque optatos eventus* , *habuisset*. *Nam quibus res familiaris inter manus est* , *probè scitis* , *tanto apum examini unicum Regem præesse* ; *penes quem sint imperia* : *reliquis obsequendo intentis*. *Ille solus operas singulis dispensat* , *ille ocio torpentes nec laboris ferentes* , *alveori velut civitate* , *extorres agit* : *cetera verò in obsequium promptæ* , *designatis laboribus studiosè instant* , *nec prius quiescunt* , *quam opus ad numeros absolutum advertant*. *Hac* , *qua in singulos dies* , *sub vestris oculis agi* , *certi es* ; *in vestra commoda prudenti imitatione transferte*. *Renunciate unum Principem* , *cujus imperio libertas vestra permittatur*. *Ille de controversiis decernat* , *injurias cadesque arceat* , *fas ac justum tueatur* , *securitati publica provideat*. *Quod ut rectè atque ex officio exequi possit* , *vita mortisque jus ei in omnes* ,
cum

cum plena potestate esto. Mirum quanto ut dicentem silentio , ita cum dicere desisset , plausu , concio sit prosecuta. Comitii totius , in ea quæ suaserat Veidewutas consentientis , vox unica erat. *Num Veidevuntas ipse , vellet esse Boioteras , nimirum , apum Rex ?* Neque ille novi regni onus detrectare poterat : ne quod dicendo persuaserat , fugiendo suspectum redderet. Integris itaque Comitiis , summo consensu , primus Prusorum atque Alanorum (qui postea Litvani dicti sunt) Princeps est renunciatus. Initia principatus ad ordinandam aliquam Reip. formam , quantum barbarâ a sequi potuit cogitatione , studium advertit. Plebem inprimis vagabundam , nullisque sedibus affixam , per tribus ac cohortes recensuit , & certis villarum agrorumque limitibus circumscripsit. Tum , hactenus actâ tantum ex hostico prædâ vitam & rem familiarem tueri solitos , agri colendi , pecorum alendorum , venationum , aliarumque rusticarum operarum studiis ad dixit. Leges deinde tulit , quibus vagos

*Ordinatio
Respublica
Prusorum
& Alanorum.*

concubitus severè inhibuit; perpetua verò conjugia, ad unam thori consortem restrinxit. Familiam tantam cuique permisit, quanta domesticis laboribus sufficeret: eadem necessitate pecorum numerum definivit. Debles præterea, laboribusque ineptos, ali vetuit: qua in re, ita durior ejus genius humanitatis jura procul caverat, ut naturæ ipsius oblitus fuerit. Permisit enim filiis, ut parentes, ob ætatem aut morbum, labori jām impares, strangulazione è vivis expungerent: atque ita sese & domum impensis inutilibus expedirent. Iстis legibus Rempubl. novam administrabat. Multum interea dissimulare cogebatur, ne *insolentia imperii* (quæ *inassueto plusquam gravis est*) ex nimia imperantis severitate, priùs fastidium odiumque contraheret, quam in consuetudinem usu abivisset. Fortunæ igitur progressus, ipse benevolis alloquiis, & mirâ comitate adjuvabat. Faciliores in dies subditi ad imperata capessenda reddebantur; cùm mutuam benevolentiam, quâ animi emollirentur, ac secum in vicem

vicem innectarentur, variis novus Princeps promoveret artibus : potus ex aquâ melle diluto conficiendi rationem invenit ac edocuit : convivia publica, locaque amicis compotationibus destinavit : jus hospitii ut sacrosanctum esset, omniq[ue] humanitate coleretur, gravissimè cavit. Brevi itaque effectum est, ut per hæc commercia, humanitatis dulcedine agrestes animi illecti, spem non dubiam facerent: tanta jam concordiæ publicæ fundamenta jacta ; ut & ad constantiam in ferendo imperio satis esset, & rudibus cogitationibus aliquantum caperetur ; esse aliquid, quod privatis cujusque rationibus anteponi deberet, nempe bonum commune : de quo cùm ageretur, junctis viribus ac studiis, per vitæ etiam ipsius dispendia, contra quemvis hostem decertare, expetibile atque laude dignum esse, persuasum haberent. *Bellum* tamen nullum Veidewutas movit : *sciebat illud solvendis, quām firmandis legibus commodius esse, & efferatos militiae frequentiā animos, faciliūs armorum desuetudine mitigari.* Vitabat castra,

in quibus usu diurno didicerat, *multitudini in armis sese consipienti, contumaciorem semper esse contra imperia audaciam.* Vereri etiam non ex vano cogebatur, ne si inchoata consilia, repente vita desereret: vixdum coalescentis Principatus cursus, morte Principis abrumperetur. Iam enim ille centesimum annum transcenderat, sextum insuper supra decimum ingressus: prolem vero masculam copiosam numerabat; è qua si vel plures imperium ambirent, vel unus aliquis detrectaret obsequium, mollem quam parens eduxerat, filiorum discordiis concisuram facile pervidebat. Maturè itaque Provincias inter filios partitus, Principatum sponte abdicatum, in maiorem natu, volentibus omnibus, transtulit. Ne tamen aut Rempublicam, inter juvenum manus, omnino desereret; aut in ordinem redactus, autoritate omni, inter populares excideret: honores callidè auxit, quorum fastidium simulabat. Summum se sacrorum Regem seu Pontificem, antequam Principatu abivisset, creavit: eum qui

qui hoc magistratu deinceps fungeretur
Krive Kriveito dici voluit. Nomen hoc , à
 Græco sermone derivatum , & sanctum
 sanctissimum significare , quidam autu-
 mant. Sedem Antistiti & sacris, in oppido
 Romnove fixit : lucum quernum ibidem
 Diis consecravit. Locus is vastatus dein-
 de , atque excisus est à Polonis , mortem
D. Adalberto supremi sacrificuli jussu illa-
 tam ulciscientibus : Oppidum verò eodem
 loco deinceps excitatum *sacra securis* etiam-
 num nuncupatur.

Pax Prussiae fratrum Principum concor-
 diâ subsistebat : hæc verò parentis , simul-
 que sacrorum præfidis , reverentiâ. Sene
 deinde fatis concedente , juvenum ambi-
 tione atque levitate , respublica universa
 propè in ruinam impulsa. E cineribus ferè
 parentis , filiorum dissidia accensa , inno-
 xium populum , integris exercitibus com-
 missis , miserè exercebant. Maxima belli
 moles incubuit , in Littalanum seu Litvo-
 nem , minimum natu , matre Alanâ aliorum
 novercâ genitum. Plus ut ferè solet ad

*Litvos seu
 Littalanus
 junior, pri-
 mus Lit-
 uanorum
 Princeps.*

dissensionem valuit odium novercæ , quām ad concordiam , communis genitoris memoria. Atque ut proniores sunt vulgo animi, in eam partem, in quam ejusdem nationis communione trahitur: non parum momenti Litvoni attulit , Alanâ ortum fuisse. Nam præter populum ejus Provinciæ , cui à Patre fuerat præfectus , Alani omnes apertè Litvonis partes sequebantur. Ne tamen diuturno bello populi utriusque vires ad interencionem deducerentur : Litvos, ut erat mitiore ingenio, primus ad pacem fratrum animos tentat : quam cùm obstinatè aliis conditionibus negari videret , universam Alanorum gentem , Prussiæ Anno 373. finibus eduxit: atque ad antiquas sedes regressus, illas occupavit, quæ ducta ex Principis hujus appellatione Litvania & Lotvia seu Lotavia, vulgò vocantur. In Samogitia verò seu Sudinia, atque eâ parte Prussiæ , quam Sambiam dicimus , Saimo Litvonis frater imperabat. Populis illius provinciæ aboriginibus, constans semper, cum Litvanis amicitia fuit. Quid deinde toto
Litvo-

Litvonis Principatu aëtum sit , qui Reip.
novæ progressus, quæ cum finitimis bella?
nihil uspiam reperio. In ejus tempora in-
cidisse videtur insignis clades Poloucio-
rum , quos Hungari seu Hunni ab Hugro
fluvio , Pannoniam versus tendentes , ad
Tanaim fuderunt. Erant Polouci gens Anno 383.
ejusdem cum Prussis , Litvanis, ac Lotavis
originis : argumentum ejus rei est , ex reli-
quiis quas ad Phinoniæ fluvium Chorelam
residuas , intra Moschi imperium, commu-
ni cum Litvanis sermone , proximo adhuc
sæculo , usas esse , qui viderant testantur.
Sedes Polouciorum à Volgâ fluvio, in Phi-
noniam usque excurrebant. De successo-
ribus Litvonis, nihil inter scriptores habe-
tur. Illud tamen dubio vacuum est , Ala-
norum seu Litvanorum copias , fuisse ad-
mixtas iis, quibus Gothi, Vandali, Longo-
bardi, ac præcipuè Heruli, varias à Septen-
trione in Romanum imperium susceperunt
expeditiones. Neminem igitur ægrè ha-
bere debet , si calamum extra Litvaniam
extulero , & leviter ea perstrinxero , quæ
ab hoc

Polonii ab
Hungis
caſi.

ab hoc ipso sæculo per Herulos primūm,
deinde Longobardos, in Italia acciderunt:
præsertim, quodd inde semina narrationis
sequens liber ducat.

*Herulorum
extra suam
Patriam
bella.*

Anno 475.

Anno 487.

Ottocharus in primis seu Odoacer He-
rulorum Rex, à nepote Romani Impera-
toris Augustuli hoste, è Germania evoca-
tus, Ticinum primo impetu aggressus, bre-
vi oppugnatione in potestatem rededit, &
Orestem Imperatoris parentem captum, in
vincula conjecit. Promotis ulteriùs cum
victoriâ armis, Romam occupavit; atque
extinctis per Occidentem Romani Impe-
ratoris titulis, primus exterorum Romæ
regnavit: sed absque nominis, purpurae-
que regiæ usu. Anno regni duodecimo in-
signibus aliquot victoriis Rugios confe-
cit, Pheleteum Regem cepit, filium ejus
Fridericum profligavit. Victus Rugius
Theodorici Gothi opem implorat: Heru-
lus semel atque iterum à Gothis profliga-
tus, ex ea Germaniæ parte, quam vectiga-
lem obtinebat, vires reparabat: aliquoties
deinde inauspicatò congressus, non am-
plius

pliūs Fortunam aperto campo credidit, sed intra Ravennam recepit. Hic, bello omni ad unam urbem compulso, cùm triennali obsidione neque ad pugnam hostem eliceret, neque ad deditio[n]em cogere Gothus potuisset: pacem ea conditione Herulo obtulit, ut pari dignitate uterque in Italia regnaret. Admissa conditio: non diu tamen stetit integra, seu pax, seu Regni societas, inter communis tituli non tam collegas, quām æmulos. Theodoricus enim Ottocharum convivio humaniter in speciem acceptum, submissis percussoribus inter mensas vitâ & regno exuit: inde ad exercitum Herulorum sibi conciliandum versus, faciles eorum animos reperit. Magna tamen pars Herulorum, ex Italia in Græciam transiit: quòd per foedera permisum esset Byzantino Imperatori, militem inde in auxilia educere. Et quidem imperante Iustiniano singulari operâ Herulorum, Duce Gethero, ad victorias Perficas Bellisarius usus est. Pars alia advocato è patria Duce Date, ad Istrum circa No-

Anno 553. rici fines confedit. Narses quoque in Tota
tila vincendo , Gothisque per Italiam ex-
cidendis Herulorum copiis adjutus est :
qui cùm recepta Italia , mortuoque Iusti-
niano, Byzantium revocaretur, Heruli cum
Ducibus Aliuto & Philimunto , inde ex-
cesserunt, ac per Liguriam in Thraciam pe-
netrarunt , stipendia apud Imperatorem
continuaturi : reliqui deinde electo per

Anno 559. tumultum Sylvaldo Duce Valeriam occu-
parunt. Circa eundem annum Longobard-
i Alboino Duce è Pannonia egressi , vo-
catis ad prædæ societatem variis Sarmatiæ
populis, atque inter eos Gepidis (qui Pro-
copio teste omnium expeditionum Heru-
lis socii fuerunt) ingenti exercitu Italiam
invaserunt. Continuatum deinde longa se-
rie in Italia Longobardicum imperium,
duo ferè integra sæcula complexum est.

Anno 591. Agilulpho regnante, ad Christiana sacra
gens tota transiit: tam primorum plerique,
Arriani; (sectam hanc in Germania & Pan-
nonia hauserant) quàm populus , hucus-
que Idolorum cultor. Seculum proximum
quietè

quietè fermè exactum , diuturna civilia
 bella exceperunt. Quare cùm ea occasio- *Anno 703.*
 ne partium miles possessionibus Romanæ
 Ecclesiæ plures injurias inferret , Stephanus
 Pontifex Pipini Gallorum Regis auxilia
 evocavit. Victi à Gallo Longobardi *Anno 754.*
 pacem cum Romanis non iniquis conditionibus impetrarunt. Sed mortuo Stephano Pontifice , Longobardis metu Gallorum levatis, vetus rediit ingenium. Desiderius Rex cum novis motibus intricatam Galliam spatium sibi vexandæ Italiae relicturam speraret (ut sæpè facilis est bellum volenti, ad sumenda arma occasio) Romanas atque Pontificis ditiones , novis injuriis divexare cœpit. Ad Gallorum igitur auxilia rursus , Stephani exemplo , Adrianus Pontifex confugit. nec defuit Christianæ Republicæ Carolus Magnus : robusto exercitu Italiam ingressus , non debellavit modo , sed semel ac iterum profligatos , cum nomine excidit Longobardos. *Anno 776.*

LIBER II,

*De rebus Litvanorum, ab Italorum in Litvaniam
adventu, imperante Palamonis familia.*

*Italorum
adventus
in Litvaniam.*

Talos quospiam Venedico mari in Curonensem sinum, atque deinde ad ostia Nemeni delatos, adverso fluvio in Samogitiam, & Litvaniam, penetrasse; tradunt constanter omnes, quicunque res Litvanorum attigerunt. In exiliumne acti, commodam sedibus stationem vestigando? an vi tempestatum à sociis insulis abrepti huc appulerint? ignotum est. Constat s tamen ejus rei opinio, à majoribus propagata, firmorem fidem facit, quàm ut ad fabulas, absque antiquitatis violatione, moveri possit. Cæterùm, in quæ tempora hæc navigatio Italorum inciderit, quibusve ex causis sit suscepta, cùm exactius scriptores explicare incipiunt: universam rerum seriem, plurimùm confundunt. Nam si, quemadmodum illis placuit, vel Pompejanarum partium natalis Legatus Libo, Victorem Cæsa-

Cæsarem tanto intervallo declinavit ; vel Neronis crudelitatem, Attilæve clades, aliqui vitaturi, è fortunarum naufragio vitam & capita huc usque extulerunt : omnino necesse est plura sæcula, inter Italorum adventum , ac Zivibundi in Litvaniæ principatum , intercessisse. Hunc tamen Principem , tertium à Palæmone aut P. Libone, iidem scriptores numerant ; ad annum instauratæ salutis humanæ , ducentesimum supra millesimum.

Quis porrò crediderit tot seculis occupandis trium Principum vitam atque imperium suffecisse ? Supputanti itaque annorum rationes, simulque componenti numerum Principum, persimile vero videtur, Italorum in has regiones adventum , post nonum à Christo nato seculum, contigisse. Ardebat tunc civilibus furiis tota Italia. Anno 900. Inde à Berengario, ac Ludovico , de imperii jure , armis decernebatur. Inde , cùm Pontifex Româ Ravennam exceperet : Vrbs velut emortuum absque capite cadaver , totusque Reip. Romanæ status , ex

D 3 impo-

Anno 908. impotentis fæminæ Theodoræ nutu , circumagebatur. Vndique alia ex aliis bella, perpetuò surgebant. Facilè itaque fieri potuit, ut tot malorum sensu ac tædio, ad deferendæ Patriæ confilia , atque eximendo tot cladibus capiti , fuscipiendam peregrinationem aliqui compulsi fuerint. Sive autem fortunam fugientes , sive à victore hoste proscripti, Italia deserta cursum huc direxerunt : non facilè mihi persuasero , fortuiti erroris hunc eventum fuisse. Alani fortasse, aut Heruli, (quos eâ tempestate in castris Italicis stipendia fecisse , historiæ memorant) auctores fuerunt : ut quandoquidem pacis cupiditate patriâ excederent ; in eas se regiones converterent, quæ & coloniarum capacissimæ , & bellis liberæ, essent. Quacunque porrò ex causa, seu occasio , seu necessitas, tam longinquæ peregrinationis ortum habuerit ; illud constanter majorum memoriâ servatum est : advenas Italos , quingentorum capitum Equites fuisse. Natalium prærogativâ, gestisque militaribus muneribus Principes cense-

censebantur ; Palæmon , seu P. Libo, gente Columna : Iulianus Dorsprungus ; cui pro gentilitiis ceris Centaurus : Prisper Cæsarinus, Columna : Vrfinus, & Hector; Rosæ, seu Rosirii. Hinc , & olim inter insignia Principatus Litvaniæ, Centaurus : & nunc, Columnæ. Non levis certè suspicio est , eos ex Insubria ac Liguria prodiisse. Nam in illis Italiae regionibus hucusque superesse familias nominum atque insignium similitudine cognatas , perhibetur. Deinde , Berengarius Italis maximè aduentibus , regno dejectus , ad reponendam hostibus per mutua damna ignominiam , Hunnos in eam ipsam regionem immisisse legitur : qui post Ticinum urbem regiam solo æquatam , universam provinciam barbarè populati , cumulatis novis cladibus , jam ex præteritis malis deserendæ Italiae confilia agitantes, ad desperationem & fugam adegerunt. Isti itaque aut alii , (nihil enim omnino certò, in tam obscurâ re, confirmare audeo) Venedico seu Balthico mari , per exigui freti angustias Curonensem finum

*Vnde hi
Itali, &
quando, in
Lituaniam
venerunt.*

Anno 924.

finum inventi , littus legendō in ostia Nemeni seu Chroni inciderunt : ubi is longo per Russiam Litvaniam & Prussiam cursu collectas aquas, duodecim alveis exonerat. Adverso flumine interiora continentis ingressi, ad ostium Dubissæ amnis, loco commodo, inter amænam camporum latè à littore excurrentium planitiem , prima coloniæ novæ fundamenta jecerunt. Romanovæ tunc dicta est , à posteris Romnove & Romove , Krive kriveiti postea sacrorum apud Litvanos præsidis sedes : Gedimino imperante, ab Equitibus Ordinis Theutonicorum Fratrum , vulgò Crucigerorum, funditus excisa. Inde ulterius progreffi , superato Niewiazâ fluvio, ad ea loca penetrarunt , quæ ab Alanis seu Litvanis incolebantur. Excitatis ibi tumultuario opere

*Proressus
Ita o m in
Litvania.* munitiōibus , præsidia imposuerunt , ut incolarum impetus, si forte vim hospitibus novis admoverent , securius sustineretur. Humanitate deinde , cæterisque pacis artibus , ad vicinorum animos pertentandos conversi , facile perfecerunt ; ut æquo secum

cum jure , agros ab advenis coli, haud gravatè & absque injuriis paterentur ; omni- que belli jure in eos abstinerent. Iam cre- scebat in dies potentia ; jam valida , jam vicinorum cuique bello , par erat : neque tamen convalescentes in vicino alienas opes , quifquam Litvanorum aut tanquam suspectas formidare , aut tanquam hostiles oppugnare. Ingenio enim agendique dex- teritate ita utebantur Itali , ut res suas domi satis firmatas haberent , & apud socios extra invidiam & suspicionem. Imò exigui temporis commercium , advenas atque in- colas in unum planè confudit : nam non modò communem Rempublicam uterque populus esse sibi voluit , sed etiam sub im- perium advenarum spontè Litvani conces- ferunt. Quemadmodum igitur , aliquot postea sæculis , Theutones armis Litvo- niām , ac deinde alii Prussiam , sibi asserue- runt : sic Itali Litvaniam industriâ singula- ri, morumque humanitate. Ita prodigiosâ fatorum vicissitudine , cùm Septentriona- les gentes Italiam bello & armis lacerant,

Itali humanitate earundem populares, domi suæ expugnant. Occupati enim eorum virtutibus animi Litvanorum non amare modò, ac colere jure hospitii atque societatis exterros, sed honorare etiam cæperant.

*Palemon
Italus Dux
Litvanie
& Samo-
gitie.*

Mortuo Principi Palæmon communi omnium suffragio subrogatus est. Tantum virtus, etiam apud ignotos & barbaros, admirationis habet. Quid deinceps à fuscepto in Litvanos Principatu, auspiciis ejus, domi militiæque fuerit gestum; altum apud scriptores silentium. Illud meritò quis admiretur? Cur Princeps hic, si Christianus, ad eadem sacra subjectos sibi populos non traduxerit? aut si Ethnicus, quomodo Italus? eo nimirum tempore, quo per universum ferè orbem, nedum per Italiam, à summis ac infimis Christus publicè coleretur. Verùm ut in ulteriore Italia, nemo fortasse aliter, quam Christiano ritu, superis latabat: ita Provinciæ Alpibus admotæ, & primæ erant ad injuriam, barbaris ex intervallo in Italiam irrumpentibus; & ad colluviem variarum superstitionum privatim reti-

retinendam, pertinaces. Idolorum enim cultus saepius instaurabatur ab iis, quorum familiis Herulorum, Gepidarum, Gothorum aut Longobardorum reliquiae, initia dederunt. Per hos, hereditate transcrip*pæ* superstitiones, ad posteros propagabantur. Palæmon itaque inde oriundus, plurium Deorum venerationem, in Litvania non sustulit: quin etiam ex vetere ritu ordinatam, novis insuper religionibus auxit. Ille est, qui primam in Litvania coloniam Romanovam, religionibus servandis, ipsarumque supremo Pontifici, dedicavit: quemadmodum Petrus à Dursbuch, illi ætati, quam nostræ propior, Livoniensium Equitum Sacerdos, & Historicus, quarto hinc ante seculo editis commentariis, observavit. Palæmonis ætatem attigisse, videtur insignis Iatvingorum clades, à Russis accepta. Populus hic, Litvanis vicinus ac socius, post plura bella fortiter cum Russis peracta, tandem Volodimiri Kijoviensium Ducum fortunatissimi, armis cessit: subactus atque libertate multatus, annuo tri-

*Anno 970.
Iatvingorum
clades.*

buto imperato. Natus erat Volodimirus parente Suentoslao , qui cum expeditione Thracica Græcos graviter profligasset, eodem victore exercitu, in reditu Piecinigos aggressus ; militem, regnum, ac vitam paullò antè amiserat. Dux Piecinigorū Litvanus Cures , formato ex cæsi calvâ crate-
*Piecinigi
Russos pro-
fligant.*

re, illud insculpi jussisse perhibetur. *Aliena
querendo, sua amisit.* Sed nullæ tunc adhuc fortè Russis literæ ; quantò magis Piecini-
gis. Dixisse igitur tantùm ea verba, Cures credendus est. Fortunam parentis corre-
*Litvania
à Russis
subacta.*
xit Volodimirus , finitimis provinciis ad imperium Russorum adjectis : inter quas , Litvania etiam , ab aliquibus numeratur. Post administratam pluribus annis Rep-
ublicam , è vivis abscedens Palæmon , tres filios imperio maturos reliquit. Pro-
*Filiū Pales-
monis, Du-
ces Litva-
niae, Bor-
cus, Spera,
Cunassis
sive Cunas.*
vincias illi , ab excessu parentis in eum modum partiti sunt. Borcus ad ipsa Iuriæ am-
nis Nemeno illabentis ostia, Iurborco arce excitatâ , in eam Samogitiæ partem (jam enim Samogitia sese Litvaniæ adjunxerat) quæ à Iuria & Nemeno versus Curonen-
sem

sem sinum protenditur imperium obtinuit. Cunonis seu Cunassi principatus , Neme-
no, Dubissâ, Niewiazâ & Viliâ five (patriâ
voce) Neride, fluviis terminabatur. Sedem
curiæ in ipsis Viliæ ac Nemeni congre-
dientis faucibus firmavit. Oppidum id ,
cum castello , ad auctoris memoriam Cau-
na dictum , hucusque inter celebriora Lit-
vaniæ loca est. Tertius Spera longius ali-
quantò ad Orientem progressus, inter Nie-
wiazam, Swientam, & Szerwentam amnes
imperavit : Arcemque ingenti lacui immi-
nentem permunivit. Locus de auctoris
nomine Spera etiamnum vocatur. Julianus
quoque Dorsprungus in colle , naturâ loci
commodissimo , arcem ad Swientam am-
nem excitavit , quam vulgari sermone Vil-
komergiam dicimus. alteri deinde castello
non procul inde fundamenta jecit, & Dzie-
waltoviam , nimirum D E I possessionem,
dixit , ipse inde à popularibus Dux Dzie-
waltovius vocatus. Ad supremum impe-
rii jus, & ætatis judicio, & omnium volun-
tate successerat parenti mortuo Borcus :

sed hic quoque absque prole extinctus ,
 Speræ fratri cessit. Parentatum Principi ex
 more gentis rogo funerali. Cineribus eo-
 dem loco cum honore sepultis : Mausolæi
 vice, statua imposita : illa à posteris , simul
 cum loco , in sacris habita ; & in tempora
 usque Iagiellonis Divinis honoribus culta.
 Auxilia deinde vicinæ Prussiæ contra Po-
 lonos aliquoties missa ; cùm eam gentem
 Boleslaus Chrabryarmis tentare cœpisset.
 Cæterūm Principatus Speræ , domi foris-
 que fuit quietus ; sed non diuturnus. Ex-
 tincto fratri Cunassus natu junior , senatus
 populique suffragiis successit. Quid ille ad
 memoriam deinceps gesserit , ad posteros
 non transfiit. In vivis adhuc cùm ageret ,
 ne moriendo odiorum fontem filiis ipsa
 hæreditate transcriberet ; maturâ princi-
 patus divisione , occurrit. Kiernusium seu
 Kiernum, intra Viliam, Niewiazam ac Du-
 nam fluvios Litvaniæ præfecit : Gimbuto
 juniori Samogitiam attribuit.

*An. 1040.**Kiernus &
Gimbuto*

Divisi à patre principatus , nec damna
 senerunt , nec pericula , Kiernus & Gim-
 butus

butus Cunassidæ. Vnum esse videbatur imperium ; ubi inter Principes , & subjectos populos summa concordia. Ita his Principibus res Litvana non servata modò , sed etiam insigniter cumulata. Finitimis quoque inferre arma ausi. Necessitatem porrò belli attulit, quod populus familiis auctus, agris ad colonias egeret. Inprimis verò vrebatur non ex vano Kiernus , ne si forte Viliam cum populo agrorum causa transgressus in hostem incidisset, isque irritatus vim propulsaret , aperta in Litvaniam via relinqueretur. Quare excludendo hosti primam coloniam ad fluvii ripam duxit, arcemque situ & præfidiis validam impo-
 suit , Kiernoviam , Litvanis quondam ur-
 bem regiam. Locus hic nomen quidem
 jam inde à conditore tractum , huc usque
 retinet: sed quidquid hoc nomine dignum,
 pridem vetustate abolevit. Cùm transpor-
 tatus deinde per fluvium populus , & in
 colonias descriptus imminentes ripis agros
 colere cœpisset ; suspecta novorum vici-
 norum propinquitas Russos , ad injurias &
 arma,

*Duces; ille,
Litvania;
hic, Samo-
gitia.*

*Kiernovia
olim Lit-
vanie Me-
tropolis,
adscicatur.*

arma, excivit. Agebatur res latrocinio magis molesto, quam justi more belli: continuis excursionibus divexabantur coloni: Kiernus & Gimbutus injuriam in speciem dissimulabant; tacite vero expeditionem in Russiam decernunt. Ne tamen res temere tentata, adverso eventu plus incommodi inferret, quam esset id quod ultum ibant; in omnes occasiones animo intenduntur. Tandem ipsa rei gerendæ commoditas, in destinatum bellum, suapte procli-
An. 1058. ves, impulit. Polowcii Duce Sekal, semel iterumque instauratis late populationibus, miserè universam Russiam afflixerant: civiles vero dissensiones mutuis fratrum odiis Iaroslai Ducis Kijoviensis filiorum accensæ; evocatis etiam in mutuam perniciem armis Boleslai Audacis Polonorum Regis pænè confecerant. Non negligenda occasio Kierno & Gimbuto visa: junctis viribus validam è Litvana & Samogitica juventute manum, in Russiam, diversarum cledium sensu aliò aversam, Kiernus duxit, atque primo impetu Braflaviam cepit, quæ semper

semper deinceps Litvani juris permanxit. piter, Polocia vastator.
 Inde promotis in Ducatum Polocensem, vicinosque agros, castris : quidquid pagorum Dunâ & Viliâ fluviis intercipitur, igni ac ferro populatus est. Iam opulentâ An. 1065. prædâ onustum militem reducebat : cùm rei ex sententiâ in hostico gestæ lætitiam, trifis domi nuntius corrupit. Lotavi finitimi ac socii populi, seu injuriarum præteritarum recordatione provocati, seu etiam prædæ cupiditate, per Ducum militumque absentiam, Litvaniam Dunæ adjacentem, & Samogitiam sinui Curonensi propinquam, vastaverant. Litvanis Ducibus, ut post victoria de Russis partæ voluptatem ex domesticâ clade insolentior maror, ita gravior indignatio. Victorem itaque exercitum, è vestigio quo nuntius deprehenderat, in Ltviam ducunt. Transmisso Dunâ, universam provinciam cædibus & flammis implent: & quod non prædæ, sed ulciscendi studio res ageretur, tantâ ferociâ nullo in omnes delectu sævitum est, ut gens tota pænè excisa sit. Qui cædibus supererant, non tam

Lotavia
vastator ac
propæ ex-
scinditor.

commiseratione sœvientium, quām sœviendi fastidio servati, ingenti numero in servitutem abducti sunt. Hac dupli expe-
ditione finitimus partim territis, partim attritis, quietus in longam senectutem Kier-
no Principatus stetit. Russi vindictâ ab-
stinebant: quod multipli bello interea implicatis, vires in plura odia non suffice-

An. 1073. rent. Poloucij enim crebris prædationibus agrestes vexabant, tumultibusque atque incendiis magnam partem Russiæ imple-
bant. Domestica etiam inter cognatos Duceſ ambitio, perpetuum alebat bellum; non civilibus modò armis, sed etiam exte-
rorum potentia: hinc Polonis; inde Po-
louciis, in auxilia evocatis. Zaſlaus bene-
ficio Boleslai Audaciſ Poloni, Dux Kijo-
viensis; cùm Vſevoldo Czernichoviæ Duci patrimonium vi ereptum, bello repeteret;

An. 1076. victor Polouciorum & rebellium Russorum, inter suum peditem securius à pugnâ inambulans, ab hoste qui Zaſlavianis for-
titudi immixtus haſerat, hastili confosſus interiit. Necem Zaſlai ampliora diffidia
atque

atque inde ingentes clades subsecutæ. Tum primùm respirare visa Russia, cum Polonia amisso Rege Boleslao, ferrum à cervice Russorum removit. Odiosa illis jam pri-
dem atque gravis Polonorum potentia erat, florentissimis opibus fulta : eoque periculosior, quod non solum vicina, sed per mu-
tuas Russorum discordias, subsidiorum occasione in-
tra viscera Reipublicæ admissa. Communi ita-
que omnium voluntate bellum contra Po-
loniam decernitur. Trahuntur in societa-
tem Poloucii & Litvani. Ingentes copiæ quadrifariam diviso exercitu, in hostiles agros immittuntur : fit ingens undique strages, cum populabundæ legiones ad Vistulam usque ferro & igne penetrarent. Redibat jam victoriâ prædaque latus exercitus : & quod hostilibus agris egressus, omnia securiora putaret, ex latitia liberius miles in ca-
stris agere ; ordines, excubias negligere ; di-
sciplinam solvere. Id ubi per idoneos in-
tellexit Ladislaus Hermanus, (qui interea exiguas copias hosti non erat ausus obji-
cere ; sed à longè vestigiis abeuntium in

*Litvani
evocantur à
Russis con-
tra Polonos.*

An. 1082.

Exercitus

Hostilibus

Vistulam

Latitia

Liberiorius

Miles

Castris

Ordines

Excubias

Negligere

Disciplinam

Solvere

occasione intentus hærebat) accelerato itinere Russos asscutus, ipso noctis primæ conticinio, somno ex securitate & hilari-
tate fortius oppressos, ingenti cum tumultu invadit, perturbatos cædit, castris exuit,
prædamque omnem recipit. Prima ea Lit-
vanis in Poloniam expeditio, alienis auspi-
ciis suscepta, infeliciter cessit : viam autem
ad diuturna plurium annorum bella, pri-

An. 1083. mùm aperuit. Intercessere deinde mutuæ Polouciorum Hitān & Itlar Ducibus, Ruforumque clades : quibus Litvaniæ pax promovebatur. *Ne tamen longa armorum de-
suetudine, inutilis militia juventus redderetur: no-
va expeditione laceſſita est Russia;* vocatis ad prædæ societatem Iatvingis. Ab expe-
dito milite Luceorientes, Vladimirienses,
Leopolitani agri, igne ac ferro latè vastati:

*Russiam
invadunt
Litvani.*
An. 1089. prædaque ingens prosperè abducta. Iam Kiernus annis gravis, neque imperio ne-
que vitæ sufficiebat. Metuebat porrò cau-
tus Princeps, ne discordiarum contagione,
quam per vicinam Russiam magno ejus
malo serpere videbat, Litvania corripere-
tur.

tur. Evenissetque id fortasse , si morte ejus res ad interregnum devenissent : neque enim hæredem fortunæ suæ filium habebat. Quare convocatis proceribus & magnitudine periculi indicatâ , Zivibundum è Juliani Dorfsprungi posteris, juvenem imperio parem , filium sibi adoptat , dataque ei mox in connubium unicâ filiâ Pojatâ , dotis nomine Ducatum Litvaniæ attribuit. E vivis deinde cùm excessisset , magnificâ (quam illa ætas ferebat) pompâ elatus , in edito colle Dziewaltoviæ propinquo , sepultus est. Posita honori ejus statua lignea , quæ deinde divinis cæremoniis per plures annos culta , cùm tempestatibus tandem cessisset , lucus peramœnus ibidem succrescens Vestæ dedicatus est. Attributi præterea sacerdotes , qui perpetuum ignem quercu alerent : hi superstitiosos hos ritus, ad Christiana usque tempora perduxerunt.

Ab ulteriore historiæ cursu , insignis error detinet, in quem primi Litvanarum rerum scriptores hic impegerunt : neque à me dissimulari potest. Non enim tam mi-

*De anno-
rum &
temporum
rationibus.*

nutus est , ut etiam non omnino curiosi
Lectoris oculum prætereat. Integrum se-
quens sæculum alto silentio sepultum , hi-
storiæ contextum ingenti hiatu abrumpit.
Hunc tamen illi sine fenu prætergressi
sunt , licet tanto intervallo parentem à fi-
liis , successoremque proximum à majori-
bus suis divellere cogerentur. Deinde in
sexaginta annos , quatuor Litvaniæ Duces
attribuunt, rectâ ejusdem familiæ à proavo
ad pronepotem propagatione , quorum
singuli Reipublicæ administrationem cum
juvenilebus propè annis suscepimus , non-
nisi exactâ jam ætate absolverint. quod
quantum omnem fidem superet , proclive
cuique est animadvertere. Illud etiam , &
ad fidem , æquè difficile ; & magis ridicu-
lum est. Montuilonis posteros eorundem
annorum decursu , per continuam nepo-
tum ab nepotumque successionem, ad octa-
vam usque progeniem imperium Novo-
grodense transmisso. Vtinam verò tam de
facili corrigi posset error , quam adverti-
tur. Divinare quidem possumus plures
ejusdem

ejusdem nominis Principes in Lithuania regnasse , atque hinc cum unius gesta alteri perperam attribuuntur , confundendorum temporum materiam præbitam . Sed in re à nostra memoriâ tantùm remotâ , & vetustate omnino incompertâ , *omnis suspicio scriptorum veterum autoritate destituta , facilius in historia errores cumularet , quam corrigeret* . Quare ipse quoque veri incertus , totam annorum supputationem ad Mendogi usque Principatum , suspectam , ut reperi , relinquo . Cum enim præcipuum mihi sit propositum , ea quæ ab aliis consignata inventi , sub compendium latinè mittere : absque vitio me facere puto ; cum temporum seriem ut ab eisdem distinctam accepi , immutatam adjungo .

LIBER III,

*De rebus Litvanorum obtinente Principatum,
familia Iuliani Dorſprungi.*

Zivibus-
dus Litva-
niae, Mont-
wiſo Samo-
gitie Du-
ces.

Zivibundus à morte Kiernusii Princeps renunciatus, Columnis, quibus Palæmoniadæ in ceris utebantur, Centaurum suæ gentis insigne adjunxit; & relictâ Dziewaltovia; sedem Principatus Kiernoviam transtulit. Facilius ex propinquo in omnes rei gerenda opportunitates excubare poterat, & firmandis Reipublicæ viribus, juventutem finitimus excursionibus ad justi belli labores exercere. Russia, ipsa propinquitate in aperto erat: hac, ob civiles suorum tumultus, exterorum injuriis facilis credita.

Bella inter
Russos &
Lituanos
vario even-
tū.

Nec tam Principis voluntas, quam spes prædæ apud egentem tunc populum, pluribus militiam persuasit. Agebatur res mira celeritate: ostensum simul bellum, & illatum est. Ne qua verò mora in fluviis esset, toti exercitui imperatum: ut bini quique milites, utrem ex Vri corio confectum, duobus per fluvios deportandis com-

commodum , secum ferrent. Amissus ta-
men est aliquoties , his expeditionibus
exercitus : & reddentibus vicem Russis ,
magna pars Litvaniæ de libertate dejecta.
Romanus enim Haliciæ ac Volodimiriæ
Dux , devictis aut in exilium actis reliquis
Russiæ regulis , per universam Russiam fo-
lus rerum potitus , à domesticis bellis ad
externa versus , primùm in Iatvingos &
Litvanos movit. Cùm victoriis pluribus
proxima eorum loca ditioni suæ adjecis-
set , neque tamen incolas obsequentes quie-
tosque habere posset ; eo impotentiæ ab
indignatione devenit , ut deinceps bello
captis Litvanis ad onera & currus , agros-
que colendos , equorum & boum vice ute-
retur. Sed deinde *surgentem fortunam vehe-*
mentius ad summa urgendo , repente præcipitavit.
Delectu per universam Russiam , & occu-
patos nuper Iatvingorum Litvanorumque
agros , magnâ curâ habito , ingentibus co-
piis Poloniæ , non minore voto quam au-
dacia , invaserat : sed ad Zawichwoftum
Duce Christino Comite Gozdovio Pala-

*An. 1200.**Litvania
pars Russis
subjecta.**An. 1205.*

tino Plocensi à Polonis fusus, amissō exercitu inter promiscuas plebeji militis cædes, interiit. Clades ea Russorum, spem viamque Litvanis, ex aliena dominatione emergendi aperuit. Communicatis confi-
Russos à
Polonis vi-
ēlos Litva-
ni inva-
dunt: sed
ceduntur à
Ducibus
Holhovi-
cios.
 liis Zivibundus, & Montwilo Gimbutides Samogitiæ Dux, decernunt alienam victoriā in sua commoda vertere, atque à recente iictu jacentem usque hostem adoriri. Iunguntur itaque utriusque gentis vires, ingentes copiæ in hostiles agros immit-tuntur: Ducatus Novogrodenfis, Luceo-riensis, Volodimiriensis igne ac ferro ab-sumuntur. Iam latissimè Russiam Litvani pervagati opulentam prædam domum re-ducebant. Holhovicios Duces res inopina ad arma exciverat; sed feroci tam victoriā quām numero hosti, palam acie occurrere, non sunt ausi. Impeditos tantum per syl-vas passus, armato milite infederunt, atque succisis arborum truncis ita dolum ordi-narunt, ut deducto intra insidias hoste, im-pulsæ magna vi ab extremo, mutuo se iictu in casum arbores protruderent, Litvanos-
 que

que simul protererent. Si quos ab ea strage casus servasset, eos, armati extrema sylvæ observare jussi, opprimerent. Sed non ita fraus acta, ut non patuerit Litvanis: flexo illi paulisper itinere, & periculum superarunt & hostem eluserunt. Vbi artes non successerunt, consilii incertos Russos dolor justus ad apertam vim tentandam subegit. Assecuti abeuntem Litvanum, audaciùs extrema agmina premunt, carpuntque: cæduntur multi, quos vel itinerum ratio, vel impedimentorum onera longius à reliquo exercitu abstraxerant. Tandem cùm uterque exercitus in Slonimenses campos fuisset effusus, totis viribus commissæ acies. Primus impetus utrisque non incruentus, ad neutras tamen partes spem inclinavit. Pugnatur acriter: illinc prædæ amor, hinc suorum libertas, diu pari pernicie, eventu dubio, spiritus & prælium accendebat: donec subsidiariæ Russorum cohortes leviter circumductæ, in nudatam defensoribus Litvanorum à tergo aciem (quòd omnes in frontem aversi essent)

magno impetu invectæ , pugnam cum fef-
sis recentes instituerunt. Turbati insperata
vi Litvani, facile ordines solverunt, neque
diutiùs ancipitem utrinque pugnam susti-
nuerunt. Versus in fugam exercitus , præ-
daque omnis recepta. Poterat eâ victoriâ
non pax modò, verùm & imperium in Lit-
vaniam Russis stabiliri : sed post cæsum
nuper Romanum , Ducum pro Kijovensi
Principatu ambitio , revocatis rursus di-
scordiis, fructum victoriæ intervertit. Re-
petitis enim interea Litvani per intervalla
prædationibus , & amissi anno proximo
exercitus damnum insigniter ulti sunt , &
prædis ingentibus rem suam auxerunt.

An. 1206. Rursus externa vis Russos admonuit con-
Litvani à
Russis pro-
fugati. cordiæ : Infensis, & suspectis adhuc animis
conveniunt in eadem castra , atque civili
sanguine calentia arma in Litvaniam ver-
tunt. Dux Kijoviæ Volodimirus Ruriko-
vius exercitum ducebat. Pugnatum est
collatis justo bello utrinque aciebus ; amis-
si utrinque plures Ducum : tandem campo
Russi victores potiti , sed proximæ sylvæ ,
in

in quas Litvani magno impetu se injecerant , neque victoriam , neque cædem fugientium , explicare multùm permiserunt. Partâ inde pace , simul & domum & ad relicta domi odia redditum est. *Breve enim concordiae vinculum externus metus : quia non componit, sed differt odia.* Colomanus Andreæ Hungarorum Regis filius , nuper paucorum Russiæ procerum studiis Haliciensi regno auctus , atque mox inde à Mieciſlao Mieciſlaide depulsus , per injuriam amissa , bello repetebat. Russicæ illi Hungaricæ , Polonicæque opes ac vires , in auxiliis erant. Neque æmulis tantùm animi ; ut hosti præcipuum Sarmatiæ robur ducenti soli occurrant : circumspicere & ipsi externa præsidia. Polowcii , Litvani , Iatvingi ad societatem armorum ingentibus promissis solicitantur , & pertrahuntur. Funestus ejus belli exitus Colomanum vehementer attrivit. Cæperat quidem sub conflictus initia , Polonorum præcipue virtute , spes Hungaro ad victoriam affurgere : sed cum immissi à tergo Polowcii , Polonos acriter

*An. 1208.
Novi in
Russia ci-
viles mo-
tus Litva-
ni subidia
ferunt Rus-
sis contra
Hungaros
& Polonos.*

instantes, ad ancipitem pugnam feroci insultu distraxissent; reliqua acies facile à fronte in fugam versa est. Colomanus ipse ex fuga Haliciam evaserat; admoto deinde victore exercitu muris, captaque per cuniculos arce, vivus in potestatem hostium venit. Aliquot posthac annis, Scythæ gens barbara ab Hyrcano mari Cauca-
An. 1211.
Scytharum
in Russiam
eruptio pri-
ma. seisque montibus egressa, ex Oriente Oc-
cidentem versus, sedes ac arma transfere-
bat. Primi erant Poloucii, in quorum agros trajecto Volgâ ea proluvies exundavit. Egerunt illi diu pro aris & focis fortiter, neque infeliciter. Sed ejusmodi bellum erat, in quo victoria absolvi aliter non po-
terat, nisi internecione alterutrius populi: Scythis pro occupandis sedibus, Polouciis pro retinendâ patriâ, summâ vi pertinaci-
que ferociâ connitentibus. Verebantur tamen hi, ne (quod evenit) sub multitudi-
ne hostium virtus sua tandem concideret. Missâ itaque legatione, auxilia apud Russos quæsiverunt. Admissus ad Kijoviensium Ducem legatus Polouciorum: *Hostes esse qui auxilia*

auxilia peterent , non dissimulabat . Sed nunc de-
mum in potestate Russorum esse , ajebat , ne am-
plius hostes forent : si novo beneficio eternas amici-
tias inchoare vellent . Meminissent Russi : quoties
vel ad domesticam Tyrannorum potentiam fran-
gendarū , vel ad Polonam vim sustinendam , Polou-
ciorum operā usi essent . Suis equidem non adeo
rem domi desperatam esse , ut ferendo diutiūs hosti
non sit : finitimorum tamen arma implorare ; quod
rectè intelligerent , non cum suo magis , quam illo-
rum hoste bellum agi : atque ideo , communibus stu-
diis opibusque , propulsandum . Advertere vellent
Russi , Scythes sedibus suis egressos , non Poloucio-
rum prādis invitatos ; ubi ex militari egestate , aut
potius parsimonia , nihil invitande cupiditati habe-
retur . Esse aliquid amplius , quo illi , animo ac de-
siderio , tenderent : Russia , provinciæ opulentæ , illos
inhiare : ejus jugulum , per Polouciorum latus , peti .
Occurrerent igitur mature periculo : jungerent vi-
res cum Polouciis : ne his sublatis , totum belli onus
in solam Russiam decumbat . Barbarum exercitus
multitudine ferocem , ad ipsa belli initia , duplicibus
copiis facilius reprimi posse ; quam postea , rerum
successu violentius proiectum ; & velut rupto ag-
endin gere

*Bellum
Russi con-
tra Scythas
decernunt,
& infici-
ter pu-
gnant.*

*gere summo impetu ruentem. Aequissima pete-
re visus. Magno itaque apparatu suppetias
Russi occupant. Mscislaus Romanides Ki-
joviæ , Mscislaus Mscislaides Haliciæ Du-
ces , aliique plures , Russiâ cum exercitu
egressi ad Protolcos Polouciis junguntur.
Inde duodecimis castris in conspectum
hostium pervenerunt. Scythæ , ut prima
adventantium signa comparuerunt , mili-
tem omnem instructâ acie in campum edu-
cunt ; neque spatium ex itinere respirandi
datum : fessos integri magno impetu ador-
ti , pugnare priùs , quām consisterent , co-
gunt : atque primo propè incursu vincunt ,
cædunt. Russorum quidem , eâ tempesta-
te , tota strages , intra exercitus & aliquot
Ducum cædem , vel captivitatem stetit : at
Polouciorum populus , multùm eâ clade
attritus , vim deinde sustinere non potuit:
sed subsecutis præliis internecione dele-
tus est. Tum ferè magnam Europæ par-
tem , quam nunc incolunt Scythæ , occu-
parunt. Inde postea Bateii & Caydani du-
ctu , annorum aliquot continuis infestatio-
nibus,*

nibus, ita attrita est Russia; ut amissis præcipuis regulis, in potestatem Scytharum venerit: & imperatum in annos tributum, diu penderit. *Alienis malis, in suarum rerum incrementa, Litvani per ocium usi*, sensim fines in Russiam proferebant. Infestis etiam ^{An. 1216.} si- gnis interiorem Provinciam ingressi, ex agrestium prædationibus rem familiarem augebant. Deligebatur expeditionibus tempus, quo validior sœviret hiems; quando scilicet solida glacies quaquaversum planiores sternebat aditus. Ducebat modicas copias Vikindus Montwilonis filius natu minor. Bina, ex iis expeditionibus, infeliciter cessit: cum incautiùs inter diuturnam prædationem agunt, ad Polockum, iterumque circa Dunam, à Smolensensi & Novogrodensi Ducibus, oppressi sunt. Ex utraque clade, fortunæ obirati Zivibundus & Montwilo, consilium de Rep. capiunt. *Deprehendunt, exiguae copias per hostiles agros posse quidem leviter circumagi, atque eâ celeritate plurimum damni hosti, antequam se ad periculum recolligat, inferri; at excitis interim ad*

*Expeditiones
Lituanorum in
Russiam.*

arma hostibus , resistendo impares , inter impeditos
 viarum transitus , armatoque milite insessos ; nec
 præda nec vita tuenda sufficere. Decernitur itaque,
 ut quam maximo apparatu bellum instruatnr prius ,
 quam inferatur : miles ut selectus sit, neque ita præ-
 da ut gloria avidus ; utriusque vero in periculis ob-
 stinate retinens : Dux ut fortis peritusque detur :
 exercitus ut in eam partem ducatur , qua Scythicis
 nuper populationibns attrita , atque propugnatori-
 bus destituta , facilem vulneri locum ostenderet.
 Habiti sunt delectus per Litvaniā , Sa-
 mogitiam , Curoniam , magnâ diligentia.

An. 1217. Vniversæ rei Imperator præficitur Erdivi-
Erdivilus
Montwilonis
niades pri-
muss Dex
Luvante
Novogro-
densis.

lus , senior Montwilonis filius : additi tres
 Legati militares , Duces fortissimi , consiliis
 ac manu prompti , Grumpius Columna ,
 Eyxis Vrfinus , Grawzius Rosa. Erdivilus
 selecto milite Ducibusque instructus , &
 suo ingenio rebus gerendis aptus , & suo
 rum consiliis atque exhortationibus ple-
 nus , exercitum in Russiam duxit. Etsi verò
 non vexandis colonis , sed proferendæ di-
 tioni expeditio suscepta erat : tamen tan-
 tus miles , commeatus & prædae necessi-
 tate,

tate , absque agrestium injuriis duci non potuit. Mox à transitu Viliae , legiones ad prædam dimissæ , hostem trepidatione implerunt : eâdem operâ , miles prædæ dulcedine delinitus , promptior in reliqua redditus. Promotis castris , & exercitu per Nemenum transportato ; antequam ulterius bellum continuaretur , locus munitioni excitandæ quæsus. Ventum erat ad editum collem situ peropportunum ; exustæ à Tartaris arcis rudera. Loco nomen Novogrodecum. Eum Erdivilus sedi figendæ & civitati instaurandæ delectum , permuniri jubet : tûm ut commodiùs circumiacentem inde Russiam infestaret , tûm ut si quâ vis repentina ingrueret , recipiendo militi locus in propinquo esset. In consilio deinde certatum quænam Russiæ pars ad primos imperus destinanda foret. Vicit eorum sententia , quibus placebat profundiora Russiæ tantisper vitare , quoad minore periculo res Litvana firmaretur , per eas oras quæ Latvingis Litvanorum sociis , finitimæ es- sent. Ita enim , si quis eventus auxilia po-

stularet, tūm ex Iatvezya, tūm ex propinquâ Litvaniâ, expeditiora futura erant. Flexo igitur ad occidentem modicè itinere, Subsylvaniam versus arma Ereditivis vertit. Legitima itineris ratio erat: diviso trifariam exercitu, legiones binæ ad pugnam instructæ præcedebant, ne ex insperato hostis militem extra ordines nactus, aliquid damni inferret: sequebantur deinde tres legiones, prædationibus destinatæ; quæ in utramque partem laxatis excursiōnibus, igni & ferro sœvirent; commeatumque pro toto exercitu conquirerent: claudebat ultimum agmen præcipuum militis robur, impedimentis & toti aciei præsidium. Nihil ullibi morarum objectum est; non exercitus hostilis obvius, non locus, quem oppugnatione tentare opus foret. Munitiora enim totius regionis oppida, à Tartaris nuper excisa, expeditam Ereditivo præbebant victoriam. Ita Grodna, Brestia, Drohyczynum, & reliqua loca solo adventu occupata: & tumultuario opere, ac præsidiis impositis munita. Quia tamen

semper

semper firmius imperium est , cuius non omne jus à
vi ortum dicit ; sed aliquid à subditorum volun-
tate habet : antequam extremam vim cir-
cumiectis incolis inferret ; pacem Erdi-
lus eā conditione obtulit, ut quos victores
metuerent . Dominos æquo jure pati mal-
lent . Itum à Russis sub Litvani imperium,
necessitate magis quàm elecione : exciso
enim Scythicis bellis omni nobilitatis flo-
re, non vires modò sed & spes tanti hostis
excutiendi , reliquam plebem destituerat.
Mitior visa ea servitus , quàm ut ejus aver-
tendæ causā, extrema subire mallent : præ-
fertim quòd & Christiana sacra intacta si-
bi relinquenterunt ; & qui ante liberi fuis-
sent , eodem jure patrimonia sua possidere
permitterentur ; denique quòd contra Tar-
taros , Litvanis opibus pro Russia bellum
gerendum promitteretur . Firmatâ pace,
& dominatione inter incolas ; Erdivilus ad
expeditionis socios , Duces militesque præ-
cipuos , ornandos conversus , amplissimis
possessionibus in novo Principatu eosdem
auxit : reliquum castrense vulgus per op-

pida coloniasque descripsit. Campejo seu Strumpio Gastoldorum auctori, ii agri attributi, quos nunc Osmianense territorium includit: Eyxio Vrsino Monividum, aut ut alii volunt Dowoynarum in Litvania familiae Principi, Eyszyszki: Grauzæ, Grauziszki. Ipse Erdivilus primus è Litvanis Dux Novogrodensis, imperio suo complexus est ea omnia, quæ Viliam inter & Perepecium fluvios, à Litvania Mozyrum usque extenduntur: Novogrodiam, Brestiam, Grodnam, Subsylvaniam. Felices Erdivili in Russia progressus, securiorem Samogitis ac Litvanis pacem reddebat: nisi quod novus è Livonia hostis interea emerserit.

An. 1218. Germani ex ordine militari, fratribus vulgo Ensiferorum post subactos diuturno bello Lotavos, Samogitiæ imminentem cæperant: repulsi sunt ea vice feliciter à Montwilone, filioque ejus Vikindo. Auxilia deinde Prussis à Zivibundo contra Conradum Mazoviæ Ducem suppeditata: quâ expeditione Culmigeria Conrado erepta, Mazovia latè vastata, Plociaque civitas prima-

*Belli cum
Litvonicis
fibus Cru-
cigeris ini-
tia.*

primaria exusta. Ab auxiliorum Prussicorum curâ , propioris atque ferè domestici periculi insperatus metus Zivibundum avocavit. Caidanus Vltravolgensium Scytharum regulus , nuper Batei in expeditione Russicâ socius , nunc in imperio successor, cum in devictas à se nuper Russiæ provincias , ab Erdivilo principatum usurpari intellexisset ; Legatione missâ , tributum fibi pendi imperat : si detrectaret , bellum denunciat. Ex inopinato nuntio , indignatio simul ac metus , inter pacis bellique consilia incertum responsi aliquandiu Erdivilum tenuit. Tum, *seu ut spatiū deliberando in subita re raperet ; seu ne priùs iram , quām arma ostenderet ; dissimulata responso , per amicitia speciem , legationis Principem officiosè accipit.* Captus humanitate barbarus , vix sensit justò diutiüs se ad regiam detineri : nihil rebelle, aut hostile suspicatus subesse, ubi omnia ad benevolentiae imaginem composita , ultra tributi spem , servitutis etiam fidem apud ignarum consiliorum asserebant. At Erdivilo indignum omnino visum , Princis ti-

*Scytha tri-
butum exi-
gentes pro-
Rigati.*

pis titulos armis nuper acquisitos ; servitutis notâ aspergere ; si ipsa dati tributi famâ precario jure à se usurpari imperium profiteretur, quod tamen hominum nemini præterquam sibi deberet. Quare totus in belli cogitationem incubuit : militem ex præsi- diis detractum , ad certum diem adesse ju- bet : Vikindum fratrem Samogitiæ jam Ducem , Zivibundum Litvaniæ , de peri- culo monet: sed in primis cum Russis trans- igit. Gratulari sibi , ajebat , occasionem oblatam ; quâ testatum palam faceret , quâm non vanus Lit- vanas vires , Russis contra Scythas nuper spopon- disset . Se etsi in provincias armis occupatas , sum- mo jure pro libitu uti potuisset , ita tamen hactenus imperium temperasse , ut nihil cupiditate aut irâ agendo , justi Principis desiderium potuerit Russis explere . Facturum verò modò , ut sicut hucusque Principem legitimum in se non desiderassent ; ita Russum in Litvano amplius non requirerent : post- eaquam libertatem Russie cariorem sibi , quâm Rus- sis Principibus ostenderit ; eo ipso studio , quo ean- dem contra Scythas defendendam susciperet . Si ideo ad arma eos vocaret , ut sua contra barbaros domi- natio

natio firmaretur ; et si hinc quoque nulla justa subditis cunctatio ; tamen plurimum de obsequendi promptitudine demere posset , odium nova dominationis : at sibi nihil aliud , prater libertatem Russiae , cordi esse , vel inde Russi intelligerent ; quod bellum aggredieretur . Firmandi enim sui Principatus consiliis , longè oportuniora fuisse , fadera , & (quamquam dedecore aliquo emptam) cum tam valido hoste pacem . eos enim qui regnandi tantum libidine aguntur modicè illa macula angit , sine qua regnare non possunt . Cum his rationibus animos subditorum Erdivilus pertentasset ; & , jam Russia novi Ducis auspiciis , & spe Litvanorum Samogiticorumque subsidiorum ad nomen libertatis assurget ; jam legiones auxiliares à fratre atque avo misse in procinctu essent : personatam hospitalitatem repente exuit . Legatis imperiosè vocatis , tributum negat ; bellum indicit , & Regulo , donorum loco , sagittas duas preferendas tradit : Legatos ab se ita dimissos , lentis itineribus ad fines deduci jubet . Caidanus è diuturniore legatorum morâ suspicatus , inermem legationem pro-

*Scythis tri-
butum pe-
tentibus
Erdivilus
duas sagit-
tas mittit.*

crastinationibus eludi; ut auctoritatem armis adderet; & ad imperata, vi admotâ, perurgeret, trajicit Borysthenem; positisque ad Priecii ostia castris, plures legiones ad agrorum populationem dimittit. Erdivilus verò, cum Litvanis Samogiticisque copiis, lecto præterea quām expeditissimo ex Novogrodensibus & Slonimensis milite, occultis per sylvas itineribus ad hostem progressus, nihil de tam propinquo Litvano cogitantem, sed minas inter & furias ob spretam legationem, barbarum occupat. In primis suos itinere fessos, modicâ quiete intra sylvas recreat: deinde quantum tenebræ & angustiæ pati poterant, aciem instruit: sub ipsam tandem auroram, ingenti clamore ac impetu, castra invadit. Circa ingressum castrorum, non pugna erat sed cædes; è somno & insolito tumultu attoniti, inermes cædeban-
tur. Verùm ubi remotiores à periculo, ter-
roris excutiendi spatium acceperunt; res est ad cruentam pugnam deducta. Victor
denique Litvanus castris barbarum exe-
git:

git : plurimi hostium in prælio cæsi , sed longè plures in fuga , aut ferro , aut Borysthenis Pripeciique vorticibus hausti , perierunt. Victoriae ejus præcipuus fructus fuit , Russorum erga Litvanum Principem *major ultra reverentiam benevolentia , atque inde constantior fides.* Mortuus per idem tempus Vikindus Samogitiæ Dux , hæredem Erdivilum fratrem reliquerat : sed is , tum quod quemadmodum unam animam dissecto corpori , ita unum principem diffitis rebus publicis sufficere non posse existimaret ; tum ut gratiam iis , quæ misserat nuper , auxiliis referret , omni Samogitiæ jure Zivibundo cessit. Neque multò post morbo è vivis abreptus est : vir merito ante omnes Litvaniæ Heroes numerandus.

Erdivilo defuncto , principatum Novogrodiæ excepit Michael seu Mingailo : hic ^{An. 1219.} <sup>Mingailo
Novogro-
dæ Dux.</sup> antecessoris successibus excitatus , fortunam rebus Litvanis aspirantem , insigni Provinciâ adjectâ , promovit. Polocenses Russi reipublicæ suæ administrationem ab uno Principe ad populum transtulerant:

occasio illis rerum novandarum fuit bello
 Scythico amissi in prælio Duces legitimi.
 Advenæ enim Græci, sacrorum apud Rus-
 sos præsides, populo persuaferant : *ne liber-*
Polocensis
Reip. for-
ma.
tatem, quam hostium beneficio nacti essent, suâ igna-
via perditum irent, sub quesito Principe. Sequeren-
tur potius magistros Gracos, ut religionum ceremo-
nii, ita publicæ rei gerenda formâ. Civitatem suam
ipſi administrarent ; lectis è numero suo civibus :
qui jus ceteris dicerent. Triginta igitur senes,
cum potestate Reipublicæ præfecti à ple-
be sunt : ad comitia in forum publicum
æris campani sonitu convocabantur ; ubi
de summâ rerum , ex communi consilio ,
publicè decernebatur. Ad triginta vulga-
ria milliaria imperium civitatis jam exten-
derant : atque (ut humanae menti nihil unquam
satis est) in vicinos etiam ferro imperium
proferre conati ; injuriis sociorum , hostes
& bellum sibi consciverunt. Proximi infe-
stantibus patebant Mingailonis subditi :
horum vexationem ut ulcisceretur, bellum
parabat Mingailo ; sed occupant Polocen-
ses , priùs cum exercitu sub oppidum Ho-
rodziec

rodziec progressi. Occurrit Mingailo : atque impotentem plebem , folâ ferè multitudine ferocem , armorum autem rudem , audacter aggressus ; eodem impetu , & campo pellit, & castris exuit. Inde fugientium tergo insistens victoriam urget : ne reficiendis viribus , aut necessariis ad oppugnationem tenendam comparandis, spatiū relinqueret ; eodem ipso die , victorem exercitum Polociæ muris, quo bellum omne secum hostes ex fugâ detulerant, applicat. Capta urbs deditione, pacem simul cum servitute accepit : multati libertate, quâ ad vicinorum injurias abusi fuerant. Non diu ejus victoriæ voluptate fruitus Mingailo, hoc ipso anno è vitâ abiit , Skirmundo & Ginvilone hæredibus relictis : quorum ille , ætatis suffragio , avitum in Novogrodenses Principatum occupavit ; hic paternum in Polocenses. Crescentis ita per Russiam Litvanæ fortunæ progressus, ægrè Russorum Duces habebat. Indignabantur vectigalem nuper populum, quiq[ue] præ egestate, tributi nomine quod

Polocia capiatur à Litvanis.

*Skirmundus Novogrodensis
Litvanie & Ginvi'o Polocie Duces.*

Russis penderet, vix apud se reperiret, præter agrestia quædam opera, nunc totius Russiæ imperio imminere: unde, haud dubiè, res ad vim spectabat. Et quidem pridem indignatio in apertum bellum pro-rupisset: nisi validior interea Polonus hostis, mentem & vires Russorum à cogitatione Litvanæ expeditionis avertisset.

- An. 1220.* Mscislaus nihilominus Romanides, qui nuper Polouciis victis in potestatem Scytharum venerat, è carcere regressus; cùm Principatum Kijoviensem, per suam absentiā, à Volodimiro occupatum recuperare non posset: ne domi suæ exul & privatus agere cogeretur; Volodimiri ipsius confilio & opibus, Litvanos Novogrodiæ possessione depellere conatus est. Skirmundus ut periculum mature averteret, à Bellum Skirmundi cum Russis, & victoria. Zivibundo copias petit & impetrat: neque enim Novogrodensibus fidere audebat, quos popularium suorum amor, faciles ad proditionem reddere posset. Missus à Zivibundo Kukovoitis filius cum delectâ Litvanorum Samogitarumque manu. Iam Mscislaus,

flaus , circa Brestiam , agrorum populatio-
ne agrestiumque cædibus , bello prælude-
bat ; cùm ad Skirmundi venientis famam
legiones ex agris in castra contrahere co-
gitur . Ad amnem Iasialdam magno utrin-
que ardore prælium commissum est : fusus
Mscislaus , amissso exercitu , è clade & cam-
po ægrè vitam (fugâ) extulit Luceoriam . *Pinscum*
Lituani
Russis adi-
munt.
Skirmundus verò ejusdem victoriæ impe-
tu Pinscum & Turoviam de Russis cepit :
triumpho & detractis hosti agris lætus ,
Kukovoitem , militemque ejus amplissimis
donariis honoratum remisit Zivibundo .
Iam is super extremæ senectutis debilita-
tem , morbo etiam confectus extingueba-
tur : cùm , primùm victi hostis nuncio ;
tùm victoris filii spectaculo , abiturum cor-
pore spiritum aliquantùm recreasset : vitâ
functus ; opportunè Principatu cessit filio ,
quem jam triumphalem viderat .

Kukovoitis paterno Principatu potitus , *An. 1221.*
altâ ipse pace usus est , undique ferè sociis
populis cinctus . Ab Occidente Prussi , ab
Oriente Ginvilo Dux Polocensis frater , à
meri-

Kukovoitis
Lituaniae
& Samogitiae
Dux.

meridie Iatvingi, Skirmundusque Dux Novogrodenfis. Solus Septentrio metu non vacabat : sed ad illius lateris securitatem satis erat, quod Germani & Lotavi domestico in Livonia bello implicati, ad vexandam Litvaniam ocium non haberent. Quare cum res domi securæ essent, ampliores suppetias Skirmundo in Russiam transmittebat. Balaklai, Ultradolgenfum Scytharum novus regulus, fortasse ad delendam acceptæ ante aliquot annos cladis memoria, bellum contra Skirmundum moliebatur : ne autem legitima causa defuisse videretur legatos qui tributum de Russiâ exigerent, præmisit. Skirmundus contractis quam primùm ingentibus copiis, cum Russos & Litvanos suos Cisvilienses, miserosque à Kukovoite Ultradolienfes in armis haberet, legatos lautissimo convivio accipit : post longam comedationem, abituris, nares atque auriculas singulis præcidi jubet, atque ita deformatos regulo renunciare. Desinerent tandem Scytha apud Litvanos de tributo agere. Si quid juris in partem

Skirmundus Scythas proficiat.

tem Russiæ, Litvano subiectam haberent, armis illud non legationibus posthac affererent. Scirent ad id genus legationum, Litvanos alia, quam quæ nunc dedissent, responsa habere non posse. Exarsit ad tam insignem contumeliam impotens barbarus, & ingentibus copiis, Russiam aggressus, populationibus Koidanoviam usque pertigerat, progressurus igne ac ferro ulterius, nisi Skirmundus mature exercitum objecisset. Pugnatum est acriter, fugati tandem Scythæ, ipseque regulus occisus. Skirmundus eâ victoriâ minimè contentus, exercitum ulterius ducit: illo præcipue consilio, ut pluribus Russicis civitatibus à Scythico jugo liberatis, longius à se hostem submoveret. Neque destituit consilia eventus, Mozyrum, Starodubum, Czernichoviam, Karaczoviam, totamque planè Severiam hostili ditioni detraxit. Tum inter filios Lubartum & Pisimundum eas regiones partitus; Troynato minimo, Cisviliensis Litvaniæ Novogrodiæ & Subsylvaniæ principatum testamento attribuit. Polociæ interea imperitabat Bory-

*Mozyrum
et totam
Severiam
Litvaniæ oc-
cupant fu-
garis Scy-
this.*

Borys
Ginvilonides
des Dux
Polocensis.

fus Ginvilonides. Firmaverat ille res suas non mediocriter inter finitimos , novâ affinitate , è connubio cum filia Ducis Tweriæ. Domi etiam religionis similitudine multùm conciliaverat subditos : primus enim ille è Litvanis principibus , sacra Christiana suscepit. Ne quâ verò inter agrestes de limitibus discordiâ , se invito cum Litvanis bellum conflaretur ; pactis fæderibus , Berezina fluvius , ad discernendam Polociam à Litvania , destinatus : cujus rei memoriam hucusque conservat , colonia tum ad ripam fluvii locata , & de auctoris nomine Borysovia dicta. Tentatus bello à Smolenscensibus & Plescoviensibus Russis , utrosque feliciter rejicit. Polocensibus infracta ab avo libertatis jura , in integrum restituit. Quod vitæ supererat , inter facella & aras acturus videbatur ; ita totas opes ac studium ad tempora Superis exstruenda verterat. Ulteriores conatus in ipso ætatis flore , mors abruptus. Monumentum Christianæ in eo pietatis , nunc etiam ostenditur , ingens saxum , è mediis Dunæ vorticibus

cibus eminens , quina cruce signatum ,
 cum rudi hac , sed solidæ ac exultæ pieta-
 tis , inscriptione . *Miserere Domine mancipio*
tuo , Boryso Ginvilonis filio. In corundem Prin-
 cipum ætatem incidisse videtur , prima in-
 signis clades Livonicorum Germanorum à
 Litvanis & Samogitis accepta . Post sub-
 actam Livoniā ; Curonibus (qui , tunc
 Litvani juris erant) arma intulerant : &
 quia religionis Christianæ propagandæ
 specie , bellum pro aliquorum cupiditate
 suscepimus erat ; prætensa causæ pietas ,
 non equites modò , sed sacerdotes etiam
 ab aris ad arma contra Ethnicos evocave-
 rat . Avigenus de Coloniâ Agrippinâ , Archi-
 episcopus , ipse non solùm exercitui ade-
 rat , sed etiam cum Imperatoriâ authorita-
 te præerat . Ex subitâ tempestate conster-
 natio , ingenti numero Curones , Samogi-
 tas , Litvanos excivit . Quanti enim peri-
 culi res esset , ad ipsa statim initia totis vi-
 ribus hostem surgentem non rejicere , Lo-
 taviæ finitimæ in servitutem subactæ mi-
 fera conditio satis explicabat . Tantumque

*An. 1225.**Livonienses
Germani à
Samogitis
& Litva-
nis fundan-
tur.*

ea cogitatio ad audaciam & fortitudinem apud imperitum vulgus valuit : ut tumultuariæ illius multitudinis cæco impetu, veteranus Christianorum miles in primo congreßu sit oppressus , ipseque Archiepiscopus cæsus. Kukovoite circa eosdem annos

Vtenes Litvanie & Samogitia Dux.

mortuo Principatum in Litvania vetere Ultraviliensi & Samogitiâ obtinuit Vtenes filius. Is parentis sepulti honori statuam pedestrem in edito ad Swientam amnem colle dedicavit : Lucus nunc ibi est : antiquitus inditum nomen, & sepulti Principis memoriam retinet , Kukovoitis vulgo dictus. Multa deinde Vtenicum Livonicis equitibus prælia: cùm isti Samogitiā Curoniamque frequentibus incursionibus infestarent , & Dunæ ripis castella ac præsi-

*Livonien-
ses Crucigeri in Do-
bryniā evocati.*

An. 1227.

dia imponerent. Iidem à Conrado Mazoviæ Duce & Christino Culmensi Episcopo in Dobryniā evocati , ut quâ felicitate Lotavos in Livonia subegerant ; eâdem è Dobrynia , Mazoviam & Poloniā contra Prussos propugnarent ; à Prussis & Litvanis , cum duos integros dies prælium tenuisset,

nuisset , internecione deleti sunt : quinque tantum cladi superfuere. His omni statio-
nis Dobrynen sis spe depulsis ; occasio
Conrado data est ad alias Equites profes-
sionis à Livonica diversæ , è Germania
evocandos ; quos , cum vulgo , posthac
Crucigeros vocabo. Anno subseguente ,
bellum è Curoniâ in Livoniam Vtenes
transtulit : hactenus domi tantùm Livoni-
bus arma objicere soliti , hostiles terras
invadere jussi. Ingens è Curonibus & Sa-
mogitis coactus exercitus , latissimè totam
Livoniam populationibus peragravit. Ita
hostem ad sua tuenda avocatum , à Samo-
gitiæ infestatione , Vtenes arcuit. In Litva-
nia verò de nomine suo coloniam Vcia-
nam excitavit , arcemque addidit : nomen
oppido nunc etiam idem est , sed arcis in
propinquo olim sitæ vix vestigia. Ulteriori
cis Viliam Litvaniæ pro Skirmundo pa-
rente nuper vitâ functo Troynatus præ-
erat. Sed vix dum inchoati principatus
auspicia , bellum acre excepit. Kurdas Scy-
tharum regulus , Balaklai parentis , supe-

*Crucigeri
in Prussia
ex Germania
nra à Polo-
nis evocati.*

*Vtenes Li-
voniam po-
pulaver.*

*Troynari
cum Scy-
this bellum
& victoria.*

riore expeditione à Litvanis in acie occisi,
seu corrigere seu ulcisci fortunam, ardebat.
Ut certior porrò vindicta foret, summa
ope bellum parabat: majore itaque, quām
unquam factum esset, è tota Scythia lecto
exercitu, Vltravolgenses, Nahayscenses,
Casanenses, Crimenses, ingenti numero
contraxit copias. Neque Troynatus ad ar-
ma segnior, parentis & animum & succe-
sum æmulatur. *Accipere se, ajebat, omen,*
quod filios eadem causa rursus in campum educe-
ret, que nuper parentes secum commisisset. Spem
enim inde affulgere, futurum, ut qui regnorum &
odiorum avitorum hæredes essent, forent etiam
eventuum. In primis autem Litvanum mili-
tem recenset, tum fratres Lubartum &
Pissimundum cum auxiliis è Russia Septen-
trionali evocat. Duces etiam Russos ad
bellum contra communem hostem pertra-
xit. Suentoslaum Kijoviensem, Simeonem
Drucensem, Davidem Luceoriensem &
Wolyniensem. Vt enem quoque de pericu-
lo monuit, sed is proprio cum Livonibus
implicatus bello, aut parum aut nihil in
præsi-

præsidium contulit. Contractis in unum copiis dubius diu hæsit Troynatus , quò duceret. Scythicæ legiones variè sparsæ ; Russiam latè vastabant : hinc ancipiti periculo animus confilii incertus in diversa lacerabatur. *Divideret copias ? sed vires attenuabantur, quæ etiam unitæ , tam valido hosti vix pareret futura essent.* Toto exercitu contrà aliquod prædatorum agmen iret ? sed multiplex periculum, aequali necessitate difficilem reddebat electionem . Duceret contra ipsa prætoriana castra ? sed quomo- do inultus transiret hostem , intra ipsa planè visce- ra, tam securè griffantem . Obdurato tandem animo ad ignes quos undique è villarum oppidorumque incendiis tolli videbat; ante quam à populatione agrorum hostes re- vocarentur , totis viribus ipsa castra adoriri constituit. *In radice erat præscindenda si- mul tota arbor : ne dividendo , augeretur labor & periculum.* Devitatis itaque illis legionibus, quæ per agros circumvoltabant , occulto itinere,quam celerrimo agmine ad ipsa ho- stilia castra pervenit. Confederat Kurdas in Mozyrensibus agris ad amnem Oku- niow-

niowkam : inde legionibus aliquot prædatum dimissis , præcipuum exercitus robur in castris habebat. Monitus in propinquo visa hostium signa , ne castris se continendo , bellum non inferre , sed propulsare videretur , militem et si absentibus legionibus valdè accisum , juvenili ferociâ in campum educit. Simul acies in conspectum & in pugnam coiverunt ; tantus utrinque ardor. Hinc vindictæ libido , prædæque cupiditas : hinc libertatis patriæque studium , obstinaverat in omnia animos. Acerrima proindè ac diuturna fuit dimicatio : & quidem quamdiu cohærebat sibi Scythica acies , tamdiu victoria neutrò inclinaverat : at ubi à Litvano rupta , fecit vitium ; turbatis ordinibus facilè in fugam effusa est. Parum tamen præsidii victis à fuga erat , quod fluvii à tergo objecti aut arcerent , aut vorticibus involverent fugientes. Occubuerunt eo prælio Drucius Dux Michael , Andreas Luceoriensis princeps , & Pifimundus ac Lubartus fratres Troynati. Quare Troynatus ne quid in Septentrionalis

nali parte Russiæ à morte Ducum novaretur, Scythici belli reliquias & Principatus administrationem filio Algimundo committit: ipse cum modicis copiis eò festinat, initiaque tumultuum occupat, & cæ-
Algimun-
dus Dux
Novogro-
densis Lit-
vanie.
 forum fratrum possessiones hæreditatis ju-
 re Principatui adjungit. Regressus inde in
 Litvaniam, vitâ excessit. Nec Algimundo
 diuturna dominatio, etsi quietior quâm
 Troynato. Semina sequentis belli Russici
 jecerat, cum Davidis Luceoriæ Ducis mo-
 tas de finibus Subsylvaniæ controversias,
 armis compressisset: sed exemptus maturè
 vivis, simul cum Principatu, imminentis
 belli negotium Ringoldo transcripsit. Ne-
 que impar erat incumbenti moli Ringol-
Ringoldus
ejus success-
or.
 dus. Utene enim Litvaniæ ac Subsylvaniæ
 Duce per idem tempus mortuo, Suintoro-
 go principi propè infanti tutor lectus;
 provinciis, quæ tutelæ nomine accessfe-
 rant, potentiam insigniter auxerat. Polo-
Basilius
Rechnodns
Dux Polo-
cenfis Ples-
coviam ex-
pnugnat.
 ciam interea Basilius Rechuoldus obtine-
 bat. Diuturno ille sese bello intricaverat;
 cùm agrorum partem, quam Plescovienses

de Polocensibus ceperant, armis repetit. Tandem hostes vicit, agros recepit, urbi captæ tributum in annos imperavit. Filia ejus Praxedis (Poroscovia vulgò) à Russis inter Divas Virgines, religiosè colitur: nam posteaquam inter Vestales ad templum Salvatoris vulgò Spar aliquantum Polociæ egisset; fama est, Romanam ab ea peregrinationem suscepit, & in urbe septennio sanctè exacto mortuam, tunc magnæ virtutis opinionem reliquisse: deinceps verò ad annum 1273 à Gregorio X Divarum numero additam. Filius verò Hlebus parentis successor, ætate immatura vitâ functus, cum prolem nullam reliquisset, plenam Polocensibus libertatem fecit. Ita Respublica eorum rursus ad po-

*Polocensi-
bus libertas
restituta.*

An. 1235.

pulum translata est: & Litvanorum Principum dominio expedita. Kijoviam interim, cum propinquā, Russiā, Scythico imperio paruisse, Russi ipsi sunt auctores: qui sub Scytha Principe Kijoviæ dominationem obtinente, plurium Russiæ Ducum à Christianis religionibus defectionem, atque

que Michaelis Chernichoviensium Principis cum familiari aulico Theodoro, ob fidem in Christum constantiam, necati cædem circa ea tempora consignarunt. At mihi certius est; longè ante ea accidisse, quia Bateio Scytharum Principe imperante acta esse scribuntur.

L I B E R I V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiaria Palamonis.

Primus est Litvanorum Principum Ringoldus, Gimbuto Palæmonis nepote genitus, qui *Magni Ducis* titulos assumpit. Non vanum nomen, si Provinciarum quas obtinebat amplitudinem species: imò nescias, an non Principatus magnitudine minus? Ingentem novi tituli invidiam, Litvaniæ utriusque, Samogitiæ, Curoniæ, Subsylvaniæ, Novogrodiæ, Mozyriæ, ac Pinskî, Severiæ, Czernichoviæ, possessione magis, quam possidendi jure implebat. Legitimus enim hæres Suintorogus tutelæ

*Ringoldus**Magnus**Dux Lit-**vaniae, Sa-**mogit, No-**vogrod.**Subsylvan.**Czernicho-**viae, Seve-**rie.*

specie ad privatam ferè vitam redactus, cogebatur debitum sibi principatum expectare, quamdiu fraudis & injuriæ hæredes ex Ringoldo supereffent. Ringoldus certè, quòd diu dissimulare non poterat, maluit mature palam profiteri: post interversam privatim pupilli hæreditatem, titulos etiam in se publicè transtulit: quòd nec opum nec honorum cupiditati temperare, impotens sui animus, noſſet. Facinus hoc principis, domi, nec probari permettebat tenerior ex pupilli injuria affeſtus, nec omnino reprobari, surgentis ex injuria privata Reipublicæ species: *banc, cum incauti cives amare caperunt, facinus Principis displicere desit.* Apparebat enim tūm matura atque virilis Principatus constitutio, gerendis rebus planè valida: poste aquam ex tot provinciis sub communi Principe, una Respublica coaluit. Magis proinde apud populum, quàm apud Senatum causa Principis odio laborabat: *ille justi magis anxius simplexque arbiter, omnia damnabat qua iniqua;* *huic jura privata ad publicum commodum nimium*

nimiūm inflectenti , fas frangere non omnino turpē videbatur. Res tota quemadmodum domi pro varia in virtutem vel rempublicam inclinatione ancipites affectus laudesque aut vituperia reperit : ita foris certum hostem excivit. Residuae è præteritis simultatibus iræ , aversarumque à Russia provinciarum memoria & dolor, Russos Litvanorum fortunæ infestos pridem habebat : plus tamen hactenus valuerat metus , quam odium : hinc tamdiu ad professas inimicitias non descendebatur. Vsurpatorum tandem à Ringoldo M. Ducis titulorum invidia apertum bellum accedit. Suentoslaus Kijoviæ Dux (quod è vetere Russicæ Reipublicæ formâ , is cum suprema potestate universæ Russiæ præcesset , qui Kijoviæ rerum potiretur) ad se in primis pertinere ratu Ringoldi ausibus ire obviam , & ipse summâ vi bellum moliri , & alios Duces in consiliorum factique societatem omni arte pertrahere. *Indignum , ajebat , sub Russorum Principum conspectu , Ethnicā Litvanorum servitate , nobilissimas Russia Provincias misere premi:*

*Russi Ringoldo belum movent
Duce Suentoslaus Kijoviensem
Principē.*

Et tamen nec barbarorum potentiam plus , quam
invidiam, apud hostes reperire ; nec Christianorum
calamitates , aliquid ultra querelas , apud socios &
populares. Quod si usū ipso jam tolerabile fortasse
redditum , (etsi immerito) quispiam credere posset :
illud vero quomodo ferendum ? Barbarum eò au-
dacia progreedi , ut universæ Russiæ imperium vel
cogitatione ipsa usurpet. Quid animo constitutum
agre celet , satis ab invito proditum esse fastuosi ti-
tuli insolentia . Quid enim dubitarent eum tituli
sui magnitudinem reliquis Russiæ ditionibus imple-
re tentaturum , qui eundem , ab occupato patrimo-
nio pupilli sua fidei commissi , nuper inchoasset ? Pro-
pterea illum certè tam ambitiose Magni Ducis no-
men invasisse , ut occupanda de integro Russiæ , &
sibi & posteris necessitatem faceret : nisi semel assum-
ptos titulos , aut turpiter deserere , aut re vacuos
stulte conservare mallent . Certè apud viros sua-
rum rerum atque honesti non omnino incurios , om-
nia ea satis momenti habere , & ad federa (si tamen
aliqua supersunt , longè ante à Litvano non viola-
ta) infringenda , & ad bellum extremis etiam fortu-
narum impendiis pertinacissime urgendum . Quid-
quid vero alii , de ea re , apud se constituerint ; sibi
obstina-

obstinatum jam esse ; arma palam huic Russie hosti inferre. Prolatam à Suentoslao belli facem, absque cunctatione plures secuti : inter primos Leo Volodimiriensis, & Demetrius Drucensis, Duces. Kudas quoque Scytharum Ultravolgensium regulus ex nuperæ cladis recordatione, suoptè ingenio in ultionem pronus, ut privata damna minoribus impendiis ulcisceretur, aliquot militum millia in subsidium Russis misit : quod tamen meminisset, ex aquo hostem esse, eum quem juvabat, atque eum quem aggrediebatur, destinato consilio tantum praesidiarii militis dedit, quantum ad Litvanorum perniciem sufficeret, neque Russorum potentiam aleret. Russicis itaque Scythicisque copiis succinctus Suentoslaus, infesta signa provinciis Litvaniæ intulit; atque ut omne bellum ad ipsam Principatus regiam redigeret, Novogrodecum versus tendebat. Ex itinere latissimè agros miles populatus, quâ Nemeno defluente non arcebatur, omnia cædibus ac ignibus repleverat. Ad Mohilnam primùm Litvano exercitu objecto, agrorum vastationes

sttit

stitit Ringoldus. Atque ut temporis illius ratio (ubi non tam astu aut ingenio quām viribus de summa rei transfigebatur) non ferebat longas in bellis moras : vix castra coierant , miles ad pugnam utrinque in campum eodem die educitus est. Inde ingens Russorum acies ; Scythico equite per alas firmata : hinc mediocres Litvanorum copiæ ; in præsidio verò Russicarum legionum fides & arma , quia contra populares suos , non ex vano suspecta. Pugnatum est pertinacibus utrinque animis in vesperum : jam nox , inchoatum cum sole pænè prælium , dubio adhuc Marte , dirempta in cumbebat ; cùm veteranus Ringoldi miles extremâ indignatione actus , totis simul viribus ad victoriam adnititur , & hostem vestigio movet ; motam semel loco aciem , facilè deinde in fugam egit. Duces belli alii elapsos , alii promiscuâ cæde absumptos in campo mansisse tradunt. Exercitu fuso , castra victori militi in prædam permissa : nec amplius Ringoldus vel iram vel fortunam in victos extendere voluit , pace conten-

*Funduntur
Russi à
Ringoldo.*

contentus. Videbat enim Russos , ex recenti strage quietis magis patientes , non facilè iterum arma invidiæ aut odio permisuros. Victoriam Russicam exceperunt motus Livonici : irrumpentes in Samogitiā Equites Ensiferi aliquoties repressi ; atque ut defuissent alii ex voto eventus ; satis erat nihil de Samogitia ad validum jam tum hostem perdidisse. Insuper Livonicis annalibus proditum reperio : exercitum ingentem Equitum cum auxiliis Germanicis fusum : Duces belli Volquinum Magistrum , Baronem à Dannenberch , Equitem Germanum Hasseldorf militari gloriâ celeberrimum , cum quadraginta octo Ordinis fratribus , cæfos. Post rempublicam inter arma fortiter administratam, non diu pace partâ domi frui potuit Ringoldus, Novogrodeci morbo extinctus. Suintorogo hinc paterni principatus repetendi spes affulgere visa : neque deerant rebus novandis apta partium studia ; si Dux cæpisset. Sed juvenis ætatis vel ingenii mollaris vitio , necdum audendo par , timi-

diora consilia secutus est : concessâ nuper in possessionem Samogitiâ , contentus ; li-
te, de Litvania, abstinuit.

*Mendogus
Primus &
ultimus
Lituanorum Rex.*

An. 1240.

Mendogus itaque , cui apud alios Men-
dolfo nomen, suffectus Ringoldo, ipsa ini-
tia principatus, quem parens pupilli nepo-
tis injuriâ pepererat , cædibus ac sanguine
cognatorum funestavit. Ita , *crescente poten-
tiâ Principum, succrescebat sensim & scelera* ; per
quæ dominandi cupiditas amplius se pro-
movere conabatur. Quoscunque è propin-
quis infestos suis rebus suspicio obtrusif-
set ; ferro aut veneno submovit. Nepotum
tamen cæde abstinuit : non quidem , quod
minus suspectos haberet ; sed quod ad tan-
ti sceleris destinationem , mens nondum
tragicis facinoribus satis obfirmata , ipsâ
naturæ Verecundiâ , trepidaret. Tres erant
juvenes , belli pacisque artibus impigri , &
agendo maturi : Arduidus , Vikundus , &
Cieuciwilo aut Theophilus. Hos ut , ho-
noris specie longius à curia ablegatos , vel
suis fraudibus faciliores haberet , vel à re-
rum novandarum occasionibus amoveret ;
ad

ad exercitum proficisci jubet ; & finitimo-
rum infestationibus juvenilia studia bellis
assuefacere. *Incautus (ut solent, nimium suspi-
caces) Princeps ; fortunam suam quâ præcipue
firmare voluit, hac prope prodidit.* Iuvenes enim
re feliciter inter hostes confectâ, insignium
in Russia civitatum potiti , cùm jus impe-
randi degustassent , patrui jugum non tu-
lerunt. Druciam & Smolensiæ partem
Arduidus , Vitepsiam Vikundus , Polo-
ciam Theophilus obtinebant : ut subditos
Christianos magis sibi conciliatos redde-
rent , sacra Christiana publicè professi.
Hæc Mendogo belli movendi causa : &
primi inter Litvanos civilis dissidii , atque
propè amissæ Reipublicæ semina. Nam ju-
venes , paucarum civitatum opibus , non
satis contra validum hostem securi ; cùm
finitimorum auxilia implorant , patruum
oppugnando , vix patriam non perdide-
runt. Vikundus Rigam missus , Livonien-
sium ac Prussicorum Equitum animos , suo
fratrumque nomine solicitabat. Auxilii lati-
præmium spondebatur , Iatwiezyæ & Sa-

*Mendogi
bellum cum
Nepotibus
& Russis.*

mogitiæ portio media , perpetuo jure E-
quitum ordini transscribenda. Quod si
eventus felix conatum promovisset , cæso
aut depulso Litvaniâ Mendogo , quidquid
in bellum impensum esset , ex Litvaniæ
ærario refundendum promittebatur. Pri-
mum belli impetum Mendogus in Theo-
philum verterat , quem in primis finium
propinquitas objiciebat. Oppugnata ali-
quoties Polocia : sed præsidium è Russis
ac Livoniensi milite , & urbi tuendæ , &
hosti , accisis viribus , repellendo , suffecit.
Neque poterat diutiùs obsidionem Men-
dogus urgere exercitum alio contra no-
vum hostem ducere coactus : diversâ enim
parte conflatum expectatione majus peri-
culum domum revocabat. Daniel Roma-
novicius Dux Kijoviæ , Basilius Haliciæ ,
aliique Russi Duces , honesto ad famam ti-
tulo , exules Principes juvandi , re verâ Ruf-
ficularum ditionum recuperandarum spe ,
grave Litvanis bellum intulerant. Ad gen-
tem Ethnicam Christianis regnis quibus
undique cincta esset , plurimū infestam ,
com-

communi ope excidendam passim currebatur: causæ pietas Polonus etiam ad arma excivisset, nisi eos aliæ curæ domi quietos tenuissent. Scythicarum enim infestationum metu, si miles extra fines regni mitteretur, non è republica fore Boleslao Pudico visum. Ancipiti planè periculo, & vix unquam majore res Litvana conflictata, conspirantibus ab omni parte hostibus: quibus, si Polonus accessisset; nescio an non fatalis is Reipublicæ ictus fuisset. Iam ^{Russi Lit-}
^{Vaniam in-}
^{vadent.} victor Russus Slonium, Wolkoviscum, Msciboviam secundo cursu ceperat: & vastatis latè agris, trepidationem Novogrodecum versùs urgebat. Mendogus ad subitam vim, nec confilio, nec viribus, fatis comparatus; ut *impetu primo quacunque arte retardato, spatiū providendi daretur; legatos mittit*: pacem supplex petit; obfidem fæderum, Volstnicum seu Voyfieleum filium, legatis adjungit. Ferox recentibus successibus Daniel, pacis nomen non ferebat. Repulsa itaque est legatio. Non pro- ^{Legatos}
^{Litvano-}
^{pterea, ajebat, se cum milite Litvaniam ingre-}
^{rums reji-}
^{ciant.}

sum, ut armatus legatos audiret. Frustra legationibus tempus extrahi, cùm copia sub signis ferro rem transigerent. Pacem quam hostis peteret, non ex ipsius submissione, sed ex ulteriore belli progressu se pensaturum. Subsisterent igitur Volkovisci: cùm victorem exercitum illac in hyberna reducturus esset: tum, si quid adhuc integrum de Russia Mendogo superfuerit; de eo, per otium à bello, commodiūs cum Legatis acturum. Remissis ergo Volkoviscum legatis, obside Woyfielko Slonimum relegato, infesto exercitu Novogrodecum versùs progressus est. Regionem universam fædè populatus, pluribusque locis in potestatem redactis, ab urbis ipsius obsidione, quam spe longiorem futuram præviderat, hyeme imminentे abstinuit. Tum primùm legati auditı, & fædera icta conditionibus, quas maximè tolerare poterat Mendogus, magnâ Russiæ portione mulctatus. Compositis in eum modum Russiæ rebus, quas satis securas reddebat novi contra Danielem Kijoviæ Ducem à Scythis motus, angebat animum Litvaniæ cura. Theophilus Nepos, post defensam
 An. 1245. Polo-

Mendogi
fædera cum
Russia.

Polociam, Archiepiscopi Rigensis & Magistri Livoniae opibus, res suas validè firmaverat: quorum gratiâ, à ritu Græco nuper Polociæ suscep*t*o, ad Romanam religionem transfiit: ab eo fact*o*, facillimam deinceps & fidem & benevolentiam apud Equites Livonicos habuit. Post mutuas *An. 1247.* inter Livoniae Magistrum Theodorum, & Mendogum in Curonia clades, Theophilus Livonicis auxiliis Polocensibus que copiis instructus, bello patruum in ipsa Litvaniâ petiit: ubi, cùm nullus miles opponeretur, effuso liberè in prædas exercitu, per universam Litvaniam ferro ac igni bacchatus, ingentem prædam absque prælio aut periculo Polociam eduxit. Similes agrorum vastationes pari successu deinde repetiit. In Semigallia quoque Samogitas auxilia ei provinciæ feren-*An. 1250.* tes, à Magistro Equitum insignem cladem accepisse, è Livonicis commentariis habetur. Tandem cùm frequens fama esset, majore mole Litvanicam expeditionem Livonicis armis ab Theophilo instaurari,

Mendo-

*Bella ejus-
dens, cum
Livonibus.*

Mendogus amplissimis donis promissisque
 Magistrum Livoniæ , Andream de Stuk-
 land à proposito bello deducere conatus
 est. At Magister omnem pacis mentionem re-
 spuere : nefas ducere , amicitias cum Ethniciis ; ad
 quos bello petendos , Sacramento sui tenerentur. Si
 Princeps Litvaniæ , Christianis sacris initiaretur,
 fœderum pacis cendorum rationem non omnino diffi-
 cilem fore. Susciperet quam primum religionem Chri-
 stianam : donationem provinciarum à Nepotibus
 factam, ratam haberet, atque jus, si quod in easdem
 provincias haberet , Ordini Equitum consignaret.
 Se verò perfecturum , ut Mendogo inter Principes
 Christianos ritè annumerato, tituli regales à summo
 Pontifice tribuerentur. Ita pacem constantem inter
 Equites , & Litvaniam firmari posse. Duræ ni-
 mis Mendogo conditiones visæ. Post ali-
 quot agros latrocinii more direptos , ante tentatam
 Mendogus justi prælia aleam , ad avitas religiones ejurandas se
 fœdera-
 uit cum
 Lvonicis ,
 bapizatur,
 & Rex
 Litvaniae
 renunci-
 tor.
 cogi. Quid verò istos imperaturos , si bello vicis-
 sent ? Satis adhuc Litvano ad arma virium esse.
 Quid igitur tanquam perditis rebus tam audacter
 imperarent ei , quem neandum acie experti essent ?
 Nimis aperte fano sibi illudi , cùm tituli ampliare-
 tur,

tur, provincia detraherentur. Sed quia vis hosti in promptu erat , indignatus fortunæ, cessit tempori : neque dolore amittendarum provinciarum adduci potuit , ut de summa rei prælio decerneret. Legatis ^{An. 1252.} igi-
tur præsentibus Christiana sacra palam suscepit : Iatwiezyæ, Samogitiæ, Curoniæ, & Veizenium agrorum donationem , traditis de more literis perpetuam esse voluit. Missi deinde Romam, qui Principis sui nomine , supremo Christianorum Pontifici solitam venerationem dependerent , & regios titulos ac diadema peterent. Accepta legatio perhonorificè ab Innocentio IV: missum diadema per Heindericum (seu Henricum) Armacanum , postea Culensem , Præfulem ; qui simul cum Archiepiscopo Rigenfi , sacro fonte cum sexcentis primorum ablutum , in campis Novogrodensibus , (neque enim Novogrodeci tam amplæ ædes haberi poterant) solennibus cærimoniiis novum Regem inauguravit. Sacrorum per Litvaniam Pontifex designatus Vitus, religiosum institutum, ordinem-

que D. Dominici , sub S. Hyacinthi magi-

An. 1254. stero secutus. Omnibus ex ordine procu-
Primus in ratis , jam in tuto pax putabatur : subsecu-
Lituania Episcopus , tæ enim quietis exterior species , pacis se-
Vitus. curitate , plurimū finitimiſ imponebat.

At Mendogus sacra quidem metu nuper
 suscepta , palam præferre : privatis vero
 ad Ethnicas aras sacrificiis impiè eadem
 violare. Vbi deinde periculo abeunte , ti-
 mor magis resedisset , dolore actorum
 acrius urgeri. sub regio titulo principatus
 undique mancus , hinc Russiam detracta , in-
 de Samogitiâ , Curoniâ , Iatwieziâ amissis ,
 seipso minor , vehementius displicere . quid-
 quid nuper metu aut simulatione egisset ,
 penitus odiſſe. Ceteris affectibus tandem
 in furorem degenerantibus , parum ad in-
 faniam erat Christianam religionem palam
 ejurare : sanguine ac cædibus actorum me-
 moriam obliterare , vastitatem latè per fi-
 nitimos circumferre , ferro ac igne quaqua-
 versum in Christianos graſſari , ardebat.
 Sed quod primum repentinus fese exereret ,
 nondum constituerat: viſum tantisper iram
 in

Mendogus
religionem
Christia-
nam deferit
& Christia-
nai provin-
cias infe-
bit.

in Russos & Livones dissimulare. Primas ^{An. 1255.} effudit furias in Poloniā : Lublinensem tractum populationibus peragravit: urbem ipsam arcemque captam diruit ac exussit, onustum prædā militem domum reduxit. Exiguā deinde quiete interjectā , triginta millium exercitu Masoviam aggressus, universam crudeliter vastavit , & Plociam arcem exussit. Prædā ingenti captivisque inde in Litvaniam cum exiguo equitum præsidio dimissis , infesta signa in propinquam Prussiam ex insperato intulit. Arcibus locisque munitioribus Equites Crucigeri se se continebant: ingentes enim copiæ Litvanæ , repente per agros effusæ , omnem cogendi in castra exercitus usum ademerant. Pagi ac oppida nuper exædificata flammis absumebantur : in templa potissimum, & sacrorum præsides barbarè sæviebatur , nullusque omnino è Christianis captivus ad vitam servabatur: quod Rex hoc genus prædæ execratus, palam edixisset, ne quis Christiano vitam relinqueret. His Prussorum stragibus irritatam non exsatu-

ratam Christiani sanguinis rabiem , sensim
in Livones exacuebat : quorum armis ve-
xatam nuper à Nepotibus Litvaniam me-

An. 1260. minerat. Aliquot ergo pōst annis biparti-

An. 1261. to agmine invadit Curoniam : ubi paulò
ante Magistrum Livoniæ Borhardum, cum

paucis iter visitandis proximis arcibus in-
gressum , Samogitæ ex infidiis propè op-
prefferant , ni ferro viam fugæ per confer-

tos aperuisset. Ad hostem ancipiti bello
distinendum , quatuor expedita millia

Mendogus vastationibus destinat: reliquas
copiae Karzovini arcis in confinio Prus-

fiæ oppugnationi admovet. Sustinuit diu
& oppugnaciones & obsidionem , imposi-

tum loco præsidium : *spes subsidiorum tuebatur
constantiam.* Nam Magister Livoniæ Bur-

gardus Horsnufen , cum exercitu è Prus-
fia , Livonia , & Danicis auxiliis conflato,

propediem affuturus erat. Festinanti inte-
rim in hostem Magistro , Curones præda-

tionibus vexati nunciant, Litvanam legio-
nem haud procul inde abesse, prædā & ca-

ptivis impeditam. Opem supplices implo-

rant:

rant : se etiam magno numero adfuturos
 in armis spondent , modò spes à Magistro
 fieret, fore ut conjuges liberique , Litvanæ
 captivitati erepti, suis ex fide redderentur.
 Responsum est à Crucigeris : *aliis se legibus*
militiam ducere. Pradam omnem de hoste captam,
victorum esse debere. Si quid inter ipsam hostilium
castrorum direptionem de propriis rebus fortuna
Curonibus obtulisset ; non gravatè se , id apud eos-
dem relicturos. Cetera omnia, qua apud hostem ef-
fent, victori militi cedere debere , scirent. Aspera
 hæc responsio , ex afflictæ jam conditionis tole-
 rantiâ affectuum impotentes barbaros , facile ad in-
 dignationem perpulit. Secessione itaque factâ
 partes Christianas destituunt ; atque inhu-
 manitatis odio ; inimicitiarum ac injuria-
 rum acceptarum immemores , hosti se se
 conjungunt. Pugnatum deinde auctis hinc,
 imminutis illinc viribus : atque ea pugna
 Livonicus exercitus fædè profligatus est.
 Magister ipse Livoniæ & Marschalcus Prus-
 siæ Henricus Botel cum centum quinqua-
 ginta Equitibus Ordinis , vulgò Fratribus,
 occubuerunt : cæforum è promiscuo mili-

te capitum multitudo non est sub numero. Insignem ad memoriam eventum eo prælio contigisse traditur. Pulsa loco Litvanicorum equitum cohors in fugam fese conjecterat : cum ultimum ex ea cohorte ordinem Gerebrardus Saxo Eques adeptus , caput unius gladio dejecisset ; truncum cadaver ad plura stadia in effuso cursu immotum , neque fugientium ordinem , neque equum deseruit. Exustis deinde in Curonia , Karszovino atque Heisburgo arcibus ; exercitus in Samogitiam , mox in Prussiam ductus. Ibi post Sambienses agros pervastatos , Regiomontum urbs à Bohemorum Rege Ottacaro non multò antè condita, obsidione cincta. Sed quod selecti militis præsidio teneretur ; infelicitè tentatâ oppugnatione , non levis clades accepta est : amissi fortissimi quique , qui per pontem Pregelo fluvio impositum , pertinacius se contra adversa tela , portæ urbanæ inferebant. Ne tamen recuperatâ per eam expeditionem Samogitiâ & Curoniâ vastatâ Sambiâ , frustra Prussiam tentasse

tasse Mendogus videretur, per universam provinciam popularium animos ad defectionem solicitavit; submissisque auxiliis Samogiticis, conflavit post aliquot annos intra Prussiam bellum. Ita Crucigeris domestico bello implicatis ulciscendi ratio adempta. Electis enim inter se Ducibus, religionem Christianam Prussi ejurarunt, atque condicto, ante ferias D. Matthæi, die, per universam provinciam tempora di-
 ruerunt; sacrorum præfides, quos nancisci poterant, tormentis confecerunt; nihil omnino, quod ex sacris Christianis, furori repentina ad injuriam patere poterat, non profanatum reliquerunt. Digna proinde Christianis principibus res visa, ut collata in commune ope, ferocia barbarorum reprimeretur. Auxilia magnâ mole è Germaniâ potissimum contracta; miles probè armatus, Duces bello experti: nihil ad excidium colonorum Prussiæ ac Samogitiæ, desiderari videbatur. Ergo ut per Nactenses agros hostilem terram ingressi sunt, sedem belli inter ipsa viscera fixuri, castris locum

*Prussi à
religione
Christianæ
& à Cruci-
geris defi-
ciens.*

locum media in Prussia capiunt vexando
undequaque hosti opportunum. Permuni-
tis ibi tumultuarii operis vallo & fossa ca-
stris, ad impedimentorum custodiam pau-
cas cohortes reliquerunt, totis ipsi copiis
contra hostem, quem castris quoque sese
continere rumor erat, profecti. Barbari de
viribus & consiliis hostium per speculato-
res moniti, verebantur primam armati mi-
litis audaciam, præsertim quòd suis armo-
rum genus & pugnæ ratio levis in usu ef-
fet. Aliquâ ergo victoriâ prima gaudia ho-
stibus præripienda atque ita feroces spiri-
tus atterendos censem : remissiorem eorum

*Christiani
à Prussis
Ethnicis
profligati.*

impetum futurum, si ante pugnam aliquo adverso
eventu timere prius, quam audere didicissent.

Quare ne in venientem ferociter contra se
hostem fortuitò incurrerent, flexo ad par-
tem notis sibi per sylvas callibus itinere,
castra quibus exiguum in præsidio mili-
tem sciebant, magno impetu adoriantur.
Capta ea primo insultu, præsidiumque cæ-
sum. A præda jussus sibi temperare miles,
& quamdiu ab illo successu erectior ma-
nebat

nebat ad victoriā animus, cruentis adhuc
gladiis, ardenteque spiritu in hostem ire,
ubi & plus belli esset, & summa victoriæ.
Ut primum signa imminentia à tergo
barbarorum, in quos à fronte Germani in-
tenti erant, in conspectum venerunt, ex in-
sperato illo eventu castrorum captorum
suspicio, atque hinc trépidatio: tum, col-
latis signis, atrox prælium. Pertinacia pu-
gnantium in aliquot horas dubiam utrin-
que victoriæ spem sustinuit: tandem Chri-
stiani profligati. Nobilissimus quisque aut
captus, aut cæsus. E præcipuis captivis
forte lectus Hirchasus nobilis Magdebur-
gensis, qui inter triumphos, barbaro ritu
ad Deorum venerationem equo infidens
armatus, vivus exustus est. Miserabili huic
fato clementiā aliquorum, quos ante ami-
cè coluerat, bis exemptus fuerat: cùm
tertiò tandem eadem sors cecidisset, re-
spuit vitam quam barbaræ miserationi de-
beret. Alter exercitus Germanicus duce,
Comite Barboigensi, Sambiam & Samo-
gitiæ confinia populabatur: hic quoque à

Prussis oppressus est, ipsis D. Agnetis ferriis: Dux ipse in potestatem hostium amissio exercitu venit. Harum victiarum successu Helzberga, Krutzburgum, Regionemontum, Bartensteinum arces atque oppida Crucigeris sunt adempta. Nec Livonia interim à bello immunis erat; affligeretur assiduo per legatos Mendogi:

An. 1262. gnatum quoque ibi est ad Lenuardum arcem Dunæ ripis imminentem quo eventu; proditum non reperio. Mendogus ipse ut expeditior in alios esset, fædera cum Russis instauravit; per quæ societas armorum contra Polonos inter Russos & Litvanos constituta. Eodem statim anno ad expeditionem Mazoviticam Suarmirus Ducis

*Mazovia
a Litvanis
vastatur.*

Kijoviæ nepos, Mendogo se comitem ad junxit. Mendogus auxiliis Russicis auctus, occultis per ingentes sylvas itineribus, silentique agmine in Mazoviam insperatus penetrat: Semovitum Ducem filiumque ejus Conradum per æstivos calores securè in Iazdovia villa cum universo comitatu agentem opprimit. Cesserat ex forte captivus

vus Semovitus Suarmiro, Conradus Mendogo: atque hic quidem à Litvano libera-
liter habitus, numerato à suis lytro, prin-
cipatui paterno restitutus est; at Semovi-
tus miserè interiit, statim à Russo barbarè
trucidatus. Inde legiones ad prædam va-
stationemque agrorum dimissæ. Amissis
Ducibus Mazovitæ, non tam unius alicu-
jus imperio aut consilio, quām tumultu
ipso, ut in subitis evenit, agrestes ac nobi-
les in unum collecti, vim hostium sistere
sunt conati: sed multitudini cesserunt, vi-
cti ac deleti. Fædior deinde vastatio, totâ
Mazoviâ & magna Cujaviæ parte subse-
cuta: præda atque exercitus, absque dam-
no, domum reductus. Anno subsequente
Mendogus per hyemem Livoniam infesta-
vit: 4 Non. Februarii Parnaviam captam An. 1263.
diruit, & ad Dunamundam cum hoste con-
flixit. Æstate deinde proximâ rursus mili-
tem Mazoviæ immisit: hic cum nec ho-
stem ad pugnam elicere posset, neque ex
præteritis populationibus aliquid in ea
provincia superesset, Vistulam trajecit. In-

tacti fuerunt hactenus Lovicienses agri ; ingens proinde ex illis præda abacta , reliquis igni aut ferro absumptis . Gravis omnino ea tempestas toties rediens non Mazovitis modò , sed & Polonis , esse cæperat . *Diviso in plures Principes Poloniæ regno , difficilis concordia erat : hinc Litvanorum in propinquuo potentia crescens , magis formidabilis . Neque facile res Christianorum respirassent , nisi surgentem Ethniconum fortunam domesticæ factiones abruptissent . Obierat per idem tempus Mendogo conjunx : ad ordinandam muliebrem familiam , & procuranda defunctæ justa , evocata in curiam aderat Doumandi Zanalseni Ducis uxor , Reginæ foror . Rex jure hospitii ad flagitium per vim abusus , violatâ fæminæ pudicitia in conjugium eandem retinuit . Impatiens injuriæ Doumandus opum suarum imbecillitate , ultiōnis cupiditatem ab aperta vi temperare , atque adeo dissimulare : interim Republicæ causa , procerum animos pertenare , atque à Principe avertere : ac potissimum*

*Civilium
per Litava-
niā mo-
tuū occa-
sio , & ca-
des Men-
dogi .*

mum cum Troynato Samogitiaæ Duce Mendogi ex sorore nepote , secreta consilia agitare. *Audieret tandem ipse , quod nemo non optaret.* Liberata à gravi Tyranno Litvanie nomen, ille sibi assereret, ad quem maximè pertinebat. Oblivisceretur in eo evertendo jura sanguinis : apud quem nullum jus esset inviolatum. Fratrum suorum exilio , litaret sanguine parricida Mendogi. Nunquam eum magis patere posse, quam cum prætorianis legionibus in Mazoviam expeditis , ipse se nudasset suis præsiis. Si vi opus foret : adesse Troynato Samogiticum exercitum sat is addictum : se quoque in tempore cum Novogrodensibus copiis non defuturum. Non diu sollicitationem tulit Troynati animus , suoptè ingenio in ambitionem pronus. Destinatis consiliis , ipse eventus viam aperuit. Turbatum enim interea aliquid fuerat à Duce Natbrawscio ad Borysthenem: contra illum jussus à Mendogo cum exercitu ire Dowmandus ; Troynatum monet maturè , ne occasionem gerendi elabi patiatur : nunc demum tempus agendo esse, cùm militem sub signis haberet. Condicto

itaque die, Troynatus è Samogitia, Doumandus è Russia exercitum occultè deducunt, atque intempestâ nocte regiam invadunt. Occupatis portarum custodibus, percussores in cubiculum immisfi, Principem in lecto confecerunt. Cæsi cum parente duo jam maturi regno filii, Ruclius ac Repicas.

*Troyna-
tus M. L.
Dux, &c.*

Nunc primùm, nova ad Principatum via, tentata est. Hactenus enim Principi vitâ functo, eum in Rep. suffici mos erat, cui juris hæreditarii præjudicium, subditorumque studium suffragarentur: at jam quæsus nuper est principatus per injurias nepotis pupilli: nunc verò etiam principis cæde. Ita per calcata, non honesti modò, sed & sanguinis jura, ad Dominationem properari cæptum est. Troynatus certè scelere avi trucidati, & occupatæ armis reipublicæ, posteris notior, quam rebus gestis; brevem Dominationem properatâ cæde non verso anno absolvit; eodem dejectus passu, quo ascenderat. Quâ crudelitate in Christianos futurus erat, si superi

superi vitam commodassent, satis argumenti dedit, cum principatus inaugurationem à Mazoviæ vastitate orsus est. Exu- *An. 1264.*
 sti Czervinscum usque pagi: Orszymovium arx excisa: adulti ferro, igne pueri absumpti: fæminæ ad servitutem servatae, aliæque à feroce victore in victos calamitates. Livoniam quoque ab eo vastatam, circa Parnaviam, Livones narrant. *Suspecta tamen omnia domi erant Tyranno: nec ex vano timebat, scelera in alios patrata, in se redditura. Quales enim in se eos speraret: quos exemplis suis fidem dedocuissest?* Ad stabiliendas itaque in omnem spem contra quosvis æmulos res, Polociâ Theophilum consobrinum evoca-
 vit. Hic ubi venit, post mutuam utrinque de sublato communi hoste gratulationem, in speciem quidem consilia de Republica cum Troynato communicare: clam verò nova in eundem cum suis moliri. Ambitione propriâ satis inquietus, Russorum adhortationibus validè agitabatur, *Illene Litwaniam sacris Christianis nuper initiatam, impio Ethnici Principis jugo premi pateretur? Cur non*

*Theophilus
contra
Troynatum
conspirat.*

non cederet Russorum studiis ? cur speneret beneficium Volstinici legitimi Litvanorum Principis, jus omne Principatus integrè sibi transribentis ? Volstinicius enim parentis sui Mendogi à Religione Christiana defectionem detestatus , ad Russos (ubi obses olim aliquandiu egit) profugerat. Ibi multa rerum vicissitudine, animo ad humana hæc contemnenda inclinato, rigidioris instituti vitam professus sub Gregorii Polonini disciplina, Haliciæ vixit. Inde seu aliâ causâ , seu parentis Regis , populariumque suorum ad Christiana sacra traducendorum spe , rursus in Litvanię transiit ; atque haud procul Novogrodeco ad ripam Nemeni monasterio extructo , cum pluribus ejusdem vitæ sociis religiosè : atque inter multas procerum solicitationes , constanter agere cæperat. Ad nuncium , Patris fratumque à Troynato cæforum , ne eadem ipse clade involveretur , Pinscum evasit. Pulsabat vindictæ cupidus animum , brevi exercitio nondum ad humanos affectus satis obduratum. Sed omnibus præsidiis in eo vitæ genere destituto , nulla ferè

ferè ulciscendi per se ratio suppetebat. *Theophilum igitur solicitare: ei tanquam Christiano Principi, paternum in Litvaniam jus transcribere: orare ne tot Troynati scelera, inulta patetur: ut Mendogo parenti suo, occisoris sanguine inferias daret.* Nondum omnino aut Theophilus consentiebat, aut consilia maturerant: conspiratio vix inchoata Polocensis cujusdam, qui Theophilo è domesticis erat, fraude, prorita & à Principe tempestivè oppressa. Theophilus hospitii securitate apud fratrem incautius agens, trucidatus est: Policia immisso exercitu occupata, atque in provinciam Litvaniæ redacta. Firmatam jam tot suorum cædibus dominationem Troynatus putabat, atque potiore æmulo sublato, satis ad cæteros in officio continendos provisum. Verùm quid *Tyrannis inter scelera securum?* Quatuor prætoriani milites, Mendogo olim fidissimi, securè ad balneum euntem adorti, necdum expleto Principatus anno, confecerunt. Ipsi, seu ne cui patratæ cædis pænas luere cogerentur, seu ut ex seculo dispicerent,

*Theophilus
sublato
Troynatus
etiam occi-
ditur.*

*Pericula
Litvanie.*

quomodo id factum proceres haberet, indeque ulteriora rationum suarum consilia caperent: ad Volstnicum Pinsci agentem profugerunt. Præsens planè rei Litvanæ naufragium, inter subita mala deprehensæ, ab omnibus expectabatur. Inde velut decumano fluctu imminentibus extrinsecus hostibus jactabatur: inde per dissidia domestica laxatis compagibus vitium facere per se cæperat, ac propè solvi. Sollicitos hic metus tenebat proceres; neque modus, quo obviam discrimini iretur, erat in expedito. *Factionum capita, quæ cæsorum Principum odia vel amores, velut abditum ignem in flamas mox erupturum, animo male tegebant; nullam pacis spem apud gnaros rerum præferebant.* Provincias amplas tanquam truncum capite corpus, atque emortuum absque uno Principe, cadaver, diffluere necesse erat. Non pauci erant qui sanguinis conjunctione, aut veteris juris pretensione ad Principatum aspirabant: horum ambitioni si tota res permitteretur, brevi esset futurum, ut Republicā carerent: aut enim civilibus armis discepta misere interiret; aut ei in spolium cede-

cederet , qui plus potentiae , quam virtutis aut dignitatis , in dimicationem attulisset . Crescebat malum : neque remedium à tempore sperari poterat . *Vnica inter tot præcipitia , ad concordiam & salutem publicam via ostendebatur ; ambitiosa diversorum studia mature extinguere , eo Principe renunciato , quem communibus suffragiis Senatus jussisset . Kiernoviam itaque indicta comitia , & magnâ procerum frequentiâ celebrata . Litvani omnes in Volstnicum sententiis suis inclinabant . Id verò Samogitæ & Iatvingi ne audire quidem ; sub cujusvis potius imperium concessuri , quam Volstinici : causæ in speciem aliunde petebantur , in re erant , suspicio & metus : ne Volstinicus , Princeps renunciatus , non tam imperium administraret , quam ultionem Mendogi parentis : ad cuius cædem Samogitæ & Iatvingi , operam suam Troynato nuper commodaverant . Ingens totis comitiis utrinque tumultus , ac propè mutua vis . Novogrodenses , aliquique juris Litvani , sed Russicarum familiarum proceres , Reipublicæ causâ ,*

*Comitia ad
eligendum
novum
Principem
indicta.*

neutrarum se partium esse testabantur ; illi Princi-
pi cum obsequio accessuros , quem utriusque gentis
concordia dedisset . Si tamen pacis ineunda ratio-
nem optimam , apud Senatum liberè proferre fraudi-
sibi futurum non esset : securè auctores fore , ut ex-
ternum aliquem Principem , qui liberum ab omni
factione animum ad imperium adferret , suis votis
quererent . Esse Regi Russia Danieli filium , im-
perio maturum adolescentem : esse etiam in proxi-
mo , ejusdem ex sorore nepotem Ducem Luceorien-
sem ac Drohicensem Suarmirum , rei bellicæ gnarum
& studiosum , expeditionum Litvanarum contra
Polonos , Mendogo comitem . Neque Samogi-
tæ aut Iatvingi consilium improbabant :
soli Litvani summâ contentione obnite-
bantur . Non dubitare se , ajebant , quod Russi
proceres , de Republica ex fide agerent : ab eo enim
tempore , quo Novogrodecum cum aliis Russiae pro-
vinciis Litvanie adjectum est , non imperio tantum
sed voluntate etiam ac studiis ad Litvanos transi-
sse , ac sibi permixtos sub iisdem legibus & Principe ,
pro unius gentis civibus se gerere : Etsi verò non
privatis rationibus ad id consilii descendissent ; con-
silium tamen illorum pro solis Russis & contra Rem-
publi-

publicam communem, apertè esse. Quid enim Kijo-
vienses, Halicienses, aliique, illato toties contra fa-
dera repente bello, magnis viribus in Litvaniā ten-
tassent? quid aliud Litvani hacenus, omni ope
propulsare essent conati? quam hoc ipsum, quod
nunc per otium tam speciosè à Novogrodensibus
proceribus suaderetur; tam securè à Samogitis ad-
mitteretur? nempè Russi Principis in Litvaniā &
Samogitiā imperium. Certè ab eo tempore, quo
Ringoldus Dux Novogrodensis gente Litvanus ac
Palemoniades, titulos Magni Ducis Litvania inva-
sistisset, & curiam Kiernoviā Novogrodecum
transstulisset, Litvaniā non tam principatum,
quam Novogrodensis Ducis provinciam esse. Quid
verò futurum crederetur, si Russus Princeps impe-
raret? Quidquid proinde Samogitiæ & Latvingi
censerent, sibi certum omnino esse, non ferre Princi-
pem ex ea gente, quam majores sui armis quasitam
Litvania subjectam reliquissent. Servaturos se
omni studio majorum hæreditatem, Litvanum Rus-
sie imperantem: Suarmirum Russum amicum &
socium habere se malle, quam Principem. Posse qui-
dem Russum aquâ conditione fadra cum Litvanis
colere: at ubi jus & dominationem in eos obti-

nusset, facile genium patriæ studiis innutritum,
rediturum. Nullum difficilius altiusque, quam pa-
tria amorem hævere. Perfregit ea res Samogi-
tarum atque Iatvingorum mentes, & in
Volstnicum vel invitatis inclinavit: ex quo-
rum concordiâ Russorum deinceps consi-
lia suaptè conciderunt, præsertim quod
vehementius illa promovere, non omnino
securum esset, suspicionem novandarum
rerum vitantibus. Plenis itaque comitiis
Dux est resignatus Volstnicus. Missi Pin-
scum legati, qui Volstnico Monacho, pro-
cerum & populi studia, prolixè explica-
rent, atque ad paterni principatus hæredi-
tatem capessendam invitarent. Volstnicus
preces legatorum, quod suscepitæ semel
vitæ rationibus adversarentur, constanter
initio repulit. Sed cum urgerent illi soli-
citè, & perituræ discordiis patriæ commi-
servationem sæpius ob oculos producerent,
non suffecit proposito constantia, cessit-
que legatis. Cum Novogrodecum Pinsco
pervenisset, comitatus aulicus è circumja-
cente nobilitate adlectus est: inde matu-
rato

Volstnicus
Monachus
M. Dux
Litvan.
Samogit.
Novogrod.
renuncia-
tur.

rato Kiernoviam itinere, antequam processus abiissent, venit : exceptus multa honori atque gaudii significatione, & solitis ritibus Magnus Litvaniæ Dux inauguratus est. Adduci deinceps nunquam potuit, ut omnem vitæ privatim actæ memoriam abjiceret, supra purpuram, monasticæ professionis argumentum, vestem nigram deferre solitus. Verùm quia ultra vestem, *Philosophia ipsius non processerat*; atque adeo, ex ea vita Christianæ parte, nihil omnino in mentem transmiserat : cum vili illa lacernâ, animum cruentum atque vindictæ cupidum, ad Principatum attulit. Vix rebus satis firmatis, impatiens moræ ferocia in novæ potentiae fundamenta cædis paternæ ultionem jecit. Procerum plurimi criminationibus variis, aut apertâ vi, oppressi : cæteri ejusdem quidem causæ conscientiâ Principis suspicionibus & odio obnoxii ; sed sociorum casu cautiiores facti, maturo exilio iram ipsius prævertebunt: bona profugorum ærario Principis addicta. Cum Suarmiro, vetere parentis amico, fædera Volstinicus impensè coluit,

*Volstinici
mores, &
bello.*

quod

quod Litvanis copiis ad Polonicas expeditiones transeuntibus, ditiones ejus per opportunæ essent. Auspicium amicitiae fuit, junctis viribus suscepta in Poloniam incurso, quâ Sendomiria, Ilzam usque vastata est: ab alia etiam parte continuis Iatvingorum prædationibus Lublinenses agri & tota Mazovia infestabatur. Boleslaus Pudicus inter Polonos Cracoviæ & Sendomiriæ tunc rerum potiebatur, vir bello impiger neque infortunatus: sed nunquam hostem intra fines suos occupare poterat. Iatvingi enim prædatorum instituto, repentini irrulebant, miraque celeritate agris pervaftatis, antequam ab incolis ad arma concurreretur, cum præda in fylvas se recipiebant. Consilium ex necessitate natum, fugitivum hostem, domi suæ totâ vi adoriri. Bellum itaque omne in ipsam Iatwieszyam Polonus transferre statuit: & sanè opportuna tunc satis debellando Iatwieszya erat, cum Litvani domesticis motibus distracti, auxilio sociis in tempore adesse non possent. Vniverfam nobilitatem Polonam

*Iatwiezy
sue Iazyges
Lituanorum socii à
Polonis exscinduntur.*

nam Boleslaus ad arma evocatam sub Zavichuosto recensuit : inde exercitum totum sub signis continuò duxit , neque permisit comeatus aut prædæ causâ ordinibus quenquam excedere. Sciebat enim hostem suo ingenio pugnacissimum , neque unquam aut referre pedem , aut pugnam quovis loco , etiam iniquo , detrectare , solitum ; Polono nunc primum intrare Iatwiezyæ fines auso , non diu ocium à prælio permissurum. Et certè , cùm vix sensisse adventum Polonorum Iatvingi putarentur , repente Boleslao sub ipsam auroram ab excubiis nunciatur , ingentes hostium copias citato agmine advolare , atque recta in castra Polona ferri. Ducebat eum exercitum præfectus militiæ Comatus : tanta verò erat ferocia militi , ut eodem impetu quo venerat ; ab itinere in vallum Polonum , contemptim rueret. Eductæ à Boleslao properè in campum copiæ , atque quantum subita vis ferebat , vix explicandi ordines spatium erat : & quia statim pro vallo ad manum planè res venerat , cæco

omnino , diuque dubio Marte , in multas
 horas , totâ vi prælium gladiis agebatur.
 Primus Polonis ad victoriam passus fuit,
 cædes Comati : is enim cum inter primos
 prælium voce & manu urgens, Dūcis simul
 militisque officium fortiter exequeretur,
 facto à pluribus simul impetu , confoſſus
 interiit. Ita ſepè viri unius fato, bellorum fortuna
 agitur. Nox inde jam cæteri faciliùs vinci,
 & acies in cladem , non tamen in fugam ,
 inclinare. Nemo enim loco cedere : sed
 tantùm cadentibus multis, ordines fatiſce-
 re ; & viam ad victoriam aperire. Quare
*Iatvingo-
rum in bello
singularis
fortitudo.*
 ut campum integrè obtineret Polonus , in-
 terneccione omnes delendi erant Iatvingi:
 cùm quisque aut è vestigio quod femel
 ceperat , quoad concideret à vulneribus ,
 depugnaret ; aut in locum jacentis com-
 militonis, inter confertos Polonos gradum
 obſtinatè promoveret. Itaque unico eo
 prælio prorsus debellatum eſt. Proceribus
 atque omni equeſtri ordine , acie deletis ,
 universum Iatvingorum nomen exciſum:
 agrestes coloni , pars in proximam Litva-
 niā

niam diffugerunt ; pars ad sacra Christiana à victore compulsi , ditioni Polonæ acceſſerunt. Subſylvania nunc ea regio dicitur : coloniis Polonicis , Rufficis , Litvanisque frequens ; prout aliqua ſui parte propior illis gentibus eſt. Eodem anno Litvani & Samogitæ Sambiensibus Pruſſis auxilia tu-
Litvani
Pruſſis au-
xilia fe-
runt.
 lerunt. E Vellavia oppido , Pregeli ripis imminente , Equites Crucigeri proximos Sambiæ agros obtinebant : remotiores , frequenti excuſione, infestos reddiderant. Ad ejus oppidi oppugnationem copiæ ad- motæ , pulſati muri arietibus. Sed vim omnem fortitudo præſidiariorum , & in- dustria machinarum Magistri, Henrici Tu- podel , eludebat : fruſtra proinde id incæptum Litvanis fuit : præcipuis belli duci- bus amiffis , re infecta ab oppugnatione deſitum eſt. Ductus deinde exercitus in Lubavienses agros , ubi hoſtem aperto campo , cum copiis conſediffe , nunciaba- tur. Pugnatum ibi prælio acriter , victo- remque Litvanum evafiffe auctor eſt Durs- buch. Addit idem , magnam eā victoriā

stragem editam : Helmericum Magistrum,
 Theodoricum magnum Prussiae Marschal-
 cum , cum quadraginta ejus ordinis fratri-
 bus cæsos : quorum animi , lampadum ar-
 dentium instar in sublime abeuntes , ab
 aliquibus de nocte sunt visi. Atque ut hic
 successus aliquantum recreaverat Volstini-
 cum , ita accepta nuper à Polonis plaga
 altè infederat. Provincia amissa ; gens cu-
 jus forti operâ tot bellis Litvani usi essent
 excisa ; ultionis cupiditate animi quietem
 stimulabant. Collata igitur cum Suarmiro
 ope ingentibus copiis expeditionem in
 Sendomirienses agros suscipit. Effusæ ad
 prædam legiones per universam Sendomi-
 rię latissimè ferro ac igne grassabantur.
 In subita trepidatione authoritas Boleslai
 expectari non poterat : privato seu consi-
 ilio seu tumultu , armata equitum Polono-
 rum & plebis promiscuæ multitudo con-
 fluxerat : hæc contra palantes hostium ma-
 nipulos progreditur ; atque ut Litvanas
 Russasque cohortes effusim per agros præ-
 dam agentes , priusquam in unum coirent ,
 separa-

An. 1265.

Sendomi-
 rię inva-
 dent & fu-
 gantur.

separatim adepta est, cædit. Inde ad castra oppugnanda victor exercitus signa vertit: sed Volstinicus & Suarmirus amissis inter prædationem præcipuis legionibus , cum reliquo milite vim in castris expectare non ausi , maturè in tutiora se receperant loca. Boleslaus ad nuncium rei benè gestæ animo erectior , justam in Suarmirum indignationem ulteriùs prosequi statuit. Favere videbatur suscipiendis consiliis præfens Russiæ status , mortuo Daniele Rege Ducum ambitione ac discordiis plenus turbarum. Habito itaque per eam partem Poloniæ , quæ fibi parebat , delectu : confectisque inde validis copiis , Petrum Palatinum Cracoviensem Ducem præficit , atque infestis signis Suarmiri ditiones invadere imperat. Petrus dierum aliquot itinere per hostiles agros progressus, obvia ferè tantum totis simul legionibus proterebat: nam quòd hostem in omnia intentum fraudibusque militaribus probatum haberet, non permittebat laxatis vastationibus cohortes à castris divelli, ne qua rei gerendæ

An. 1266.
Suarmirum
invavit con-
tra Polonos,
& caden-
tur.

occasio Russo daretur. Suarmirus ubi Polonum , neque contemptim palantem per agros, neque castris temerè locum capientem , ad insidias nancisci potuisset , castra aperto campo opposuit. Nihil primo die utrinque tentatum : postero (qui D. D. Gervasio & Protasio sacer erat) uterque exercitus ad pugnam eductus : cùm extactæ acies intra teli jactum constitissent prælium missilibus inchoatum. Erat expeditus Suarmiro è Russis , Litvanis , ac Scythis miles , qui strenuè rem arcu & sagittis agebat : quare Petrus equites suos tota vi coortos, arcuum usum hosti adimere, atque ad hastas & gladios prælium deducere imperat. Tanto impetu in hostem itum est, ut impressionem factam repente senserint, neque tulerint Russi : mox inclinari acies, & turbari. Suarmirus , cùm semel iterumque pugnam restituere tentasset, re desperata , ipse quoque frenum fugæ permisit: Ducis exemplo toto campo effunditur exercitus , cædes deinde fugientium non pugna subsecuta. Victor Polonus castris direptis,

direptis , lectisque spoliis universam dein-
 de regionem securè igni ac ferro pervaga-
 tus est. Attrivit ea clades vehementer
 Suarmiri opes : imò totam exinde Russiam
 Boleslai fortunæ metus , in plures annos
 quietam tenuit. Litvani tamen nihilo quie-
 tiores ex sociorum consternatione : eodem
 ipso anno subita excursione Mazoviam la-
 tè populantur : neque Conrado & Boleslao
 Ducibus ad resistendum animus , aut vires :
 arcium tantùm præsidio suam & reliquæ
 nobilitatis fortunam tuebantur. At Vol-
 stinicus quòd Polonicis Mazoviticisque
 expeditionibus nihil ultra prædam per
 tanta intervalla quæri videret ; eò potiùs
 curam advertit , unde ditiones augeri po-
 terant , & fines proferri. In Russiam itaque
 inter intestina odia & factiones , externo-
 rum injuriis opportunam , arma transtulit :
 & jam detractis aliquot arcibus , Volodi-
 miriæ totique Voliniæ imminebat. Leo
 Dux Volodimiriensis à morte parentis Re-
 gis Danielis , nec dum pacatis per Russiam
 rebus , non satis ad vim tanti hostis vali-
 dus ,

*Mazovia
vaslatior à
Lituanis.*

*Volstinicus
in bello con-
tra Russos
amicitia
specie cir-
cumventus;
occidit.*

dus, dolo & scelere bellum omne à se aver-
tit. *Præferebat ille nihil negaturum se Volstinico,*
jus quamquam dubium in Volyniam urgenter: sed
positis armis, negotium istud facilius posse transigi
contendebat. Permitteretur modò res, arbitrio pro-
cerum utriusque gentis; quidquid illi ratum habuif-
sent; se in quascunque conditiones, pacis publicæ
studio, libenter concessurum. Successit persona
homini callido. Tantùm enim ea animi
promptitudine, Suarmiro præcipue adni-
tente, apud Litvanum profecit; ut is exer-
citum omnem dimiserit, atque ad condi-
ctum diem, cum exiguis copiis, ac propè
solo aulico comitatu, Vrouscum venerit.
Leo qui alia omnia, quām quæ promiserat,
animo destinaverat; Volodimiriæ hæsit:
Suarmirum autem fratrem, & patruum
Haliciæ Ducem Basiliū, doli omnis igna-
ros Vrouscum dimisit, Volstinicum ut Vo-
lodimiriam invitarent. *Commodius, ajebat,*
posse tot Duces cum suo comitatu in ea
urbe convenire, & ipso hospitiij jure amicitiam
constantius stabiliri. *Suspecta erat Volstinico*
conductæ diei extractio, & insolita in hoste
humanis-

humanitas : sed quòd in Basilio & Suarmiro , cum quibus ante semper amicissimè egerat , nihil fraudis subesse certus esset , fidei eorum & precibus se permisit. Voldimiriæ , à Leone & Romano Principibus , humanissimè acceptus , benevolentiæ ipfius æstimatione ; reliquum suspicionum , quæ præsagæ menti identidem sese ingerebant , excusſit. Postero ab adventu die , princeps Senatûs Russi , Markoltus Niem ein , convivium Ducibus & Proceribus magnificum dedit : læta omnia atque officiorum plena. Iam Volftinicus , sub noctem è convivio digressus , in monasterio D. Michaelis , qui locus hospitio erat , dimisso omni comitatu , cum paucis cubiculo præfectis , ad quietem securè componebatur. Supervenit interea Leo , Volftinicum familiariter inclamat ; ad ulteriora pocula amicè invitat. Litvanus officii causâ , ex interiore cubiculo inermis , ac penè discinctus , Russo occurrit : sed jam mutatam personatæ amicitiæ scenam , reperit. Circumsistunt repente satellites. Dux

ebrietate , & destinati sceleris conscientiâ, amens ; crudelitatem Mendogi parentis in Russiam, cupiditatem ipsius Volstinici, quâ in sui patrimonii arces nuper involasset, exprobrat : tum subitâ periculi imagine attonti , ac vix dum quid rerum ageretur credentis , caput valido gladii ictu medium discindit. Reliqui comites , quos è proximo tumultus auditus ad arma exciverat, trucidati , bona direpta , proceres Litvani ex hospitiis extracti , atque in carceres destrusi. Cognitum reliquis Ducibus, ac præfertim Basilio & Suarmiro scelus , magnam indignationem movit : jus hospitii scelere violatum , fidem suam proditam , Russici nominis indignam labem , quisque pro se, querebantur. Verùm tota ea indignatio, ultra querelas & verba progressa non est: quanquam ut se ab ejus sceleris societate, quâm alienissimos palam testarentur : magnifico deinde apparatu, regiisque sumptibus occisi corpus ad funus extulerint.

LIBER V,

De rebus Litvanorum obtinente rursus Principatum familiâ Iuliani Dorsprungi.

VNiversa Palæmoniâ gente per Litvaniam, continuis funeribus exhaustâ, solus ex ea superfuerat Volstinicus.

Quare ab ejus morte, restitutus est Principatus Iuliani Dorsprungi posteris, ipsâ quādām Litvanæ fortunæ necessitate. Vivebat enim adhuc Suintorogus Vtenides, anno-

rum nonaginta sex vetulus. Puer ille olim è parentis testamento cesserat Ringoldi

Suintorogus
Vtenides
M. Lit.
Dux.

patrui curæ, ab eodem paterno principatu, per tutelæ speciem, exutus. Adultus

deinde acceperat à Ringaldo præfecturam Samogitiæ. ex eo ille loco, alienam fortunam tantum spectare, neque suam vicem indignari. Inter varias Principum factio-

nes & cædes, ipse solus ut jure principati proximus, ita quietiore ingenio ab omni ambitione remotissimus, extra invidiam & suspiciones agebat: cuius humilem fortunam,

non ambitioso animo junctam, prouius erat partibus, contemnere, quam subvereri. Augebat securitatem, quod nullam ferè Reip. partem attingeret: hinc vacuam curis & periculis vitam, diutiūs produxit. In hunc igitur, quanquam magno jam natu senem, Proceres animo inclinari; eum votis designare: præcipue quod familiam filio, nepotibus, & pronepote adulto, firmam haberet. Atque, ut *inter adversa superstitiones hominibus mentes sunt, religioni jam ducere; si eum negligenter, cui ad imperium jus potissimum esset.* *Quis sciret, num intestina, quibus flagraret Respublica, odia, & frequentata Principum cades, non à Superis immitterentur, in vindictam erepti per injuriam Suintorogo Principatus.* Consultum etiam Reip. fore, si post tot civiles motus, atrocesque jactationes, in ejus Principis humeros ad respirandum reclinaretur: cui affectus, & naturæ moderatio & annorum gravitas composuissent. Sensisse satis jam Principes eos, quibus cupiditates per atatem necedum An. 1268. deferbuissent. Maturatum itaque est cum comitiis Kiernoviam: ne diuturnitate interregni, factiones & ambitio, vires cum tempore sumarent:

rent: sed neque inter ipsa comitia sententiis multum variatum est. Omnium consensu M. Lit. Dux renunciatus Suintorogus; nequicquam decrepitam senectutem obtendens, communibus studiis cessit. Exiguo illo, annorum aliquot, quo cum imperio praeftuit, tempore, domi quietas perpetuò habuit res. A Prussia initio non exiguum impendere discrimen nunciabatur.

Ottocarus Bohemiae Rex, cum ingentibus
Prussorum populi à Crucigeris subiunguntur.
 è Bohemiâ, Silesiâ & Germaniâ copiis, in Prussiam venerat; eo consilio, ut bellum omne, quod jam cum Prussis Equites Crucigeri propè confecerant, magnâ vi in Samogitiam transferret. Sed per tempestuosam hyemem, exundantes fluvii & lacus, itinera omnino præcluserant. Ita ea expeditio frustra Bohemo suscepta fuit. Prussorum tamen nomen universum, paucis exceptis populis, ad officium reductum. Nadrovitæ acie victi, non è pugnæ modò loco, sed ædibus etiam & agris natalibus profugerunt. exilium servituti prælatum est: *tanta vel in agresti populo libertatis estimatio.*

quanquam vix exilium dici potuerit, in Litvaniam, ejusdem originis gentem, cum re familiari & liberis commigratio. Eandem fortunam experti Skalovitarum primores, Surbanta, Suisdeta, & Surdeta, desperatis rebus opes & populum, in ulte-

An. 1269. riorem Litvaniam transportarunt. Enatum interim erat turbarum aliquid per Poloniā. Inter equestrem Ordinem & Zemi-

*Cujavia à
Litvanis
vastata.* flauum Principem, qui Cujaviæ ac Lenciciæ imperitabat, simultates exortæ, pænè ad vim processerant. Cognita ea discordia Litvanis, promptissimum quemque juvenum ad prædam evocavit. Collectus expeditè exercitus, Cujaviam vastationi destinat: itum est eò per Mazoviæ & Prussiæ confinia: vastati impunè agri: ingens omnino pecorum atque captivorum copia prosperè abducta. Neque Samogitis ab alterâ parte ocium.

*Samogitis
Prussiorum
reliquias
bello tuen-
tur.* Reliquiarum Prussicarum atrox fortuna, atque inde commiseratio; & si illæ funditus excinderentur, propinqui nimis futuri hostis metus, bellum accendebant. Poiczanos in primis omni ope

ope tuendos, Samogitæ suscipiunt. Neque deerat primis conatibus successus : cæsa aliquot locis Crucigerorum præsidia, Poiezaniæ Commendator, ut vocant, & Helvicus à Goltbach Contor Christburgenfis, capti. Crescenti malo majore irâ & totâ vi, Conradus à Triburg Prussiæ Magister obviam ire ; omnibus simul copiis, Poiezanorum agros vastare : incolas, igni ac ferro affligere. Debellatae opes populi ; non tamen animorum pertinacia fracta : ne victi hostile jugum in servitute ferrent, patriâ omnes excesserunt. Accepti benignè à Litvanis socii populi, & per Grodnenses agros descripti : primæ verò eorum sedes, tunc ex hostili populatione desertæ, nunc etiam inter profundas sylvas raros habent habitatores. Sola jam è Prussis supererat Sudovia, bello à Crucigeris necdum tentata : hæc, post subactos reliquos populares, in dies infesta Crucigerorum signa futura prospectabat : quare aversuri à finibus suis bellum, hostilium agrorum infestatione domi suæ hostem distinere statuit.

In

An. 1270.

In Culmenses agros prima excursio facta:
 & quia non tam prædæ cupiditas , quām
 metus in audaciam versus , militem arma-
 verat , magna strages , delectu nullo , latè
 edebatur. Missus à Magistro qui hostiles
 conatus reprimeret Hermanus Schonen-
 burgi vir per multa prælia fortitudine &
 prudentiâ probatus , exiguis copiis rem ex
 voto confecit : excursions stitit ; & ho-
 stem in cumulo adeptus , cecidit. Sudovi-
 tæ , primo hoc eventu , de victoriâ , non de
 spe aut odiis disturbati , majore deinde irâ
 & vi , bellum aggrediuntur : auxilia à Lit-
 vanis & Samogitis conquerunt. Stumanus
 tum pro Principe , Samogitiæ præerat : hic
 (privatone erga Sudovitas studio , an prin-
 cipis nutu , non reperio) cum aliquot Lit-
 vanorum legionibus & quatuor Samogita-
 rum millibus , bellum pro sociis contra
 Crucigeros exeunte jam æstate suscepit.
 Repentinâ in primis vastatione , Culmige-
 riā igne , proximas provincias terrore im-
 plet. deinde cum distractus hostis , non sa-
 tis certus esset , unde potius ancipitem il-
 lam

*Stumanus
 Samogitiæ
 Gubernator
 Prussian
 vastat.*

lam tempestatem propulsaret, Stumanus exercitum Plovisto arcis improviso applicuit, pertinax oppugnatio brevi ad ditionem præsidiarios compulit. Litvanus enim veritus, ne si gravioribus propositis conditionibus supplices rejecisset, ex diuturniore circa eundem locum morâ, periculi aliquid, aut certè agendis rebus impedimenti enasceretur: omnia in integro reliquit; duos tantum obsidum vice pactus, qui viarum peritissimi forent. Horum deinde ductu, occultis per Christianorum agros itineribus, quâ minimè timebatur, repentinus erumpet: ita Lipanoviæ, Radini, & Veishausi suburbana ædificia exusta: Turnicia, Graudentum, Marienverderum, Satirinum, Christburgum, aliaque regionis ejus oppida, & arces funditus dirutæ: ex præda denique & captivorum multitudine clades æstimatione major illata.

In Livonia quoque per proximam hyemem *Livonia à
Litvanis vexata.* res prosperè gestæ: vastatis latè in continente agris, per insulas Livonici sinus prædationes tentatæ. Hyems vehementior

non securos modò aditus, per adstrictas solidâ glacie aquas, sed etiam commodum pugnæ campum in tanta planicie, instraverat. Inter Oziliam, quæ septem milliaribus à Livonicâ ripâ, avulsa est insula, in glacie exercitus concurrisse scriptores memorant. Hæc dissimulatione fortè magis & tacitis auspiciis, quām mandato Suintorogi extra gerebantur: ad bella enim illi, & natura, solitò mitior, ingenium non dederat, & ætas jam deerat. Domi, ut quietas semper habuit res, ita relinquere voluit: mature itaque habitu Senatusconsulto, filium Giermondum, jam ferè sexagenarium successorem sibi destinavit. Neque multum deinde superstes egit. Novogrodeci eodem ipso anno, morbonè an solis annis deficientem vitam, spiritus destituit.

*Giermon-
dus M. D.
Lituanus.*

Giermondus Suintorogo solitis ritibus suffectus, primos sui principatus menses rebus domi componendis exegit. Ante omnia parenti defuncto ut præscripserat ipse, justa legitimè persolvit. Cum enim viveret Suintorogus, fortè inter venationes in-

nes inciderat in locum peramænum , quo
Vilna amnis planitem altis montibus sub-
jectam , & pineto hinc inde confitam de-
currens , Viliæ illabitur. Amænitas situs ,
cùm ad primum conspectum senis ani-
mum occupasset , petiit à Giermondo , ne
alibi pro defuncti exuviis , aut rogo , aut
sepulchro , aream quæreret ; utque is cam-
pus cremandis Principibus , humandisque
eorum cineribus , sacer perpetuò in poste-
rum esset. Executus est universa Giermun-
dus ex fide : campum latè excisis arboribus
perpurgatum , ipse ritè dedicavit : relicta
in proximo lucus , Fulminis vulgò Perku-
ni , tempestatum præfidis Numini ; ut reli-
gionibus ipsis locus deinceps frequentior
populo fieret : erecta præterea sacerdotia ,
copiosis redditibus attributis. Officium sa-
cerdotum erat , ad præscriptos ritus , ignem
perpetuum queru & pinu alere : qui si
aliquo casu fortè extingueretur , neglectæ
aut non ritè procuratae religiones ipsius
sacerdotis exustione expiabantur. Locus is
Suintoroha (id est , Sancta area ,) dictus ,

& nomen & ritus illos profanos ad Iagelonis usque principatum retinuit. His ita ordine peractis, Principis defuncti corpus, militari habitu à proceribus ad rogum elatum est : editiore pyræ loco, haud longè à Principe, locata arma, quibus à tyrocinio usque militari usus fuerat, gladius, hasta, pharetra cum arcu & sagittis : inferiore loco falcones, paria bina canum venaticorum, servus & equus, qui viventi maximè in deliciis : hæc universa, cum subjectus ignis corripuisse, tum sublatâ simul comploratione, proceres ursorum & pantherarum resectos unguies, extremi obsequii vice in flamas jactare. Nam de altera vita, quam habituri à morte essent mortales, redituque animarum ad sua corpora, cum Deus quispiam, illis ignotus, ad jus dicendum in altissimum montem universum mortale genus, evocaturus è tumulis esset, apud veteres illos Litvanos, rerum Divinarum penitus rudes, quanquam barbarè & superstitione, tamen aliquid credebatur. Existimabant igitur mortuos olim unguibus

*Supersticio
vetus Lit-
vanorum,
in cremen-
dis corpori-
bus defun-
ctorum.*

bus illis opus habituros , cùm præruptus,
altusque mons , per difficiles aditus, singu-
lis superandus esset. Curatis ita sacris,
præscriptisque ceremoniis , quibus dein-
ceps Principum vitâ functorum corpora
eodem loco cremarentur , ad rem civilem
curas advertit. Domi omnia erant secura:
sed neque ab hostibus multùm periculi ;
quanquam non parùm suspicionum : Li-
vones & Prussos Crucigeros , Polonos et-
iam, tot prædationibus nuper vexatos, non
putabatur quieturos. Hos, non tam pacis
studio , quàm ut totis viribus simul Rus-
sum aggrederetur , oblatis fæderibus ad
amicitiam Giermondus pertraxit. Leonem
enim solùm sibi maximè ad bellum desti-
nabat, occisi ab eo inter hospitales mensas
ante aliquot annos Ducis Litvaniæ , me-
mor. Vix ferebat indignationem , quòd
tanta Litvani nominis injuria , ob parentis
sui ignaviam , hactenus inulta & secura,
Russo stetisset. Proximo igitur anno, ma-
gnis copiis Volyniam invasit: vastata atro-
citer quaquaversus provincia est; & præda

*Fæder cum
Polono &
Crucigeris,
bellum con-
tra Russos.*

*Volynia va-
stata à Lit-
vaniis.*

omnis , absque prælio, in Litvaniam abducta. Reversus ab ea expeditione , pacis artibus intendere cæperat , & Colonias per agros describere : quo tempore Giervatis oppido fundamenta jacta. Verùm & domesticam quietem, & firmatas fædere cum Polonis amicitias , factiosâ quorundam consilia interturbarunt. Paulus Cracovienfis Pontifex , ut privatas offensas de Boleslao Pudico ulcisceretur,arma Litvanorum occultè per intervalla , in agros Polonos, evocabat. Exortis fortè inter Boleslaum & ordinem equestrem dissidiis , res ad secessionem & arma deducta erat : factioni princeps, Vladislaus Dux Opoliensium, absens lectus : fugatâ deinde , ac cæsa rebelli nobilitate, partes Boleslai insigniter creverant. Tum verò Pauli animus pridem Principi iniquus , fortunam ejus magis non ferre : sed , & metuere , & odisse ; & quod ipse sibi , suoque odio, ad vim non sufficeret, alienis armis, suis fraudibus, eam vexare. Litvanæ copiæ sedibus suis excitæ , Lublinenses agros infestis excursionibus securè populabantur: quod equestrī

stris ordo victoriâ Principis ad Bugicinum attritus , resistere aut non posset , aut non posse se fingeret , ut suis damnis , invidiam Principis augeret . Neque tamē omnino inultum Litvanis istud violatorum fæderum flagitium abiit . sub idem tempus , Sub-sylvana eorum ditio , à Mazoviis & Cuja-viis vastata est . Per Prussiam quoque præ-dæ actæ : sed Prusorum res , secundis aliquot contra Crucigeros expeditionibus rursus non leviter firmatae , levia prædationum damna vix sentiebant : præsertim quod Litvana & Samogitica auxilia , in graviores impetus præsto essent . Vix igitur bellum illud à Crucigeris aliter confici posse videbatur , quām si & totæ simul vires ad-moverentur , & externa præfidia consilio aliquo , hosti detraherentur . Henricus , Pruf-ficis Equitibus Magister erat : fædus ille in primis cum Giermundo renovat , ut ju-risjurandi religione , à bello Pruzzico Lit-vani & Samogitæ excluderentur . Et Princeps quidem , hac ipsâ de causa , nihil publi-cè passus est Prussis adversus Crucigeros

An. 1274.
Samogitæ
tuenter
Prussia &
excludunt
Crucigeros.

con-

conferri : efficere tamen non potuit , quin privatorum opibus , clam per Samogitiam lectus exercitus , detractis signis per turmas in Prussiam abiret . Vastatâ Culmigerâ confederant Prussi Sudovienses , cum Samogiticis præfidiis , ad Lubaviam : sed venientibus totâ mole Crucigeris , aperta vi concurrere non ausi , tumultuariâ ut videbatur fugâ , castris impedimentisque desertis , in proximas sylvas sese abdiderunt.

*Strategema
contra Cru-
cigeros.*

Equites Crucigeri incruentâ victoriâ læti , mox solutis ordinibus ad prædam discurrere , castra diripere , contemptim ad vestiganda extrema hostium agmina effundi , atque prorsus tanquam omni periculo defuncti agere . Prussi & Samogitæ , qui ad captandam infidiis occasionem , inter latebras ex fuga non longè à castris hæserant , hostem & itinere fessum , & victoriâ secum , inter prædas cuncta negligenter age re , à speculatoribus edocti , repente instru ctâ acie è sylvis coor iuntur , atque prædabundos occupant , cædunt . Magna tum clades Crucigeris illata : amissus exercitus ,

Duces

Duces belli Henricus Magister & Theodoricus Mareschalcus, in acie cæsi. Atrox
 hujus pugnæ eventus evocaverat Christianos Principes ad arma magno apparatu
 capienda. Rex Bohemiæ, Marchio Bran-
 deburgicus, Lantgravius Turingiæ, Dux
 Brunsviciorum, cum ingentibus copiis in
 Prussiam venerant: sed quòd exeunte jam
 autumno is exercitus fuisset contractus,
 hyemis verò initia solitò magis tempe-
 stuosa, latè per agros pluviis exundassent,
 ne lacefrito quidem Litvano, ab armis di-
 scessit. Marchio tamen, ne frustra tantum
 iter suscepisse videretur, oppidum condi-
 dit, quod etiamnum Brandenburgum voca-
 tur. Hoc ipso anno, Livones memorant à
 Samogitis & Litvanis ad Osiliam in glacie
 cum Magistro Livoniæ Ottone pugna-
 tum: & Magistrum, cum quinquaginta
 Ordinis ejus fratribus cæsum. Pari eventu
 successor ejus Andreas Vestphalus cum
 bellum prosequitur à Litvanis profligatus
 occubuit. Neque multò post in Litvania
 Giermondus vivere desit. Habitis Kier-

*Expeditio
Christiano-
rum Prin-
cipum con-
tra Litva-
nos.*

noviæ comitiis, natu major Giermondi filius Giliginus, Princeps Litvaniæ renunciatus est: fratri ejus Trabo Samogitia attributa, eâ conditione ut Magno Litvaniæ Duci subesset. Magister curiæ, utrumque ad concordiam, & gloriæ quam à Majoribus suis accepissent bello & pace æmulationem, breviter è Republicæ voto hor-tatus, gladium & scipionem Giligino por-rexit. Rudis hic inaugandi tunc mos erat, quo Principi suprema domi forisque potestas à Republica fiebat. Triennium non superavit Giligini principatus: nullâ fermè re memorabilis, præter aliquot Poloniæ vastationes: quanquam neque hæ à singulis scriptoribus omnes memorantur.

An. 1277. Illa inter alias magis insignis, & ipsis Poloniis authoribus comperta, quâ Litvanæ copiæ Mazoviam, Culmigeriam, Cujaviam populatæ, atque iterum in Lencicienses agros excursione instauratâ ad quadraginta captivorum millia abegisse dicuntur. Vix fidem numerus invenit: ingentis tamen cladis exaggeratum hoc argumentum est.

An. 1275.
Giliginus
M. Lit.
Dux Tra-
bis Samo-
ginea.

Annus sequens Giligino fatalis fuit : suffectus ei filius Romundus, eundem annum Princeps egressus non est. Apud scriptores frequentem famam reperio, quinque filios ex Romundo superstites relictos : proprius tamen vero est, quod à paucis traditum, eum absque liberis deceperisse. Illi enim qui inter filios ejus censentur, ejus jam ætatis erant, ut Troidenus natu ultimus vivente adhuc Romundo Imperator, exercitus duceret. Ægrè certè persuaderi potest, intra tam breve à morte Suintorogi tempus, (quod vix decennium assequitur) ab nepotes ejus non adolescere tantùm, sed & rempublicam administrare potuisse. Troidenus, seu filius seu consobrinus Principis, privatis opibus triginta millium exercitum è Litvania & Prussia conscriptum, Giligino ipso vivente duxit : & tertiam copiarum parte Mazoviam depopulatus est, reliquis duabus Culmensem provinciam. Vbi pertinaci oppugnatione Bergeloviâ potitus, exciso Crucigerorum præfidio arcem penitus delevit. Excedente hostilibus agris

*Romundus
Magnus
Litvanie
Dux;
intra an-
num mo-
ritur.*

Troideno, cum ingente præda; iisdem pænè vestigiis novus hostis ingressus, rursus igni & ferro omnia infesta reddidit. Scemandus Samogitico & Sudavitico milite easdem provincias invasit: Lubaviam & Culmigeriam civitates spoliatas, exussit: Cujaviam latè pervaastavit. Neque multò post, iterum exigua è levi Litvanico equitatu manus in Lencicienses agros immissa, Lenciciam urbem ex inopinato adoritur, atque primo ferè impetu occupat. Sed quod ad prædam non ad pugnam venisset, antequam vicini incolæ ad arma concurserent, eadem celeritate, spoliatâ urbe, hostico excessit. Eodem anno res strenuè in

*Livones ad
Dismembra-
gum cæsi.*

An. 1279. Livonia aperto campo acta. Septimo no-

nas Martii magnis animis & pertinaciâ pugnatum est: hostes eo prælio non victoriā modò, sed & Duces amiserunt. Cæsi, Magister Livoniæ Ernestus, Gilardus Comes, atque ex ipso Crucigerorum ordine sexaginta septem equites.

Eodem prælio, cùm Henricus à Tyzenhauzen Signifer occubuisset, Prætorianum signum,

signum, cum imagine virginis Deiparæ Livonum Patronæ, in potestatem Litvano-rum venit. Tentaverat quidem restituere rem Elchardus Revaliensium Præfectus, contractis è fuga reliquiis, hostem aggref-sus: sed is quoque profligatus accepto vulnere amissoque equo, vix vitam è campo extulit. Belli ejus occasionem dedit, arx Dinemburgum: quam arcem ad Dunæ ri-pam exstruere Livones molientes, omni ope à suscepto opere dejicere contende-bant Litvani.

Mortuo deinde Romundo, Trabus Sa-mogitiæ Dux gubernandæ Litvaniæ ad-motus est: Principisne electi, an solo Gu-bernatoris in exiguum tempus titulo? non conveniunt scriptores. Certè ego non vi-deo, cur tutelæ nomine Trabum Litvaniæ præficere opus fuerit, si annis & ingenio maturi ad rem civilem Principes, ex super-stitibus Romundi filiis præsto erant; nisi fortè metu tubarum, quas ambitio inter fratres excitare facile poterat, summa re-rum avo delata sit: ut si fortè ejus arbitrio

*Trabus
Magnus
Litvania
Dux.*

patrimonium partiri inter se nollent, contumaces in dissensionem spiritus, supremæ potestatis reverentiā opprimerentur. Sed enim nihil ejusmodi à Trabo legimus actum, quod tamen maximè fieri oportuisset, si hac solâ de causa, à proceribus ad imperium fuisset evocatus. Certè neglectum ab eo id officii, aut certè ob angustias temporis intermissum, credere non possum: res enim illa tota, non tempore, sed festinatione, indigebat. Trabum igitur omnino Magnum Ducem fuisse, illud etiam pro argumento est, quod majorum suorum more, media in Litvania coloniam excitarit, de nomine suo, Trabos: Neque plura in principatu egit: vel quod naturâ quietus esset, annisque gravis; vel quod antequam aliquid agere potuisset, nondum integrè exacto principatus anno, apparatus animo volventem, mors occupaverit.

*Litvani
auxilia
Rusſis fe-
rentes à Po-
lonis fan-
duuntur.
An. 1280.*

Leoni tantum Kijoviensium Duci, in Polonos bellum moventi, auxilia miserat: quanquam eventu infausto. Boleslao Pudico successerat nuper Lescus Niger. Rus-

sus

sus (ut *initia principatum, hostibus plerumque ad bella avidè arripiuntur, quia novandis rebus opportuna*) novi Polonorum Principis fortunam bello experiri voluit. Iam Lublinensibus agris per vastatis, Sendomirienses populabatur. Exiguæ interea valde Varsio Castellano Cracoviensi copiæ in expedito: aggredi tamen hostem, quâ posset ratione, à Lesco jussus, temerario fortassis consilio, sed ad vulgus (*apud quod ex eventu sententiis pondus accedit*) satis forti; validæ hostium aciei, aperto campo fese objecit. Leo quòd paucitatem hostium contemneret, plenus omnino victoriæ fiduciâ, sive ut totam victi hostis laudem ad suos Russos pertraheret, sive alio quovis consilio, primam in acie stationem Russis attribuit, ubi & bellum & victoriam sperabat: Litvanis & Scythis, non tam ad subsidia, quâ ad spectaculum, ut rebatur retrò colloca-tis. Poloni magna vi anteriores ordines aggressi, primo ferè conflictu loco move-runt: hinc proximis Russorum labare ani-mi; & fronte aciei retrocedente, non gra-dum

dum obfirmare proximi , sed consternari ,
 abjectisque gravioribus armis , in fugam
 apertè verti. Litvanæ & Scythicæ cohorte-
 tes , quæ in ultimo agmine constiterant ,
 primùm sustinere cedentes , mox perruptis
 cedentium impetu ordinibus , aliquantūm
 turbari ac propè in communem fugam ra-
 pi. Instaurant tamen , restitutâ utcunque
 acie , pugnam : sed cùm inde à victore Po-
 lono fortiter urgeri , hinc à sociis quorum
 maximè causa ageretur , destitui cæperunt ;
 ipsi quoque in fugam sunt effusi , Russorum
 fortunam secuti , quorum auspiciis pugna-
 verant. Litvani proceres , domi principe ,
 foris exercitu amisso , solliciti : ad curan-
 dam maturè Rempublicam , comitia Kier-
 noviam indixerunt. Aderant inter alios si-
 ve nepotes , five (quod , ut vero proprius ,
 malim asserere) filii Trabi , Narimundus ,
 Holfza , Daumondus , Giedrus & Troide-
 nus. Postremi hujus apud omnes amor ,
 ancipiti expectatione fatigabat Magni Du-
 cis electionem. Vir indole regiâ , ætate
 validâ , partis etiam sæpiùs de hoste victo-
 riis ,

*Comitia in
 Lithuania
 ad eligen-
 dum no-
 rum Prin-
 cipem.*

riis , ut ante non mediocres de se spes , ita
hic studia motusque animorum magnos
concitaverat. **Q**uisque pro se eum Princi-
pem designare ; eum privato voto dicere.
Et quanquam pro Narimundo , ultra alia,
ætatis ipsius judicium inclinaret, in ea præ-
fertim republica , in qua studiosè servatus
hactenus erat mos, primos è liberis, in im-
peria parentum sufficere : sed virtutis æsti-
matione , cuncta Troideni gratiæ cessura
videbantur. Illud tamen ab ea sententia
universos dejecit : quòd Republicā per crebram
Principum intra paucos annos mutationem non le-
viter labefactata, si quid dissidiorum exoriretur, ni-
hil mediocre timendum restaret : sed quodcunque
tandem futurum esset, discrimen ; extremum foret.
Iam verò , et si Narimundus , caterique Principes ,
repulsa dolorem Reipublicæ utilitatibus commoda-
rent : ferox & ambitiosum Daumondo ingenium
nequaquam quieturum. Retenturum illum ex of-
fensa odiorum igniculos : futurum facile ut tempore
non sopirentur sed gliscerent ; ambitione fomitem
ministrante : denique per utrosque affectus mente
agitata , aut ipsum per se quaestà occasione immane

aliquid ausurum, aut si successus & vires odiis defuerint, Narimundum & alios fratres contra Principem & Remp. concitaturum. Quare remotis omnibus studiis, Narimundum natu maximum plenis comitiis Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt : & mox Magister curiæ, quo tunc magistratu Monividus fungebatur, ex senatus equitumque sententia, porrecto de more stricto ense, titulos & jus eidem detulit.

Narimundus
Magnus Lit-
vaniæ
Dux.

Narimundus, quamprimum Rempublicam attigit, antequam ad externa curas protenderet; ad propiora, nimirum domestica, sese convertit. Post persoluta parenti justa, præcipuum ei opus erat, ita patrimonium inter fratres partiri, ne odiorum semina jaceret. Nec poterat opportunè differri. Ea enim qua alicui debita sunt, perinde ferè dilata, ac negata ladunt: nisi quod negata repente animum dolore invadant; dilata sensim suspicionibus sese accumulantibus exulcerent: illa ad vim præcipitent, hæc ad fraudes & odia, in occasiones ex arte intendenda, deducant. Metuebat etiam illud Narimundus, ne si quid è Republica

publica decrevisset, quod asperius fortasse fratribus videretur, unicus ipse cum sua sententia sub totâ invidiâ laboraret. Nihil itaque Senatu inconsulto propriâ autoritate egit, certus, consilia sua, auctorum numero, emollire. Nam quæ solus pro supremo jure jussisset, ea querendi materiam & fratribus & subditis præbere potuissent. Plerumque enim Principum acta, ad privatos tantum affectus referendo, criminamur; neque difficilis est ad istiusmodi querelas auditor: at quorum senatus ipse auctor est, ea tanquam publicis utilitatibus dedicata, ac sacrosancta, privatis sermonibus suspicionibusque, non adeò prompti temeramus.

Erant equidem amplæ provinciæ, quæ reliquis Principibus attribui in patrimonium poterant: sed nolebat Narimundus potentiam corum ad ambitionem & defectiones, hostium propinquitate solicitari. Non erat fortè, quod in fratribus ut suspectum metueretur; cavebat tamen Princeps etiam ea, quæ periculosa futura erant, si illi suspecti aliquando esse inciperent. Nihil enim periculosius à Principe per alios, praesertim ambitioni obnoxios, administratur,

stratur, quām quod hosti magis propinquum: ad latus atque sub oculis Principis, factiones facile evanescunt: à curia verò allegatae, satis ad incrementa sua habent, quòd facilius lateant; in immensum verò surgunt, cùm à propinquuo hoste subsidia sperare possunt. Advertebat præterea Magni Ducis potentiam exauriri, cùm inter liberos Principis defuncti, patrimonii nomine, provinciæ distraherentur: ita enim fore necesse erat, ut ad multos derivatis reipublicæ opibus, ipsoque fonte absunto, penes Magnum Duce nihil ultra vacuos titulos relinqueretur. Quare publico senatus edicto, in ipsa interiore Litvania possessiones fratribus assignavit; non alio jure, quām quod ceteris proceribus ac equitibus in sua patrimonia esset, obtainendas: atque ut omnino privatam rem familiarum è Magnis Ducibus propagatarum, à publica secerneret; novum insigne pro Duce & republica assumpsit, diversum ab eo quo ceteri ejusdem gentis Duces uterentur. Ab eo itaque primum tempore, Centauri loco, Eques armatus stricto ense hostem persequens

sequens vulgò Pogonia in ceris Magni Du-
cis usurpari cœpit : quanquam alii memo-
rent, à Mendogo Rege idem stemma usur-
pari solitum ; adjectis binis in clypeo cru-
cibus, ad indicium suscepτæ Christianæ re-
ligionis. Obtigit in ea patrimonii sortitio-
ne Holsæ tractus orientem versùs, à Vilna
circa Korablam ad multa passuum millia
excurrentes, deinceps Ducatus Olsanensis
dictus : propagati ab eo Holsanenses Du-
ces, superiore seculo, in Paulo Episcopo
Vilnensi defecerunt. Giedro ampla item
ditio Septentrionem versus attributa : no-
bilissima ab eo Giedroiciorum Ducum fa-
milia ortum dicit; in quâ hæredum copio-
so numero, veterem illam potentiam &
Ducalem titulum, ad equestrem frugalita-
tem deducta, nostrâ ætate videmus. Dau-
mondo Vcianensis Ducatus datus : arcem
Suir ab eo conditam, Ducibusque Suirscis
nomen & sanguinem derivatum, aliqui me-
morant. Troidenum solum, pacis bellique
focium, apud se detinuit Princeps : eo for-
tasse consilio, ut cùm ipse liberis careret,

Stemma
M. Ducis
Lituanie.

eum reipublicæ maturè admoveret , quem sibi successorem à Senatu & populo tacitè designari, non ex vano, prudens alienorum votorum æstimator , suspicabatur. Non ignorabat quidem Daumondum quidvis acturum , ne successione excidat : sed *malebat fratris ambitionem* , quam *vota publica ab eventu destitui*. *Quare illa ipsa negotiorum cum Troideno communicatione* , ejusdem potentiam ad futuras Reipublicæ spes , contra fraternalis factiones, firmabat. Ita rebus domi compositis , & curiæ Ducalis sede, Kiernoviam Novogrodeco translata , ad rem bellicam cogitationes intendit. Iam frequenti Principum vicissitudine Principatus propè in annum magistratum abierat : hinc res bellica plurimum labare ; cùm inter ipsos apparatus aut initia belli, capita & Senatui & castris, morte subtraherentur : atque ea fortè de causa , nihil majore mole contra Polonos

Iatviezyam
à Polono
olim cre-
ptam recu-
perant Lit-
vani.

pro recuperanda Iatviezya totis sedecim annis actum. Nunc primùm Narimundus cum Troideno eam provinciam sedulò suscepserunt ; non excursionibus hostem vexaturi ;

xaturi; verum Polonis exactis, antiquum
in eam jus Litvaniæ asserturi. Ductus in *An. 1281.*
provinciam exercitus, nihil ferè negotii
reperit. Reliquiæ Latvingorum vetere odio
à Polonis suapte averſæ, cùm primum exer-
citum conspexerunt, à sacris Christianis
& Polono desciverunt, atque Litvano ac-
cesserunt. Coloniis deinde Polonicis &
Mazoviticis insperato impetu captis, uni-
versa regio brevi in potestatem redacta
est: præfidia opportunis locis posita, quâ
hostis propior: ad ripam præcipue Bubræ
Raigrodum à Troideno colonia ducta,
quæ arx, contra Mazovitas & Prussos vi-
cinos, incolis esset. Gratus navatæ operæ
Narimundus, omnem deinde eam regio-
nem Troideno attribuit. Facere beneficium
videbatur Princeps, cùm tamen ferè acciperet. In-
tererat enim vehementer Reipublicæ, in tanta ho-
stium propinquitate, Ducem armis impigrum atque
ad omnia intentum presentem esse, & qui privatis
opibus sese tueri posset; ne semper tantillo bello uni-
versa Litvania implicaretur. Casus præterea
ita tulit, ut ea rès Narimundo ipsi esset per-
oppo-

*Raigrodum
in Subsyl-
vania, à
Litvaniis
adifica-
tum.*

opportuna , cùm à belli Podlachici curâ flagitium domesticum averteret. Daumondo fortè Vcianæ Duci obierat conjunx : ad funebrem pompam frequentes pro more convenerant proceres ; inter ceteros Narimundi uxor , defunctæ soror , & pro se sorori parentatura , & pro marito (qui domi morbo detinebatur) mærentem domestico luctu , Doumandum fratrem salutatura . Persolutis ritè justis , hospitibus honorifice dimissis , Principis solius conjugem violentè detinuit , in defunctæ torum substitutus. Et sua & conjugis injuriâ Narimundus dolere , indignari , minari : at alteri insana libidine mens , sceleri contumaciam jungere ; atque post proculcatum fas ; pericula , vel non videre , vel contemnere. Hinc Principi necessitas armorum & fraterni belli. Vciana obsidione cincta ; eò enim sese , aperto campo diffusus , uxorius imperator , ad scelera quām ad bella audacior , abdiderat. At verò quia à muris etiam , non diuturnum præsidium sperari poterat ; & aut oppugnationi , aut ob angustos

- 200 -

*Danmondi
scelus in
Narimundum, bello
vindicatur.*

stos commeatus , fami cedendum videbat ;
animos suorum ad constantiam obfirmare
nititur proximorum auxiliorum spe : ipse
rebus desperatis , tanquam mox ad solven-
dam obsidionem cum milite adfuturus ,
noctis beneficio ex arce dimissus , per ob-
fidentium castra evasit . Plescoviam dein-
de delatus , non infeliciter contra Livones
Plescoviensium arma tractasse memoratur :
exilii ejus memoriam Plescovia etiam nunc
obtinet , eâ munitionis parte , quæ ab au-
ctore paries Doumandi dicitur . Oppida-
ni cum aliquot dies oppugnationem , Du-
cis & præsidiorum expectatione , fortiter
sustinuissent ; suspicati ex morâ , quod in
re erat , Narimundo se dediderunt . Eo-
dem anno è Samogitia miles Prussis Su-
doviensibus auxilio missus : ubi junctis
Prussorum & Samogitarum viribus , ma-
gna clades Crucigerorum agris illata est :
neque solum quæ in aperto ad prædam
vel iram erant , igni aut ferro absumpta ;
sed arces & oppida , pleraque capta at-
que eversa , Christiburgum , Marienver-

derum , Santirum , Plemencia , Graudentum.

*Troidenus
Magnus
Litvaniae
Dux , à
Daumondo
bello peti-
tur.*

Idem annus mortuo Narimundo Troidenorum Principem Litvaniæ dedit , pridem jam communibus studiis expetitum , quod bellica laude , fratribus , quos ætate sequebatur , longè præstaret . A puero enim castris addictus , cum annis armorum studium promovit ; adultus , multis expeditionibus non militares modò , sed & imperatorias artes probaverat , & parando & gerendo bello . Animi quidem impotenter , ac præfertim cum irâ agebatur ; hinc & in viatos & in fontes , potestate ad crudelitatem abuti solitus : ingens profecto in principe vitium : sed apud feroce populos , sub virtutis nomine , si non amorem , admirationem saltem habebat & reverentiam . Daumondus apud Plešcovienses exul , ex Narimundanæ mortis nuncio , inimici- tias cum principe extinctas credere , & jam redditum in patriam adeoque ipsius Princi- patus occupandi spes animo volvere : at cum Troidenum Magnum Ducem comitiis creatum intellexisset ; tūm verò , quām jucun-

jucundè nuper spei suæ, cogitatione collusserat ; ita nunc invidiâ & indignatione fure, vim & bellum parare. Collecto è Plescoviensibus exercitu , Polociam in primis invasit , propinquitate suis conatibus opportunam : urbe per Russorum prodigionem potitus , facile universam provinciam subegit. Iam ultra Plescovenses copias, Polocensi milite & opibus auctus, validior ad urgendum bellum, Litvaniāmque tentandam erat : sed *primis perturbationibus ipsa morā confidentibus*, *animus non aquè ut ante ad arma expeditus*. ut ferè difficilis est illis constanza , quibus ardua , impetu non consilio aggredi mos est. Tum primùm periculi speciem fincetiūs circumspicere & aestimare : belli imparibus viribus suscepti exitum pertimescere : cogitare secum , Polociam facile sibi cefisse , quòd securis rebus , aut nullis praesiditis tenebatur , aut Russo obnoxiiis : Ulterius si progrederetur , nihil non bene munitum , nihil non bello paratum , inventurum: omnia sibi & Russis infesta, Troideno addicta. Quid vero si interim Polocenses , quā levitate scelus admiserunt, eādem sceleri veniam apud

Dammondi
contra Troi-
densum con-
silia.

legitimum Principem quererent, atque à se desciscerent? Plescoviensēs nondum quidem opera sue panitere: sed quis eosdem illis animos certò audeat polliceri, cùm (ut incerta belli alea est) aliquid clavis acceperint, cùm arma, cùm exercitus validos ab adverso conspexerint? Illosne pertinaciūs pro exultis fortuna pugnaturos crederet, quam Litvanos pro Principe & Patria? multū ad audaciam, nec minus ad victoriam momenti sapè habere, causam pugnae. Abstinere itaque armis, non tamen odiis constituit: & vi in fraudes versa, ambitionem & iras securiūs ex occulto urgeare. Neque difficile fuit, pacis specie & modestā culpæ confessione, fratri imponeare: ut speraverat; non veniam modò, sed & Polocensis ditionis possessionem, haud ægrè obtinuit. Inde Daumondus in momenta agendi intentus, rebus suis, quietus prospiciebat: quâ posset arte, Troidenum evertere, & Principatum paterno fraterno-

An. 1282. que jure, fibi asserere. Troidenus verò ut rebatur, pace domi constituta, militem in Poloniam misit. Quatuordecem millium exercitus erat, è Litvanis & Iatvingorum reli-

reliquiis lectus : hic divisis trifariam copiis, totam omnino Lublinensem oram per vastavit. Lescus Niger Poloniæ Princeps Cracoviæ interim jus subditis dicebat : ad subitam trepidationem, forensibus illis negotiis relictis, tumultuario delectu sex milium manum contra Litvanos rapit. Sed hi, aliquot ante diebus prædam & exercitum per Narviam transportatum in profundiores sylvas jam subduxerant. Re cognitâ Lescus planè desperare. *Quo enim duceret exercitum? in sylvas? nimirum ubi hosti omnia opportuna, quia perspecta; sibi verò ignota & periculosa.* *Qua deinde parte hostem perplexis calibus vestigaret?* Atque ut assequeretur fugientem, quâ ratione militem aperto campo assuetum, inter sylvas in aciem explicaret? imò quomodo tam exiguae copias molesto ac festinato itinere propè confetas, tam iniquo loco, tanta multitudini objiceret?

Istiusmodi curis fesso cum fortè somnus obrepserisset, visus est sibi videre Divum Michaelem ferid imperantem: cunctari defineret, & hostem audacter insequeretur. Paret Lescus, exercitum somnii divinitus

*Litvani à
Lesco Polonie
Rege fundantur.*

immisſi enarratione ad spem victoriæ erētum , arma expedire jubet ; & paucorum dierum commeatu ſumpto, signa in hostem ferre. Neque procul aberant Litvani , Polonum ſibi instare omnino ignorari : ex ſecuritatis opinione non excubiae illis ſolitæ ; non cohortes , firmandæ à tergo in itinere aciei destinatæ ; nihil denique ex disciplina militari ; atque adeò vix caſtrorum ſpecies. Hinc ut comparuerunt imminentium Polonorū inter ſylvas signa , trepidare : credere , non absque valido exercitu hoſtem eosque profequi auſum : tum collec̄to à repentinis affectibus ſpiritu , Iatvingis præcipue adhortantibus , antequam è ſylvis in campum , quem Litvani infedrant , Polonus plena acie intraret , totis ſimul copiis in venientem effunduntur. Non poterant Poloni omnes cohortes explicare , quod angusti inter ſylvas transitus , non permitterent totum militem ſimul campo immittere : coacti igitur simplici quā ve-nerant acie decernere ; quā maximo im-petu in cornua invehuntur , ut iis qui ſe-queban-

quebantur spatiū in frontem erumpendi
relinqueretur. Cum atrox utrinque pugna
ad primos congressus arderet , effusis om-
nibus ad prælium , captivi inter impedi-
menta absque præsidio relicti , ut suorum
signa agnoverunt , insolito quodam motu
agi ; se invicem adhortari. *Pueris & faminis*
lachrymas ac vota relinquerent. Si viri essent ,
non expectarent otiosi suorum incertam victoriam ;
quam certam reddere possent , audendo. Si vincere
fortè hostem non possent ; hoc præmii loco ducerent ,
eum ad sui cædem irritare. Cui enim servarent
turpem hanc vitam , barbaro obnoxiam , & servi-
tuti destinatam ? an ad suorum cladem , novos ca-
ptivos , novam dolorum materiam spectandam ?
Irent potius & aut morerentur , aut vincerent cum
suis. Eximerent se tot malis aut vincendo , aut oc-
cumbendo. Mox promptiores quique juve-
num , se aliosque vinculis expedient , fæni-
nis inter spem & timorem vota ad superos
cumulantibus : tum correptis quæcunque
casus & desperatio obtulerant telis , ar-
mantur : multis canes sponte dominos nu-
per in servitutem secuti , vel inter ceteram
prædam

*Captivi
Poloni à
tergo Lit-
uanos ado-
rinnit.*

prædam abducti , pro armis , atque satelli-
tio fuere. *Vbi in subitâ illâ inchoata libertatis*
specie se circumspicerent , horrorque ex futurorum
cogitatione frigidus per artus decurrisset , tum subla-
to ab omnibus simul ingenti clamore , in audaciam
accensi , magno impetu , tanquam furibundi , Litva-
norum aversam aciem adoriuntur. Turbati in-
sperato eventu Litvani atque quis novus
hostis esset ignari , non diu , inter anceps à
fronte & tergo malum , vim sustinuerunt:
Superum irâ portenta non hostes sibi im-
missos multi credidere , quando tantâ rabie
canes ipsos (insolitum hactenus pugnæ
genus) in se ferri videbant. Iatvingorum
paucæ cohortes erant ; sed quibus , ab ani-
mo , non à numero fortitudo : hæ pertina-
cissimè locum tenuerunt , donec penitus
delerentur. Litvani magnâ parte inter

Litvanis-
gienter ex
acie , domi
à Principe
punctibus
tur.

primam pugnam amissâ , cum reliquo exer-
citu cædi se victorum eripuerunt : multi
fame deinde inter sylvas enecti ; atque ad-
eo etiam qui supererant tot malis , vix ali-
qui in Litvaniam regredi ausi , poenarum
scilicet metu , quas gravissimas ex Troi-
deni

deni edicto magistratus in fugitivos statuebant.

Domi etiam res haud nihilo funestiores. Olsa & Giedrus fratres Principis, vitâ funeti. Additum his, scelere Daumandi, tertium funus longè acerbius. Sex percussores, rusticorum supplicantium habitu, submissi; cùm Principem è balneo redeuntem paucisque comitatum, medium intercepissent; inclinantem se atque humaniter, quid injuriarum à quopiam accepissent, & an se vindice opus haberent, inquirentem; impactis capiti baculis interfecerunt. Orbatus Principe Reipublicæ status, amissō numerā expeditione veterano milite, patentes planè aditus ad vim & Principatum Daumando aperuerant. Promovebat ejus consilia, quod Laurus Troideni filius jam ante post rerum civilium tractationem abdicatam claustro se inclusisset: supererant quidem defuncto Principi nepotes; Ginvilus ex Giedro, Algimundus & Mindovus ex Olsa; quibus imperium deferri poterat: sed ab eo consilio, & ipsos juvenes & sena-

*Troidenus
Princeps
trucidatur
à Daumando.*

tum, facilè ostendo bello deterreri posse si-
bi persuadebat. Lecto igitur quantocyu-
s è Russis valido exercitu , movit in Litva-
niam, aut solo belli terrore voluntates Pro-
cerum in se inclinaturus : aut si aliud illi
comitiis habitis statuissent , armis Princi-
patum occupaturus. Graviter Laurum (Ri-
mundus à popularibus dicebatur) affe-
rat audita cædes parentis : ubi deinde in-
tellexit etiam Principatum in sceleris præ-
mium à scelesto fratricida repeti, tum verò
dolor in iram exardescere : tantaque ea in-
dignatio fuit , ut mox ab accepto nuncio,
deserto clauistro , Reipublicæ se redderet,
& Ducem bello , contra perduellem pa-

Laurus
Daumando
proficit
gat & occi-
dit.

truum, offerret. Proceres & suaptè ex de-
functi Principis reverentia Lauro addicti ;
& à Daumando tot sceleribus infami aver-
si : sed de belli eventu anxii ; inter utraque
confilia quem sequerentur incerti , animo
pendebant. Causæ inde æquitas ; sed Dux
juvenis , animo quām rerum experientia
promptior , ab aris & facellis repente mi-
les & Dux : illinc flagitium & perduellio ;
sed

sed imperator , qui inter arma & pericula
ætatem exegisset. Attamen ut cuique ma-
jora in Daumandum odia , & Troidenum
Laurumque studia , ex Litvania , Samogiti-
a & Novogrodensi terra , armati libentes
confluxerunt. Recensas copias Laurus sta-
tim contra hostem duxit ; quamdiu prima
ferverent studia , de summa rei aperto prælio decer-
taturus : ne vel factiosorum sermonibus ardor suo-
rum restinguatur , vel dilatâ pugnâ spacium arci-
bus oppugnandis daretur , quarum deinde oppugna-
tione bellum diutiùs trahi necesse foret. Commis-
so prælio Laurus campum obtinuit , ipse
hac parte victoriæ maximè latus , quod
cum Daumando fortitudine (uterque suis ad-
erat) congressus , eum parenti inferias , &
suo dolori victimam mactasset. Reliqui
exercitus in fuga cædem , nox abrupit : po-
stero die lectis spoliis , victor miles in Po-
locenses agros ductus , atque eodem victo-
riæ cursu , facile quæ superiore anno Dau-
mandus occupaverat , recepta. Dimisso tan-
dem exercitu , Kiernoviam , quo ad comi-
tia habenda conventus indictus fuerat ,

*Laurus ab
ordinibus
Princeps
electus sui
loco Vite-
nem substi-
tuit.*

Laurus maturavit. Acceptus magnâ omniū ordinum gratulatione: ubi in Senatum venit, ne sententiæ quidem ex ordine dici, aut ab uno quopiam nomine Republicæ gratiæ Principi agi poterant. Cum enim in communi omnium voto nemo postremus esse vellet, omnes simul inclamauit. Silerent mortalium sententia, quandoquidem superum dono Principem haberent. Occuparet fortunatus Principatum, quem fortiter defendisset, gemino jam titulo suum, paternâ hereditate & proprio merito. Se non eo consilio ad comitia convenisse; ut Magnum Ducem legerent; sed ut illi qui jam Dux suus esset, fidem debitam, solenni sacramento, pro solito more obstringerent. Ad hæc Laurus: *Quidquid hactenus egisset, non plausu sed excusatione opus habere: quod nimirum mancipatam supremi Numinis obsequio mentem, ad ejuratas pridem curas, rursus applicare ausus fuisset. Quia tamen non suscepit vita tadio, aut studio novarum rerum, id attentasset, non omnino severos facti sui judices apud posteritatem sperare.* Donaturos, qui hac olim audirent, multum filio: quem justus dolor in paterna cadiſ auctorem, eo usque, etiam extra orbitam,

orbitam, egisset. At si ulterius progressus, principatum occuparet: enim verò neque apud superos violati sacramenti flagitium, neque inter homines inconstantia ac levitatis probra evitaturum. Quare si vel recentis beneficii memoria, vel hereditarii juris prejudicio, apud Rem publicam sibi agere permitteretur, illud unicum orare, ut eum Principem vellent, in quem ipse jus suum, si quod esset, transferret: simulque Vitenem, Curia olim apud Troidenum, Magistrum, designat; palam sancte testatus, obstinatum sibi omnino esse, ad inchoatam disciplina religiosa philosophiam rursus regredi. Perculit inopinata oratio plerosque: omnes simul per omnia sacra obtestari, ne patriæ, quam servasset, curas projiceret. Perstitit Laurus constanter in sententia; addens. Curas patriæ à se non abjici, sed in humeros tanto oneri non impares transferri: atque ea ipsa de causa nolle se auctorem esse, ut ex consobrinis suis aliquis per statem ei honori invalidis, ad Principatum assumeretur. Rogare verò iterum, ut si gratiam navata bello opera erga se testari vellent, ne amplius animum alio destinatum non profuturis conatibus fatigarent: si Reipublicæ curâ tangerentur; ne alteri

quām Viteni Principatum traderent. Post longam studiorum concertationem, cūm tandem, cautè immobilior Laurus, de sententiâ dejici nullatenus potuisset : Vitenes, Lauro auctore, omnium consensu, Magnus Dux renunciatus, atque inauguratus est. Nullam deinceps unquam Laurus Republicæ partem attigit: haud procul Novogrodeco ad ripas Nemeni fluvii inter Monachos constanter in ultimum diem suscepit vitæ rationem tenuit: foror ejus vel à parente vel certe à fratre elocata, nupsit Boleslao Mazoviæ Ducí. Cum enim nulla fædera sufficerent, ad constantem cum Litvanis pacem: affinitatum inter Principes contractarum respectu, quietem aliquam ab assiduis Litvanorum infestationibus sperabat.

LIBER VI,

*De rebus Litvanorum, Principatu ad Cæsarini
Columna posteros translato.*

Vitenes , inter Eiragolios (qui Samo-
gitiæ populus est) à Cæsarino Co-
lumnâ genus , quemadmodum pleri-
que ejus regionis procerum , ducebat . Iam
inde à puero , ita vitam ejus fata tempera-
bant , ut non alibi , quām sub Reipublicæ
oculis , id est omnium judiciis , adolesceret :
quod à superis ad Principatum , per qua-
tuor jam sæcula in sua familia conserva-
tum , destinaretur . Ex illa enim domo , cùm
perpetuò duodecim Magni Duces in Lit-
vaniâ imperassent ; ne deficientibus tan-
dem viris , Principatus aliò averteretur , fæ-
minæ etiam ratio habita est . Trineptis hæc
Vitenis erat , Anna Stephani I Polonorum
Regis conjunx , priùs Poloniæ Regina re-
nunciata , quām sponsa , Principatum viro
dedit . Interruperat deinde hunc veluti fa-
crum quendam Litvaniæ Principum ordi-
Vitenis fa-
milia.
nem ,

nem, Henricus Valesius : sed rediit mox
Respublica, ad probatas jam sibi tot sœcu-
lis manus, summo omnium bono. Resti-
tuerunt rursus Litvaniæ suos Principes,
Sigismundus III Poloniæ Rex, IV Litvaniæ
Dux, ex Catharina Vitenis trienepte, Annæ
sofore, Ioannis I Suecorum Regis filius;
& *Vladislans* Polonorum Rex ejus nominis
Quartus, Litvanorum Dux Magnus, verè
Secundus: in ipso felicitatis, ac pacis publi-
cæ cursu, magno Reipublicæ dolore, ne-
que minore damno, nuper Merecii in Lit-
vania mortuus. *Casimirus* Polonorum Rex
ejus nominis *IV*, Litvanorum Dux Ma-
gnus *Tertius*: cui Respubl. ingentibus pe-
riculis pœnè oppressa, ita regnum detulit,
ut ad virtutem Vitenio, Iagelonioque san-
guine propagatam, velut ad solitum in af-
flictis rebus asylum, superis impellantibus
properasse videatur: in uno & Vladislai
fratris & Sigismundi parentis trophæa,
imo compendium Veterum Heroum, in-
ventura. Verùm à tantæ spei felicitatisque
spectaculo, ad ipsa ejus initia oculus avo-
candus

candus est. Redibat fortè aliquando à bello Prussico Troidenus, & Vitenem puerum inter pares conspicatus ; indolem decoro ore non vulgare quidpiam (*ut fermè magna fortuna, sola etiam rudimenta augusta esse solent*) spirantem , curiosius demirari : tum occulta quadam vi agente , spes futuras , quas ipse ignoraret , arctius animo complecti. Bonâ deinde parentum venia , in familiam Troideni , puer Vitenes translatus est : ubi cum interna animi vis , in dies majoribus se indiciis exereret , adolescens cubiculo præfectus , vir tandem Magister Curiæ , vulgo Mareschalcus creatus est. Troideno & Principi , & multò ante , percarus ; consiliorum pænè arbiter , expeditionum socius : denique Lauro auctore , successor. Initia principatus à bello sumpsit : fortasse quod gloriae militaris opinionem ad vulgus confirmare vellet. Nam *subita illa fortuna multo* ^{An. 1283.} *favore populi , contra aliorum procerum factiones , indigebat : neque erat ad favorem expeditior via , quam per bellicos plausus. Ferax præterea seditionum , otium est : jam verò cum externi belli specie ,*

Et studia partium alio distrahuntur, Et Principi illo praetextu militem alenti potentia, absque suspicione, est in promptu: tum certè non multum ad factiones, seditionis vacat. Suspecta erat meritò Viteni Fortuna sua; quia repente summa Et tamen quieta: sciebat illam invidiâ carere non posse, nec invidiam turbarum occasione, præsertim quod neque incentor seditioni aut prætensio, neque Dux bello defuturus esset; quamdiu, ipso imperante,

*Vitenis ex-
peditione in
Poloniam.* Troideni nepotes privati agerent. Sed hæc Vitenes secum tantum agitare, longè verò alias ab iis, belli suscipiendi causas, in publicum spargere: illam præcipue, quâ nulla alia popularior, ut accepta anno superiore, in Iatviezya clades Polono reponeatur. Majoribus solito copiis bellum aggressus Polonorum agros invasit; & per Lukoviam populabundo exercitu in Sandomiriam transiit. In utraque provincia, Polonis in oppida se recipientibus utique sua & vastari passis, impunè igne ac ferro ingentem vastitatem per agros & villas circumtulit: & jam cæsis plurimis, quibus senio vel pueritiâ invalida ætas erat, sex millia

millia mortalium præter aliam prædam abigebat. Perlatus ingentis cladis rumor Cracoviam, ubi tunc comitia habebantur, Lescum ad arma ocyùs corripienda excivit : dimissis in Sendomiriam mandatis, uti equites oppidani & rusticani, bello habiles, proximis itineribus sibi occurrent ; ipse rectà cum eis quos præsentes è proceribus aut equestri ordine Cracoviæ habebat, aut ex vicinia opportunè rapere poterat, citato agmine hostem insequitur.

Vbi non longè ab eo se abesse intellexit, armatos qui tumultuariè confluxerant reenset, signa, Duces assignat : atque ad pugnam & victoriæ spem, erigit. *Eundem esse hostem, quem superiore anno, ne uno quidem de suis desiderato, vicissent: nomina alia, hunc diversum militem, non verò aut vires novas, aut plus animi, in bellum attulisse.* En quomodo latebras sylvarum beneficio quererent ; priusquam Polonum in armis ab adverso confexissent : omnino non pugnâ, sed cade tantùm opus futurum, cum iis qui tam mature fugerent. Ad populationes & repentinae incursiones comparatos, pradari tantùm, non

*Lesci in
Lituaniæ
expeditio.*

acie decernere gnaros ; impedimentis insuper implitos , ex præterita fortuna memoria timidos , expediti ac victoris exercitus molem nequaquam laturos . Irent itaque animosè , eriperent barbarorum servituti subditos suos , amicos , conjuges , liberos , quorum jam miserabiles voces pâne exaudirent . Non defore superos tam justæ causæ : eandem illis pugnandi causam , qua superiore anno ; eosdem proinde superos adjutores habituram , eosdem even-tus . Ut verò majorem divina opis fiduciam (cui maxima audendi vis) excitaret , singulos ante pugnam , suscep-tis Pœnitentia & Eucha-ristiæ mysteriis Christiano ritu muniri juf-sit : ipseque Princeps exemplo suo invita-vit . Litvanis , ne illa etiam populatio fu-nesta ; ut ante accideret , universa cautiùs adminis-trabantur : præsertim , quòd nec-dum Lukoviensibus agris excessissent , un-de paucarum horarum itinere hostem à ca-stris abesse , non ignorabant . Ad proximas ergò sylvas , cohortes & impedimenta , sub-ducunt , aut præfidii alicujus specie , aut consilii securiùs capiendi causâ . Non po-terant certè ibi diu , aut vestigantem omnia hostem

*Poleni ad
invadendos
Litvanos se
comparant.*

hostem effugere ; aut sustinere obſidentem pertinaciter. Sed neque caſtra , prædā captivis & debilibus gravia, fugam ita maturare, ut magnis itineribus instanti hosti horarum aliquot intervallo ſubtraherentur. Si projectis impedimentis, expedito agmine in patriam ſe contuliffent , potuiffent omni periculo defungi : tum quod ipſis longè levior equitatus , & celeritate melior ; tum quod Polono caſtris occupatis, ac prædā omni receptâ fugacem hostem per ſylvas ſequi, non omnino ſecurum fuifet. At verò ſtabat ante oculos ingens probrum , nec tam dolor amittendæ prædæ, quam timor ac verecundia popularium. Quantum enim ignominiæ , non prædam modo omnem, ſed commilitones, qui curſum in morbo ferre non poſſent, turpi ante pugnam fugâ , in hostium manibus defere-re ? Signa igitur in hostem convertere obſtinatè decernunt : instanti obviam ire , & maculam superioris anni , ſi non victoriâ faltem inſigni audacia eluere prædam omnem in unum comportant , captivos foli-

citè vinciunt, præsidium castris relinquunt,
 aciem ut fieri poterat, intra sylvas in-
 struunt. Iam Poloni ad pugnam compara-
 ti, in campo capacissimâ planicie ante syl-
 vas exorrecto, aderant: neque Litvani
 desperatione animos accedente, moram
 tulere; mox instructis legionibus, citato
 cursu, è sylvis erumpunt; atque rectâ in
 hostem, cæco impetu feruntur Poloni,
 præsertim oppidani agrestesque & qui bel-
 landi (*ut accidit, cum miles tumultu legitur*) rudes,
 admirari audaciam: tum & trepidare, quod
 quibus fugientibus se instare hactenus exi-
 stimassent, eos repente tantis animis in ar-
 ma ruentes, conspicerent. Lescus, veritus
 ne subita illa ex desperatione vis, conser-
 natos suos vestigio dejiceret, ac vixdum
 inchoatâ pugnâ aciem totam loco move-
 ret, Zegotam Palatinum Cracoviensem,
 cum unâ legione veteranorum, & aulico
 suo equite, incurritibus Litvanis objecit.
 Sustinuit Zegota fortiter impetum: ita
 spatiū cæteris (Lesco ubique annitente)
 recipiendi animos, & pudore metum excu-
 tiendi,

tiendi, datum est. Sensim interea Litvanis, qui initio pugnam orsi erant, primus ardor remittere. Id verò ubi Lescus sensit, ultima signa progredi jubet, & primam legionem instaurato impetu in hostem se erigere: moti eo pacto, qui in anterioribus ordinibus pugnabant Litvani, aliquantum cessere; planè tum integris, qui ad præsidia constiterant, tempus erat ut succederent fessis, & prælium restituerent: sed hi ut primos inclinari viderunt, statim & ipsi in fugam effusi sunt. Cæsa eo prælio in campo aliquot Litvanorum millia, neque pauci in fuga perierunt: præda omnis recepta, multi deinde inter sylvas palantes ab agrestibus trucidati. Vtriusque tamen anni victoriâ damnum compensari non potuisse scribitur, quod iisdem annis à Litvano acceperat Polonia: Lukoviensi territrio, & Sendomiriensi atque Lublinensi Provinciis, planè vastatis ac exustis. Interea verò dum Litvani hostem extra inauspicatò lacessunt, Crucigeri Equites debellatis integrè Prussi nominis populis Litvaniam

*Pelussa**Lituanus*,*Prusios con-**tra Litua-**niam con-**citat.*

niam infestare cæperunt : vel commoditate belli in hostico gerendi ; vel , nisi me conjectura fallit , Pelussa instigante. **Hic** enim è Magnis Litvaniæ Ducibus ortus , Stroinati Daumandive filius, aut ob factio-
nes proscriptus aut alia de causâ inter Cru-
cigeros circa ea ferè tempora exulabat : &
Principatu in alienam domum derivato ;
ipse M. Ducis titulos , privata authoritate
extra patriam usurpabat. Habebat alios
quoque ex proceribus suæ fortunæ socios ,
Stumandum & Girdilonem viros & gestis
in Litvania magistratibus , & splendore fa-
miliæ claros : qui eodem religionis Chri-
stianæ causâ transierant. Cum igitur Lit-
vani medio Autumno in Sendomiriensem
Litvania à
Crucigeris
vastator. illam expeditionem intenti essent ; Crucigeri primâ hyeme Nemo gelu adstricto ,
per glaciem facilés transitus præbente ,
Duce Magistro Conrado de Tierburg in
Litvaniam irruperunt. Bifariam agmen di-
visum est. Pars Bissenam arcem , extractâ
in meridiem ab aurora oppugnatione , ca-
ptam exussit : altera viciniam circumjacen-
tem

tem depopulata est : in reditu tamen insig-
nem jacturam passi sunt ; nam glacie Ne-
meni , necdum satis solidâ , sub onere fa-
tiscente , magna pars exercitus & prædæ,
vorticibus est hausta. Transmissio quietè
vere , cum æstate rursus novi motus. Stu-
mandus qui nuper in Prussiam profugerat,
cum Prussico milite Grodnensem inspera-
tò tractum invasit. Capta est arx Grodna
cruentâ expugnatione : & præsidio exciso,
munitio omnis diruta , aut exusta : equita-
tus duorum ferè millium ad populationes
inde dimissus , ingentem omnis generis
prædam ex agris abegit. Litvanæ etiam
aliquot cohortes interea per confinia Po-
loniæ prædabantur : cùm redirent in lo-
cum hoste infessum deductæ , pænè jam
domi internecione perierunt. Auctores
cladis fuerunt Numo & Dersco Bartenfii,
Prussi nominis magnates, qui è Prussia pro-
fugi tûm apud Litvanos exulabant , & no-
vâ illa Litvanorum proditione , veniam
apud Crucigeros , præteriti flagitii spera-
bant. Circa sequentis anni initia , fortuna

Litvanis nihilo quietior : non tamen ita
^{An. 1285.} immitis , ut nuper : Æmulatione fortasse
 rei à Stumando ex voto Crucigerorum
 confectæ , Girdilo (hic quoque è Litvania
 nuper profugus) à Magistro exercitum ob-
 tinuerat , operam suam contra Litvanos
 pollicitus : ducebat tacitum agmen angu-
 stis per sylvam callibus , ut insperatus On-
 caimo arcii superveniret . Sed monitum de
 hostium adventu Grodnensis arcis præsi-
 dium , in ipso itinere interceptum hostem ,
<sup>Samogitia
clades , à
venenatis
vermibus.</sup> vix cladis nuncio superstite , cecidit . Sa-
 mogitia ab hoste libera fuit : domestico
 autem malo vehementer afflita . Insolitum
 vermium genus , per agros ingenti copiâ
 exortum , cancris aut scorpiis simile , ma-
 gnam in populo stragem fecit : quicunque
 à bestiola iictum accepisset , ultra triduum
 non vixit , neque medicamentum ullum
 præsentissimæ morti obviare poterat . Idem
 malum per Prussiam & Curlandiam grassa-
 tum est . Maturâ jam æstate Litvanis dein-
 ceps tantum ocii fuit ut etiam alienis ex-
 peditionibus sufficerent . Evocati à Con-
 rado

rado Cirnenis Mazoviæ Duce, Gostini-
num Ladislao Cujaviensi intercepte perunt; Litvani
suppetias
Duci Ma-
zoviæ fe-
runt: &
mox Ma-
zoviæ in-
vadunt.
atque præsidio partim cæso, partim cum
cætera prædâ abacto, arcem exspoliatam
Conrado tradiderunt. At verò, ut *nunquam*

*periculo vacat, hoste in auxilia uti, quod brevem
illam armorum societatem in rem suam occultè or-
dinare soleat, & rebus per amicitia occasionem per-
spectis, securius deinde inimicitias exercere: ita
Conrado evenit. Lityani qui Mazoviæ ul-
terioris populationibus aliquot annos ab-
stinuerant, cum liberè nuper per eam Pro-
vinciam sub socrorum titulo Gostinimum
transmitterentur, opulentiam regionis, quam
pax alta restituerat, ad prædam; prædæ
amore ad bellum illecti; vix deductis do-
mum Gostinenibus spoliis, auctis viribus
in Conradi ipsius ditiones redierunt, re-
pentè è sociis hostes. Sochaczovia & Plo-
cia eo impetu occupatae: prædia & quid-
quid per agros ad prædam abduci non po-
tuit, igni vel ferro, penitus absumpta. Te-
nuit deinde quietos domi, accepta, quæ
sequitur, clades ingens. E tota Litvania*

An. 1286. præcipui Procerum aderant, ad solennes
Precipui
Litvano-
rum Ma-
gnates, à
Pelussa in
convictio op-
pressi. nuptialis convivii epulas, à quopiam Prin-
cipurum invitati: nunciatur interea à suis
exuli Pelussæ, quæ res erat: posse nimi-
rum ab eo, totam penè Litvaniam in uno
prædio aut capi, aut si malit exscindi. Mo-
dò cum milite, insperatus superveniret:
certè non defore inter ipsos Litvanos, qui
partes ejus strenuè acturi essent. Non dif-
ficile ad fidem consilium visum, & Alber-
to de Misnia Præfecto Regiomontano, à
Pelussa communicatum, auctoritatem re-
perit. Non indigebat res magno exercitu:
exiguus miles sed promptus, expeditus &
audax, neque in consilium Ducis nimiùm
curiosus, suffecturus erat. Nesciri enim
omnino, quid ageretur, à vulgari milite
oportebat: ne ad comitatum Pelussæ res
fermone vulgata, incideret in aliquem, qui
futuræ cladis commiseratione, aut horro-
re motus, populares suos præmoneret. Du-
cendus deinde miles ita erat, ut ne quis-
quam hostem fines transiisse, priùs senti-
ret, quām negotio confecto: cuius tota
moles,

moles, non tam in illorum copiis, quām in
Litvanorum securitate augendā, confiste-
bat. Paucos itaque omnino expeditionis
comites diligere visum; cum quibus &
sylvas angustis tramitibus penetrare, &
hostem fallere, promptius esset futurum:
præsertim quodd in ebrios ac semisopitos
vim parantibus multitudine nequaquam
opus esset. Viginti tantum Equites à Cru-
cigeris accepti, animo & manu promptissimi,
Ducibus Martino Golin, & Conrado
Tuwil, reliqui è comitibus Pelussæ expe-
ditiores, numerum expleverunt. Ducebat
exiguam cohortem notis callibus Pelussa;
nequaquam pro tantillo suorum numero,
cladem hosti animo ferens. Intempestā
planè nocte, ebrietate & somno oppressos
convivatores, intempestivus hospes ag-
gressus est. Excitavit quidem tumultus
plerisque, ne in lectis conficerentur; mul-
tique arma corripuerant: sed neque armis
aut repellendo vulneri, semisopiti ac ebrii
sufficiebant; neque consilio, ex periculi,
quodnam & unde esset, ignoratione. Præ-

ter ingentem familiæ numerum , variaque
diversæ conditionis ignota capita, soli Du-
ces ac proceres præcipui septuaginta cæsi:
sponsus ipse cum sponsa omnesque Sena-
toriae fæminæ , cum ingenti prædâ Regio-
montum asportatæ. Ita unum illud ferale
convivium, omnes pene Litvaniæ familias,
morte aut captivitate suorum funestavit:
& uno in loco universa Litvania expilata ;
cum opulentissimus quisque , ut tum res
erat , cùm conjugibus & liberis , totas in
ostentationem opes secum ed convexisset.
Ut tamen respiravit aliquantum ab ea cla-
de Litvania ; Vitenes habitis per omnes
ditiones delectibus , exercitum alterum in
Dobrynius , alterum in Crucigeros desti-

An. 1287. navit. Utroque Resp. ex voto gesta. In
Dobrynia ^à *Lituania* cùm populus die festo univer-
saflatur,
Crucigeri ceduntur. fus ad sacras ædes ex agris confluxisset ;
urbs repentina incursione capta est. cædi
& prædationi quod supererat, flammis de-
letum : tum per viciniam populationibus
latè grassatus miles, novem millia captivo-
rum eduxit. Cum Crucigeris verò aperto
campo

campo collatæ acies : ubi Magister ordinis Bulhardus Harem cum triginta ejusdem ordinis equitibus occubuit ; Litvanus victor abiit. Expectatione deinde belli , quod à Polono in Litvanos magna vi parari nunciabatur , excursionibus ad finitimos temperatum est : ne vel aliò inten-
tos , aliunde tempestas involveret ; vel sparsis fatigatisve viribus , sustinendæ tan-
tæ moli non essent. Lescus enim Cra-
coviensium Princeps , finitimus Principi-
bus , atque adeò fratribus auxilia se ferre
velle ; & Cujaviæ , Dobryniæ , Mazoviæ
injurias ulcisci , palam ferebat : indictum
erat , in eam rem sacrum autoritate sum-
mi Pontificis contra Litvanos bellum : ne-
que è Polonia modò , sed è Silesia atque
Bohemiam , vicinisque Provinciis ingens ar-
matorum confluxerat multitudo. Verum
tota tandem tempestas , cùm Litvanos ali-
quamdiu sollicitos tenuisset , dolo Lesci in
Mazoviam nihil tale suspicantem deto-
nuit. Defunctus jam (ut videbatur) eo pe-
riculo Vitenes , verebatur adhuc ne fortè
frater-

*Lesci Cra-
coviensis
apparatus
in Litua-
niam.*

fraterno calentia sanguine arma , in se improvisò converterentur , quare quieto sub signis milite , intra fines substitit. At v̄rō cūm D E I vindicis irā Sendomiriam , Siradiam & Cracoviam miserè à Tartaris vastari , & Lescum cum conjugē in Hungariam ægrè evasisse à speculatoribus renunciaretur , tum primum securitatem ab ea parte plenam credere. Dimisso reliquo exercitu , ne in cassum omnino illi tanti delectus abirent , octo millium expeditissimo equite Sambiam , Crucigerorum Provinciam , invasit : neque Crucigeri aut castris aut acie congregati ausi ; ex arcibus duntaxat intenti , si quos prædandi immoderatus ardor , aut commeatus necessitas , longius ab exercitu temerè extulisset. Vastati sunt latè agri , cæsi agrestes , præda abacta , non pluribus quam octuaginta octo suis desideratis , qui audaciùs paulò palati , Henrici à Dobin infidias incurserunt. Damnum An. 1290. eâ vice Sambiae illatum , & proximum , & alios deinceps annos , infestos Litvanis reddidit ; Crucigeris omni ope Litvaniam vexare

Sambiam
in Prussia
Litvanii po-
pulantur.

vexare contendentibus. Rarò justi belli,
frequentiùs extemporaneâ prædandi qua-
dam ratione, res per multum tempus utrin-
que administrata est ; neque paucæ aut
modicæ, ultrò citroque, eo bellandi modo
illatæ clades. Meneho imprimis Magister
Prussiæ circa medium Aprilem, ab obsedio-
ne Colaini , quæ prima in Litvania arx
Prussiam versùs ad Nemenum erat , bello
initium dedit. Quingenti equites è castris
ad vicinorum agrorum populationem di-
missi , duorum verò millium pedites oppu-
gnationem arcis pertinaciter urgebant.
Centum viginti equitum in arce præsidium
erat Duce Surmino viro impigro , & peri-
culorum paciente : fortiter illi quidem in-
sultus hostiles satis diu tulerunt, neque in-
cruentam oppugnationem hosti fecerant ;
cùm ille aperto campo magis ad vulnera
pateret : sed quia pauci in præsidio erant ,
carpentibus hostibus multifariam exiguas ,
atque ægrè in totam simul muri coronam
suffecturas vires , magis ipsi sentiebant
damnum : & jam , cùm duodecim soli ex

*Litvania
infestatio à
Crucigeris.*

propugnatoribus absque vulnere essent, summa rei ad periculum venerat, nisi error hostium desperatae fortunæ vices permutasset. Sub noctem fortè redibat ex agris hostilis eques, successu, & prædâ lætus, neque sine tumultu; auditæ à longè equorum, hominumque confusæ voces, & sonitus venientium, speciem exercitus adventantis, ut erat, fecerunt: pedestres copiæ, quæ tunc extremis planè viribus in muros assultum apparabant, fato quodam sui equitis oblitæ, Litvanum ad solvendam obsidionem magno exercitu properare ratæ, hostem adesse inclamat, & per tumultuariam fugam desertâ oppugnatione in naves diffugiunt. Agnito deinde errore ad obsidionem redeunt: at Surminus spatio oblatio in rem suam usus, jam præfidium cum præcipua suppellectile ex arce deduxerat: hostis arce vacuâ potitus, & munitione omni dirutâ, ulterius progredi ausus non est. Paulò post Ermelio Ragnetanus Præfектus, cum delectis Crucigeri Ordinis viris, adverso Nemo in Litvaniam navigabat,

gabat, & jam Colainum arcem rursus ab
 Surmino instauratam, prætervectus fuerat:
 seu occasionem gerendi captaturus, seu
 quod veteres scriptores addunt, Viennen-
 sis cujuspiam Crucigeri gratiâ hostiles ter-
 ras videre cupientis. Surminus & odio
 communi, & dolore nuperi damni, indi-
 gnissimè ferre, sub oculis inultum hostem
 tam securè vagari: sed nihil ipse aperta vi
 tentare potuit, cùm & ille extra teli jactum
 cursum teneret, & nulla sibi in littore ma-
 jora navigia essent. Convocat tamen præ-
 fidium, & multis hortatur, ut si quâ arte
 hosti nocumentum adferre quis poffet, au-
 deret ingenio, cùm copia utendi viribus
 deefset. Erat inter reliquos Nodam, ætate
 juvenis, animo audax, corpore robustissi-
 mus, miles: ille Duci operam spondet,
 modò cæteri se impigrè sequerentur, effe-
 cturum certò, ut non pugnæ modò, sed &
 victoriæ copiam haberent. Rectâ itaque
 per agros & sylvas hostem adversâ aquâ &
 tortuosof amne lentè navigantem antegref-
 sus, quâ valles, & arbusta densiora littori

Navis
Crucigero-
rums insigni
strategi-
mata capta.

imminebant, militem armatum in insidiis locat, ipse habitu toto fæminam Polonam mentitus, ubi navis in conspectum venit, ad lachrymas composita voce Polonico sermone ploratum sustulit. *Si Christiani essent, si Polonorū socii, misererentur Christianā, Polonā mulieris.* *Esse sibi in Polonia multas opes & clientelas: superos proinde omnes testari, futurum ut non paniteret eos auxiliū, si quod misera tulissent.* Sed ut hæc quoque deessent, per communia sacra & religiones obtestari, ne se Christianam eò loci unde nullo negotio ab iis eripi posset, desererent; *vel fame miserandum in modum peritura, vel si in barbarorum manus rursus incidisset, extrema quæque in pudicitia, & vita passuram.* Addit vo-
ci lachrymas & gestus, qui & fortunam aptè fingerent, & commiserationem vehe-
mentius urgerent. Nihil doli, aut periculi
suspiciabantur Crucigeri, littora latè arbo-
ribus obsita, regionem incolis desertam
suadebant: sed nec mulier clamatura tanta
voce videbatur, nisi in propinquo hostes
nulos agere, certa esset. Appellunt igitur
ad littus, & cum personatam illam mulie-
rem

rem ad navim admittere parant, Nodam
saltu repente in aquas delatus, socios in-
clamat, navimque apprehensam obfirmato
contra omnium remorum vim vestigio,
tamdiu detinet donec milites ab infidiis
concurserent, & navi potiti universos con-
ficerent. Eodem anno ex Oncaimi præsi-
dio, cùm in hostiles agros incautiūs ex-
curreret, à Ludovico Lubentelle viginti
quinque cæsi. Ab alia verò parte Iezbuto
vir præcipua inter Litvanos nobilitatis,
post vastata quædam Poloniæ confinia, ab
Henrico Sutswert Præfecto Balgensi, qui
inter Eleam & Narviam fluvios cum mille
ducentis equitibus vias infederat, fusus,
prædam omnem & magnam partem è
quingentis equitibus, quos solos habebat,
amisit. Quies deinde utrinque ab armis
subsecuta, non pactis mutuò induciis, sed
ob autumnales tempestates: quare vix
diuturnior ipso autumno. In eunte deinde
Februario Bertoldus Brunhaim Regio-
montanus Præfectus, quingentos super
mille equites, in Iunigediæ agros duxit.

Colainum arx diffugientibus metu præsidariis capta est, atque exusta ; vastatis deinde agris , præter aliam prædam septies centena capita in seryitutem abacta. Erat ille locus excursionibus Crucigerorum valdè obnoxius : ad subitos igitur incursantium impetus arcendos , præfidium ibi Vitenes communire, primo vere, jubet. Ægrè patiebatur Bertoldus tam opportunum passum sibi eripi : invectus ergò cum exercitu in operas , opus omnino disturbare conabatur, sed quodd hoc ipsum ante suspiciati Litvani expeditum ad occasionem militem in proximo posuissent , facile rejetus est. Aliò itaque inde vim convertit: Mederabum undè sæpiùs erumpentes præfidiarii infesta omnia in propinquis Prussiæ agris reddere, nec pauca damna inferre soliti erant, insperato impetu occupavit, pluresque Christianos ibidem carceri addictos , libertati asseruit. Majoribus deinde copiis inter quas, è solo Crucigerorum ordine mille equites erant, ipse Magister Meneho Litvaniam ingressus, Pastonoviorum & Ger-

& Gersoviorum agros funesta populatio-
ne in cineres planè redegit. Eum ingenti
cum præda abeuntem affecutus Iezbuto,
extremum agmen premebat, cui fortè præ-
erat Henricus Sutswert. Hunc conspica-
tus Iezbuto, simulque superioris ignomi-
niæ memoriâ accensus, tota vi ipse in ho-
stem invehitur, & gladium humero adigit:
à vulnerato jam Henrico, hastili medius
confossus, cum primus in terram rueret
averso gladii ictu instantis victoris digi-
tum abscidit. Iam concurrentibus Duci-
bus ardere prælium cæperat: jam fortissi-
mus quisque ad tutandum extremum ag-
men à fronte decurrere; sed cum & Litva-
ni amiſſo Duce cederent, & Crucigeri
(quod insidiarum metu à castris avelli me-
tuerent) non instarent; pugna utrinque
absque clade & victoriâ dirempta est: præ-
da verò omnis, spectante, & fremente Lit-
vano, abducta in Prussiam. Exeunte dein-
de Iunio, idem Henricus mille quingento-
rum equitum legione per Iunigediæ agros
prædas egit, ipsaque arce ita potitus est.

Iezbuto
Lituanus
Dux casus.

Iunigediæ à
Regnetanis
capitur.
Strategia-
te.

Cæte-

Cæteris circa iter ad insidias dispositis, unam tantum Ragnetanam cohortem ad ipsam præsidii portam rectâ contendere jubet. Præfidiarii indignam rem æstimantes, contra exiguam illam manum muris se tueri, maturè in venientem hostem decurrunt: atque jam effuso cursu impavidi insidias prætervecti erant. Tum primum hostis magno impetu consurgit: voces & tela undique erant. Pauci quos primùm sublatus clamor retrò statim egit, evaserunt: reliqui, quos audacia longius provexerat, coëuntibus utrinque cohörtibus intercepti, & cæsi. Inde populabundus miles Oncaium ductus arcem oppugnavit, & viciniam exussit. Cum hæc ad Prusiaæ limites gererentur, Vitenes, vel aucto-
Vitenes va-
stat Cujaviam.
re, vel conscio ipso Boleslao Mazoviæ Duke, per subiectas ei ditiones exercitum, absque cujusque injuria, in Polonos duxit: totamque Cujaviam incredibili celeritate, antequam Poloni ad arma concurrerent, planè populatus, opulentam prædam abegit. Apud solum Dursbuchium reperio,

hac

hac etiam expeditione, magna vi pugnatum esse, cum Ladislaus & Casimirus Polonorum Duces, Magisterque Prussiae Meneho, abeuntem Litvanum secuti essent: sed multitudini hostium tumultuariam Polonorum paucitatem cessisse, Crucigerorumque auxiliares copias multis in prælio Germanorum amissis, fusas, fugatasque.

Intentus proinde in ulciscendi opportunitates Meneho, refecto, auctoque exercitu, totis omnino simul viribus, Litvaniam intrare constituerat, igne & ferro quam profundissime grassaturus: & jam fines intersylvas transgressus, propediem erat legiones infestas ad agrorum vaftationem dismissurus. Vitenes quod in arcendum aperito campo hostem non satis vires collectas haberet, arte rem suam cœpit agere: dispositis per opportuna sylvæ loca armatis, cum Prussorum reliquiis (quos suapte Crucigerorum dominationi infensos, auctis criminazione variâ odiis, faciles ad productionem repererat) condicit, ut inchoata per suos à fronte pugna, ipsi à lateribus in

An. 1292.

*Crucigeros
ab infesta-
tione Lit-
vanie re-
jicit.*

C c hostem

hostem invehementur. Monitus de proditione Meneho , ante destinatum pugnæ diem , vix se periculo eripuit , exercitu in Prussiam ægrè recepto. Neque ferè amplius quidquam eo anno utrinque actum: nam & Crucigeris erat metus ex suspicione , ne quid à Prussis capto per absentiam militis tempore domi novaretur : & Litvanis commodius visum ; expectare donec in Prussiâ aliquid turbarum erumperet : nam injecta nuper à Vitene libertatis mentio , & cupiditatem ejus facile inter Prussos moverat , & sacrorum Christianorum odium : quod deinde sermonibus popularium fovebatur, atque inde rebellandi studia gliscabant. Quare Conradus Stange Ragnetus Præfectus , cum intellexisset Litvanum in vicinia sub Ingredino armari , ne qua daretur Prussis occasio ad propinqua castra transfugiendi , sub initium rebellionis collectum militem subito est aggressus , & non paucis cæsis universos dissipavit. Tempore deinde ipso (*fere enim populo breves affectus sunt*) evanescenti- bus in-

bus inter Prussos rebellandi studiis , soluti
eâ curâ Crucigeri , ad externa bella rursus
redierunt. Cum bis Meneho ipse in Lit- ^{An. 1293.}
vanos duxisset , à Iunigedo , & Vista arc-
bus rejectus , in urbana duntaxat ædificia
flammis desæviit. Missi à Vitene , qui ab-
euntem hostem ita seuerentur , ut vitata
quâ exercitus redibat viâ , flexoque ad par-
tem agmine , improvisi præsidium aliquod
occuparent. Consilium id erat Prussi cu-
juspiam , qui nuper ad Vitenem transferat:
hic , ne auctor suspectam rem faceret , ipse
aut socium , aut Ducem se ei facinori offer-
re ; miles daretur , instare. Absolvebat præ-
terea omni metu spem , quod ex redeuntis
exercitus sui , post vastatos hostium fines ,
famâ , præsidia Crucigerorum finitima , so-
lutiore curâ agere putarentur. Longè ta-
men ultra votum eventus hæsit. Skaloviti-
cum oppidum , & arx ad subitam illam vim
destinata fuerant. Et quidem facilè primo
imperu cæsi sunt , quos ignaros omnium ,
armatis venientibus casus objecit ; cecidit-
que ibi Ludovicus Osse , primæ apud suum

*Skaloviam
in Prussia
Lituanie
vano even-
tent.*

ordinem nobilitatis : cæterūm nō potuit negotium tantā celeritate expediri , ut invectus toto cursu miles, portis non excluderetur. Instabant tamen Litvani , & eo quo venerant impetu, de viâ in muros subire nitebantur ; atque jam pænè munitio-nes capiebantur , quamdiu *ex primâ periculi specie , turbati præsidariis animi , non satis (ut in subitis solet) quid agendum viderent.* Sed sensim tandem ad audaciam redeunte consilio , Conrado maximè & Alberto de Indagin allaborantibus , Lityani qui primo impetu in muros evaferant , loco ægrè submoti , & arx quamquam cruentâ satis dimicatione , retenta. Litvanus , potiundæ arcis spe dejectus, ad prædam militem verit : oppidum exustum, & agri vastati. Meliore deinde longè successu reposuit vicem Litvanis, Conradus Stange : nam ad Octavum Calend. Augusti, simili arte Mingedenum in Litvania arcem occupavit : cæso præfidio omni , imbellem sexum atque è vicinia agrestem turbam, cum reliqua præda captivam eduxit. Ad eum nuncium Vi-

*Prussiam
Vitenes per
tres menses
vastat &
tandem fru-
gatur.*

tenes

tenes copias quas ingentes in aliam expeditiōnem fortē comparatas habebat, citato agmine rapit. Sed jam Crucigeri confecto negotio maturè excesserant: sequi tamen ille abeuntem, domi suæ hostem vestigare; & cum nuspiam exercitum aut castra reperiret, quaquaversum populabundis legionibus vagari. Trium ferè mensium spatio per universam Prussiam cædes ac flamas circumtulit. Crucigeri interea libero campo congredi ferocienti multitudini non ausi, occasionem gerendi observare: in reditu tandem, cum inter angustias, quas ingens turba & præda impeditiores reddebat, deprehendissent, internecione pænè Litvanos delerunt, paucos cum Vitene ipso, amissio reliquo exercitu, sylvæ & fuga servarunt. Toto deinceps anno ve-

An. 1294.

*Crucigeri
sepius Lit-
vanum af-
fligunt.*

hementer Litvania Crucigerorum armis, maximè Ludovico Libentelle, per intervalla excursiones instaurante, divexata est. E Pistoviensi tractu pecora omnia abacta, multisque mortalium cæsis, septuaginta tantum capita in servitutem abducta.

Romnove oppidum , sacrorum & summi eorum Præsidis inter Litvanos sedes , caput & penitus excisum . Vaykense , & Pogradiente , apud Samogitas territorium , cædibus & prædis exhaustum , in plures annos vix incolas habuit . Denique qui inter Narwiam , & Nemenum fluvios Litvani nominis populi confederant , sub molesto hoste , perpetuoque bello , nunc prium laborare cæperunt : eo demum sequentibus sexennalis belli malis compulsi sunt , ut & tributum Crucigeris penderent , & solicitati deinceps ad societatem belli à popularibus , neque arma contra hostes resumere auderent , neque excursuris Litvanis liberum permittere transitum . Mirari proindè satis nequeo , quid consilii fuerit Viteni , quod is (quasi sensus tanti vulneris ad eum non pervenisset) visus sit eam Republicæ partem , aut omnino negligere , aut vix curare ; studio universo in alia consumpto . Nam per idem ferè tempus , tanquam si omnia domi in seculo ab hoste haberet , cum expeditis mille octingentis equiti-

Vitenes Poloniam invadit, Leneciam occupat.

equitibus per confinia Mazoviæ in Lenciciensem provinciam penetravit. Dies fortè solennibus fériis celebris agebatur, quare ingens eo agrestium, nobiliumque multitudo, è vicinis pagis ad sacra confluxerat. Improvisò, & statim ab itinere, Vitenes oppido potitus, ad templum negotium & pænè periculum repente: nam ruentem temerè militem inclusa templo multitudo consternatione in audaciam versa, pertinacissimè rejiciebat; conjectis in subeuntes, quæ casus iraque dabant telis: sed succensis in coronam vicinis ædibus, & fumo ac flamma plerisque exanimatis, tandem templum crudelitati diripientium cessit. Ductus inde ad vicinorum agrorum prædas miles, ingentem cladem, quamquam brevi spatio intulit. Casimirus interea Lenciciensium Dux tumultuariam contra subitum hostem armat manum, asscutus haud procul Sohaczovia Litvanos, fortiter magis quàm feliciter signa confert. Illud, non dubito, totam rem præcipitasse; quod contemptâ hostium paucitate, non satis omnia

Casimirum
Ducem
Lencicien-
sis cedit.

omnia ante ex ordine ad pugnam prospexit : ratus solo tumultuarii militis impetu , paucos prædatores opprimi posse. Itaque & ipse, magis jam miles, quām Dux, in confertum hostem ruere , & cum semel impetus ad votum cessisset , iterūm hostilem aciem conari perrumpere ; sed inconsultum saepe est, nimiā audaciā diu fortunam irritare ; cæsus tandem ab hostibus exercitum quoque perdidit. Nam amissio Duce, facile miles fusus. Paucos fuga cladi extulit ; quod qui hostem evasissent , in Bzuram illati , plerique aquis non ubique vadofis haurientur. Sub pugnæ tempus non pauci captivorum diffugerunt ; tantam tamen multitudinem, eâ vice eductam constans apud scriptores fama est , ut ad triginta sex milium numerum ascenderit , cedentibus in singulos militum viginti capitibus. Hyems successit , & cùm aliquandiu temperatum esset utrinque ab armis , Crucigeri instauratis excursionibus aliquot præsidia in Litvaniam occuparunt. Magister ipse exeunte An. 1295. jam hyeme Gerszoviam & Pastoviam latè popu-

*Triginta
sex captivo-
rum millia
abducit.*

populatus , arcibus binis exustis , cùm ad tertiam plùs negotii , quàm tempus ferret , reperisset ; ne advolante cum suis Vitene ; rem periculo permitteret ; oppugnatione relictâ , prædam in Prussiam dimisit : ipse militem in Mazoviam duxit , ubi Viznam cùm expugnasset , funditus excidit . Nam quamquam tunc Mazoviis & Crucigeris fædera publicè essent , Boleslaus tamen Dux , Polonis Crucigerisque privatim infensus , præsidium Litvanum eo loco alebat . Polonorū inde Prussorumque agris ingentia sæpè capto tempore damna , è propinquō inferebantur . Latuerat diu fraus : quòd enim neminem , inter prædatorium agmen , nisi Litvanum agrestes unquam conficerent , opinio erat ex Litvaniâ ipsâ , toties excursiones repentinās instaurari . Re deinde vulgatâ ; Boleslaus de injuriâ querentibus respondit . Se Litvanorum aliquot cohortibus ad suorum præsidia , non ad sociorum injurias uti . Si quid forte illi attentassent , id quia se invito omnino atque inscio contigisset , fæderibus quæ sibi cum Crucigeris intercederent , fraudi

*Præsidium
Litvanum
Viznam in
Mazovia à
Prussis de-
littera.*

esse non debere. Curaturum porrò, ut ne quid dein- ceps simile ab suo stipendiario milite socii paterentur. At cum nihil ultra verba præstaret, & neque præfidium de arce deduceret, neque injurias prohiberet, vi admotâ à Crucigeris negotium transactum est. Boleslaus nequicquam interea violata fædera criminari. Per Æstatem nihil fermè majore mole gestum: paucissimo tantum milite excursiones utrinque tentatæ, & quod facile mireris, simul, ac velut è condicto. Crucigeri ultimis Iulii diebus in Grodnenses agros intenderant, tentaturi quod occasio comodasset: centum quinquaginta militum manus erat, ductu quinque ejus ordinis equitum. Destinaverant illi missis equis, naves conscendere; & tacitè sub ipsa mænia exposito milite præfidium insperato adoriri. Fortasse profecissent aliquid, nisi cùm è via oblatum in ripa pagum spoliant: intempestivâ prædatione, consilia prodendo; eventum corrupissent. Elapsis enim inter eum tumultum aliquot agrestibus, & in arcem delatis, præfidiarii hostem eum-

*Mutue
Præformis
& Litua-
norum ex-
cursiones.*

que

que exiguum in fluvio esse moniti , armati
naves descendunt , & in venientes magnâ
vi incurront ; editâ inde strage , accepta-
que , (desideratis nimirum septuaginta) vi-
ctoriâ tandem potiuntur . Rejecti ita inde
Crucigeri , Iunigerdam versus cursum di-
rexerunt : sed cùm fortè naves inter bre-
via hæsisserent ; Litvani è propinquo convo-
lant ; & pars navibus , pars vadando im-
peditum hostem adoriuntur : captæ naves ,
& fortissimis virorum cæsis , reliqui ægrè
se fugâ salvarunt ; ducibus omnibus , uno
excepto , amissis . Feliciùs Ludovico Liben-
tele expeditio cessit : nam & Kimelos ar-
cem sæpiùs antè magnâ mole , sed irrito
conatu oppugnatam in Litvania cepit , &
Grodnenses signa secum conferre ausos
cecidit . Non ex integro tamen ejus suc-
cessus voluptate , fruitus est . Domum re-
versus Skaloviæ suburbana ædificia à Lit-
vanis vicissim exusta ; Ragnetam etiam
(cuius præfecturam administrabat) adhuc
fumantem & per universam eam insulam
pecora omnia prorsus abacta , reperit . Præ-

An. 1296. Iussum est his tanquam velitationibus fu-
 turo anno, quo Vitenes totius exercitus
 Vitenis in
 Prussiam
 & Livoniam expe-
 ditio.
 robore bellum gerit. Culmensem impri-
 mis Provinciam in Prussia & Golubrenses
 agros, latissimè populatus, ingentem inde
 prædam eduxit. Livoniam deindè invasit:
 sed nihil ferè ibi memorabile gestum, quod
 mox exercitum reducere coactus esset in
 Litvaniam. Hostem enim domi magnis
 viribus graffari fama erat; atque hinc in
 exercitu de suis timor, cumque unum ab
 altero in dies magis cresceret (nam *ut fama
 timorem, ita timor famam auget*) signum rece-
 ptui datum est. Cæterùm & Balgensis Præ-
 fectus Sigfridus per Grodnenses agros præ-
 dis tumultuarie actis, cum ducentis capti-
 vis jam è Litvaniâ abierat, & Henricus
 Sutsfert, à Bertoldo Regiomontano præ-
 fecto ad ipsam arcem obsidendam missus,
 gravi clade accepta priùs victoriæ despe-
 ratione, quām Vitenis redeuntis timore,
 ad excedendum finibus coactus est: tamen
 ut fugientis specie iter maturaret, neque
 permitteret de via militem prædis immo-
 rari,

rari, non parum contulerat fama propè diem è Livonia exercitus affuturi. Reverso è Livonia Vitene, domesticæ inter Rigen-
ses & Magistrum Crucigerorum turbæ ex-
ortæ, initia prima biennali bello dederunt.
Expugnatis Ethnicis jam Equestris illius An. 1297.
ordinis opes, & cum opibus cupiditas magis cre-
verant, quām ut quenquam in Livonia pari
secum jure ferrè possent. Fodicabat impri-
mis cupidos dominandi animos, Reipubli-
cæ Rigenfis status, liber & opulentus: quæ
urbs ejus regionis & prima & præcipua
est; populo commercisque frequens. Qui
eam olim condiderunt, Lubecenses erant:
primi in illa littora è Lubecensi portu, vel
errore delati, vel vi fluctuum projecti com-
mercia & sacra Christiana intulerunt. Cùm
deindè ab indigenis Lotavis bello preme-
rentur, ne armorum solitudine à com-
merciis impedirentur, Archiepiscopi sui
curâ evocatos è Germania equites, vulgo
Fratres Ensiferos, postea *Crucigeros* dictos, bar-
baris objecerunt. Devictis ac penitus sub-
jectis per eos incolis, ipsi libertatem suam
D d 3 ut opti-

*Dissidia in-
ter Crucigeros &
Rigam in
Livonia.*

ut optimo jure sibi debitam , ita toto conatu retinebant . Contra , Crucigeri niti: vi atque artibus dominationem urbis ambire . Obsistebat quidem conatibus eorum , Ioannes Quirinus Præfus Rigenfis , sed illo demum capto , atque in carcerem conjecto , proculcata omnis æquitas , rem ad apertum bellum deduxit . Rigenibus quidem nec spes , nec vires pares : quia tamen suum cuique jus , pacem & modum facere non posse videbant ; necessitate ipsâ , arma & illi corripuerunt . Hinc in Litvania in spem apud plerosque ventum erat , Livoniæ statum intestina discordiâ graviter laborantem dissolvi posse , si vis externa ad moveretur . Agere ergo aliqui Primorum cum Vitene , ne maturam occasionem elabi fineret ; sed bellum totis simul opibus Crucigeris inferret . Plebs etiam , milesque mirari ; cur Princeps inter civilia negotia solidum annum jam traheret : cum ad proferendæ dominationis cogitationem , tanta opportunitas invitaret ? An nesciret , Patrum memoriâ magnam Russie partem tum occupatam , cum Russi Duces dome-
sticis

sticis discordiis distracti, singuli impares hosti essent?
At verò cautus Princeps, ut non ignorabat discordias hostium peropportunas sibi esse; ita satis perspiciebat opportuniores eo anno in rem suam fore quiescenti, quām bellanti. *Recentes enim in quavis Republica discordiae, tanquam vulnus corporis, facile curam admittunt, nec nisi cum tempore virus ac vires sumunt.* Itaque inter quietem intentus in eventum bello Livonico abstinuit, ut discordias hostium promoveret: nam *quemadmodum externus timor concordiae vinculum est; ita quies ac securitas, dissensionum fomes.* Sed neque in Polonus aut Prussiam, quidquam interea movit: seu quod nesciret, quām diuturnum Rigense illud bellum futurum esset; timeretque, ne (ut sapè repente inter suos convenit) pace rursus inter se factā, militem quem in castris expeditum haberent, contra communem hostem in Litvaniam, se absente, immitterent: seu quod (atque id magis crediderim) in futuri belli casus vires in integro conservatas vellet. Nam quanquam suā sponte Vitenes in Livoniam non movisset;

visset ; spes tamen erat , fore ut à Rigensibus , qui tanto bello per se impares essent , grandibus stipendiis ad societatem armo-

An. 1298. rum solicitaretur. Factum ut sperabat se-

*Lituani à
Rigenibus
contra Cru-
ciferos evo-
cauerunt : eo-
rumque ibi-
dem gesta.* quente anno : oblatâ stipendiorum polli- citatione exercitus justus conscribitur , qui bifariam dividendis viribus sufficeret . Le-

gio una ad Novomlini oppugnationem , & vicinorum circum circa agrorum direptionem , Rigensibus attributa . Robur autem exercitus , ipse Vitenes sub Carcum admo- vit , acta oppugnatio strenuè superatae tan- dem vi munitiones , capta arx : reliquâ turba cæfâ , quatuor soli equites præsidio Præ- fecti , cum delectis captivis , servati . Inde ad prædationem victores dimissi , latissimè vastitatem circumtulerunt ; agris pagisque igni ac ferro fædatis . Haud procul Livo- nico sinu populabundos Bruno Magister affecutus , magno impetu ad Treidenum amnem prædâ jam plenos invadit . In arcto ab initio fortuna Viteni erat : fortasse quod (ut inter prædas contingit) exercitu uti ad manum non posset , sparsis per agros cohortibus .

Cæfis

Cæsis octingentis Litvanis , & tribus captivorum millibus ereptis jam victoria & spes non dubiè videbantur ad Crucigeros inclinari , & Litvanus in fugam. Sed *desperatis rebus sàpè pro remedio fuerit* , locum fuga defuisse. Cùm à tergo mare , à latere Treidens amnis arcerent ; ab alio latere & fronte premerent hostes : effugiendi desperatio , pugnandi necessitatem fecit. Surgit nova animis audacia , instauratur magnâ contentione prælium : tantusque repentinus ille ardor fuit , ut vincentis propè hostis impetum , simul & stiterit & fregerit , atque eodem deinde conatu in fugam impulerit. Fusæ Crucigerorum copiæ ; milia aliquot cæde absumpta : Magister ipse cum viginti ferè sui ordinis equitibus , in prælio cæsus. Iunius mensis tunc decurrebat & planè bello tempus : sed *onustus prædâ miles* , *vix via sufficiens* , nedum bello gerendo , domum reducendus erat. Reductus igitur quacunque transiret , ignem ac ferrum trahens. Iussi nihilominus , qui Novomlyni oppugnationem inchoaverant , opus pertinaciter

naciter urgere. Quatuor millia simul cum Rigensi milite in iis castris erant, neque segniter obfessis instabant. Sed pænè perfectam rem Bertoldus Brunhaim Præfectus Regiomontanus cum auxiliis Prussicis in Livoniam missus restituit in integrum: recente exercitu exhaustos molestâ oppugnatione Litvanos aggressus, vicit fugavitque: cæsi plures; plerique fluvio in quem fugientibus incurrere necesse erat, hausti. Paulò post Vitenes, seu quod vereretur ne afflictæ suâ victoriâ Livonum res, auxiliis Prussicis contra Rigam reficerentur, & propterea domestici tumultus famâ, à Litvoni ci belli cogitatione Prussos abstrahere vellet: seu ut acceptam legionis ad Novomlynum cæsæ cladem redderet, leves aliquot prædatorias cohortes in Prussiam immisit. Et quidem initiiis ejus excursio-
*Prussia à
Litvanis
perficitur.*
nis, non infausti progressus erant. Ulta cætera damna hosti illata, Strasburgum oppidum ipsis D. Michaelis feriis exeunte Septembri direptum est, magnâ inter populum, qui frequens ad templa confluxerat,

rat, editâ cæde. Multa ibi insolenter atque sacrilegè in Christianas religiones tentata, fædâ sacrorum vasorum violatione : sed ut rarò post ejusmodi scelerâ tardat pena : in ipso reditu vindicem contempti Numinis iram Sacrilegi prædatores experti sunt : à Præfecto Culmensis Provinciæ, Conrado Sak universi prorsus cæsi. Prosperiore longè ^{An. 1299.} fortuna usi sunt sequente anno sexcenti equites. Cunno Brandenburgensis Præfæctus justis copiis Litvaniam ingressus, finitimarum præsidiorum Iunigerdæ & Pistæ ædes extra vallum fitas exusserat : inde, auctum validâ Ragnetonorum manu exercitum, in interiora navibus deportabat. Occurrere secundo & flumine & impetu Litvani ; atque uno è suis duntaxat desiderato, hostem ab eo cursu averterunt. Cùm hæc navalis concertatio in Nemeno institeretur, sexcenti equites in Prussiam irruperunt, & vastatis de viâ agris, trepidatione viciniam impleverunt ; ignaris agrestibus quò & quantis viribus, impetum hostis daturus esset. Monitus de hoste Cuno,

no, & suspicatus Natangiam (hæc enim in proximo erat) ab eo peti , rapit ab itinere citatum agmen , captoque ad infidias struendas oportunè loco , transiturum illac , operitur. Oppressi fuissent proculdubio Litvani ; si incautiùs rem agentes, infidiis se iis induissent : sed fraudem mature per vigiles subodorati, tamdiu profundioribus sylvis arma occultarunt ; donec Cuno ratus eos jam excessisse, atque adeo omnia ab hoste tuta , exercitum dimisisset. Tum primùm Litvani è latibulis coorti, securè per agros effundi : atque universam provinciam miserè vastare. Cæsis plurimis , prædaque aliâ pleni , ducenta tantum & viginti capita in servitutem eduxerunt. Continuatæ etiam sequente anno in Livoniæ Prussiamque expeditiones : & instauratis identidem levibus excursionibus , utriusque provinciæ equites magis exagitatAn. 1300. i , quām attriti. Aliquot cohortes expediti militis iis occasionibus Litvani amiserunt , quas Præfectus Brandenburgicus inter angustias deprehensas ita cecidit , ut tres

tres soli ad nuncium cladis , cladem vix evaserint. Secutis deinceps inter Rigam & Livonicos equites induciis, à Livoniâ temperatum : quòd novi per id tempus in Poloniâ , post exactum nuper regno Ladislaum Lokietek , exorti tumultus , faciliorem ibi prædationem pollicerentur. Sex millia igitur in Dobryniam insperato impetu immissa, universam Provinciam planè vastarunt. Communis sociorum clades , involvisset etiam Culmenses agros , nisi Drweca solito magis aucto alveo difficiles transitus , onusto jam prædâ militi , reddidisset. Tumultuaria Polonorum manus , abeuntem Litvanum assecuta quidem fuerat , & spe recuperandæ prædæ , ab itinere in ultima agmina animofius invecta : sed cùm robur ibi ipsum exercitūs reperisset , & impedimenta omnia in frontem aciei subducta ; non ausa collatis signis ad justum prælium fortunam deducere , receptui cecinit. Accendit levis hic successus , majoris præda cupiditatem : quam , ut semper militi , ita maximè in secundis eventibus moderari , per-

*E Livoniâ
in Poloniâ arma
Litvanis
vertant ,
Dobryniam
vastant.*

*Culmenses
agros infe-
stavit, &
profligans-
tus.*

difficile est. Quia verò integer exercitus in Culmensem agrum transportari opportune non poterat, Ducum hortatu promptissimi quique ac fortissimi equites, operam pro exercitu suscipiunt. Delecti è toto numero centum, qui fluvium transierunt; atque tantillo numero, medios in hostes se immittere ausi: vastaverunt aliquantum agros, priùs quām è vicinis præfidiis militem Crucigeri in campum rapuissent: his deinde confluentibus fædè profligati, cùm septuaginta amissis reliqui ægrè evasissent, ad suos delati, magnâ trepidatione castra impleverunt. Certè, tantum in urgendo itinere properatum, tumultuatumque est per castra: ut res, ab effusâ fugâ, nihilo differret. Hinc deinde accidit, ut cùm per Narviam tumultuarie trajicitur, magna militis & prædæ pars vorticibus hausta périerit. Neque meliorem eventum alteri Litvanorum manipulo Lubaviæ exspoliatio attulit. Quinquaginta equites (post vastatos agros, agrestiumque plurimos, quos inermes subita vis occupaverat, cæfos) prædam

prædam & captivos securi domum ducebant ; hi à Crucigeris ex itinere circumventi , pænas temerariæ seu audaciæ seu cupiditatis luerunt , commilitonibus quindecim & non exiguâ parte prædæ , amissa.

Litvanis Crucigerorum agros infestantibus, neque ipsi quieverunt. Conradus Magister ingenti exercitu Samogitiam aggref-

*Crucigeri
victissim
Litvaniam
infestant.*

sus , Karfzovianum agrum latè depopulatus est. Exigua tamen in homines edita strages ; quòd incolæ , ædibus ad hostiles injurias relictis, se & quidquid carius amarent, silvis profundioribus abdidissent. Eodem anno Onkaimum arx proditione perdita. Draico erat arcii Præfectus, Christianis sacris suaptè pridem antè addictus. Hic , quòd hac religione superos colere, inter suos fas non esset , ad hostem transtire destinat : sed priùs insigni proditione eundem demererit. Internuncio itaque Pinnone filio , communicata cum Volrado Ragnetano Præfecto consilia ; condictus dies : Draico tūm ipse nocturnis excubiis præerat, cùm Volradus per tenebras exercitum

citum arcis admoveat: apertis portis, acceptus intra arcem; militem, omnemque ætatem bello habilem, penitus excidit; pueris ac fæminis in servitutem redactis. Vnicus Sudagonis filius, ingentis ut fortunæ, ita & animi juvenis, cùm accepto gravi vulnere, neque amplius se tueri, neque pertinaciùs pugnando, hostem ad cædem sui irritare, potuisset, captus & servatus. Proditor cum universa familia Ragnetam translatus; Christiana, ut sponderat, fa-

An. 1302. cra suscepit. Belli deinde Polonici cum *Bellum inter Polanos & Russos,* quibus Litvanii suppeditati feruntur, atque fundantur. Russis societas, à Prussicis Livonicisque expeditionibus Litvanum avertit. Lublinum quod septem & quinquaginta annis Poloni amiserant, armis apud Russos repetebant. Magnis utrinque viribus id bellum procuratum gestumque: præser-tim à Russis, qui Scythes & Litvanos inter auxilia adsciverant. Commisso prælio Polonus superior fuit. Nam cùm Lunæ instar diductis in cornua latè utrinque alis, mediam aciem Russi extenuassent, Polonus totâ vi in unum cuneum collectâ, facillimè gravio-

graviore equite medios ordines perrupit,
viamque ad victoriam aperuit. Neque amplius Russi aut prælium restituere ; aut resistendo , victoriam morari : effusi in fugam , cæduntur à victore Polono. Plurimis tunc saluti fuit Lublinum in proximo fuisse : quanquam & hoc cladi , quam tantisper distulit , avertendæ non suffecerit. Aucto enim intra vallum milite, cùm commeatus pro numero non esset , neque inferri , intento in omnia hoste , posset: tamdiu obsidione victor urbem fatigavit , donec fames ditionem extorsit. Non exi-
An. 1303.
guam ejus cladis partem, ad Litvanos pertinuisse , non vana suspicio est ; quòd annum deinde integrum reparandis quiete viribus, impenderint. Sed abrupere breve otium novi è Prussia motus. Vernerus Co-
An. 1304.
mes de Honemberg, & Adolphus de Wenthmel , aliquique Rhenanæ militiae Proceres, in Prussiam fortè venerant. Accessione horum auxiliorum Conradus Magister eretus , dupli exercitu Litvaniā aggreditur , & Grodnenses agros quām latē pate-
Bellum
Prætorum
contra Lit-
vanos.
F f bant

bant vastissimè populatur. Regiomontanus quoque Præfectus Everardus de Wenneberg Onkaimo arce , quam à Prussis nuper eversam Litvani instauraverant , rursus Suirtilonis proditione potitus , præsidium excidit & munitionem solo æquavit. Inde in circumiacentes agros debacchatus , ingentem cladem edidit , cum ipse vix tri-

An. 1305.
*Vitenes
Crucigeros
predatores
insequitur.*

ginta è suorum numero desiderasset. Se-
quente anno cum ad comitia utrumque ordinem Vitenes evocasset , Sambiensis Præsulis Præfectus Philippus de Hollan-
dia , per ducum nobilitatisque absentiam gerendi occasione captatâ , finitimis agre-
stibus vastitatem intulit. Vbi hostem ad-
esse , & flammis in agros vicosque sœvire
nunciatum est : Princeps ipse , levem mille
quingentorum militum equitatum ad re-
primendos ulteriores progressus citato ag-
mine rapit. Iam Prussi finibus excesserant,
cum insperatus Vitenes à tergo securos
adoritur : prælium tunc totum intra extre-
mos coëuntium ordines stetit : nam seu
aliâ quavis de causâ , seu quòd ignota utrin-
que

que exercitūs multitudo , suspectum pugnæ eventum ducibus redderet, cæsis hinc & inde aliquot , à graviore conflictu cessatum est. Circa idem tempus in Livonia ad Dubnam pugnatum traditur : sed neque causæ , neque eventus pugnæ , memorantur. Reverso è Prussia Principi , acceptus de domesticis per Poloniam tumultibus nuncius , Polonicæ expeditionis animum ingessit. Collectis ad Grodnam copiis iustus conficitur exercitus : & Mazoviis, vel suaptè conniventibus ; vel , quod etiam simile vero est, ignorantibus (occultis enim ac propè inviis itineribus per Mazoviæ ditionis sylvas ducebatur) in Poloniæ majoris agros erumpit. Subito impetu Califium & Stavisinum civitates occupatae, non senserunt hostem, nisi cum flammis, & ferro, intra mænia sœviretur. Agri circumiacentes latissimè vastantur , ingens pecorum hominumque præda abigitur. Cùm hæc in Polonia à Litvanis geruntur, nemine aut vim repellente aut abeuntes infestare auso : Conradus Magister ex Polonæ

*Reversus ex
Prussia in
Poloniæ
movit.*

An. 1306.

cladis nuncio suspicatus, quod res erat,
 Grodnense præsidium cum reliquis copiis
 in Poloniam eductum, Alberto Indagini
 commendat, ut arcem Grodnam oppidum-
 que defensoribus vacuum insperatè ador-
 tus, in potestatem redigat. Iam è proximo
<sup>Prussi ab-
seante Vitebe
Grodnam
æderinuntur.</sup>
 arci imminebant hostes, infidiarum non
 malè cessurarum spe, læti: cùm coorta in-
 solita tempestas consilia disturbavit. Ve-
 hemens pluvia, nebula crassior, & tetricis
 nubibus propè in noctem versa lux, non
 armorum modò usum, sed & conspectum
 mutuum, eripuerant: deinde inter conti-
 nua tonitrua, turbinem, & effusæ pluviæ
 sonitum, nec duces jussa dare, neque miles
 exaudire poterat. Desperatâ itaque arcis
 oppugnatione, quam neque inchoare per-
 mittebat tempestas, neque differre timor
 periculi, quod creari poterat, si paucitas
 suorum hosti patuisset: oppidum tumul-
 tuariè aggrediuntur. Cives aut cæsi aut
 capti, quibus primus irruentium impetus
 fugam antevertit: reliquis in arcem fugâ
 elapsis; ædibus spoliatis flammæ injectæ.
Major

Major ea strages fuit , quām pro numero hostium : nam ultra trecentos stipendiarios & aliquot Crucigeri Ordinis equites non ascendebat : præda verò tanta quantam pauci avehere poterant . Sed Præfectus Regiomontanus Everardus , his nequaquam contentus , illud imprimis dolebat , eodem impetu arcem non fuisse occupatam : ratusque pronum futurum ex ipfis exusti oppidi sedibus eam expugnare , si majores copiæ ad moverentur ; cum sex millium legione , & centum ordinis equitibus , ipse illam expeditionem suscepit . At jam ante Vitenes præsidium arci submiserat , fortissimos quoisque & similibus casibus exercitatos : qui hostiles conatus , si quid forte moliri pergerent , fortiter reprimerent . Primum insultum in muros Crucigeri sollicitè apparabant , rati exiguo præsidio totas defensionis vires intra mænia tantùm collectas esse : sed præfidiarii eruptione factâ , ab oppugnatione ad apertam pugnam hostem averterunt . Acta res utrinque diu & pertinaciter , gladiis , collatoque pede :

*Prussi ab
oppugnatio-
ne Grodno
rejecuntur.*

donec Litvani in portas rejicerentur. Receptis deinde aliquantum viribus , novo ardore in pugnam itum , repulsique Prussi in castra. Tenuit ea vincendi vicissitudo utrique parti satis cruenta , ab ortu solis in meridiem ipsam. Tandem cæsis hinc & inde audacioribus , non sine suâ clade arcis oppugnationem Prussi deseruerunt. Per idem tempus rem ut factu admirabilem , ita memoratu non indignam in aulâ ipsius Principis contigisse , traditur. In communem carcerem disparibus ex causis detrusi

*Voto Christianæ reli-
gionis con-
cepto, divi-
natus è car-
cere libera-
tur.*

fortè fuerant , Litvanus & Russus : Christianus hic , ille Ethnicus. E fortuito colloquio in controversum de religionibus sermonem utroque dilapso ; suadet Russus Litvano , Christiana ut sacra suscipiat: id si superis ritè voveret , & voto damnatus cereum se ingentem in Ecclesia locaturum , anathematis vice sponderet , futurum omnino contestatur , ut divinâ ope è carcere liberaretur. Sequitur confilium Russi Litvanus , & vix jusjurandum absolverat, cùm & catenis suaptè confractis pedes in

des in fugam cæperunt expediri , & carceris januæ sponte fugitivo patuere. Initium proximi anni , si validius gelu habuisset ^{An. 1307.} magnæ per Litvaniam stragi opportunam viam aperuisset. Recens exercitus , Duce Ioanne Comite à Spanheim , è nobilissimis Germaniæ equitibus confectus , in Prufiam venerat : huic mille quadringenti Ordinis equites vires suas conjunxerant ; socii ducesque , hospitibus Germanis in Litvaniam futuri. Consilium utrisque erat munitionum oppugnatione vires non terere : sed integro milite ad profundiora Provinciæ penetrare , & latissimè per ea quorum oppugnatio non esset in difficulti , ferro flammisque grassari. Destituit hoc consilium eventus. Infirma enim glacies necdum ferendo transeuntis exercitus oneri sufficere poterat : itaque quod transitus difficillimos reperissent , infectis rebus ab inchoata expeditione rediere. Primis postea mensibus æstivis , iterumque exeunte jam æstate , Puteba oppidum Iuriæ amni imminens , à Ragnetanis exustum est ; civibus

*Expeditiones
Prusso-
rum contra
Lituanos.*

vibus aut captis aut cæfis ; paucis, qui spatiū evadendi in arcem habuere , servatis. Nec multò post Bissenense præsidium,cùm exacto stipendio ab arce deduceretur , in via cæsum est. Mos erat Principi ex universo equestri ordine certos per vices diligere, & in finitimas hostibus arces præsidio destinare. Qui deinde submissis à Principe post paucos menses aliis, domum abi- rent , evocandi rursus in eandem statio- nem , cum vertente ordine ad eorum no- mina idem munus rediisset. Ea tunc erat legitima præsidiorum inter Litvanos ratio, exercendæ ad res bellicas *juventuti*, *qua otio facile animos audaciamque militarem solvit* , ac- commodata. Observatum itaque tempus quo octuaginta sex equites è Bissena arce deducerentur, Ragnetanis rei gerendæ oc- casionem dedit. Nam in securos ex insidiis composito agmine coorti , universos ferè cecidere. Carszoviensem deinde Samogi- tiæ agrum, tūm eo ipso anno, tum sequen- tibus , ita Prussica arma infestum reddide- runt : ut paucis pōst annis incolæ despera- tas res

*Vetus Lit-
vanorum
mos impo-
nendi præ-
sidia arcis-
bus.*

tas res in Litynam transferre sint compulsi. Ita desertæ propugnationibus arces Stroveita & Biverunita hosti & flammis cessere : & paulò ante Puteba arx à Spudone Præfecto prodita est. Vir hic nobilitate inter Litvanos celebris, solo Christianæ religionis desiderio cum parente ac prole universaque familia , in Crucigero- rum jus suaptè concessit. Prussis finitimos Samogitiæ agros infestantibus , Litvani cum assiduo ac ferè doméstico hoste , ita rem bellicam administrabant , ut domi vexati, nihilo segniùs ad externa intenderent. In Polonia Calissiam & Siradiam per Octobrem populati cum vindex nullibi occurseret , præda pleni , integroque exercitu , absque pugna reversi sunt. Eodem anno in Russia Polociam expugnatam Russis authoribus accepimus : nihil illi memorant à quonam semina hujus belli jacta , cùm jam longè ante , eam civitatem cum univerfa provincia Litvani juris factam , apud scriptores in plano sit. Samogitiæ five ut bellum à se Prussicum in Prussiam averte-

*An. 1308.
Samogita-
rum expe-
ditio in
Prussiam.*

G g rent,

rent, sive ad hostem mutuis populationibus vexandum Sambienes agros latissimè vastarunt: Quinque millium exercitus erat, Ducibus Monstone & Sudargo: satis certè etiam aperto campo, cum hostem adventare nunciaretur. Sed miles prædæ servandæ, quām hostis delendi cupidior, nolebat certam fortunam in dubios eventus

An. 1309. conjicere: itaque antequam hostis castra castris conferret; citato agmine, præda omnis evecta. Novi deinde per Crucigeros concitati motus, Litvanis primūm otii, tandem etiam belli opportunitatem præbuerunt. In Livonia sedatae nuper cum Rigenibus lites, rursus Equitum Livonicorum injuriis recruduerant. Prussi verò subactâ jam planè universâ Prussiâ, captisque latè de Samogitia agris, ad Pomeraniam, Cujaviam, Michaloviam aliasque provincias Polono detrahendas animum adjece-
Livonice
& Prussica
urbæ. rant. quo ipso tempore Magni in eo ordine Magistri sedes, Venetiis Mariæburgum translata est. *Ita semper ab externis praesidiis plus periculorum, quam commodi! Socios se memine-*

runt,

runt, quamdiu, nondum firmatis viribus, justus timor gliscentem sub pectore cupiditatem premit, & ad reverentiam componit. At ubi per communis hostis damna, sub titulo sociorum res suas stabiliverunt: mox ex confidentia virium, societatem aspernari; & cupiditate retro acti in hostibus illos numerare, quibus grati esse nolunt. Neque difficilis deinde est armorum prætensio; ubi belli causa, semper in promptu est, cupiditas. His itaque ex causis Crucigeros in Polonica & Rigenia bella intentis, Litvani annuo otio utcunque ab armis respirarunt. Ab ea quiete ^{An. 1310.} Gualezute Principis filius in Livoniam duxit, totamque latè populatus, ingentes prædas abegit. Ipse deinde Princeps Vitenes exeunte hyeme Prussiam adortus, per Sambiam & Natangiam ferro & flammis ^{An. 1311.} vastissimè sæviit: exustis agris, cæsis agrestibus quingenti tantùm è præcipuis in servitutem abducti. Non ausi Crucigeri, ^{Mutue inter Lituanos &} aut prædas agenti occurrere, aut abeuntem sequi, datâ operâ tamdiu quieverant, quamdiu Viteni miles in armis erat. Cæterum ^{Prussos agorum vassaliones.} ut primùm ille exercitum dimisit, bifariam

ditiones Litvanas invaserunt : pars cum
 Regiomontano Præfecto , Friderico de
 Vildemburg , per Pograndienses Samogi-
 tiæ agros ; pars cum Ottone à Bergen, cir-
 ca Grodnam , in Litvania grassati ; pluri-
 mam prædam eduxerunt . Vitenes tum ex
 nupero successu, tum ex novis damnis, au-
 daciâ simul & irâ ferocior , neque spem,
 neque dolorem temperare : sed furere &
 arma rursus bellumque apparare . E selecto
 milite quatuor millium copiæ recensæ : his
 ita per Aprilem Varmienses agros affixit
 ut post immanem editam vastitatem tota
 omnino provinciâ nihil superesset , præter
 semiustulatas Elsbergæ & Varmiæ arces:
 vici , oppida , templa , exusta universa , &
 solo æquata . Iam Litvanus onustum præ-
 da militem in Bartenses agros eduxerat ;
 ubi patente campo curandis corporibus
 confedit . Hic dum per ocium reliqua præ-
 da recenseretur , fortè spectantibus capti-
 vis , prolatum est argenteum vas sacrofan-
 eto Dei Incarnati Corpori asservando ,
 Christiano ritu sacrum . Exhorruere Chri-
 stiana

*Vitenes
 Prussiam
 vastat : de-
 inde ob
 blasphemias
 voces &
 facta à Deo
 punitur.*

stiana pectora profanatorum sacrorum , & reverentia & dolore. At Ethnicus ipsa sacra mysteria , in terram cum indignatione effundere , conspuere , pedibus proterere , totque ac tantas contumelias , sacrilegis insuper jocis onerare . Vrgere acriter captivos , *Qualem Deum colerent ? eum scilicet , qui neque sibi , neque suis ab injuria vindicandis satis virium haberet .* Non diu violatum impie Numen , tanta sacrilegia inulta tulit . Sub vesperum hæc agebantur : posteræ verò diei aurora , meritas exegit pænas . Ad primam lucem cincti undique Litvani à Crucigeris , Duce Henrico de Plock , post consumptam in primos impetus ferociam , cæsis fortissimis Germanorum sexaginta , cum in ancipitem ab omni parte pugnam non se satis expedire possent , solutis ordinibus in fugam effunduntur . Edita ingens strages in tumultuariè fugientes : qui cædi superfuerunt , aut aquis aut fame inter nemo ra consumpti . Vitenes ipse graviter capite saucius , amissis castris & exercitu , folis duobus comitibus ægrè hostem , & fugæ

*Litvania
& Samogi-
tia vasta-
ta.*

pericula evasit. Vexata deinceps audaciūs excursionibus Crucigerorum Litvania, pariter & Samogitia. Pograndienes agri à Mansfeldio Brandenburgensi præfecto impunè vastati, spectantibus suorum cladem è propinquo, Manstone, Sudargo & Maf-sio: nam neque sola castrorum ostentatione hostem arcere poterant, neque exiguae copias aperto campo credere. Abeuntium ultima agmina per intervalla carpebant: eo fortassis consilio; ut cum levibus præliis hostem in itinere implicant, confluentibus interea Litvanis & Samogitis vires ad justam pugnam exæquarentur. Sed Crucigeri nihil cunctati, citato agmine prædam præ se agentes mature excederunt. Tentatæ postea Grodna & Biffena; hæc vi, illa proditione. Et proditio quidem ipsius autoris indicio clusa, vix in caput Crucigerorum, malum non vertit: nam nisi agrestis captus, Vitenem cum armato milite in proximo latere edocuisset, Prussi trajecto Nemono ipsi se insidiis induissent, quas Grodnæ moliebantur. Oppugnatio Biffenæ for-

*Grodna &
Biffena de-
fensa.*

næ fortiter ab Oppidanis rejecta , hostem magna militis parte malè mulctatum, re infectâ, abire compulit. Quoniam verò præ- *An. 1313.* cipuæ Litvanorum arces Nemo, aliisque flaviis imminebant , autor Crucigeris fuit Vernerus Ragnetus , uti deinceps nava- libus potius operis oppugnarentur : aperi- tiores enim accessus inde promittebat, undè latera aquis obversa plerumque incu- riosius munita observarat. Ædificatæ ita- que naves , atque inter eas una magnitudi- ne & forma propugnaculo similis , pinnis *Navali ap- paratu Cru- cigeri Lit- vanos op- pugnare.* loricaque instructa : undè & succedentem ripis aggerique militem à missilium injuriis tueri, & tela in hostem ab adverso stantem retorquere ex alto pronius esset. Itum im- primis cum eā machinâ , atque universo classis apparatu , sub Iunigedam ; ubi grandior illa navis vi tempestatis ripæ arcis im- paecta , penè sponte in potestatem præsi- diariorum venisset, nisi aliarum navium ac- cursu pronique fluminis auxilio erepta pe- riculo servataque fuisset. Vitenes de toto negotio monitus instare omnino suos ju- bet,

*A Siamino profli-
garatur.*

bet, neque absistere nisi confecta re, & universo navalí apparatu exusto. Surminus vir apud suos primæ autoritatis, bellicarumque artium peritus inter paucos, toti operi præficitur. Ille centum minoribus navibus hostem secundo flumine navigantem assequitur: pugnatur utrinque obstinatè: plurimum pugnæ, & laboris erat, ad illam grandiorem machinam, jaculatorum peritissimis instructam: sed ipsa quoque, cùm præcisis anchoris in vada prono flumine impulsa, fatiscere cœpisset; capta atque exusta est. Surminus victor ad Principem rediit, publicè lætitiam, mærorem privatim ferens: quòd in ea victoria Gastoldum fratrem, cum præcipuis quibusque amisisset. Per æstatem hæc contige-

An. 1314. rānt: hyeme proxima Henricus Prussiæ Mareschalcus Mednicense territorium, iteratis excursionibus depopulatus est: ubi si Litvano ad audaciam numerus, & vires, in proximo fuissent, castra certò Prussi perdidissent. **Quinque** enim soli milites, vi-
*Quinque
Litvano-
riam auda-
cia insignis.* tatis inter nocturnas tenebras excubiis, ad ipsos

ipfos pæne Duces penetrarant : hi, paucorum edita clade, raptaque, quam ferre pauci possent , prædâ ; incolumes ad suos delati, ingenti Crucigeros terrore replerunt: quamdiu lux, plus terroris fuisse, quam periculi, non ostendit. Non multò post Henricus, rursus populabundo exercitu Novogrodecum usque ferro & igne penetravit: spoliatâ , exustaque civitate , ad arcis oppugnationem , universum exercitus robur convertit : sed amissis , inter primos assultus , præcipuis , deserere opus institutum cogitur. Cùm verò ille Novogrodeco intercipiendo intendit , Davides Grodnensis gubernator , castra Henrici haud longè inde posita , commeatu prædaque omni abunde instructa , diripuit. Exinde Prussi commeatus inopia extremè laborare : nihil enim per agros nupera vastatione defolatos levandæ necessitati reperiri poterat: undecim dierum itinere , cum fame conflictati , aperta itinera ne in hostem incident devitando , plerique inter sylvas miserrimè perierunt. Porro ut hic annus ,

*Clades
Prussorum
Novogrode-
cum oppu-
gnantium.*

domi utcunque hostem reprimendo transmissus : ita sequens in hosticum belli sedem transtulit. Medio Augusto à Samogitico Ragnetanum & Scaloviticum , territoria vastata : miles Prussicus qui è præfidiis fistendæ prædationi decurrerat , in arces compulsus : fruges messi propè maturæ , ab equitibus prostritæ : præda ingens , abacta. Ex cedentibus istis è Prussia copiis ; recentem exercitum , ad Christimemeli oppugnationem , Vitenes duxit : quassati arietibus muri ; defensores incredibili telorum immisorum copiâ aut confecti , aut fauciati ; præfidium quod è Sambia adventabat interceptum , ac deletum ; planè jam desperatam obfessorum rem fecerant. Ergò Vitenes acriùs instare , & quia deditiōnem extorquere non poterat , congestis in fossas fomentis , concipiendæ , alendæque flammæ aptis , arcem conari succendere. At vulgatâ interea famâ , adventantis cum magno exercitu Magistri Prussiæ spem occupandæ arcis abrupit. Abeuntem Magister non asscutus , in finitos Litvaniæ agros

An. 1315.
Vitenis ultime in
Prussian expeditio-
nes.

agros desæviit : Vitenes etiam configere non ausus , ne impunè omnino hostis græf-
saretur , diversis itineribus in Prussiam re-
gressus , similem vastitatem Crucigeris re-
fudit. Neque multò post ab ea expeditio-
ne reversus , ætate , bellorum curâ , variis-
que eventibus confectus , cum annos duos
& viginti imperasset , occubuit. Funestus
hic fatis annus Litvanis , morte Principis ;
fame insuper ac peste , populum graviter
affixit.

L I B E R V I I ,

*De rebus Litvanorum sub Gedimino &
Iavvnuta Principibus.*

GEdiminum stabulo Præfectum Viteni
Gediminus
fuisse , & per cædem sui Principis ad
summos fasces evasisse illi memorant:
Vitenis fi-
lius paren-
ti in Prin-
cipatu suc-
cedit.
quibus rem minùs perspectam fecit , tam
locorum quām temporis majus interval-
lum. Nam , ut rivus fonti propior , aquam fert
principio non degenerem ; at ulterius progressus ,
hinc indè attractis sordibus sensim à puritate descen-
H h 2 scit:

scit : ita ferè fama , quo magis à loco , ac tempore
rerum gestarum recedit , plus de falso secum trahit.
Certè vetustissimi annales , Gediminum vi-
vo adhuc parente Reipublicæ curam , at-
que administrationem suscepisse , habent.
Quare fabulæ illi de Gedimino , apud ex-
teros inde opinor occasionem datam: quod
Pelussam primorum Principum hæredem ,
quanquam è Litvania jam ejectum , Magni
tamen Ducis titulos pertinaciter usurpan-
tem , Crucigerorumque armis Patriæ suæ
perquam infestum , atque ut rebus suis
commiserationem facile inveniret Gedi-
minum Vitenis stabularii filium per con-
temptum vocantem , Gediminus ipse , vel
Vitenes ejus parens , olim Stabulo apud
suos Principes Præfектus , prælio victum ,
confecisset. Ruffis certè scriptoribus , qui
& Litvani nominis hanc maculam non fa-
cile in hoste diffimulassent , & ætatis suæ
res pænè sub oculis actas , è vicino specta-
runt , atque ex fide posteris memoratas re-
liquerunt , constans narratio est. Gedimi-
num filium parenti suo Viteni omnium or-
dinum

dinum voluntate , suffragiisque suffectum esse. Initia ille Principatus illato à Prussis Livonibusque bello , non turbulenta modò , sed & funesta habuit. Nam siue quòd rebus domi componendis implicitus , in externos se motus nondum expedire posset ; siue quòd majori mole bellum in animo designasset ; hosti militem aperto campo non opposuit : quamvis eodem tempore , inde Prussi Iurburgo & Caunā arcibus potiti , præfidiis cæsis , ingentes undique prædas abigerent ; inde Livones , totam eam Samogitiæ oram , quæ nunc Curlandia vocatur Litvanis detraxissent. Obtinebat tum Caunam modico præsidio , nobilitate & militari gloriâ celebris Gastoldus , jussus à Principe hostem inde quâ posset arte morari ac sustinere. Verùm neque mænia neque præsidium vim oppugnationis pertulit : ipse etiam Gastoldus in potestatem hostium venit , ingenti per Gedimini annum numerato lytro , suis deinde redditus. Vrsit in sequentem annum Prussus vi-
An. 1316.
 etoriam , immisso per varias vias , diversif-

*Danica à
Crucigeris
Lituanie
illata.*

que vicibus , populabundo milite. Tum Christimemelanum præsidium in infidias pertractum, deletumque est : Pastovienses, Mednicenses , Pograndenses agri vastati. Plurima pars ejus clavis non possessiones modò , sed ipsam etiam familiam Sudargi confecit: cum insperatus hostis, conjugem, filios , totamque domesticæ familiae turbam in prædio occupasset. Ipsam verò mollem belli contra Gediminum arcem Magister verterat : ratus admota repente vi , facile paucorum præfidiariorum pertinaciam perfringi posse : verùm ad excitati ignis arce signum, cum admoniti de periculo vicini ad arma concurrerent , arcis oppugnationem deserere coactus est. Iam non longè cum exercitu aberat Gediminus , Iurborgum inter & Caunam castris collocatis. *Ardentibus hinc inde hostili flammâ viciis conspectus fumus , fodicabat dolorem , & dolor audaciam ministrabat : sed plus valuit apud providum ducem , virium conscientia.* Leves enim tantum ferè copia ad manum erant : robur autem exercitus, cum Novogrodensibus Poloccensibusque auxiliis, in dies

*Gediminus
Crucigeros
profligat, &
Sanogis-
siam eis
eripit.*

in dies expectabatur. Itaque cunctatione, ex specta-
te clavis sensu surgens furor, temperandus erat;
neque omnia temere, neque nihil otiosè audendum.
Carpebat per intervalla ab insidiis hostem, ita cau-
tè ne quis casus in pralium, summam rei protrude-
ret. At ubi universæ coiverunt copiæ, tum
aperto campo per Samogitiam progressus,
castra hosti ad Zeymilam amnem objecit.
Quatuor Samogitarum millia hosti sub si-
gnis erant: ab his Prussus plus interea pe-
riculi metuere, quām antè præfidii spera-
set: nam nuper subactis, animus semper plus de-
vetere odio, quām de recente amicitia habet: qua-
re nunquam sine periculo illis creditur, præsertim si
soli partem copiarum expleant. Neque deerant
non levia suspectæ fidei indicia: ex agris
palam, clam è castris magno numero transfi-
batur ad Litvanum: consilia per transfu-
gas indicabantur. Incertus itaque rei Hen-
ricus de Plock Mareschalcus Prussorum,
neque in partem prælia adsciscere Samogi-
tas audebat, meritò suspectos; neque ex-
auctorare apertè, certò hostiles vires au-
cturos; si læsis ea exauctoratione, plana
trans-

transfundi ad Litvanos prætensio daretur. Defunctum se omni periculo rebatur, si dissimulata suspicione, productos in aciem ita inter suos collocaret, ut extra pugnandi necessitatem consisterent, certus omnino cum solis Prussis prælia aleam subire: brevi tamen cohortatione omnes ad rem animosè gerendam incitat. Fortitudinem videbatur à Samogitis exigere, donis militibus, & libertate promissâ: ceterū contentus omnino futurus, si ociosi evenitum spectassent. Gediminus verò ita aciem instruxit, ut Russorum cohortes parte latera, parte extremam aciem firmarent: Litvani in medio consisterent: Tartari frontem occuparent. Incurrentibus magno impetu in primos ordines Crucigeris, Tartari, quibus stataria atque obfirmata in vestigio pugna in usu non est, in choros gyrofque more gentis effusi, vim hastatorum eluserunt. Ita equitatus hostilis repentina eventu turbatus, ac pæne solutis ordinibus, in medium Litvanorum aciem, cui Gediminus cum Gastoldo aderant, illatus, anceps

anceps periculum subiit : præfertim quod ab utraque parte interim continuis gyris, tūm incurfantes in latera Tartari, tūm eminūs jaculis , ingentem equorum stragem ederent. Pugnatum ab utrisque acriter: incerta victoria , quam animi viresque exæquatæ dubiam faciebant , diutiùs pugnam tenuisset ; ni Samogitiæ qui inter hostilia signa quieti hactenus constiterant, in aversam fessorum aciem integri irruissent. Hoc eventu confusos Prussos , primum erat in fugam impellere : verūm in fuga etiam nihil opis repertum : cum instante victore exercitu, Tartari celeritate equorum itinera fugientibus præcluderent : plurimos ferrum in fuga confecit , multi aquis absumti : reliquiae , quæ sylvarum beneficio vitam servaverant , ab aggressibus canum indicio conquisitæ , cædem non evaferunt. Victoriam hanc secuta Samogitiæ pars illa, quæ nuper Litvano decesserat ; à Prussis An. 1319. defecit. Paucorum annorum quiete interjectâ , recrudescens rursus bellum , diverso prælii genere , sed non minore Prussorum

*Crucigeri è
Litvania
predas &
gentes de-
lentur.*

clade terminatum est. Circa ipsas Augusti Calendas, Mednicenses agros ingentibus copiis ingressi, dimissis effusè in populacionem maturæ messis cohortibus Litvanum ad tentandam aperti prælia aleam deducere conabantur: atque ea de causâ à populatoribus res audaciùs multò administrabatur. Sed (qui tandem plerumque audaciæ exitus esse solet) incautiùs agentes, in infidias pertracti, atque omnino oppressi sunt. Imminutis ea clade viribus totis castris secuta trepidatio, excedere mature hostico Prussum coegit. At victores Litvani id ipsum futurum, suspicati, jam angustias sylvarum infederant, succisis ab utroque latere arboribus, agrestisque truncis, ne qua evadendi via hosti pateret. Inter has angustias universi, cum ipso copiarum Duce Henrico de Plock Prussiae Mareschalco deleti, aut capti sunt. Gediminas victor, & attritum incommodis Pruf*Mazoviam*
& Dobry-
niam Lit-
vani va-
stant. fici belli exercitum novâ præda recrearet; rectâ inde in Mazoviam Dobryniamque movit, circa medium Septembrem: ubi utram-

utramque hanc Provinciam effusis populationibus pervagatus , cùm nuspia^m arma ulla comparerent, onustum spoliis militem sine prælio in patriam reduxit. Subsecutæ deinceps biennales induciæ Magistro ordinis Carolo à Trevir procurante : five quòd auctam continuatis successibus Litvanorum audaciam ocio interjecto remittere vellet ; (*efficacissima enim aliàs est conficiendis rebus ratio , felicium eventuum continuatio :*) five quòd interea totis viribus Pomerniam Polono ereptum iret. Hinc Gedimino spatium datum arma curasque vertendi in eam Litvaniæ oram, quæ Russiam habet proximam. Illo enim hactenus in Prussos intento , plerique Russorum Duces obse-
Gediminus
intento cum
Crucigeris
federare ad
domandam
Russiam
arma con-
vertit.
 quia detrectare, & Ducis supremi reverentiam excutere ; alii etiam fædera violare & Novogrodenium agros armis infestare au-
 fi. Primus belli impetus in Volyniæ confinia effusus : Volodimiria , Volodimiri Ducis sedes, obsidione cincta. Oppugnabatur arx , civitasque simul , pertinaci satis conatu : sustinuere nihilominus vim oppidani,

spe adfutuorum auxiliorum. Adfuit opportunè cum exercitu popularium, Scythicisque subsidiis, hostem à muris rejecturus Volodimirus. Dimissâ urbis oppugnatione miles in venientem hostem ire jussus: collata sub ipsis muris signa: inter solos equites qui primi congressi fuerant vertebatur pugna; & jam Litvanus inferior esse cæperat, quòd Scythæ solitis in latera incursantes gyris, ordines continuò interturbarent, neque constare fibi aciem permetterent. Iussus igitur quantocius Samogitarum peditatus inter pugnantium equitum ordines se se insinuare: sic firmata acies

*Volodimi-
rie Dux
profligatur
aque occi-
ditur.*

atque in vestigium connixa, ut se se toto nisu promovit, hostiles ordines quibus nulli in promptu pedites erant, perrupit atque in primis Scytharum legionem loco submovit. Effusis in fugam Scythis neque Volynii diu campum retinuerunt. Eos, cum Volodimirus obsecratione à fuga arcere non posset, extremâ audaciâ prælum restituere conatus, contra ipsam vincentis exercitus molem cum paucis se se objecit:

ubi

ubi inter Ducis militisque officia pertinaciis rebus desperatis succurrens , promiscuâ cæde involutus, occubuit. Victoriam non urbis modò , sed universæ provinciæ deditio subsecuta est. Deditis Litvani Magistratus, ac præfidia imposta: capita gentis jurejurando adacta, cum populo ac provincia in Litvaniæ jus transiverunt. Inde legiones contra Leonem Luceoriensium Ducem ductæ : verùm ille ut nuper ad injurias pronior , cum per absentiam Gedimini Drohicinum & Brestiam de Litvanis caperet : ita nunc bello segnior , militi quem sub signis habebat non fidere : Volodymiri nuperâ fortuna territus , de sua dubitare: vereri ne pares faceret idem exitus ; quibus belli occasio eadem fuisset. Itaque ante tentatam belli aleam , maturè aufugit in Severiam. Gediminus absque prælio Luceoriâ & proximis munitionibus potitus , receptisque Drohicino & Brestia, provinciam recenter hosti detractam atque Litvaniæ ditioni additam sub præsidiis præfectisque Litvanis reliquit. Ipse dimisso

*Luceoria
civitas &
provincia
capitum.*

exercitu in hyberna , sive ut partæ provin-
ciæ res , uti in speciem præferebat, rectius
componeret , sive quod re verâ agebatur,
ut è propinquo in novi belli apparatus
præsens incumberet , Brestiæ hyemavit.

An. 1320. Abiit hyems inter armorum , commeatus-
que omnis , præparationes : primo vere
Brestiam universus miles convenire jussus:
tandem suspensis expectatione Russis , quod
se nova belli vis effunderet , contractæ co-
piæ & Volodymirenses , Luceorientesque
agros , tanquam sociorum possessionem ,
absque cujusquam injuria transgressæ ad
*Kijovien-
sium Ducis
arces expu-
gnantur.* Owniczam applicuerunt. Arx ea fuit Sta-
nislai Kijoviensium Ducis , qui è vetere
Russorum instituto supremus Russiæ Prin-
ceps , & vocabulo genti usitato Monarcha
dicebatur. Non diu oppugnationi susti-
nendæ suffecit Ownicza ; assultu in coro-
nam facto , capta. Plus deinde negotii ad
Zitomirum repertum : quod non exiguam
Russæ nobilitatis partem repentini belli
rumor metusque contraxerat : sed is quo-
que locus cessit sponte ditionem offe-
renti-

rentibus : admissa deditio , à cæde temperatum , præsidia Russorum deducta , Litvana imposita . Inde Kijoviam versùs in interiora Russiæ castra promota : legionibus latè terrorem sensumque belli , ferro ac igni circumferentibus . Tum primùm agnoverunt Russi , non prædam ex agris , sed imperium Litvanis eo bello quæri : cùm à victore hoste ipsum gentis atque imperii caput , Kijoviam peti viderunt . Iam plerosque Ducum , ac præsertim è Severia , ingentis periculi facies ad arma exciverat ; occurrerant Olha Perefslaviensium , Romanus Branscensium , & exul Luceorienfum Leo , Duces ; ultra domesticas popularium copias , Scythicis auxiliis instructi . Quia verò hostem Kijoviam versùs , expeditiō nem maturare fama vulgaverat ; ad sextum ab ea urbe milliare , Piernæ ripam plenis castris infederunt ; eo consilio , ut si vel à via fessum , vel prædæ aviditate distractum Litvanum nancisci possent , obruerent . At Gediminus de viribus , consiliis , castrisque Russorum per exploratores monitus copias

*Russorum
communis
expeditio
contra Ge-
diminum.*

pias universas à prædando maturè retraxerat, atque instructa acie progrediebatur; nimirum, ne inter hostiles terras repentina pugnandi necessitas, imparatos occuparet.

*Duces Russi
sue cum
Lituanis
configunt
& profi-
gantur.*

Pænè simul & castra & signa collata: simul in conspectum & pugnam utrinque legiones coivere. Accendebat Russis animos indignatio, quod cum ea gente, quam olim vectigalem habuissent de imperio decernere cogerentur. Stanislaus ante omnes, suam maximè rem eo prælio verti præfatus, ceteris ad subsidia relictis, ipse sibi, suisque primas configendi partes arripuit. Gediminus antequam in conspectum hostium venisset, jam suos in prælium animaverat. *Satis erat memorasse sua auspicia, militumque virtutem tot victoriis probatam.* Circumspicerent modo arma manusque quibus se Duce tot hostium sanguinem fortunate hausissent: & abunde ominum habituros ad certam victoriae spem. Non Prussorum legiones ferro & armis graves, ac pænè infractas, ab adverso stare; quas tamen toties protrivissent: sed Russos; superiorum victiarum male consistentes reliquias, emorientis imperii ultimos

mos at enerves conatus. Impelli tantum parum debere , ut suaptè corruant. Primi pugnantium affectus , sine ingenti utrinque damno , inter missilia tela desævierunt. Consertis verò signis , atque ad manum gladiosque redeductâ , pertinax cruentaque pugna & damnis & animis partes exæquatas diu tenuit : prima Litvanorum equitum legio sub fatigatione deficere cæperat , & jam propè fugam circumspectare ; ni in tempore cum subsidiariis cohortibus Gediminus accurrisset. Cùm fessis , integri substituti , ab sua parte atrox prælium instaurant : Gediminus priorem legionem prælio sensim subductam , in transversum Russorum latus summo impetu ire jubet ; & certè five quòd exiguum illud respirium vires confirmasset , five quòd prioris culpæ conscientia , cum verecundiâ animos auxifset , tantâ vi , quod jussi erant , præstiterunt ; ut à quibus fugæ initium pæne factum erat , ab iis victoria sit inchoata. Perrupti ordines ; moti vestigio Kijovienses ; & jam cum loco animorum etiam multum

Russis decesserat. Accenditur itaque rurus prælium, à subsidiariis Russorum cohortibus; Ducibus, Olha Perefslavienfi, & Leone Luceorienfi; at dum Duces inconsultius in confertos invehuntur; obruti multitudine, non dubiam Litvanis victoriā fecerunt. Iam auxiliares copiæ amissis Ducibus rem segnius ac confusè agere; jam media acies, ante loco mota, multūm inclinare: Stanislaus denique ipse & Romanus Duces, exemplo suo reliquum militem in fugam apertam pertraxerunt. Fugientium cædem nox abrupit. Curatis per noctem corporibus, lectisque cum aurora sequentis diei incuriosè spoliis, ne morā ipsâ rei gerendæ occasio intercideret, eodem die ad Kijoviæ oppugnationem legiones ductæ. Quanquam verò recenti consternatione, nondum sibi Russorum animi essent restituti, haud difficile tamen fuit, primos conatus Litvanorum retundere; tum quod ipsa urbs populofissima habilibus ad arma viris abundaret, tum quod reliquus è clade miles, eo delatus, præsidario-

*Kijovia ob-
sidetur &
capitur.*

diariorum numerum auxisset. Stitisset proculdubio urbs illa cursum victoriæ Litvanæ, si Stanislaus contracto undique milite, supplementisque sociorum, speciem aliquam, si non instaurandi belli, saltem aliquarum suppetiarum ostentasset. At cum Kijovienses contra terrores atque deditio-
nis solicitationem animo obfirmati, Litvanum armis manuque pertinaciter à muris rejiciunt, atque victoriam Gedimini quā possunt, morantur : Stanislaus in Rezaniam usque, turpi fugâ delatus, amisso exercitu & regno, spem quoque jam abje-
cerat. Desperatio Principis, animos ob-
fessorum perfregit. *Cui enim tandem pugna-
rent? Principine desertori? an Reipublica despe-
rata?* Sed & odio desertoris Principis, victor ho-
stis placere coperat : & Rempublicam aliquam sub
victore malebant, deditione servare ; quam perti-
naci pugna totam perdere. Itaque communi
consilio arcis atque urbis deditio sponte
facta est. Ordines universi è civitate pro-
gressi victorem Gediminum, Kijoviæ at-
que Russiæ Magnum Ducem salutant : &

*Gediminus
Magnus
Russiæ
Dux à vi-
ctore Russis
salutatur.*

provinciam ditioni ejus, jurejurando dato, addicunt. Gediminus post paucorum die- rum quietem quibus interea arcis proximæ Bialogrodecum, Slepovrotum, Kan- jovia, Czerkafii in jura victoris concesse- runt, in Severiam movit. Ibi Bransko & Pereßlavia (duarum Provinciarum hæc ca- pita sunt) potitus: occupatâ eo bello, Ki- joviâ, Volyniâ, & magna Severiæ parte, di- tioniis Litvanæ terminos Putivilum usque protulit. Atque is demum Kijoviensis per Russiam Monarchiæ, quæ triginta annis supra quadringentos, inter varios successus eventusque stetit, exitus fuit, cum Kijovia in jus Litvani Ducis transivisset. Magna in- de diuturnis controversiis sumpta dein- ceps inter Polonos & Litvanos materia: Polonis veterum sub Boleslao Audace vi- ctioriarum, novarumque affinitatum præ- judicio, Kijoviam & Volyniam vendican- tibus. At quanquam Boleslaus devictis olim Russis Kijoviam subegerit, vectiga- lemque eam gentem fecerit: nemo tamen hactenus Poloniæ Regum, aut titulos Du- cis

cis Kijoviæ assumpferat , aut legitimos
Principes ea ditione exegerat, aut devictos
populos in formam provinciæ redegerat:
Russi etiam subsecutis bellis omne obse-
quium erga Polonos jam pridem excusse-
rant. Primus exterorum Kijoviæ Gedimi-
nus imperavit: ejusque præfecturam pro
se Mindopho Holsano Duci demandavit:
eo consilio , quod nuper Christiana sacra
Russorum ritu suscepisset. Metuebat , ne
in novis Magistratibus ab hoste victore datis, odiosum imperium, odiosius redderetur religionum diversitate. Nam quamdiu inter victos victoresque,
juncta sub uno Principe federa ; ipsa horum nomi-
num oblivio commerciorum diuturnitate non fir-
maverit : tamdiu etiam levissime occasiones pro
magnis motibus sufficiunt. Devictâ pacataque

An. 1321.

Russiâ , Kiernoviæ Gediminus triumphum
egit : post habitum Diis , more patro, ho-
norem , exercitum stipendiis donisque mi-
litaribus auctum, dimisit. Inde ad pacis ar-
tes versus , quod de Prussico fædere super-
erat temporis , ita inter venandi studia ad
recreandas præteriti belli curas dispensa-

*Mindophus Kijo-
via pro Ge-
dimino
Prefectus.*

*Gediminus
Trokos con-
str.* bat : ut ordinandæ interea Reipublicæ , & civitatibus condendis,intenderet. Trokos imprimis haud procul Kiernoviâ è singuliari venationum successu sumpto omne, condidit : atque ut ipsâ curiæ præsentia civitas facilius incrementa sumeret,eodem Principatus Litvaniæ sedem , Kiernoviâ transtulit. Melioribus deinde auspiciis ad confluentis Viliæ Vilnæque ripas alterius urbis fundamenta jecit. Haud procul à Suintoroha(ubi Principum funeribus aream lucosque Diis dicaverat olim Germundus) exactum è profundioribus sylvis & abruptis montium , sylvestrem bovem , (Vrum vocamus) proprio telo ipse Princeps in edito monte confecerat. Iessum diurnæ venationis labore , & confectæ bestiæ eventu recreatum, cùm proxima nocte in Suintoroha campo pernoctantem arctior somnus oppressisset , videre sibi visus est in eo ipso montis vertice, in quo feram illam occiderat, grandem stare lupum , aut ferro solido ductum , aut ferrata lamina undique munitum : in quo centum alii inclusi lupi , in-

*Vilna, Mo-
tropolis
Litvanie,
fundanda
occasio.* genti

genti ululatu circumiacentes latè campos
sylvasque implerent. Experrectus non vul-
gare aliquid in eo viso suspicari. Sive quòd
genius aliquis altior , eam cogitationem
objectaret ; sive quòd , ubi fata destinatam à
Supremo Numine telam ordiri incipiunt , suus cui-
que animus sibi genius est : sive etiam ex more
gentis , cui (ut ceteris *Ethnicis*) omnia , reli-
gionum plena habebantur. Insolentia somnii ,
& quòd loco sacro dormienti obvenisset ;
maximè religioni erat. Consulti mox , qui
in proximo agebant pontifices , uti arcana
panderent. Lizdeyco tum inter illos , sum-
mus Pontifex , seu voce patria Krive Kri-
veyto , sacrī præerat. Hic olim infans in-
ter sylvas in aquilæ nido vel ut alii tra-
dunt , de arbore cum cunis pendens , à Vi-
tene ipso inter venandum repertus , ejus-
que mandato ad Deorum altaria educatus ,
& à puero patriorum sacrorum scientiâ
imbutus , optimus arcanorum interpres
tunc censebatur. Ille Principem bono animo
esse jubet. Quod ipsi Principi , quod Reipublicæ
Litvaniæ auspiciatō eveniret , sequeretur feliciter
Deos

Deos monentes : lupum ferreum portendere arcem
et urbem , quam in eo loco esset conditurus . Eam
urbem gentis atque universarum Litvanie subje-
ctarum provinciarum caput futuram ; sedem Prin-
cipum , qui rerum à se gestarum famâ , varias orbis
regiones impleturi essent . Paruit Princeps Pon-
tifici , è superum , ut putabat , mente , legi-
timè consilium expedienti . Cæremoniis
omnibus ritè persolutis , arci locum desig-
nat , montis editi caput ; in quo Vrum
Vilna urbs , & arces , à Gedimino conditur. nuper occiderat . Aream Suintoroha nun-
cupatam , quam ad radicem ejusdem mon-
tis Vilna fluvius flexuoso finu ambit , agge-
ribus palis ac loricâ permuniri jubet , reli-
quum spatiū urbanis ædificiis relinqu-
tur . Opinione citius res peracta . Operis
undique jussu Principis contractis , supe-
rior inferiorque arces , ut mos muniendi
eâ aetate ferebat , excitatae . Civitas publi-
cis sacrīs ac profanis , privatisque Princi-
pum & promiscuæ plebis ædibus , ita citò
excrevit : ut vel ipsa initia urbis , non va-
num Pontificis fuisse augurium confirma-
rent . In prima jam herbâ , surgentis fortunæ
spes ,

spes , non obscurè cernebantur. Certè ad ætatem nostram , ita omni ornamentorum genere cumulata pervenit ; ut cum amplissimis urbibus , in certamen deduci meritò possit. Amplitudine , opibus , incolarum multitudine , peregrinorum varietate ac frequentiâ , templorum majestate , Vniversitate literariâ , commerciorum copiâ , ceterisque urbium ornamentis , inter Sarmaticas nobilissima , Sedes Principum , Iudiciorum , Literarum & Commerciorum , rei sacræ ac civilis caput. Nulla laus illi deest , nisi sola quam deesse omnino neceſſe erat , apud eam gentem , cui Libertas & Pax non muris & vallo , sed civium virtute , securitatem suam integrum tuetur. Ipsa incuriosa munitio contemptum hostium spirat.

His erat intentus Gediminus , cùm novorum motuum curæ subiverunt. Exeunte biennali fædere , Prussi Equites ingentem Litvaniæ cladem moliebantur. Ulta Livenici Prussique exercitus robur , cui pro Magistro Prussiae præerat Fridericus à Wiedenburg : aderant auxilia Silesia , Bohemica ,

*An. 1322.
Bellum sa-
cram Ger-
manorum
& Crucige-
terum con-
tra Litu-
anos.*

mica, Austriaca, Germanica cum Duce Vratislaviensi Bernardo, Duce Suevorum duobus Rheni Palatinis, Comitis Iuliacensis & aliorum filiis, aliisque Germaniae Principibus. Vulgato enim per Christianas Provincias Summi Pontificis edicto, quo pænarum noxis debitaram venia proposita, in sacrum contra Ethnicos bellum Christiani evocabantur, ingentes undique militum concursus in Prussiam fiebant. His igitur copiis fines Prussiae egressus hostis, Samogitiam miserrimè divexavit. Quam late excurrunt territoria Vaikense, Rossianum, Eyragolanum & Clogense, universa solo æquata. Post exsatiatos cædibus animos cum residente irâ, pudor subiret armatos, prædatorum more, in imbelle vulgus agrestesque casas sœvire, & nihil justo bello

Bistena arx tentare : ad Bistenæ arcis oppugnationem *irrito even-
tu oppugna-
tur.* legiones à populationibus contractæ. Magno ardore inter primos insultus, utrinque res administrata. Exhaustis fortè missilibus, aut quod è propinquuo nulli usui essent : cum ferocissimi quique viribus, atque armo-

armorum arte hostes , pertinaciter continuisque ordinibus , muro succederent, vix tandem rudibus contis detrudi potuerunt. Nox atrocissimum certamen diremit. Servata quidem adhuc ea die arx fuit, sed animi præsidiariorum omnino jam expugnati: nam si eadem vi oppugnatio, proximâ luce instauraretur , sustinendo se non sufficiutros haud dubiè videbant. Missis itaque in castra hostium tribus ex Equestri ordine obfidibus, spem deditiois ostendunt. Non esse opus tantâ contentione , in qua fortissimis quibusque pereundum foret : transigi rem posse absque tot dispendiis. Si pergeretur in oppugnatione continuandâ , per extrema etiam pericula se arcem propugnaturos : si paucorum dierum spatio ab armis quiesceretur , aquis conditionibus ditionem sponte facturos. Paucos porrò illos dies , non alio consilio petere , quam ne destinatâ ditione , periculum vitæ ac fortunarum , quod ab hoste vitarent , domi apud Principem reperirent. Constare sibi Principi suo , non esse tantum aut virium in expedito , aut animi ; ut de suppetiis arci ferendis cogitet : proinde nihilo pejorem statum oppugnantium futurum

interea, si spatum daretur, Principi de suo periculo
 significandi. Non dubitare autem dedendæ arcis ab
 eo veniam se impetraturos; cuius defensio tam de-
 sperata haberetur. Creditum est à Prussis; at
 Samogitæ exactis illis diebus, seu verecun-
 diâ suscepiti consilii, seu timore Principis,
 nihil minus cogitare, quām dditionem.
 Instaurata ab hoste oppugnatio: Præsidia-
 riis verò tuendæ & dedendæ arcis despe-
 ratio, in mortem obfirmaverat animos.
 Hinc cùm nemo pericula declinat, sed
 quisque, ubi atrocissimus Mars audacissimè
 rem gerit: post depulsos sæpiùs feliciter
 oppugnantium conatus, Prussum spe po-
 tiundæ arcis emovit. Ita dilationibus, agendi
Gediminus
Livoniam
invadit. tempus momentaque intercidunt. Fama quoque
 jam vulgaverat Gedimum magnis copiis
 in suppetias arci adventare. At Gediminus
 tuiore consilio usus, ut hostem à Samogi-
 tia averteret, rectâ in Livoniam duxit, ma-
 joribusque longè damnis eam Provinciam
 affixit. Derpatum, Kirempam, aliasque ar-
 ces solo æquavit, & populabundis legio-
 nibus Revaliam usque penetravit. Cæso-
 rum

rum tria, captivorum millia quinque numerata sunt. Initium hyemis quietum ab hoste fuit. Erat quidem in promptu Prussis copiosa externi militis manus, Ducibus Comite Kumererg & Domino ab Eckerburg: at insolens frigoris immanitas intra hyberna Prussica inertes hærere cogebat. Tanta enim hyemis vehementia fuisse prohibetur: ut sylvæ quoque agrestes consumpto omni nativo humore exaruerint, atque in multos annos ingentis gelu memoriam, emortua absque foliis specie, transmiserint. Dum hostis sub gelida aurâ ^{An. 1323.} torpet, mansit suus Litvano calor, ejusmodi tempestatibus magis assueto. Missi in Livoniam qui Plescoviensibus Russis subfido essent, contra Danos è maritima Livoniæ circa Revaliam orâ, cui imperabant <sup>Plescovien-
ses Russi à
Litvanis
contra Da-
nos iuvan-
tur.</sup> Russiam infestantes. Acta res est strenue à Davide Grodnensi Gubernatore. Quidquid inter Livonicum sinum, & Dunam fluvium interjacet, ferro ac igni vastatum: ultra reliquam prædam captivorum millia quinque educta. Solutis deinde per April

lem nivibus, quod impedita exundantibus aquis itinera essent, nihil omnino suspicante hoste ad Memelum cohortes admotæ, ipsa arce potiri non potuerunt. Quare in oppidum & circumiacentes vicos fævitum est: & septingenti captivi educti.

*Sambia in
Prussia va-
stantia Lit-
vanis: de-
inde Ma-
zovia &
Dobrynia.*

Pari successu ad Kalendas Augusti per Sambiam & Vilaviense territorium institutæ vastationes. Affecutus abeuntes cum præda fuerat Præfectus Taplawic, sed collatis temerè signis infeliciter pugnavit; cæsus cum exercitu. Eodem anno Mazovia atque finitima illi Dobrynia excursionibus divexata. Dobryniæ certè tanta strages illata est, ut Ladislaus Dux, provinciam, cum tuendo non esset, deserere fit coactus, eamque Regno Poloniæ perpetuo jure addicere. Addidit quoque huic consilio non leve momentum metus novi belli: nam Prussi ereptis nuper agris non contenti, ad Dobryniam occupandam sese converterant. Interim Litvanos inter & Prussos nihil majore mole actum. Quid enim invalida hyems glaciem ad onera ferenda non satis

*An. 1324.
Mutua
Litvano-
rum &
Crucigero-
rum expe-
ditiones.*

satis firmasset, Germanicæ copiæ, ducibus Ioanne ac Philippo Comitibus de Spenheim & Petro à Rosenberg Bohemo, ex Prussicis hybernis in Litvaniam transportari non poterant. Itaque privatis parvisque opibus, magis tumultuatum, quam bellatum; inter mutuas excursiones, & nullo graviore eventu insignes. Prædia tantum Davidis Grodnensis Gubernatoris atque suburbanæ ad Gediminum ædes repentino impetu exustæ, & aliquot equitum turmæ interceptæ. Conati quidem fuerant Litvani Christimemelum insperato insultu occupare: sed proditis consiliis, cum in præparatum hostem incidissent, non sine clade rejecti sunt. Memorabile nihilominus ibi virtutis suæ argumentum dederunt: in insidias pertracti, ac rebus jam desperatis, cum Ducem audaciùs projectum amisissent, congregato agmine in media se hostium tela immiserunt, neque prius campo exceesserunt, quam cæsi Ducis cadavere per extrema pericula & plurimis commilitonum desideratis, potiti essent.

Cum

*Gediminus
ad fædera
& sacra
Christianæ
per legatos
Summi
Pontificis,
invitatur.*

Cum hæc circa Prussiæ fines geruntur, Livonia in spem perpetuæ pacis erecta ab armis aliquantum quievit. Fridericus Rigenensis Praesul, seu ob suppeditata fæpiùs auxilia privatim Gedimino obnoxius, seu afflictæ bellis Livoniae misertus, inter Livonicos ordines & Litvaniam perpetua stabilire fædera nitebatur. Adhibita est in eam rem Summi Pontificis Ioannis eo nomine vigesimi secundi auctoritas: tūm ut Livones supremæ potestatis auctoritate ad pacis confilia cogeret, tum ut Litvanum honorificæ legationis officio ad sacra Christiana pertraheret. Actum est utrinque gnaviter per Legatos Bartholomæum Episcopum Electuensem & Bernardum Abbatem Divi Theophredi. Verum Gedimino tam à sacris, quam à fæderibus Christianis alienior animus, suscepas confiliorum rationes omnino confudit. Missus ab eo Legatus ad publica Livoniae comitia, diserte professus est, Principi suo certum esse, nunquam avita sacra deferere, neque fædera admittere quæ religionis mutatione con-

ne constarent. Quām vera Legatus referret, eventus comprobavit: cūm sub idem ferē tempus bifariam diviso exercitu Christianæ Provinciæ gravissimè vastarentur.

Pars Livoniam populata est; altera Mazoviam: qua tempestate Pultoviam civitatem, cūm triginta supra centum pagis, & triginta templis exustam, atquē quatuor captivorum millia educta, Scriptoribus constans narratio est. Sub ancipiū intērim curā laborabat Polonus, dubius qud arma verteret.

Bellum Litvanum & Prussicum An. 1325.

consilia discerpebant: hostis ibi repentinis irruptiōnibus molestior; hic Provinciarum eripiendarum cupiditate gravior. Si conjunctas vires in alterutrum latus flexisset, alterum nudare metuebat: si copias partiretur: res plena periculi apparebat, Prussos, Pomeranicis, Saxoniciis, Brandenburgicis, Bohemicis auxiliis prævalidos, accisis partitione copiarum viribus aggredi. Bellum etiam Litvanum, si in hosticū transferretur, neque paucis neque majoribus copiis rectē administrari poterat. Per ingentes enim sylvas hostis quarendus esset; ubi inter viarum angustias, omnia insidiis struendis com-

*Mazovia
gravissimè
vastata.*

Occasio permodissima; incolis locorum gnaris, gerenda rei plus
zende Gedimini filie, ad coniugium Principis Polonae. res occasiones præberent: quibus implicati Poloni,
 neque pauci facile contra vim sufficerent; neque
 multi, suā mole à se distracti, mutua ferre subsidia
 possent. Faderibus itaque rem ab alterutra parte
 stabilire visum est. neque diu sententiis cer-
 tatum, quinam ad fædera qui ad arma destinandi
 essent? Plerumque enim, qui è propinquo immi-
 nent; ferro & extremo ausu quantociùs submoven-
 di sunt: remotiores verò amicitia specie, facilius in
 quiete continentur. Missi Legati in Litvaniā,
 qui Aldonam Gedimini filiam, Casimiro
 Poloniæ Principi, in connubium peterent:
 accepta est amicè à Litvano legatio, pacta
 mutua fædera: & affinitate Principum, pax
 populorum roborata. Dotis vice viginti
 quatuor millia Poloni nominis captivorum
 donata. Hinc suas spes Polonus ulteriùs
 projicere: & ad perpetuæ pacis nomen, fi-
 nitimarum provinciarum agros, seu hostili

An. 1326. ferro pervastatos, seu ipso continuarum
Lituani pro Polono contra Brandenburgenses movent. excursionum meru desertos repetere, ac
 securiùs colere. Ladislao deinde contra
 Valdemarum Brandenburgicum Marchio-
 nem

nem bellum moventi, subsidia Gediminus tulit. Vaftata est ea expeditione hostilis regio latiflamine, præsertim quæ Litvana legio ethnicâ barbarie in sacra æque ac profana absque delectu religionumque reverentia desævit. Dux legionis Davides, Davidis
Litvani
Ducis lau-
des & ca-
des. fo-
ris, bello fortunatissimus; domi, summis honoribus & Principis affinitate, (cujus filiam in connubio habebat) primus: cùm populabundo agmine Mazoviam in reditu divexaret, memorabili Equitis cujuspiam audaciâ interiit. Dignus Heros meliore fato. Ea illi semper fuerat tractandæ rei bellicæ, seu peritia seu fatalis quædam felicitas: ut nullam ferè hactenus expeditionem suscepere, quam non magnis successibus conclusisset. *Principua illi bellandi vin-
cendique momenta, incredibili celeritate constabant.* Terror finitimorum; at præcipue Mazoviæ infestus. Nam cùm Mazoviæ vicinam Praefecturam Grodnensem pro Principe administraret, frequentibus populationibus totam jam propè exhauserat. Ut tantas patriæ suæ injurias & novas averteret

*Insigne fa-
cetus Equi-
tis Maso-
vite pro
Patria.*

& veteres ulcisceretur, Andreas Eques Mazovius: cùm per speciem socii militis ordinibus Litvanis immistus ad latus Davidis penetraisset, valido ictu repente eum confecit. Ipse verò inter primam propinquorum consternationem, adacto celeriter toto nisu in cursum equo, & tela & manus insequentium in columnis evasit. Hæc iste pro patria memorando certè inter posteros, certaturoque cum veterum Scævolis exemplo. Admirabilius illud Christianæ fortitudinis pro virtute facinus, quamquam in debiliore sexu. Vestalis Virgo à Litvano milite capta ad flagitium cogebatur: ubi preces & lachrymæ, unicum hujus sexus telum, consumptæ sunt; neque tamen barbari pectoris libidinem extinxerunt; ut sæpè in subitis ingeniosa pietas est, promittit militi, modò se inviolatam relinqueret, non vulgare secretum edituram; artem nempe, quâ facile cujusvis teli ictum absque vulnere ferre posset: ne verò putaret, ad probrum avertendum, verba tantum sibi dari, paratam se, ait, proprii capit is

*Stratagema
insigne pu-
dicitia de-
fense.*

capitis periculo fidem dictis facere: simulque nudato collo ad i^ctum militem invitare; ne dubitaret gladio collum petere, & quam vera sibi promitteret ferro ipse experiri. Stringit miles gladium, & cum primo i^ctu tenerae Virginis caput à collo deiecisset, intellexit quam probè Christiana Virgo calleret artem, non vitae sed castitatis in integro servandæ. Inescatus prior successu & opulenta è Germaniâ prædâ Gediminus, majoribus è Litvania ac Samogitia copiis proximo anno in Marchionem Brandenburgensem instaurari expeditionem jubet. Imperator exercitui datus Olgerdus Olgardus filius Gedimini contra Brandenburgicum ducit. Principis filius: qui jam magnis passibus per militarem gloriam ad parentis fortunam ante reliquos fratres nitebatur. Positis ille castris ad caput regionis, Francofordiam urbem Oderæ imminentem, universam provinciam vastissimè populatus est: prædamque omnis generis ac incolumem militem centum ferè millionum itinere reduxit. His exercebatur miles, mox in castra Ladislai Polonorum Re-

gis traducendus : Iam enim in Polonia, consumptis omnibus pacis confiliis, bellum contra Prussos maturuerat ; cuius necessitatem fecerunt Crucigeri, cùm veteres injurias novis cumularent.

An. 1328. Adfuit in tempore Ladislao, ipse Gediminus, copias inter filios suos, velut inter Legatos partitus. Vbi post vaftatos Culmenses agros, fugatos ad Drwecam Crucigeros, spoliatam atque exustam omnem propè Prussia, ingentes prædas aliquoties in Litvaniam eduxisset, tandem universam belli molem in se avertit. Nam quòd junctis Polonorum ac Litvanorum in communem hostem viribus non essent Crucigeri feren-
Gediminus
Ladislao
Polono con-
tra Crucig-
eros du-
centi adevit.
Crucigeri
Litvaniam
invadunt.

runt; tum odia viresque omnes cupidi vindictæ animi, in Litvaniam ac Samogitiam effuderunt. Prima, velut hostia impotenti ferociæ, deleta Velona arx, loco à natura permunito ad Nemenum sita. Magnis viribus, ac pertinaciter oppugnatio ejus tentata est, neque minus feliciter aliquoties rejecta:

rejecta : ita ut non exigua cum strage suorum repulsus , obsidionem solvere fuerit coactus , Theodoricus Comes ab Aldenburg , qui tum pro Magistro Ordinis, universæ Prussiæ Mareschalcus praeerat. Rediit ille quidem rursus novis succinctus copiis , cum quibus è Bavaria Henricus Dux advenerat : at prioris cladis memor , nihil tum apertâ vi , nihil impetu agere. Excitatissimum tumultuario opere , ab utroque arcis latere munitionibus , impositoque valido præsidio , quasi per ocium arctius obsessos è propinquo premere : commeatum omnem avertere , atque adeò fame deditiōnem urgere. Gediminus ut obsidionem Velonæ solveret Fridburgum & Beierum magnâ vi adortus , in viginti dies continuam oppugnationem produxit. Multam stragem succedentes vallo Litvani acceperunt , ab insolenti hactenus armorum genere. Fistulas enim ferreas , quæ pulvere pyrio & globis oneratae , conceptam intra pulverem flamمام evomendo , magno simul impetu vehementique cum fragore globum

globum in adversos ejicerent : jam tum ad
 Prussorum usum pervenisse , memorant
 nostrates. Ingeniosum hujus sæculi inven-
 tum, sed quod omnem veteris militiæ glo-
 riam insigniter prodegit : nam quis ibi vir-
 tuni ac fortitudini antiquæ locus, ubi inter
 fortissimos quosque , imbellis manus pænè
 per ocium infinitas spargit cædes ? Ad gla-
 dium, vel haftam, manumque res deducta,
 virum probare debet : at inter fistularum
 ejusmodi usum , casus necem dispensat ;
 quam vir fortis neque vitare, neque ulcisci
 possit , quod à qua manu veniat , nesciat.
 Hoc teli genere, Gediminus trajectus, cum
 oppugnationem ferventiùs instruit ac ur-
 get , inter ordines exanimatus concidit.
 Mox tota pugnantium facies in funebrem
 pompam versa ; cum pars luctu , Reipubli-
 cæ damnum : omnes, militari cantu trium-
 phos ac victorias Ducis celebrarent Dein-
 de integris castris velut ad triumphum co-
 mitantibus Vilnam deductus , ac solenni-
 ritu elatus crematusque est, in campo Suin-
 toroha. Erat Gedimino præter aliquot fi-
 lias,

*Gediminus
in oppugna-
tione arcis
occiditur.*

lias, (quarum unam Casimiro Poloniæ Principi, alteram Venceslao Mazoviæ Ducis in matrimonium elocarat) numerosa satis proles mascula: atque hinc futurorum motuum non levis fomes. Quare ut discordiarum materies maturè subtraheretur,
Gedimini
fili.
 Montivido, Kiernoviam & Slonimum;
 Narimundo, Pinscum, Mozyrum, partemque Volodimirensis provinciæ; Olgerdo, Krevum & quidquid inde Berezynam usque porrigitur; Kieystuto, Samogitiam, Trocenses præterea, Grodnenses, Caunenses, Lidenenses, Vpitenses agros, ac Subsylvaniam: Coryato, Novogrodecum, Volkoviscum, Lubarto, Volodimiriam & Volyniam; Iawnuto, Vilnam gentis caput, Osmianam, Vilkomiriam, Braflaviam: quem etiam supremum Principem designaverat.
An. 1329.
Iawnutus
heres Prin-
cipatus à
Patre de-
signatus.
 Id verò ceteros fratres ægrè habere: juvenem non ætatis jure, aut virtutis suffragio; sed solo inconsulti paterni amoris præjudicio sibi anteferri. Ne tamen repente affectus in apertum prorumperent, irritatam æmulatione indignationem recens erga pa-

rentem obſervantiæ memoria premebat. Publicis comitiis, palam profitentur; in ejus ſe potestate futuros, quem parens ſibi ſucceſſorem dixiſſet: atque ita plenis comitiis, communique conſenſu fratrum ac Ordinum, Iawnutus natu minor Magnus Litvaniæ Dux renunciatur. Actum exinde in Senatu de belli cum Crucigeris gerendi rationibus: conſlusumque, ut Iawnuto Rempublicam domi administrante; penes Kieyſtutum ac Olgerdum, viros bello exercitatissimos, armorum juſ ſupremum eſſet. Verūm *aspiranti ad ſuprema, omnis gradus ſupremo minor, auget non implet cupiditatem: parvus quisque ſibi videtur, cum altiorem, quem odit, videt.* Diſſimulata male tantisper æmula-
 tio, citò in apertam conſpirationem excrevit: Kieyſtuto ac Olgerdo in ea conſilia occultè abeuntibus, ut Iawnuto Principa-
 tus abrogaretur. Atque cùm Olgerdus,
Exiuitur
Principatus
Iawnutus. ſeu ſpontè tergiversaretur, ſeu Viteſco tam citò adeffe ad condicuum diem non poſſet: Kieyſtutus Trocis è propinquō in omnia intentus, die vigesima ſecunda No-
 vembris

vembris immisso tacitè Vilnam milite, utraque arce sub matutinum crepusculum potitus est. Evaferat inter primum tumultum excitatus à somno Iawnutus, & per muros elapsus, seminudus in fugam abiverat; sed per Kieystutianos equites è sylvis retractus. Neque multò post Olgerdus, cum milite supervenit. Hic verò nova inter duos fratres, plena officii contentio; ex qua non difficile sit suspicari, tertium non regnandi cupiditate, sed sola æmulatione, imperio motum. Neuter Principatum illi ereptum, sibi usurpare; uterque parendi, non imperandi partes eligere: deferre Kieystutus Olgerdo tanquam seniori; Olgerdus Kieystuto, qui suo periculo alium loco depulisset. Convenit tandem inter utrumque: ut Olgerdus titulos Magni Ducis assumeret; cetera ex æquo dviderentur: hostes soli, communes utriusque essent. Iawnuto verò è custodiâ liberato, Zaslaviensis Ducatus est attributus: qui deinceps ejus posteris ad solas fæminas redactis, per maternam hæreditatem in

Hleboviorum possessionem transiit. Neque ulli domi majores inde motus subsecuti ; sive quod Iawnuto non esset ad res novandas ingenium; sive quod reliqui Proceres ac fratres , in Olgerdum proniore animo essent. Neque minus ad quietem profuit metus potentiae , quam paulo ante ipsi proceres Olgerdum ac Kieystutum succinixerant , legionibus eorum imperio permisssis.

LIBER VIII,

De rebus Litvanorum sub Olgerdo Principe.

An. 1330.

Olgerdus

M. Dux

Litvanie

bellum con-

tra Prussos

indicit.

Olgerdus , ut res suas domi firmare posset , ad externum bellum curas omnium initio Principatus avertit. Erepta nuper Samogitia non exigua pars , vastati toties Litvania agri , in ipsis pene patriæ visceribus munitiones excitatae , Princeps recenter bello amissus , ne impunè hosti abirent : totis comitiis urgere , rogarre , imperare . Bellum se , ajebat , & Principem Litvania & filium casi Gedimini , edicere : sequentur fratres ; sequerentur Proceres ; quod dolor aut

aut Principi aut parenti debitus duceret. Magno consensu bellum omnes jusserunt : & vix ullum unquam , aut majore mole à Litvanis, aut majoribus Prussiae damnis, gestum est. Ne quid verò interea damni Respubli- ca pateretur, ab ea, quæ Livoniam attingit parte : Vitepscenibus , Polocensibus, Vil- komiriensibus , Braslavienibus , Dryiensi- bus , ea cura demandata est : qui non fines modò tutati sunt, sed Curlandiam quoque pervastarunt. Statim è comitiis Olgerdus & Kieystutus Caunam cum prætorianis le- gionibus movere. Principum properatio, cæteris morarum prætextus rescidit : pau- cos intra dies quaterdena militum millia convenere. His copiis Prussiae ingressus Olgerdus , ita rem totam instruebat : ne quà , vel temerè pabulatum progressi, insi- diis se induerent ; vel pauci ad populatio- nes missi , inter prædam , repentina vi ob- ruerentur ; vel inter munitiorum locorum oppugnationem morâ injectâ , hosti spa- tium colligendi vires daretur. Semper ita- que acie instructa progredi: & quacunque

se verteret ; totâ simul exercitûs mole, omnia obterere : vitatis arcibus atque oppidis , ferrum ac ignem , per totam Prussiam circumferre : prædam non integrum circumducere , sed partitum sæpiùs in Litvaniam expedire : ne captivis castra onerantur ; promiscuis cædibus , inter sexum ætatemque non discernere. Nullibi pugnatum est , hoste vitam & fortunarum reliquias murorum præfidiis tueri contento : Litvano tantùm per aperta exercitum circumducente. Solus Insterborgensis Præfectus , Everardus Sortz cum trecentis equitibus , & quingentis peditibus, quos è Saxonia in præfidii Regiomontani supplementa ducebat , ex itinere deprehensus, in pugnandi necessitatem incurrit,deletusque est. **Quidquid** verò inter Regiomontum, sinum Baltici , Elbingam , Mariæburgum, Elsbergam clauditur , Sambia , Natangia, Varmia & pars Pomeraniæ , velut unum bustum in cineres fumumque abierat. Spectabant ex arcibus calamitatis suæ argumenta in altum surgentia Crucigeri : & quam

quam tempestatem infidiis aut vi avertere non poterant, induciarum tandem postulatione stitere. Promissa est pax petenti-
 bus in biennium: neque tamen exercitus ex hostico prius deductus est; quam pars Samogitiæ à Crucigeris occupata, & ad Velonam excitatæ arces, Lityanis tradentur. Redimente libenter pacem iis conditionibus Theodorico ab Aldemburg (qui, pro Magistro, Prussiæ tum præerat) Olgerdus victorem atque opimâ prædâ onustum militem domum reduxit. Vltus ibi feliciter cædem parentis, pacatisque ab ea parte provinciis, in Russiam, quæ Litvanæ ditioni suberat, animum intendit. Tataro enim è Taurica Chersonesso olim, cum Batejo duce egressi, post universam propè Russiam partim vastatam, partim occupatam, eos campos cis & trans Borysthenem insederant, quos nunc *desertos*, populari nomine vocamus. Inde & Podoliæ per impositos Baskakos, seu Præfectos imperabant: & de Volyniensibus Kijoviensibusque agris, infestis incursionibus prædas agebant.

Fædus Ol-
gerdi cum
Prussiis.

An. 1331.
Olgerdi
contra Scy-
thas in
Russiam fe-
lix expedi-
tio.

agebant. Hos perdomare Olgerdus statuit: præsertim cùm ulteriores Russorum provinciæ Scythicæ Asiacæ propiores, jugum Scythicum excutere feliciter interea cæpissent. Victorem itaque Prussico bello exercitum, postquam modicâ quiete recreasset, versus Borysthenem duxit. Iam Kanioviam & Czyrkassos transgressus ad locum vulgò Siniawoda penetraverat: cum hostes in conspectum se, latissimo campo, dederunt. Trifariam partiti exercitum, ingentem multitudinem ducebant tres Reguli, Katlubach Soltan, Kaczybey Giereny, & Dimeyter Soltan. Constabat non obscurè comparatos in prælium ire; neque moram pugnæ facturos. Quare Olgerdus quoque signa consistere jubet, & simul aciem expedit. Exercitum universum in quinque legiones dividit, acie in arcus speciem instructâ, latera quantum potest ducit; frontem ita firmat, ut laxatis inter cohortes spatiis vacua intervalla intercipiantur. Initium victoria erat, rectè ordines instruxisse. Nam Scythæ, neque cum lunatâ acie

*Tartari ab
Olgerdo
profligantur
in Russia.*

acie solito more circumcursando congregdi poterant; neque diducta latera, contento cursu circumvenire: deinde sagittæ uno totius exercitûs impetu missæ, ferè in vacua milite loca ab alto redierunt. At verò deductâ re ad manum & gladios atque hastas, non diu hostis locum obtinuit: cum frontem Litvani ac Russi aperuissent, turbata media acies, facilè totam exercitûs Scythici molem in fugam traxit. Tres Reguli, in pugna cæsi: promiscua fugientium cædes, amplissimos campos, cadaveribus latè instravit. Prosecutus Olgerdus victoriā, cum exercitu Borysthenem transiit. Pulsî sunt ea expeditione Tartari omnibus iis agris, qui Kijoviâ Oczakoviam usque, & Putivilo ad ostia Tanais protenduntur: arces Tarhovicia, Bialocerkuja, Suinigrodum, & aliæ, ereptæ. Reversus inde reliquias Scythurum per Podoliam fine negotio vel delevit vel profligavit. Qui maturâ fugâ cædem evaferunt, in Dobrucensi bus campis ad Danubium (quà in Thraciam è Russia iter est) confederunt: horum

Oo posteri,

*E Podoliat
exalti Tar-
tari.*

posteri, nunc etiam, & Sclavonicam linguam, & majorum suorum, Podolicis sedibus à Litvanis depulso rum memoriam, retin ent. Podoliam Scythis perpurgatam Olgerdus attribuit nepotibus, Coriathi fratriis filiis, Alexandro, Constantino, Theodoro & Georgio: quorum operam, eo bello, insignem expertus erat. Adjecit exercitus partem, tuendæ contra hostes provinciæ, necessariam. Illi quòd ab hoste ocium haberent, regionem munierunt Bekotâ & Smotricâ arcibus excitatis. Tradunt etiam Scriptores munitissimâ in rupe miraculum munitionum Camenecum iisdem autoribus constitisse: ubi vallum non ars, aggestâ terrâ; sed solidâ rupe, natura in altum eduxit. Paulò post, Georgio ad Valachiam & Moldaviam cum imperio obtinendam evocato, atque mox Sochac-
An. 1332. zoviæ per venenum extincto: Theodoro ad paternum Novogrodensem in Litvania Principatum regresso; universa Podolia, sub Alexandro & Constantino Ducibus, mansit. Scythico bello confecto, Moschoviticum

viticum successit : ita Olgerdo recentis Principatū anni , non fastis sed bellis & victoriis supputandi erant. Dux Moschoviæ Demetrius Semeczka , eādem tempestate , supremum Scytharum per Europam & Asiam Imperatorem , Mamai Temnik , tanta clade ceciderat : ut tredecim leucas cæforum cadaveribus implevisse, memoretur. Ille itaque excusso jugo Scythico (sub quo totos centum & quinquaginta annos hæserant Russi, jura atque Principes è Taurica accipere soliti) plura animo destinare: ad imperium universæ Russiæ aspirare : Severiam , Volyniam , Kijoviam , Vitepsciam , Polociam , & quidquid Russi olim nominis tunc sub Litvano jure erat, cupiditate atque adeo spe complecti. Vitepsci agebat Olgerdus , cùm legatus à Moscho venit. Plena erat fastu & barbarie legatio : non tam enim bellum indicebat , quām extrema quæque minabatur legatus. Ignem & gladium manu ferens : *Hac , ajebat , munera à suo Duce Vilna inter Paschales ferias expectaret : cùm vertente anno , subacta uni-*

versa Litvaniā, eō victoria signa Moschus inferret. Quare si mature tanti Principis iram averte-re mallet; Russiā cederet, Litvaniam Moschovia Ducī subjiceret; tributum, servitutis pretium, mox numeraret. Nihil ad hæc impotenter Olgerdūs: ne *inter præcipites affectus consiliis locus periret*. Detineri honoris specie legatum ju-bet; ipse verò, mature cum Kieystuto fra-tre, (qui fortè aderat) re collatā, bellum incredibili simul celeritate & consilio-rum silentio expedit. Ex universā Litvaniā, Sa-mogitiā ac Russiā, cum milite exciti Du-ces, atque in primis Principis fratres; ubi ad præscriptum mediæ quadragesimæ diem, circa Vitepscum comparuere; castra in Moschoviam movit. Præibant exercitum, agrestium operarum millia aliquot; his imperatum; ut viam, quæ rectā Moscuam tenderet, per sylvas atque paludes aperi-rent, sternentque; adjecto duorum mil-lium equite, qui contra subitos ab hoste impetus, laborantibus subsidio esset. Ex-ploratores quoque in omnem partem di-missi, mature undique vestigabant; quid-nam

*Expedition
Olgerdi in
Moschovi-
am.*

nam ab hoste , vel sciretur , vel ageretur .
 Ab ignibus omnique vastitatis genere , tem-
 perare omnino jussi : neque plus injuriæ in-
 colarum ulli inferre permisum , quâm sine
 quâ necessarii commeatus constare non
 possent . Vbi Mozaiscum amplam civita-
 tem in proximo esse à speculatoribus re-
 nunciatum est : Olgerdus militem modicâ
 quiete recreatum , & instructâ rectè acie ,
 in apertam publicamque viam sub signis
 eduxit . Tum primum legato (hactenus
 ignaro , quid secum ageretur , aut quò lo-
 corum avectus esset) ad se vocato , fomi-
 tem succensum tradit ; adjectis hisce man-
 datis . Perferret suo Principi literarum munierum - *Moscho-*
que loco fomitem accensum . Diceret : levare se Du-
cem Moschum labore Vilnam usque pergendi ; E
priorem Moscuæ affuturum , quâm ignis fomitem
hunc exederet . Perfecturum mox , ut allisâ ad pa-
latium Demetrii hastâ , illud alte inscriptum relin-
queret : non illum Imperatorem esse , qui bellandi
momenta in annos differendo , occasionibus quaren-
dis indormit : sed eum qui ipsam occasionum egesta-
tem , in belligerandi commoditates vertit . Octo
rum Ducis
fomitem
accensum
mittit.

adhuc supra decem milliaria supererant, inter castra & Moscuam: tantâ tamen celeritate, id viæ, propè cursu, miles conficit; ut legatus, sequentem exercitum, paucis tantùm horis antecesserit. Illâ ipsâ nocte, quam Christo post mortem surgenti dicatam, majoribus cæremoniis Christiana religio in singulos annos colit: cùm Dux ad nocturna sacra templum ingredetur; legatus occurrit, mandata exponit, hostem se Mozaisci reliquisse nunciat. Quid reliquis fuerit in tam subiti periculi famâ consternationis, promptum est suspiciari. Princeps certè, sive quòd *attontatam mentem ad consilia movere non poterat*; sive quòd temerariâ fiduciâ vana esse legati verba reputaret; sive quòd in barbaro pectori, plùs reverentia religionum quàm periculi æstimatio, valuisset: reliquam noctem securus in templo inter sacra exegit. At ubi albescente die, hostilia signa, explicatâ per Poklonnam montem acie, muris imminere; totâ urbe visum, conclamatumque est: tûm Demetrius, velut veterno excusso,

*Ipsius feriis
Paschalibus exerci-
tum Mo-
scuas admo-
vet.*

cusso , animum & consilia in omnem partem raptare : jubere , & mox imperia mutare. Sed jam agendi momenta urgebant, cùm Olgerdi celeritas moram non ferret. Subitæ obsidioni ferendæ , urbs non erat ; commeatu non instructa , agresti plebe (quæ ad sacra confluxerat) ipsa sibi gravis : sed neque in ea multitudine tantum juvenutis erat , ut in apertum contra armatos , atque ad pugnam comparatos , educi sine temeritate posset. Omnia itaque in desperationem , desperatio in preces cecidit : missi supplices legati qui offerrent amicitiam , pacemque postularent. Olgerdus quoque , non ita secundis initiis animum permiserat : ut securorum eventuum metu , non fluctuaret. *Cogitabat , hostilibus terris*
se cinctum undique , à suis avulsum . Quid si , De-
metrio pugnam detrectante , bellum protrahi necesse
foret ? undè commeatus inter hostes ? nunc facilem
victoriam videri ; cùm hostis in trepidatione esset ;
sed longè faciliorem pacem : Paulò post belli quidem
gerendi rationem fore ancipitem , pacis autem in-
eunda nullam : cùm concurrente undequaque ad
Moschus
supplicat
Olgerdo.

Regiam

Regiam milite , urbem inter & castra medius clauderetur. Ad victoriam & gloriam satis sibi jam esse ; quod peteretur , ut parceret : data pace , quidquid armis querendum erat , obtineri posse. Ita cum Moschus , subita , nimiū metuit ; Litvanus fecutura , maturè præcavet : non magno negotio convenerunt in fædus ; his conditionibus. Olgerdus præcipuis amicorum ac equitum comitatus , urbem tanquam amicus ingresseretur : tanquam viator , hastam portis arcis illideret. Litvania fines , Mozaicum usque , & ad Vgram fluvium proferrentur. Militi , stipendium ; Duci , impensa belli ; à Demetrio annumerarentur.

Inter utrumque populum , aeterna fædera jurejurando stabilirentur. Cum in eas conditiones ; Demetrius Princeps , Antistes sacrorum , vulgo Metropolita , Senatus , ac præcipui Bojarorum jurassent : Olgerdus Moscuam eodem die ingressus , hastam regiae illisit , & Duci ad ipsas aras hac planè militari formâ salutato (Intelligis jam Demetri , quis nostrum gerendis bellis maturius consurgat) ovum Paschale obtulit. Mos enim vetustus Russis , inter ferias Paschales , ovum variis coloribus

*Conditiones
fæderis in-
ter Mo-
schum &
Olgerdum.*

*Olgerdus
Moscuam
urbem in-
trat : ha-
stam por-
tis arcis in-
fit.*

loribus illitum , per amicitiæ officium offerre. Olgerdus verò , quanquam Ethnico ritu publicè operaretur : tamen , quod nuper in gratiam Vlianæ conjugis Vitepsciorum ducis , Christianis sacris se initiari permisisset ; Russorum ritum non aversabatur : quibus etiam templo duo , Vitepsci excitaverat. Ejusdem animi argumentum dedit , cùm per idem tempus illatam Christianis Sacerdotibus cædem , insigniter ultus est. Palatinus Vilnenfis Petrus Gastoldus , ductâ in conjugium ex nobilissima inter Polonos Buczaciorum domo , virgine , palam ad Christianos Romano ritu transferat : atque tum privatæ pietatis causâ , tum etiam ad vulgandum inter gentiles suos Christi nomen , Ordinis sancti Francisci Religiosos Vilnam evocatos in ea area collocarat , quam nunc Sacellum S. Crucis An. 1333. occupat. Inde illi in sacram messem intenti , securius contra Ethnicas superstitiones agebant Gastoldi patrocinio. Vir enim primæ per Litvaniam auctoritatis atque potentiaæ erat : & Olgerdo absente Reipu-

Martyrum Fratrum Ordinis S. Francisci Vilnae.

P p blicæ

blicæ pro Principe præerat. Quamdiu ille præsens Vilnæ agebat, religionis Christianæ præconibus constitit in integro sua securitas; at per ejus absentiam (Tykocinum fortè in Podlachiam seu Subsylvaniam abiverat) plebs à quopiam concitata acriter in eos defævit. Pars, numero septem, è domo violentè in forum protracti, præcisis cervicibus inter plebis convicia sanguine suo Litvanas terras Christo initiarunt: pars alia, alii septem, in verticem montis, vulgo Lysagora dicti, raptati, crucibus alligati, atque per abrupta montis in præterfluentem Vilnam deturbati.

Sacra cæforum corpora à Gastoldo conquisita, in eâdem areâ, è quâ Christum prædicaverant, sepulta sunt. Reversus ab Moschovitica expeditione Olgerdus, seu quòd facinus per se atrox id exigeret; seu quòd proniore jam quâ ante affectu in Christianos esset; seu Gastoldo agente, in capita tumultus, quæstionem institui jussit. Quæsitus; atque quingenti omnino è Magistratu populoque Vilnensi capite plexi sunt.

*Vilnenses
cives ob ne-
cessarios Chris-
tianæ reli-
gionis præ-
cones ple-
bem detur.*

funt. Lege insuper cautum , uti posthac Christianis suas religiones promoventibus securitas publicè , privatimque esset. Novam itaque virorum religiosorum ejusdem Ordinis coloniam Gastoldus Vilnam evocat , & sedem ad paludem Vinkram designat , ibidemque B. Virginis templum dedicat. Rigatus prædecessorum sanguine ager , inter successorum curas protulit magnos pietatis proventus , quibus in hunc diem fruimur. Proximis annis & foris quietem intercessisse ab armis , & domi nihil momenti actum , ipsum Scriptorum silentium testatur. Mors Vankonis seu Vence-
An. 1336.
flai Ducis Mazoviæ , (qui sororem Olgerdi in connubio habuerat) subsecuta , quietem rupit. Et affinitatum & fæderum jura , morte Principis terminata rati , magno exercitu Litvani Mazoviam in Novembri pervastarunt : aderat vastatoribus ipse Olgerdus , cum aliis fratribus : memoratur mille ducentos captivos esse eductos. Neque minorem ipsi cladem domi acceperunt à Germanis. Marchio Brandenburgicus cum Co-

*Crucigeri
Punis ar-
cem oppu-
gnant in
Lituania.*

mitibus Namensi & Hennebergensi atque Crucigeris Equitibus, magnis copiis, post vastata obvia, arcem Pullen seu rectius Punicie, obsedit. Quatuor illic bellatorum milia erant, qui ad primum de hoste nuncium cum universâ familiâ è finitimis agris eò convolaverant. Fatigarunt diu hostem, non pro mænibus modò pugnando, sed aperitis etiam portis erumpere in oppugnantes non infeliciter ausi. Cæsis tamen multis, pluribus vulneratis; cum defensorum numero, defendendæ quoque arcis spes, imminentia cœpit: præsertim quodd laxati varie, quâ cuniculis, quâ arietibus muri, parum præsidii jam haberent. Consilium itaque desperatione plenum aggrediuntur: ne hosti cedant, arma in suos atque seipso vertunt. Comportatâ ingenti strue, quidquid rapere hostis posset, in ignem congerunt. Vxores, prolem, & quidquid imbellis aut sexus, aut ætatis, cœdunt, atque in flammas conjiciunt. Vbi ita suis parentassent, seipso Præfecto arcis jugulandos præbent, qui deinde ultimus ipse ferro sponte

sponte incumberet. Memorabile certe facinus , si in virtutis materiam incidisset ! sed hæc est in cultarum mentium infelicitas , quod ingentes animos ac vires , in vitia & desperationem consumant . Dum ita illi furunt : muros de- Lituani-
rum despe-
rata fortis-
tudo. fensoribus destitutos Germani subeunt ; irrumpunt , Tragædiæ finem abrumpunt . Pauci jam supererant : sed hi quoque eadem obstinatione , quâ à Præfecto expectabant mortem , inter hostem quærere ; ruerre in confertos . Vix aliqui potuere vivi accipi : omnes cæsi . Eversa funditus arce , per circumiacentes agros populabundæ legiones in Prussiam reductæ . Olgerdus quamquam eâ vice insigne damnum à Prussis accepisset : tamen à Prussica expeditione abstinuit , & in Mazoviam circa medium Octobrem movit . Consilii ejus ratio , sub silentio mansit . Expeditionem verò infelicem eventus reddidit . Nam cum captis Pultoviâ & Ciechanoviâ Civitatibus , vastisque earum territoriis , ingentia spolia reducerent , & securius non ex disciplina militari agerent : à Nobilitate Mazoviâ ad An. 1337. Lituani à
Mazoviis
profugunt.

Narviam profligati sunt. Pauci nando effugerunt, quibus potior ratio vitæ quam prædæ fuit: at qui præda onusti, in paludosas ejus fluvii ripas, sese injecerunt; ibidem, hausti paludibus, interierunt. Elapso

An. 1339. inter otium anno sequente, sub initia deinde tertii, Magister Livoniæ Samogitiam iteratâ irruptione vexavit: Theodoricus verò ab Aldemburg Magister Prussiæ, cum Germanicis copiis, quas Comes Palatinus Rheni, ceterique Imperii Principes secum adduxerant, in Litvaniam irrupit. Velona in primis arx Nemo immens, magna contentione oppugnata est. Habebat in præsidio Litvanos Samogitasque manu & consilio viros: horum fortitudine atque constantia hostis coactus, post amissos aut vulneratos audaciores, rem infectam deserere. Fortasse etiam externus miles ad hiberna assuetus, in campo sævientem hymen pati nesciebat. Per æstatem majoribus copiis ingressi Prussi, ingentia damna Litvaniæ ac Samogitiæ intulerunt: vastati agri, captivi magno numero abducti. In redditu

reditu ne paterent expediti passus , quos
silenti agmine transgressi Prussiam repenti-
nis incursionibus Litvani ac Samogitæ ve-
xabant , triplici fossâ & vallo , immissisque
in fossas aquis permunierunt . Per idem
ferè tempus inter Regem Casimirum Se-
natumque Polonum de successore in pu-
blicis Regni Comitiis agebatur . Sunt qui
memorant **Constantinum Coriatovicium**
Constanti-nus Coriato-vic-ius nepos Ol-gerdi ad Regnum Poloniae in-vitatus.
Podoliæ Ducem , Olgerdi nepotem , com-
muni Regis Senatusque consilio ad eum
honorem vocatum fuisse . Venerat ille Cra-
coviam : sed quòd Ruthena sacra deferere ,
atque ad Latina transfire etiam regni causâ
nollet , spe successionis dejectus est . Neque
multò post reversus in Podoliam è vitâ ex-
cessit . Mortuo fratri successit , annitente
Olgerdus nepotens re-bellem , ar-mis com-pe-sit.
Olgerdo , Dux Novogrodenfis **Theodorus**
Coriatovicius : hic , cùm novis provinciis
auctus , vetera Magni Litvaniæ Ducis im-
peria cæpisset aspernari , omnibus ditioni-
bus exutus est . Olgerdus ipse rebellem
bello petiit . Theodoro absente (nam im-
positis validis Valachorum præfidiis , ipse
ad

ad Hungariæ Regem cum omni pecunia atque auro , auxiliorum causâ Podoliâ abi- verat) neque cum copiis redditum matu- rante , præcipuis arcibus Braslavia , Smo- tryca , Sokolco , Skala , Kameneco , Czer- vonogrodeco , quâ aperta vi , quâ celeritate potitus , universæ Podoliæ in formam Pro- vinciæ redactæ Palatinum imposuit Ga- stoldum . Valachos milites universos ferro delevit : Niestacum , qui pro Theodoro Podoliam gubernabat , Cameneci captum

An. 1340. Vilnam remisit. Novos deinde per Rus- siam motus aperuit , mors Boleslai Mazo- viæ Ducis , nuper veneno à Russis sublati: qui partem Russiæ Haliciam inter & Leo- polim interjacentem , maternâ hæreditate ad se devolutam , impotentissimè admini- strabat. Legitimus illi hæres solus erat Ca- simirus Rex Poloniæ. Huic itaque jus suum in Russiam , armis vindicaturo , cum Litva- nis priùs bellum , omnino necessarium vi- debatur. Nam & Lubartus Leopoli , & Kieystutus magnis per Russiam possessio- nibus , fratres Olgerdi ; & Georgius Nari- munto-

*Occasio
controver-
siarum de
Russia in-
ter Polanos
& Litua-
nos.*

muntovicius, eorundem Nepos, Krzemienicio imperabat. Vitandum tamen erat omnino Litvanum bellum Polono; ne pluribus simul impedimentis involutus, cum universa simul belli moles incumberet, sub onere fatisceret. *Magna enim, rectius per partes administrantur; quæ in unum congregata, omnem curam & vires superant.* Casimiri itaque prudentiâ res ita temperata est: ut cum Litvano æquis conditionibus fædera pactus, in reliquam Russiam arma verterit, eamque spoliatam ac subiectam arcibus excisis, pretiosiore supellectili evecta, Poloniæ adjunxerit: incolas Polonis deinceps legibus vivere, jussiterit. Verum non diu inquietum Kieystuti ingenium pacem tulit. Exeunte ejusdem anni æstate in Septembri (ignotum quâ causa) Mazoviam hostili agmine ingressus, universa provinciâ peragrata, ingentes prædas impunè abegit. Major longè vastitas Prussiae illata est, altero abhinc anno copias universas è domestico externoque milite comparatas, è Prussia eduxerat, Rudolphus Dux Saxoniae

An. 1342.

Ordinis Magister contra Polonos & Pomeranos, quibus Marchiam novam adimere conabatur. Litvani cum Samogitis eam occasionem rei gerendæ, sive sua sponte & antiquarum injuriarum memoriâ incitati, sive à Polonis exciti, arripiunt. Tumultuarie non tam militem quâm prædatorem legunt, & nudatam omni præsidio Prussiam pluribus simul locis invadunt. *Tantum momenti est, agentem inter duos hostes, non attendere quid ab alio pati possis, cum in unum intentus es!* Vastatâ atque in cineres ferè redacta universa Prussia : coloni pænè omnes excisi. Certè tanta ea strages fuit, ut Rudolphus ab sua expeditione reversus, ex solo insolitæ calamitatis conspectu, etiam ad dolorem obstupuerit ; sensibus & ratione, atque adeò ipsa paulò post vitâ amisiss. Successor autem ejus Henricus Dusemer universam propè Europam ad bellum solicitare est coactus. Clemens ipse, Sextus eo nomine Romanus Pontifex, singulos Christianorum Principum literis suis ad arma evocabat. Merentibus stipendia contra

*Prussia à
Lituanis
vastata.*

*Christiano-
rum Principum
expum con-
tra Litua-
nos expedi-
tio.*

contra Litvanos & Samogitas ii favores
 Divini promittebantur, quos consequi mos
 est, peregrinos : qui suscepto voto, sepul-
 chrum Christi Hierosolymis ; aut D. Iaco-
 bi Compostellæ ; aut certè Apostolorum
 limina, Romæ ; religiosè invisunt. Excivit
 cohortatio Pontificia non gregarium mo-
 dò militem, sed ipsos Principes cum in-
 gentibus popularium copiis. Aderant Hun-
 gari, cum Ludovico Rege ; Bohemi cum
 Ioanne Rege ; Moravi cum Marchione Mo-
 raviae Carolo, Ioannis Regis filio, postea
 Romano Imperatore. Aderant Germani
 cum Brandenburgico Marchione, Comite
 de Halles, pluribusque Imperii Princi-
 bus. Aderant Danica auxilia, cum vetera-
 nis belli Ducibus. Henricus Magister Prus-
 siæ, & Burchardus Horem Livoniæ, cum
 sui Ordinis Equitibus & Prusso ac Livo-
 nico milite. Flos planè Militiæ Europeæ in
 armis erat ; neque aliud spirabat, nedum
 loquebatur, quām excidium Litvaniæ. Iam
 fama tantæ expeditionis in Litvaniam pe-
 netrarat. Plerisque extrema metuere. Ol-

Olgerdi &
^{Kieystutis in}
^{subiit per-}
^{catus inge-}
^{nium.} gerdus & Kieystutus (qui *generosis mos est*)
neque omnino desperare neque nimium fidere: il-
 lud omni modo agere, quâ arte vires ho-
 stium perfringi, atque in caput authorum
 verti possent. Legunt in primis ipsi quoque
 expeditos, è veteranis, exercitūs; Kieystu-
 tus per Samogitiam, Subsylvaniam, & Tro-
 censis Palatinatūs territoria: Olgerdus per
 ulteriorem Litvaniam atque Russiam. Ar-
 ces finitimas commeatu, milite, præfectis
 bello probatis, instruunt: imbellem om-
 nem ætatem, ac sexum vel in ulteriora Lit-
 vaniæ, vel in profundiores sylvas, & inac-
 cessa paludibus loca cum universa re fami-
 liari amovent. Tùm injectis ignibus, quid-
 quid agrorum Prussiae adjacebat, ad plura
 millaria flammis absumunt. Ipsi diviso bi-
 fariam exercitu, in diversa intenti expe-
 ctant, ut hostis Litvaniam ingrediatur. Ut
 Anno. 1343. primum à speculatoribus nunciatum est
 Christianum militem fines Prussiae trans-
 gressos Litvaniam intrasse: Olgerdus ab
 unâ parte Livoniam, ab alterâ Kieystutus
 Prussiam milite ac præfidiis vacuas, inva-
 dunt:

dunt: Ignari Christiani quid domi ageretur, castra securè per hosticum promovere; & aliquot dierum itinere progressis, hostem nullibi occurrisse; mirari. Quærendum tamen omnes decernunt: proditurum spondent, cùm intima rimari senserit. At neque pugnandi neque fæviendi copia dabatur; cum nullibi signa hostilia, nullibi coloni, agrestiumve vici comparent. Mox etiam commeatus deficere; quem aliarum regionum more ex hostico speraverant. inde partim inediâ, partim ciborum insolentiâ morbi ac lues vulgari; & mox funera jumentorum ac virorum. Ita Principes à cogitatione belli ad jurgia & contumelias versi, auctorem belli execrari: Magistrum Prussiæ prope ut proditorem tractare. Denique amissa exercitûs magna parte, projectisque passim impedimentis, è Litvania abitum, fugâ nihilo meliorem, maturare. At Olgerdus interea Livoniam Derpatum usque & Ozelam Insulam per vagatus: latè ferro & igni grassabatur. Kieystutus verò Sambiam nuper bello in-

Expeditionis Germanorum in Lituanian eventus infelix.

tactam aggressus, Regiomonto exciso, pluribusque arcibus ac oppidis vastatis, ingentem prædam vitato hostilium signorum occursu eduxit. Atque is tanta mole apparato bello exitus fuit : documentum posteris, *bella sapè fortunatius ingenio, quam virium magnitudine geri.* Proximus annus in

An. 1345. ocio abiit : sequentis verò deinde anni hyems plus terroris, quam damni intulit. Henricus Magister, cum reliquis exterritorum auxiliis, & Marchione Flandriæ, Samogitiam invaserat : verùm irrito conatu ea expeditio cessit ; tum, quod agrestes mature se ad præsidia receperissent ; tum, quod per Martium varia aura, modò nudâ glacie, modò nimiis aquis itinera reddidissent impedita. Itaque expeditione in aliud tempus rejectâ ; tunc quidem inglorii, prædaque vacui, domum redierunt Prussi :

*Litvania
vastator,
Olgerdus
prostigatur.*

An. 1346. Cæterùm sequente anno, cum quadraginta millibus Litvaniam ingressi, vastitatem latè per Samogitiam circumtulerunt. Quarto Nonas Februarii populabundis castra Olgerdus objecit, magnoque animo hostem invasit.

invasit. Pugnatum acriter solido die : sub noctem tandem Litvani fusi, campo & castris exuti. Olgerdus cum neque animum apud turbatos reficere , neque aciem pugnamque inter fugientes restituere posset, post tentatas omnes Imperatoris militis que boni artes , cum Samogitis & Polocensi milite, sub signis, servatisque Ordibus Velonam se recepit. Cæsa, ea vice, decem Litvanorum millia. Quamquam verò neque Prussis incruentam victoriam fuisse, auctores memorent : Magister nihilominus monumentum gratæ erga superos voluntatis Regiomonti dedicavit, cænobium Sacrarum Virginum , quod deinceps *Lebe-*
meinch vulgus nominavit. Partem aliquam injuriæ reposuit hostibus Olgerdus : nam eodem anno cum illi nihil à victis hostile timent ; in Sambiam irrupit , & ultra reliqua damna, ferro ac igni illata, aliquot milia captivorum eduxit. Mors Magistri Pruf-
fiæ subsecuta, aliquid respirii attulit : dice-
res , mare placatum , ad tempus posuisse
fluctus ; ut repentinæ tempestati fraudu-
lentè

lentè præluderet : ita post breve ocium ;
 dato novo successore Henrico de Kniprod
 pertinaciter deinceps ab utraque parte
 An. 1348. mutuæ clades frequentatæ. Prima novo
 Magistratui auspicia Henricus , à Litvana
 expeditione dedit. Contractis initio Ia-
 nuarii copiis agros Pastrimani territorii la-
 tè populatus , atque ut à quibusdam nota-
 tur Trocos usque progressus , priùs indè
 militem cum præda eduxit , quām Litva-
 nus auxilia laborantibus expedivisset. Ra-
 pto nihilominus qui poterat milite Olger-
 dus , cum Kieystuto , ejusque filio Patrico
 hostem abeuntem magnis itineribus asse-
 qui conatur : quem intra Litvaniam non
 adeptus , speculatores dimittit , nunciatu-
 ros quid rerum apud hostem ageretur. Vbi
 intellectum est , divisâ præda , solutisque
 castris , militem universum dilapsum esse:
 tum summâ celeritate , pænè vestigiis vi-
 ctorum recentibus hærendo , Prussiam in-
 vasit. Iam direptis aliquot territoriis onu-
 stum prædâ & captivis militem impunè ex
 hostili provinciâ deducebat : cùm Smo-
 lensciæ

*Noxius
Prussiae
Magister
vasitas Lit-
vanianam.*

*Vasistas
vicissim
Prussia à
Litvanis.
& Russis.*

lensiæ Dux nova auxilia ab ulteriore Russia ducens, supervenit. Hic quoque ad vastam Prussiam ire jussus, primo quidem imperio circa Labioviam non exiguam stragem ferro & igni latissimè edidit: tandem cum Praefectus Labioviæ armatum militem abeundi objecisset; minoribus licet copiis fusus; & prædam & victoriam in manibus hostium deseruit. Plùs nocuit temerè fugientibus fuga, quam pugna: major enim pars copiarum cum ipso Duce vorticibus fluvii, in quem se temerè procerant, hausta interiit. Eodem anno fædera inter Eduardum Angliæ & Philippum Galliæ Reges constituta, ingentem belli tempestatem in Litvaniam & Samogitiam effuderunt. Praecipuus enim ex utrisque castris miles, ad sacrum contra Ethnicos bellum, in Prussiam evocatus, ad quadraginta millia virorum ascenderat. Tanto exercitu Magister Henricus, Kieystuti ditiones aggressus territoria aliqua ferè execilio delevit. Abeuntem cum 9 Kal. Febr. affecitus esset Kieystutus, ingenti animi

*An. 1349.
Litvani à
Prussis pro-
fugati.*

ferociâ totoque impetu in extremam aciem
 irruit. Vbi à repento tumultu res ad ju-
 stum prælium devenit, acriter utrinque pu-
 gnatum est. Ceciderunt è Prussis præcipui
 Gerardus de Stegin Præfectus (vulgò Con-
 tor) Gedanensis, sex Ordinis fratres, &
 quinquaginta è primariis equitibus: gre-
 garii militis peditis ac equitis magna pars
 desiderata est. Victoriam tamen illi obti-
 nuerunt. Levis enim Russorum ac Litva-
 norum equitatus gravem ferro Germanum
 militem diu non poterat sustinere: amissis
 in campo octodecim suorum millibus reli-
 qui in fugam se conjecerunt. Afflictam eo
 inauspicato eventu rem Litvanam, gravio-
 rem reddidit novum eodem anno à Polo-
 no bellum. Casimirus Rex Poloniæ attri-
Bellum Polonum in Russia contra Litvanos.
 tas Prussica clade vires Litvanorum nactus,
 Lubarto & Kieystuto in Russia ditiones,
 armis extorsit. Occasio belli, prætextus
 hæreditatis in eas Provincias, quas antè
 bello à Gedimino & Olgerdo occupatas
 Litvani ut sui juris possidebant. Adempta
 est Litvaniae Volynia, Podolia cum Bel-
 zensi

zensi & Breſtianensi Palatinatu : ejectis
undique Litvanis, præſidia & Præfecti Po-
loni impositi. Litvani quamquam graviffo-
mo cum Crucigeris bello implicati tene-
rentur ; magis tamen Russiam per Polonos
ereptam , quām cætera à Crucigeris illata
damna ſentire. Ut primum lues , quæ per
duos ferè annos Poloniā fædè vexavit ,
mitigari cœpit. infestis signis in Sendomi-
riæ Palatinatum irrumpunt, fuſisque Polo-
nis , qui populationes armis firſtere conati
fuerant , latiſſimè ferro & igni ſæviunt.
Converſis inde in Russiam armis , eodem
imperu , arces & civitates nuper fibi detra-
ctas, quā vi, quā deditioне recuperant. So-
la Leopolis intentata : quodd & novis mu-
ris, & præſidio firmiſſimo, diſſicilem oſten-
deret oppugnationem : omnis tamen cir-
cumjacens ora, ferro & igni vaſtata eſt : Ex
iis deinde, quas receperunt, arcibus, finiti-
mi Polonorū agri continua populationi-
bus infestabantur. Casimirus Rex, etſi poſt
nuperam de Litvanis victoriam, à militari-
bus ſtudiis totum ſe ad voluptatum curam

An. 1350.
Poloniā
Litvani
vaſtant, Vo-
lyniā re-
cuperant.

*Poloni Volynia par-
tem recuper-
runt, fuisse
Lituanis.* transtulerat : urgente tamen per iterata
damna hoste , resumpfit veterem animum
& arma. Accessit ad belli societatem Lu-
dovicus Hungariæ Rex nepos Casimiri,
nuper regno Poloniæ successor designatus;
quo nomine etiam omne suum in Russiam
jus Casimiro atque Polonis transcripserat.
Ab eo enim tempore, quo Hungariæ Prin-
ceps Colomanus Haliciæ & Volodimiriæ
regnaverat , Russiæ finitimæ Dominos se
Hungari ferebant: quamquam pridem non
possessione modò ejus omni , verùm ipsâ
spe depulsi. Vastavit eā expeditione Casi-
mirus Volodimirienses agros,& caput Re-
gionis Volodimiriam oppugnatione cepit.
Pugnatum etiam est cum legione Lityano-
rum unâ, quæ in castra regia inciderat: fusi
Litvani atque Dux ipse Kieystutus vivus
in potestatem hostium venit. Eodem bello
Volodimiriæ obfessus Lubartus, manus Po-
lonorum insigni audaciâ unius militis eva-
fit. Bogdanus de Iwanice dicebatur : hic
profundâ nocte castra Polonorum ingre-
sus , atque universa ad plenæ Lunæ radios
ex or-

ex ordine speculatus, Principem de omnibus instructo modum viamque periculi evitandi aperuit. Auctus ob id meritum à Principe possessionibus, novoque stemmate, nobili *Ivvanieiorum* familiæ initium dedit. Kieystutus vero apud victores honeste atque regiè habitus, cum spem Christianæ religionis à se fuscipiendæ fecisset, mitiùs à custodibus sub quorum curâ agebat, observari cœpit. Inde eludendæ diligentia custodum occasionem nactus, per tenebras è carcere elapsus, atque ad suos incolumis delatus, mox copias cum Lubarto fratre in regiæ Russiæ agros ducit.

Occupatâ, vix sentiente Polonorum præfidio, Volodimiriâ, populationes Haliciam usque, atque adeo ad ipsos Hungariæ & Valachiæ fines extendit. Reversus in Lit. ^{An. 1352.} vaniam ex Russiâ novam contra Polonos instaurat expeditionem. Sandomiriæ vastatione Zawichuostum usque pertigit. Resumebantur deinde insperatae hinc inde irruptiones; confilia Polonorum, viamque, monstrantibus quibusdam è nobilitate Po-

*Kieystutus
è Polono
carcere elapsus
Volodimiriā
Poloniis tri-
pit.*

*Proditor
sua prodic-
tione perdi-
tur.*

lona, proditoribus. Nomen uni Petrus Psonca, alteri Otho Czecharowicz: quorum in Patriam impietas, ipsos sceleris olim patronos, tandem vindices habuit. Nam Iagelo, deinde Rex Poloniæ renunciatus, utriusque bona fisco Regio addixit. Intima Poloniæ insperato insultu aggredi animus Litvanis erat: sed Vistula fluvius ejus regionis princeps, alveo satis lato ac profundo, ne ea consilia in eventum deducerentur, obsistebat. Præmittitur itaque Psonca, qui, securius inter suos, sine fraudis suspicione, vadum pertenter. Facit ille impigre imperata, & quæ vadofo alveo rebatur Vistula, præfixis virgultis designat: eodem paulò post, pescatores fortè delati, quid virgulta supernatantia aquis designent, mirari; simulque aliquid subesse fraudis non ex vano suspicati, virgulta iis locis extracta, quæ vorticofior alveus summo impetu gyrabat aquas, disponunt. Obscurâ jam nocte Litvana castra ad fluvium pervenerant. Ductori vadum ostendenti creditum; & ab audacioribus profectio temere

merè inchoata : at cum passim è primis ordinibus milites vorticibus abriperentur, qui extra periculum adhuc erant, proditos se clamare ; & Ducum fidem obtestari. Proditionem & ipfi Duces metuere : ubi verò profunditas fluvii explorata fuisset, Psonca tanquam proditor militari impetu ad ipsam ripam miserè truncatur. Atque, ut in adversis, semper ad pejora *judicanda pronior animus est*; majores insidias non vulgus tantum, sed & Duces vereri : quare exemplò eadem nocte castra inde retrò mota sunt. Olgerdus verò adjunctis Tártarorum copiis Podoliam universam, quæ Polono suberat, latissimè populatus, prædam omnem sine periculo, cùm nuspiam hostis occurrisset, eduxit. Induciæ deinde Polonum inter ac Litvanum subsecutæ : & Olgerdus quidem, ac Kieystutus, initum fædus constanter coluerunt : fortasse non tam pectorum religione, quam Prussici belli cogitatione. Lubartus autem contra omnem fæderum fidem, cum Volynio & Litvano exercitu, Haliciam in Iulio invasit : oecu-

An. 1353.

Lubartus
Dux Vol-
ynie Hal-
iciam va-
stat.

patâ

patâ ex insperato civitate , plurimos ci-
vium ac exterorum , qui nundinarum oc-
casione magno numero confluxerant , ce-
cidit : ædibus spoliatis flamas subjecit ,
viciniam universam latè vastavit . Repetiit
rursus circa Non. Sept. irruptionem , &
Zawichuostum populabundis legionibus
progressus , priùs cum prædâ militem , ex
hostili provinciâ deduxit : quam Poloni ad
arma concurrisserent . Non absimili eventu ,
sed meliore causâ , Olgerdus cum Kieystu-
to fratre & Patrico nepote , ex Resseliensi
in Prussia territorio , prædas egerunt : quo
successu irritatus miles , & ad interiora
Prussiæ ductus , liberiùs ferro & igne latè
bachatus est . Idem annus insignis est ce-
Fertilitas
insperata. lebri naturæ prodigio . Præter morem ejus
oræ , Martium totum , Aprilem , Majum , in-
gentes æstus tenuerant . Exeunte verò Ma-
jo tanta subsecuta est aëris vicissitudo , ut
quæ inter intensa frigora nives ceciderant ,
ad duos cubitos altæ fuerint . Desperare
agrestes : & fruges , cum planè flos pullu-
laret , frigore adustas , nivibus enectas , &
sex

sex dierum spatio insepultas , aspicientes , laborem ac fementem , spem ipsam perditam deplorare. At longè aliter res habuit. Dissolutis sensim calore nivibus , tanta fertilitas successit ; ut nunquam majores ex agris coloni proventus collegerint. Solæ eæ periere fruges , quas servare conati sunt aliqui , excusis intempestive nivibus. Se-
 quenti anno instaurata in Prussiam expedi-
 tio , nemine hostium , aperto campo , oc-
 currere auso. Ingens enim in Litvanis ca-
 stris erat multitudo : Prussis verò nulla ex-
 terorum ad manum auxilia. De munitiorib-
 us igitur tantùm locis se tueri Crucigeri
 contenti , colonorum cædes , & prædiorum
 flagrantium fumum ex arcibus mæsti spe-
 etabant : Litvanis ferrum & ignem per
 agros latè circumferentibus , & peragra-
 tâ Sambiâ , ultra Regiomontum millaria
 quindecem Vartemburgum usque progres-
 sis. Refudit vicem deinde Henricus Magi-
 ster ; cùm non minorem cladem Samogitiæ
 intulit : universo Ducatu vastato , exu-
 stis pagis , inhabili ad laborem ætate cæsâ ,

An. 1354.
Prussia à
Litvanis ,
Samogitia
à Prussis
vastatur.

An. 1355.
S f ingenti

ingenti copiâ prædæ , & captivis promiscuæ conditionis eductis. Non paucis tamen captivorum nihil sperantibus libertatem fortuitus casus dedit. Nam eo die quo victores Prussi Ragnetam accessere , Magister ab equo lapsus brachium dextrum fregit ; eademque nocte concepto fortè igne, arx funditus conflagravit. Inter hunc tumultum captivi Samogitæ elapsi , & carceri , & potestati hostium se eripuerunt.

An. 1356. Prussiam Olgerdus vassal: non de occasione Europæis armæ sumendi contra Lituanos.

Vl-
tus est eam cladem Olgerdus exeunte pro-
ximi anni Ianuario : ingenti exercitu hosti-
lem provinciam ingressus , in diversa simul
loca partitus legiones , totam ferè Prus-
siam , simul cædibus & flammis involvit;
Magistro & Crucigeris in aciem prodire
non audentibus. Fama ejus cladis Euro-
pam , ac præcipuè Germaniam pervagata,
magnos in Christianorum animis motus
concitavit. Ex Anglia , Gallia , Moravia,
Bohemia , Franconia , Suevia , atque adeo
totâ Germania , magno numero juventus
sponte nomina dare , vix expectare Ducum
evocationem. Magister quanquam ex nu-
pero

pero casu corpore æger , confluentibus nihilominus undique Christianorum auxiliis animo erectior ; castris sui loco præficit Sigfridum à Davelt Mareschalcum Prussiæ, atque in Litvaniam dimittit. Ingressis hostibus Litvaniæ fines , nulla castra , nullus miles objectus est. Cladem igitur Litvaniæ & Samogitiæ illatam inde pronum est æstimare ; quod totam illam ferociam è tot gentibus collatam , in agros , pagos , & agrestes , effundere hostis fit coactus ; nemine ad pugnam occurrente. Aliquot deinde annorum quies undique intercessit : quam inde cum Polonis fædus mutuum conservabat ; inde cum Prussis ipsa necessitas exigebat , tam Prussis quām Litvanis per mutuas clades exhaustis. Tandem Ludovici Brandenburgici Marchionis (filius is erat Ludovici Cæfaris) cum delecto milite in Prussiam adventus Crucigeris ad refu- mendas Litvaniæ vastationes animos addi- dit. Repetitæ ter eo anno per Samogitiam & Litvaniam populationes tam graves fue- runt , ut incolis ac pagis omnino excisis ,

Sf₂ deserta

deserta territoria memoriam stragis acceptæ diu conservarint. Auxit magnitudinem victoriæ , captus ultimâ expeditione Kieystutus. Hic ut erat ferociore ingenio , in

*Kieystutus
in pœlio à
Prussiæ se-
mel, iterum
que capitur.*

periculis magis audax , quam cautus , abeuntes prædatores cum suis affecutus, atque signa ingenti animo conferre ausus , cùm rem audaciùs urget , cinctus undique legionibus Germanicis , vivus in potestatem hostium venit : paulò post captivorum Christianorum magno numero Crucigeris vicissim misso , suis liber redditus. Prussi his

victoriis elati omnino fortunam urgere in sequentem annum decernunt , spe aut occupandæ aut excindendæ frequentatis cl^{An. 1361.} dibus Litvaniæ. Externis domesticisque copiis pro Magistro præficitur Henricus Crumfelt Magnus ordinis præfectus : hic in Subsylvaniam armis Prussorum nondum tentatam exercitum ducit. Vbi cum ob nimias ex affiduis pluviis itineris difficultates res ex animi sententia non cederent, ne tanta expeditio nullo eventu abiret, castra in Litvaniam transtulit. Non diu Litvani passi

passi Germanos impunè vagari, Ducibus Olgerdo, Kieystuto & Patrico castra ipsa hostium insperato impetu invadunt. Tenuit plures horas atrox & in utramque partem dubium prælium: tandem Germani & armorum genere & loci opportunitate (è castris enim benè munitis pugabant) superiores Litvanis, victoriam quoque extorserunt. Kieystutus non consilio modo, sed manu & gladio fluctuantes ordines restituere conatus, cùm validè gladium in fortissimum quemque hostium vibrat, ab Henrico Heckerbeg Equite auroto, hastâ à latere impactâ equo dejectus, atque mox concurrentium multitudine cinctus in potestatem hostium venit. Adverterat periculum patris, filius Patricus: itaque velut æstro percitus, (quâ erat animi generositate, & in patrem pietate) in confertos hostium ordines equum agit, laboranti opem latus parenti: verùm cùm cæco Marte viam sibi gladio ad parentem aperit, pænè ejusdem fortunæ comes factus est; ab Henrico Heberg Crucigero,

*Filius in pa-
rentem piet-
atis, & mi-
litum in
Ducem.*

hastili equo dejectus. Gerebat feriò rem
 gladio pedes , sed multitudine jam oppri-
 mebatur ; cùm cohortes aliquot Litvano-
 rum cuneo factō hostem submovent, & af-
 fertum libertati Principem , è pugnæ loco
 servatis ordinibus asportant. At Kieystu-
 tus grande reliquæ prædæ coronamentum,
 Mariæburgum abductus , catenis compe-
 dibusque oneratus , in carcerem detrudi-
Kieystut
carcer, &
fuga.
 tur. Duos tantum dies eam calamitatem
 tulit. Nam Litvani cujusdam (qui sacris
 Christianis initiatus ibidem liberè agebat)
 commiseratione , tum instrumenta effrin-
 gendo carceri, tūm vestem ad morem Cru-
 cigerorum comparatam tegendæ fraudi,
 tum equum & reliqua fugæ necessaria na-
 ëtus, clarissimo die è carcere & arce profu-
 git. Ita certè memoratur fraus scitè admi-
 nistrata ; ut transeuntem equitem per ar-
 cem ac civitatem , tanquam unum quem-
 piam è Crucigeris ipsi Crucigeri saluta-
 rent. Ante vesperum ad sylvas delatus , ut
 in sequentium sagacitatem eluderet , dimis-
 so equo , in locum paludosum se abdidit ;
ibique

ibique triduo latuit : nocturnis deinde itineribus , per densissimas sylvas atque paludes frequentes , syderum tantum ductum secutus, totus lacer, luto oblitus atque adeo semianimis in Mazoviam evasit. Ibi à familia sua Danuta , Ianussii Ducis Mazoviæ conjugे agnitus , liberaliter habitus , recreatus medicinis , equis ac comitatu instructus , in Litvaniam rediit , magno fratribus Principum , totiusque gentis gudio. Vbi Litvaniam attigit , simul respirare aurā patriā , simul bellum contra Prussos animo vindictæ cupido , maturare : lecto quamprimum exercitu Prissiam ipse invasit. Castrum D. Ioannis vi cepit : cæso præsidio ac thesauris expilatis munitionem solo æquavit. Inde ferro & igne latissimè sœiens Gedanum usque pertigit , & arce per vim potitus , cæteris cæsis Præfectum loci Equitem nobilissimum Ioannem Colinum cum aliis Crucigeris in captivitatem abduxit. Tandem rectâ ad possessiones ejus Crucigeri , à quo nupero prælio equo excusſus fuerat , militem populabundum ducit;

*Kieyflutus
in Mazo-
viam eva-
dit , inde in
Litvaniam
reversus ,
bellum
Prussis in-
fert : rur-
susque ca-
pitur.*

cit ; arcem dictam Keckerbeg expugnat, spoliat, ædificia simul cum captis militibus subjectâ flammâ absumit. Iam Kieystutus ex conscientiâ sumptæ vindictæ gaudio plenus , onustum spoliis militem deducebat è Prussiâ : cum Praefecti, Bartensteinianus & Rastembergensis abeuntem armatâ acie assecuti, extremos summâ vi adoruntur. Pugnatum utrinque acriter : Ducas tandem ipsius infelix casus , & animos & victoriam Litvanis perdidit. Excussus equo , à Verner de Vindeken Kieystutus, (cum occiso hostis equo) fortiter pedes pediti instat , à Praefecto Niessoviæ gravi vulnere debilitatus , in potestatem Praefecti Bartensteiniani venit. Capto Duce, reliquus miles suâ sponte fugam arripuit. Tertia hæc Kieystuto apud Prussos captivitas fuit , non multò longior , quàm priores. Brevi enim è carceribus per aliquam fraudem elapsus in Litvaniā evasit incoluis : relicta inter hostes suspicionum materiâ; cùm plerique fugam ejus non tam negligentia , quàm favore aliquorum , accidisse

disse criminarentur. A privatis, eâ de re, sermonibus sensim ad dissidia publica gradus fiebat. Magister, ne ipso *ocio gliscens dis-*
sensio, vires sumeret; expeditionem bellicam omnibus imperat. Erant illi præter ordinariarum legionum exercitum, auxiliares copiæ è Bohemis, Anglis, Danis, Germanis conflatae. Cum utroque igitur exercitu in eunte vere in Litvaniam movit. Primus belli impetus in Caunam effusus: ingenti apparatu, ac pertinaci operâ, arx oppugnabatur: præsertim, ubi Olgerdus, qui solvendæ obsidioni cum exercitu advenerat, infectis rebus repulsus est. Tandem post diuturnam oppugnationem ipso Sabatho quod feriis Paschalibus proximum est, subruto cuniculis muro, atque injecto aedificiis igne, pertinax propugnatorum studium Prussi perfregerunt, atque arce sunt potiti. Amiserunt quidem non paucos, quos oppugnationi succedentes, murus cuniculis loco ejectus, obtrivit: at longè major apud Litvanos clades. Tria milia delecti militis in præsidio fuerant, quo- Cauna op-
pugnatur à
Crucigeris
& duxit.

rum indignam inter flamas flagrantis arcis mortem, nunc etiam vulgaribus næniis populus decantat. Soli è nobilioribus triginta sex, cum Voydato Kieystuti filio, vi vi ab hoste capti. Subsequens dies ob festi solennis religionem, quiete cultus est: at tertio die quidquid munimenti speciem inter rudera exustæ arcis adhuc referebat, funditus sublatum; reliquiæ murorum dirutæ, aggeres disjecti, fossæ exæquatæ. Eodem progressu Pistena & Vielona excisæ, illa metu suorum deserta, hæc quatuor dierum oppugnatione capta. Hoste in Prussiam reverso validius malum, famæ; miserrimè universam Litvaniam peragrat: sive quòd communis, ejus anni, ista fuerit tempestas, ut quæ etiam Poloniæ & Russiam involverit; sive quòd inter continuas hostium incursiones, vel metu vel inopiâ colonorum, omnis agricultura jaceret projecta. Nihilo mitiorem fortunam sequentis anni Ianuarius attulit. Magister Prusorum cum auxiliaribus Bavarorum Comitis Volfangi & Livonicorum Crucigerorum

gerorum copiis, ferro & igni universam *An. 1363.*
 Litvaniam latissimè vastavit; Eyragolianus,
 Panreimano, & Lambimensi territoriis in
 Samogitia excidio deletis. Deductâ felici-
 ter omni prædâ atque captivis; iterum
 Mareschalcus Prussiæ Schindekop infestis
 signis in Litvaniam rediit; & Grodnam
 obsedit; verùm cum insultus ejus aliquot,
 Patricus qui arcis præerat fortiter rejeci-
 set; Prussus deserto arcis oppugnandæ
 confilio, ad agrorum vastationem militem
 dimisit. Variavit deinceps fortuna, & pa-
 ribus ferè cladibus, mutuæ utrinque agro-
 rum vastationes institutæ. Illa tamen cura
 maximè coquebat Litvanum: quod excisis
 arcibus, sensim agri colonis destitueren-
 tur; atque adeò, hostis arma, interioribus *An. 1364.*
 Litvaniæ, admoveret. Quare & hosti mo-
 rando, & colonis inter subita pericula re-
 cipiendis, munitiones reficere omni studio
 contendebat: jam enim timebatur ne belli
 sedes paulò post non modò in ulteriorem
 Litvaniam, sed in ipsam Russiam promo-
 veretur. Neque minus hostis incumbebat;

*Prussorum
expeditio-
nes in Lit-
vaniam, &
Samogi-
tiam.*

ne quæ de novo , per vastatas nuper provincias , arcium obstacula exædificarentur . Ragnetanus imprimis Præfectus , operas ruditer ac tumultuariè Caunæ munitio- nem maturantes disjecit , & arcis inchoatæ opus disturbavit . Magister deinde Prussiæ Pistoviam , fugâ præfidiariorum proditam , cepit & exussit : Velonam quoque suis ru- deribus recenter inædificatam , licet acri- ter à Gastoldo defenderetur , congesta arentis materiæ strue , & subiecto igne , sub mænia quo ventus flamمام impellebat eam promovendo succendit , & expugna- vit . Præfidiariorum plurimi ignibus perie- runt . Præfectus præfidii Gastoldus , cum vivus hostibus cessisset orta concertatione de jure captivi , inter manus victorum op- pressus est . Quamprimum hostis Litvaniâ exceſſit , Kieyſtutus occultis callibus con- sequitur , & Prussiæ infesta signa infert . Va- statum Iuriemburgum , copia ingens capti- vorum prædæque variæ , nemine amissio abacta . Deinde contra Mareschalcum Prus- siæ copias duxit ; qui rursus per Samogi- tiam

*Kieyſtut
pro Patriâ
geſta.*

tiam vagatus, prædam indè collectam exercitu bifariam diviso deducebat. Extremum imprimis agmen, & cohortes ad impedimentorum præsidia relictas, adortus, hostem cecidit, prædam recepit: inde contra ipsum exercitus robur magnis itineribus cum viatore milite properabat. Verùm Prussi extremi agminis clade consternati citato agmine in Prussiam abiverant, multâ ^{An. 1365.} prædâ, quæ fugam onerabat sparsim per viam desertâ. Quievit aliquantis per Kieystutus: mox insperatus Angerborgum obfedit, expugnavitque: indè per vicinos agros prædas egit. Prussi Duce Sambiensium judiciorum præside, cùm abeuntem Kieystutum assequi non potuissent, Eyragoliæ territorium vicissim vastarunt. Pari eventu cùm deinceps Olgerdus & Alexander Koriatovicius divisis copiis simul pluribus locis Prussiam vastassent, atque Tibzâ & Ragnetâ præcipuis arcibus, pluribusque oppidis excisis, octingentos captivos eduxissent; mutuò Litvaniam latissimè populatus est Magister Prussiæ. Inter similem

planè mutuarum incursionum vicissitudi-
 nem, sequens quoque annus transmissus.
 An. 1366. Magister Prussiæ exterorum auctus subsi-
 diis; Litvaniam fædè affixit: Kieystutus
 verò abeuntem tacitè secutus, circa Inster-
 burgum erupit: arcem pænè cepit, civita-
 tem flammis absumpfit, territoria Vilavien-
 se & Tapiavense solo æquavit. Ipse arcis
 Præfectus amissso oppido ægrè arcem &
 vitam periculo eripuit. Ut Litvanis ad re-
 pentinas hascè irruptiones via deinceps
 præcluderetur, Caunam inter & Iuriem-
 burgum, arcem Christinemelum excitari
 & Nemeni ripas ponte jungi imperant
 Prussi. Conabatur Kieystutus operas dis-
 turbare; sed à præfidiario milite bis reje-
 catus, tandem quievit. Eodem anno Casimirus
Casimirus
Rex Poloniæ
Lituaniæ Russiam
eripit. Rex Poloniæ Rex nactus bello Prussico
 implicatos Litvanos, Russiæ possessione
 eosdem exuit; Lubarto Theodoro Olger-
 di fratre, è Volyniâ ejecto. Quanquam enim
 & Belzensem Ducatum sub Georgio Na-
 rimuntovicio intactum reliquerit; & Po-
 doliae Duci Alexandro Narimuntovicio at-
 tribuerit

tribuerit Volyniam : utrumque tamen ita
præsttit ; ut supremum jus in Russiam pe-
nes Regem Poloniæ esset , arces, civitates,
præsidia penes Poloni nominis præfectos.
Sive hac Polonorum injuriâ irritati Litva- *An. 1367.*
ni , sive quod cladem nova Crucigerorum
incursione quinque districtibus illatam E-
piscopi Plocensis consiliis fama inter po-
pulum vulgata attribueret, Mazoviam præ-
dis agendis apertam , Duce Kieystuto in-
vasere. Pultovia ditionis Pontificiæ oppi-
dum præcipuum , primo impetu captum :
arx , exusti oppidi ruderibus, undique cin-
cta ; cùm & ipsa ignem concepisset , &
præsidium vim flammæ non ferret , expu-
gnata : ditio universa, latissimè populabun-
do militi , in prædam cessit. Plura molien-
tem Kieystutum ab ulteriore Polonici bel-
li curâ , retraxit, domestici atque ipfis cer-
vicibus imminentis hostis , metus. Prussi
enim cum jam vastitas sola & solitudo per
propinquiores Prussiæ agros supereasset, se-
dem belli in ipsa Lithuania firmare conten-
debant. Ad Nemenum fluvium pænè sub
confre-

*Pultovia à
Litvanis
exhauritur.*

*Crucigeri
in Litva-
nia arcem
condiuit.*

conspectu Caunæ locum capiunt : atque continuo sex mensium labore egregiè permuniunt. Arx hæc nova ad unum milliare Cauna dissita *Gottesverderum* nuncupata est. Imposito præsidio valido cum reliquis copiis populatum ipse Magister Henricus ivit. reversus inde in Prussiam Schindecopio Mareschalco novis copiis præfecto, curam dat , instaurandæ in Litvaniam expeditionis : tum , ut novæ arcii præsidio esset ; tum , ut hostem , excisis ejus ditionibus longius submoveret. Sed Schindecopio adveniente , ne vestigia nuperæ arcis jam erant. Olgerdus enim & Kieystutus, veluti frenum è propinquo Litvaniæ injectum , extrema etiam contentione excutiendum rati , cùm junctis viribus in quinque integras hebdomadas oppugnationem pertinaciter produxisserent , tandem vi captam, funditus omnino sustulerunt. Dolore itaque & indignatione plenus Schindecopius, Beieris castello copias admovet, & paulò post eodem potitur. Kieystutus, seu quodd paucas in expedito cohortes habebret, seu

*Olgerdus
arcem
Prussorum
deruit.*

ret, seu aliâ ex causa , minari potius arma ,
ac ostentare ; quâm signa inferre. Legatis
missis , castellum captum sibi restitui po-
stulat ; ni id fiat , atrocia in præsidium mi-
natur. Vana nimis legatio risum aliis ;
Schindecopio , etiam indignationem, mo-
vit. Facturum se , respondet , ut Kieystu-
tum mox eximat , oppugnandi castelli ne-
cessitate ; & tam atrocia in captorum præ-
fidiariorum capita , decernendi : simulque *Atrox*
spectantibus legatis, nonigentos Litvano- *Prussorum*
rum milites captos , arcî includi jubet , &
ignem subjici. Fractus tantâ ferocia, ad in-
saniam irati Prussi, Kieystutus; lentiùs age-
re , & colloquium de fædere postulare.
Congressi amicè initio, illud tantum è Re-
publica statuere ; ut utrinque captivi per-
mutati, suis & libertati redderentur: dein-
de mox , oleum igni affusum à Kieystuto ;
cum is intempestivè comminatus fuisset,
sequenti anno se Prussiam visitaturum. Ut
enim hisce terriculamentis , ferro non ver-
bis , responderetur : jussu Magistri , bis in
Litvaniam, hoc ipso anno Mareschalcus ir-

V u rupit;

rupit ; atque utraque expeditione non le-
 An. 1370. vem cladem intulit. Hæc maximè Kiey-
 stutum urgebant : ut bellum , nuper inter
 minas temerè promissum , maturaret. Ne-
 que pati potuit , diurniore moram ;
 quām quæ satis erat expeditioni , majore
 mole apparandæ. Contra expectantem è
 condicō hostem ituro, valentioribus viri-
 bus erat opus : itaque non suis modò fra-
 ternisque Olgerdi è Litvania , Samogitiâ ,
 & Russiâ contractis copiis , sed Scythicis
 etiam auxiliis evocatis, rem aggrediebatur.
 Vbi coivere in castra legiones : diviso bifa-
 riam exercitu, Sambia populationibus ele-
 cta. Vastatis per universam provinciam la-
 tè agris , è populatione miles Otelzbergo
 arci admotus : locus vi expugnatus, mænia
 funditus diruta. Promotis indè castris sub
 Roudinum , pars lentæ oppugnationi de-
 signata , reliqua totius exercitū moles in
 circumiacentem quaquaversus viciniam ef-
 fusa, latissimè stragem ferro & igne propa-
 gavit. Neque prius in castra redditum, quām
 fama ingentes Prussorum copias jam ad-
 ventare

Kieystutus
 Prussiam
 vastat.

ventare vulgasset. Nam ultra veteranas Crucigerorum & stipendiariorum extenorū auxiliorum legiones ; universa juventute quæ per oppida & agros bello inveniretur apta , arma capere iussa ingens omnino exercitus conflatus fuerat. Iam Pugna Lit-
viorum
cum Cruci-
geris. Litvani signa domum converterant : cum Henricus universis simul copiis ingruit ab-euntibus. Atrox planè prælrium erat : comparatis enim utrinque animis , in pugnam ruebatur : Quamquam verò Litvanis mille jam suorum in acie cecidissent: tamen quia à Crucigeris quoque (præter promiscua capita) viginti sex nobiles ordinis equites, ipseque belli Dux, Magister Ordinis, Henricus occubuerunt : exæquatis damnis in meridiem usque fortuna neutrò inclinabat. Sperari fortasse poterat victoria , sed Kieystutus ac Olgerdus dubiæ spei parum fidere : magis timere , ne sui multitudine armorumque genere inferiores cùm (viribus ipsâ pugnâ fatigatis) sensim remittunt audaciam, tandem in fugam effunderentur. Quare dùm integer animus cuique, signum

receptui per universam aciem cani jubent:
 servatis signis ac ordinibus, omnes campo
 excederent & impedimenta in proximam
 sylvam submota sequerentur. Hostis poti-
 tus campo & victoriæ quanquam satis
 cruentæ opinione latus, substitit neque
 enim absque Duce, progredi ulterius au-
 debat. Litvanus vero victoriæ fructum
 prædam omnem, salvo milite domum se-
 curè deportavit. Reverso in Litvaniam
 Kieystuto, & connubialibus cum Biruta
 Vestali conviviis militarium laborum reli-
 quias detergenti non diurna quies. Leo-
Leopoldus
Austriacus
Crucigeris
contra Lit-
vanos sup-
petias fert.
 poldus enim Austriorum Dux, magnum
 interea militem in Prussiam adduxerat: his
 copiis Crucigeri Samogitiam adorti; qua-
 drifariam diviso exercitu, universam pro-
 vinciam vastarunt. Cæsis bello & labori
 ineptis, reliqui, cum cæterâ omnis generis
 prædâ, ingenti numero in servitutem du-
 cebantur: citiusque hæc peracta, quam
 Kieystutus cum milite ad volasset. Quare
 cum abeuntium agmen assequi non po-
 tuisset populabundas cohortes in hostiles

agros effudit. Magnam cladem repentinus ille impetus Prussiæ intulit : territorium integrum excisum ; caput territorii Gozenlanken arx expugnata atque everfa. Excedentem è Prussia Litvanum , iisdem fere vestigiis secutus Insterburgi Präfetus , Vigandus Beldenstein , expedito militie plurimos pagos hactenus belli mala inexpertos spoliavit , cæsisque agrestibus aut captis exussit. Fervebant mutuæ in agros incursationes : cum per idem tempus mortuo Poloniæ Rege Casimiro recuperandæ Wolyniæ spes ad novum bellum Litvanos avertit. Occupatis illis Prussico bello ut ante memoravi Casimirus Woly- Litvano-
rum in
Russia con-
tra Polonus
bellum. niam detraxerat ; atque ejecto inde Lubarto Olgerdi fratre , Alexandro Koriatovicio certis legibus attribuerat. Eo itaque nunc totis simul viribus itum. Aberat fortè tum Alexander , & Cracoviæ apud Polonus agebat ; pro absente principe , præ- erat Wolodimiriæ Petrus Turski Eques Polonus : erat arcii , contra longiorem ob- fidionem sufficiens commeatus ; sed præ-

fēcto , contra solam armorum ostentatiō
nem, non satis animi ; desperatione suppe-
tiarum , vitam suorum & fortunas pāctus,
obsidionis tædia , maturā deditiōne rede-
mit. Lubartus sine prælio , ac pænē per
otium potitus erepto sibi nuper patrimo-
nio , vetustiorem ligneam arcem munitio-
nibus variis ac præsidio forti communivit;
aliā ē cocto lapide, jussu Casimiri magnis
sumptibus per duos annos exædificatam,
funditus dirui jussit. Indē junctis viribus
in Poloniā legiones ductæ : & Lublinen-
sis Sendomiriensisque Provinciæ latissimis
populationibus exhaustæ. Ad ipsum Cal-
vum vulgò montem , pervetusto S. Crucis
templo , magnisque religionibus claro, in-
signem penetratum est : non profana mo-
dō , sed & sacra omnia violata ; altaribus
magnifica piorum donaria detracta. Ab-
euntibus cum opulentā prædā, res non ad-
miratione magis , quām memoratu , digna
contigit. Currus , quo inter reliquam præ-
dam , Crucis illius ē qua Deus Homo pe-
penderat , pars , aureæ thecæ inclusa vehe-
batur:

*Polonia à
Lituanis
usflatur.*

*Prodigium
admiran-
dum.*

batur : cùm planè limites Poloni transcen-
dendi essent, atque in Litvaniam transeun-
dum ; ita repente hæsit : ut nulla vi admo-
ta, aut multiplicatis jumentis , loco dimo-
veri potuerit. Imò lues etiam repentina
vulgari cæperat , pecudes inter ac milites
eos , qui fortè currum attigissent. Insolens
prodigium,cùm aliquamdiu attonitos con-
filiique inopes Duces belli tenuisset ; con-
sultus Sacerdos , respondit : Superos pla-
cari non posse ; nisi sacra illa præda , suo
loco ex fide restitueretur. Delectus quam-
primum è captivis Eques Polonus Choro-
bala ; atque in patriam prodigosum præ-
dæ genus reportare jussus ; ubi ille castris
excessit ; prodigia cessarunt. Præda reli-
qua ingens , milesque meliore successu do-
mum deductus. Indè rursus ad solitas cum
Prussis concertationes redditum : sed nihil ^{An. 1371.}
ferè aliquot annorum expeditionibus ad
memoriam gestum: repentinis tantum po-
pulationibus plerumque agri & agrestes
vexabantur: raro arces aliquæ , insperato
impetu, interceptæ, atque eversæ. Exæqua-
bantur

bantur ferè mutuò damna: nam Kieystuto præcipuè intendente, hostis impunè non poterat grassari; sed quæcunque per Litvaniam edidisset, paria illis, domi suæ, pati, cogebatur. Assuetudine continuâ, propè sensum incommodorum amiserant: ita fa-

An. 1376. cтum, ut Litvani eò promptiùs belli Polonici consilia suscepérint; quò minus periculi inter mutuas vexationes metuebant à Prussis. Cupido prædæ, bello occasionem dedit: muliebre in Polonia regimen, & spem & auspicatos successus adjecit. Nam pro Ludovico Hungaro absente, mater ejus Elizabetha inter gravem annis ætatem, morum judiciique levitate celebris, Rempublicam administrabat. Circumferebatur inter Polonos fama, non tam certo aliquo nuncio sparsa, quàm inter prudentiorum conjecturas enata, Litvanos contemptu muliebris fortunæ summâ vi in ditiones Polonas bellum instruere. Monita à Senatu Regina, ut maturè provideret, ne quid Respublica detrimenti acciperet, muliebri jactantia respondisse fertur. *Filio suo impe-
rante*

*Litvani
Poloniam
adseriuntur.*

rante vanum Polonorum timorem esse : sufficere illis solam nominis ejus famam , ad extorquenda è manibus quorumque finitimorum , ne dum barbaræ gentis , arma . Interea Lityani non procul Lublinensibus agris , validissimo è Litvanis , Samogitis , Russis , Wolyniis , exercitu recenso ; repente in Poloniā , Octobre exeunte sunt effusi . Aderant exercitui præsentes Olgerdus ipse , Kieystutus , Iagielo , Vitoldus , Lubartus Theodorus , & Georgius Narimuntovicius , Duces : Ita Lublinensis , Sendomjrienisque Palatinatus , Podgoria universa , magna que Cracoviensium agrorum pars , & quidquid Sanum inter & Vistulam interjacet , divisis copiis uno velenut impetu oppressum est . Incredibili celeritate quaquaversum populabundæ legiones volitabant : pauci Polonorum inter subita pericula ad arces vel alteram Vistulæ ripam evaserunt : plurimi aut domi securi occupati , aut in fuga incauti intercepti . Clades ingens vix explicari potest . Integris enim decem hebdomadis , in templa , ædes , agros , igne ; in colonos ac in-

colas ferro sævitum est. Elizabetha verò, inter sumptuosa convivia, musicosque concentus, vix audiebat tam deplorati Reipublicæ statūs rumorem. Cùm satietas ipsa populandi ac prædæ, finem prædando imposuisset; nullusque in campo hostis compareret: onustus spoliis Litvanus, integris signis domum rediit. At non minorem domi stragem à Prussis editam reperit. Nam Vinricus Prussiæ Magister, nudatam præsidii Samogitiam nactus, sex integra territoria depopulatus est. Revocatas à populatione agrorum cohortes Caunæ admodum verat: sed cùm tentata oppugnatio irrito conatu cederet; fortissimis quibusque sub muro amissis, desperatione victoriæ oppugnationem reliquit; prædamque, quam patentibus ad injuriam locis collegerat, in Prussiam eduxit. Inde rursus cum decem millium milite Mareschalcus Prussiæ in Litvaniam expeditus ad Niemeni ripas longissimè ferro & igne grassatus, ingenitem prædam abegit. Ludovicus Rex, ubi cladis per Litvanos illatæ rumor in Hungariam

Litvania à
 Crneigeris
 vastata.

An. 1377.

gariam pervenit, quamprimum inde in Poloniā, compendioſo per Sanocenses montes itinere, móvit. Ad Sandomiriam (quo viritim ad arma evocatus Equeſtris ordo convenerat) recenſo milite, partitus est exercitum: alios Duce Sandivojo de Sulin ad Chelmensem oppugnationem deſtinavit; ipſe verò, Hungaros & Cracoviensem, Sandomiriensemque nobilitatem, ad Belzam duxit. Sandivojus felici ſuccēſu uſu brevi Litvanos universā Chelmensi poſſeffione ejecit: Chelmia caput regionis, Grabovia, Horodla, Sewolofa, arces captæ. Regi ad Belzam diuturnior oppugnatio fuit. At Georgio Narimuntowicio harum ditionum Duci res interea planè deſperata. Neque enim fortunæ ejus tanto bello fuſtinendo pares erant: auxilia verò à patruis, Litvaniæ Ducibus, in Pruſſiam intentis, ſperare non poterat, aut valida, aut in tempore affutura. Kieyſtutus ſolus, ut erat verſatili ingenio, atque ad omnem fortunam formatus, remedium rebus pānē projectis invenit. Nam amici titulo ad Re-

Polonorum
contra Litvanos ex-
peditione.

Kieyſtutis
pro patria
armis.

gia castra admissus , nuper hostis & incen-
tor bellorum , jam pacis orator , & arbiter
fæderum , periculosisissimi belli cursum sti-
tit : pacto fædere his conditionibus . ut
Kieystutus ad suos reversus Polonos , qui per Lit-
vaniam captivi haberentur , liberos dimitteret ;
Georgius Belzam Regi traderet ; reliqua retineret .
Tradita statim Belzā Georgius Regi con-
ciliatus , cùm fidem suam ei obligasset , non
solùm ditionem amissam Belzamque rece-
pit , sed etiam Lubaczoviā à Rege auētus
est . Tantū valent etiam inter gladios , furentem-
que Martem , pacis artes : quamquam matu-
randō cum Litvanis fæderi , non leve mo-
mentum attulit , ortā per eos dies in cāstris
regiis Polonos inter & Hungaros , conten-
tio : quæ ne ad apertum prælium deduce-
retur , missio militis inter necessaria reme-
dia erat . Compositis ad eum modum ex
voto rebus in Russia , securiūs injurias su-
periore anno acceptas , Litvani de Prussis
vindicare cæperunt . Prælusit aliis Kieystu-
ti filius Vitoldus , juvenis manu confilioque
promptus , bellandi avidus . Hic suis au-
spiciis

Vitoldi ex-
peditiones
in Prus-
siam.

spiciis Prussiam in Iulio aggressus , Insterburgum arcem solo æquavit : inde Taploviam usque populationibus progressus, militem cum præda felicissimè reduxit. Filium paulò post secutus , Kieystutus parentis. Hic pro suo more , ingenio magis, quam impetu , tractare arma solitus , exercitum per confinia Mazoviæ in eam Prussiae oram duxit , quæ à Litvanis maximè aversa ; ut longior à periculo videbatur, ita minus solicite communita erat. Circa Dzialdoviam & Nidburgum securos perculi Prussos subitâ clade obruit. Repetita est rursus paulò post expeditio , sed maiore mole junctisque in commune cum Olggerdo viribus trifariam divisus exercitus , eodem simul tempore Velavienses , Salovienses atque Insterburgenses agros latifissimè vastavit. Neque Prussi interea quieterunt. Post Bielscum in Subsylvania validis copiis aliquandiu irrito conatu oppugnatum, universam eam provinciam populati sunt : inde per ipsam Litvaniam ac Samogitiam præda deducebatur ; institu-

*Kieystuti
strategemæ.*

tis , ex itinere , per propinqua vastationibus. Nemo aperto campo signa furentibus opponere ausus est : paucorum tamen consilio , per infidias insigniter hostis attritus.

*Prussi in
Lituanie
oest.*

Succisis enim inter silvas (quà Prussis eundum erat) arboribus , congestisque truncis , illac tantùm patentes transitus relictus fuerant , quà occultatæ de industria fossæ , maximè impediebant. Cum itaque in eum locum ventum esset , coorti è silvis Litvani , magno tumultu speciem potius prælii , quàm prælium inchoant. Ita hostes insidiarum ignari , cùm in apertos transitus impetu feruntur , in latentes fossas impulsi , partem præcipuam exercitūs , cum Duci- bus amiserunt : reliqui desertâ prædâ , per tutiora eluctati , incolumes evaferunt. Meliore deinde successu ternas in Litvaniam excursiones Prussi eodem anno instaurarunt. Iniquior longè fuit Litvanis sequens An. 1378. annus. Godefridus de Linda Prussiæ Mare- schalcus , è cuius familia in hunc usque diem etiamnum in Prussia & urbe Gedanensi supersunt posteri , duodecim millium exercitu

exercitu igne ac ferro, Trocos usque ac Vilnam penetravit: ab ulteriore popula-
tione, non armis, sed Kieystuti consiliis
fæderumque promissione aversus. Similem
cladem Samogitia tulit: ubi à Ragnetano
Præfecto Cunone de Hartenstein, sex in-
tegra territoria miserrimè perva stata sunt.
Eadem fors Vilnam ipsam, caput gentis in-
volvit. Exeunte Julio quintis castris ingen-
tem exercitum Godefridus Vilnæ ipsi in-
speratò admovit: non miles, non consi-
lium Litvanis in promptu erat. Itaque
Kieystutus unius diei fædus rogare: inte-
rim hostium Ducem ita versare, ut ab in-
cendendæ urbis consilio dimoveret. Pro-
miserat Godefridus: sed militis furor non
patiens victoriæ spem, aut eripi, aut differ-
ri; contra imperata Ducis, intra ipsum fæ-
deris diurni tempus, flammas urbi subje-
cit. Pars magna urbanarum ædium ignibus
absumpta: reliqua civium studio ægrè ser-
vata. Difficiliorem deinde arcium oppu-
gnationem hostis reperit: quare non ultra
diem ad eas moratus, in Prussiam castra
movit.

Vilna à
Prussis
exusta.

*Vitoldi
fratagema.*

movit. Abeunti illi, si non victoriam, certè victoriae sensum, Vitoldus insigni inge-
nio extorsit. Cum quingentis expeditorum
Equitum, quos rapere inter subita pote-
rat, citato agmine hostem prævertit: im-
pedimenta commeatumque omnem inter
silvas nuper relictum invadit, occupat:
providet summa celeritate, ne quā trans-
eundum hosti omnino foret, pabulum ali-
quod per vicinos agros haberi posset. De-
mum fatigentes ac pænè enectos sex die-
rum inediâ, & itineris labore, per interval-
la inter impeditos transitus, fatigat, car-
pitque. Ita hostis inter continuas suorum
fame ac ferro pereuntium clades, ægrè elu-
ctatus; nihil ferè domum de nupero suc-
cessu reportavit: victoriae præteritæ me-
moriam, præsentis mæroris sensu, obtun-
dente. Quid proximis deinde annis actum
sit, nihil consignatum reperio: five scri-
ptorum incuria; five etiam quod utrinque
interea ab armis temperatum esset. Illud
solùm ad memoriam proditur. Quo tem-
pore ab acerrimo hostium Litvania libera-
ta est:

ta est : eodem maximum suorum Princi-pem atque antiquis heroibus ex merito comparandum amisit. Eodem enim anno *An. 1381.* in Prussia Henricus de Kniprod Magister, & Olgerdus in Litvania M. Lit. Dux fatis concesserunt. Numerosa erat Olgerdo ma-scula proles ; sed ante omnes Iagelo in amoribus : eum itaque sibi successorem de-signavit. Tantum verò valuit judicium morituri Principis : ut inter tot æmulos nemo ante Iagelonem , Principatum ambire ausus fuerit. Vix concordiam ex æquo æsti-mes ; si æmolorum numerum iniveris. Sex ipsi Olgerdo filii, ex Vlianâ Vitepsensium Duce suscepiti: Volodimirus Kijoviensium Dux : è quo deinde genitus Olecko seu Alexander , Slucensium Ducum familiam inchoavit. Ioannes Zedzevitius Podoliæ *Filiæ Ol-*
gerdi. Dux. Simon Linguienejus seu Languinus Mscislaviensium Dux. Andreas Wigundus à quo Trubecensibus Ducibus genus est. Constantinus Dux Czernikoviæ , è quo deinde Czartoriensium Duces prodiere. Theodorus Lubartus Sanguszkorum pa-

rens, à quo Kovelscii & Koszycscii Duces. Quinque alii (præter Iagelonem) suscepiti
è Mariâ, Twerensis Ducis filia: Skirgello,
Swidrigelo, Korybutus, à quo genus du-
cunt Zbarascii & Wisniewiecii Duces: De-
metrius Koreciorum Ducum parens: Vi-
gundus, qui suscepitis, ritu Rutheno, Chri-
stianis sacris, Basilius dictus fuerat: & pau-
lo post Alexander, cùm ad Romanos trans-
ivisset; Severiæ ac Kiernoviæ Dux. Kiey-
stuto quoque erant filii sex Vitoldus, Pa-
tricus, Totivilus seu Theophilus, Sigisodus
seu Sigismundus, Andreas Woydatus, aliás
Harbatus; Dougothus: omnes armis exer-
citati, gestisque feliciter in bello rebus ce-
lebres. Nihil tamen movere fratres: quam-
quam omnes ad imperium dignitate pares:
plerique ætatis præjudicio propiores. Ni-
hil patruus ipse Kieystutus, qui ut ere-
ptum olim Iawnuto principatum sponte
Olgerdo cesserat; ita eodem è vivis exce-
dente, in se familiamque suam transferre
non injuria posse videri poterat; præfer-
tim quodd continua expeditionibus, tan-
tum

tum ipse pro Republica egisset, quantum nemo alias. Sed maluit, dare amori fraterno; ut sub nepote Principe privatus vive-ret; quam meritis suis; ut Principatum, suae domui, quæreret. Dignus maximè vel eo nomine principatu; quod eum aliis non illibenter concedere sciret; quo solus dignus, meritorum præjudicio, æstimabatur.

L I B E R I X,

De rebus Litvanorum Rempublicam admini-strante Iagelone Vladislao.

P Ersolutis patrio ritu, vetereque formâ Olgerdo justis, universi Ordines, ipso Kieystuto auctore, plenis comitiis Iagelonem Magnum Litvaniæ Ducem renunciarunt. Non facilè disreveris, plusne valuerit ad concordiam, reverentia defuncti Principis, qui inter moriendum jus succedendi Iageloni consignarat: an exemplum Kieystuti, qui & Reipublicæ causâ & privati in fratrem amoris officio, ad omnem Iageloni subjectionem præstandam

Y y 2 aliis

Kieystuti
erga Iagelo-
nem bene-
volentia.

aliis præibat. Magnum hoc & temperati
in egregiæ fortunæ occasione animi , &
constantis in cultu amicitiæ argumentum:
sed cæteri illud secuti, quām libenter jure-
jurando fidem Principi novo obstrinxer-
unt , tam inconstanter eandem coluerunt.
Tantum interest quo quis animo ad concordiam &
obedientiam accedit. Inconstans enim agendi pro-
positum plerumque est, quod ad alienæ tantum imi-
tationis speciem , non ex destinata propria mentis
virtute suscipitur. Cæteri itaque pro oblatâ
rei propriæ opportunitate, ad rebellionem
suâ sponte desciverunt : Kieystutus , frau-
duenti ambitiosique hominis artibus , pæ-
nè eversus, nonnisi tum arma sumpsit, cum
sumere coactus est. Woidilo, homo nascen-
Woidilonis
contra
Kieystutum
factiones.
di sorte infimâ, ingenio vafer ac promptus,
à pistriño (ubi pistoriā aliquamdiu eum
exercuisse ferunt) ad cubiculum Principis
& summos favores magistratusque Olger-
do imperante pervenerat : post Lidensem
præfecturam administratam , ultimis ejus
annis supremus arcanorum consiliorum
præses creatus. Apud Iagelonem , iisdem
artibus,

artibus, non retinuit modò fortunæ locum, sed etiam altius extulit : sororem enim Principis Mariam , defuncto Davide Duce priore marito viduam, in conjugium accepit. Hoc verò tantum Domùs sanguinifque sui probrum Kieystutus palam ægrè ferre: atque eò apertiùs liberiusque factum damnare ; quòd ætate, auctoritate, & potentia grandis, pænè parentis locum obtineret apud nepotem , tum propinquitatis jure, tum Principatus non aversi beneficio, sibi obligatum. At Woidilo *inde fortuna sua in summo stanti, magis timere.* Aëstimare secum, quām instabiles juvenum amicitia : quām proum mobili Principis animo , si patrui auctoritate pulsari inciperet, sibi non constare. Quia verò ad vim par non erat , fraudibus res suas firmare , Kieystutum penitus convellere. Crimina-batur maximè : *Kieystuti filiorumque ejus amicitiam, nihil ultra externam speciem habere:* Principatu tamdiu eos carere posse, quamdiu ejus invadendi facultas non suppeteret : intentos interea esse in omnem Jagellonis opprimendi occasionem. Neque difficile fuit finistris sermonibus apud

cupidum dominandi juvenem , si non fidem , saltem suspicionem reperire. *Facilis est enim inter Principes de aequalibus suspicio : quos regnare posse advertunt , cupere presumunt.* Nutantem jam suspicionibus Principem , facilius deinde in odium armorumque cogitationem impulit. Secretis consiliis Kieystuti cum prole cædes decernitur : Voidiloni tanquam fidissimo hostium indici præmium , ditiones oppressorum promittuntur. Differre nihilominus tantisper aperatum bellum placuit , donec Crucigeri Equites per Prussiam , & Livoniam ad societatem armorum pertraherentur. Occultissimè inter Iagelonem & Prussos fædera conscribebantur , Voidilone administro : cùm Augustini Sudsteinii Ostrodomensis Præfecti indicio , res ad Kieystutum emanavit. Nam quòd nuper Danutam ejus filiam , Iannusio Masoviæ Duci nupturam , Christiano more è sacro fonte levasset , pro initæ necessitudinis ratione , amicum periculi imminentis admonuit. Trocis tunc agebat Kieystutus. Ad insperati nuncii fulmen ,

*Conspiratio
Iagelonis
contra
Kieystu-
tum , ejus
que do-
mum.*

vix ipse fibi credere ; inter tot tantaque sua benè merita , potuisse tantum scelus animo nepotis concipi , nedum destinari. Tum in furias contra consiliorum moderatorem versus , extrema Voidiloni minari. Mox seu alia de causa , seu quòd ipse natum magnus , sui loco juvenem bello acer- rimum in hasce concertationes immittere mallet ; filium Vitoldum Grodnā evocat : questusque multa , infidias ex ordine aperit : urget in Iagelonem , cui tam parum effet sanguinem suum vilissimi hominis con-nubio nuper polluisse ; ut etiam eundem augendæ nefariæ dominationi , hostium armis propinare non vereretur. Vitoldus ut erat amicissimo semper in Iagelonem animo , nihil horum in mentem demittere : connubium Mariæ sororis cum Voidilone excusare : fædera cum Crucigeris & infidias negare ; omni demum conatu parentis affectus componere. Illud potius ipse suspicari , parentique persuadere ; non à Iagelone , sed ab hostibus fraudem timendum. Hostiles nimirum has , ajebat , artes esse ; curare

*Kieyfluti
confilia, posse
intellectum
Iagelonis
conspiratio-
nem.*

*Vitoldi
Kieyflutis-
da, confan-
tria singula-
ris in colen-
do Iagelone.*

*curare ut quorum concordia formidabilis esset, eos
sinistris rumoribus inter se committerent, & tandem
mutuis cladibus attritos, facilius ipsi opprimerent.*

Kieystutus sive persuaderi revera sibi pas-
sus, sive (quod verò proprius) omnem su-
spicionem se deponere, in speciem testa-
tus, Vitoldum Grodnam ac Drohycinum
dimisit. Verebatur enim fortè ne præfens,
pro eo, quem constantissimè in Iagelonem
retinebat, affectu, obstacula consiliis suis
opponeret. Ipse verò Trocis in omnem
partem intendebat: ne quà subito tempe-
stas in incautum ingrueret. Pauci dies in-
tercessere, cùm non dubia proditionis ar-
gumenta emerserunt. Andreas Voidatus
Kieystuti junior filius Polociæ præerat.
Huic Iagelo nullo jure Præfecturam abro-
gat, & Skirgeloni attribuit. Polocenses
Voidati factionem secuti, bello novæ mu-
tationi obsistunt: submittitur itaque Skir-
geloni exercitus, qui rebellem populum
armis ad officium cogat: accessere Livo-
nienium equitum auxilia, è nuperi fæderis
conditionibus promissa. Dum hæc ad Po-
lociam

*Voidati
Kieystutia-
da cum
Skirgelone
bellum.*

lociam aguntur : apud Kieystutum antiquæ suspiciones indubitatis signis confirmabantur. Videbat enim Voydato praefecturam eripi , non alio crimine , quam quod filius suus esset : bello contra se movendo Iageloni non deesse animum , sed occasionem tantum quarti ; hanc quoque non amplius expectandam , si parens filii causam tuendam susciperet : denique nova ibi fadera necessario debere intercedere , ubi Crucigeri nuper jurati hostes veteribus odiis temperatis , jam pro Lituanis arma ferrent ; & animis oppositi , iisdem castris se contineri pati possent . His momentis impulsus Kieystutus jam non timere tantum suo capiti , sed etiam audacioribus consiliis providere . Facilius quippe domestica insidia audiendo opprimuntur ; quam metuendo evitantur . Magno itaque silentio militem qui ad destinata sufficeret recenseret . Trecentos è Samogitis Equites (quos fidissimos atque ad ardua suscipienda exequendaque imperia idoneos probaverat) Vilnam ire jubet : atque per variorum negotiorum speciem , in diversa hospitia sparso , ita ad conditum diem agendi mandata expectare , ne qua

Kieystutus
Vilnam oc-
cupat , Ja-
gelonem ca-
pit , Voydi-
lonem ple-
dit.

suspicandi occasio præberetur. Sexcentos
deinde pedites plaustris, fæno aliisque id
generis rebus onustis occultatos, intra
mænia immittit. Denique omnibus ad su-
bitam vim ex ordine comparatis, ipse cum
delecta mille equitum manu citato agmi-
ne advolat: dato armorum signo reliqui
ex insidiis repente coorti ad Ducem con-
currunt: arces occupantur, cingitur arma-
tis regia, Iagelo cum parente Vlianâ & so-
rore sua Maria in potestatem redigitur: ur-
bi arcibusque præsidia imponuntur. Firma-
tis rebus eodem ipso die Voidilonem (to-
tius hujus scenæ auctorem) in furcam agi
victor jussit. *Ita nulla incertior fortuna est, ma-*
joribusque ruinis obnoxia, quam qua repentinis
augmentis ad summum evecta, per fraudes aut con-
tinuatur, aut ad altiora intemperanter urgetur. Ex
altissimo monte (unde, in subjectam ur-
bem, undequaque expeditus patet aspe-
ctus) malè tractatae fortunæ pæna, eversæ
exemplum, Voidilo de patibulo spectacu-
lum exhibuit. Cum deinde ad arcana con-
filia vestiganda, scripturæ per ocium stu-
diosè

diosè excuterentur, productæ sunt literæ, manu signisque factionum communitæ; quibus pacta nuper cum Crucigeris contra Kieystutum fædera continebantur. His vulgatis, audax atque primâ specie atrox Kieystuti factum, levius inter populares audire cœpit; & animi à commiseratione Jagelonis, in odia verti. *Tam leves sunt vulgo affectus, & exiguis momentis mutabiles!* Facile enim deponuntur, qua impetu, in hon' ratione assumentur. At Vitoldo inter tanta offenditum argumenta, constabat vetus in Jagelonem amicitia. Celerrimis nunciis facti totam seriem à parente edoctus, cùm Vilnam Grodnâ advolasset, inter filii, fratrifque amicissimi affectus, vix verba, nedum consilia reperiebat. Parenti gratulabatur palam deprehensas oppressasque hostium artes: & ipsa gratulatione violari amicitiae sacra, apud se dolebat, cùm amicum Jagelonem hostium nomini accensere cogeretur. Susciperet negotium agendi pro amico, sub alieno arbitrio incertam vitæ spem, inter publicas custodias, trahente: sed de-

Vitoldi
Kieystutia-
dæ constans
erga Jagelo-
nem anti-
mus, paren-
tem ad mi-
tiora confi-
lia fleuit.

bita in patrem pietas lædi videbatur. Exprobrabat enim parens, quod cum nuper consiliorum initia à se indicari audisset, inconsultæ amicitiæ specie occæcatus, aperatum sui paternique capitis discrimen, aut non vidisset, aut non curasset: eumque ut fratrem & amicum colere non cessasset, qui professis infidiis hostem se fecisset. Vitoldus non veritatem rei in dubium revocare, non fæditatem criminis destinati elevere: neque tamen Iagelonem odiſſe poterat. Igitur facinus quidem execrari, sed omnem invidiam in Voidilonem congerere: tum ipsa sumptæ de Voidilone vindictæ laude atque exaggeratione, parentis affectus temperare; tandem sensim rem deducere ad memoriam Olgerdi: quâ ubi emollitum Kieystuto animum advertit, juvenilem pro Iagelone levitatem prætendere; suas etiam preces interponere. Hac ratione Kieystutus ad mitiora consilia flexus, Iageloni vitam donavit: è paterna hæreditate Krevensem Ducatum, è Materna Vitepsciam attribuit; pecuniâ omni thesau-
Iagelo è cu-
stodia libe-
ratius Kre-
vum aman-
datur.
 roque

roque amplissimo quem in arce Vilnensi
 occupaverat, penitus abstinuit: Principa-
 tu solo multatum, privatum agere jussit.
 Inde ad Reipublicæ in se translatæ curas
 versus, in primis ne quæ novorum motuum
 materies Vilnæ relinqueretur, Vitoldo
 commisit, ut Iagelonem cum parente ejus
 Vliana, cæterisque suis, Krevum deduce-
 ret. Præstitum id à Vitoldo, magnâ & ami-
 citiæ & honoris in afflictum Principem si-
 gnificatione. Deinde ad exercitum missi,
 qui sui Principis nomine à Polociæ oppu-
 gnatione discedere juberent. Paruit miles
 magistratui militari. At Skirgailo Dux gra-
 viora veritus, cum auxiliaribus copiis vita-
 tâ Litvaniâ in Livoniam abiit. Mox in Se-
 veriam ducendus erat ipsi Kieystuto exer-
 citus. Nam alter ejus nepos Demetrius
 Korybutus, cùm nuper Iageloni rebellaf-
 set; non modò nullum Magni Litvaniæ
 Ducis in Severiam jus agnoscere volebat:
 verùm etiam novorum in Litvania inter
 Principes dissidiorum opportunitate usus,
 aliquot finitimas arces armis occupaverat.

Occasione
belli Seve-
riensis lectio
militæ, Vil-
nam &
Principa-
tum Kiey-
stuto eripit.

Contra illum Kieystutus mature movit.
 Ne verò se absente turbarum aliquid enasceretur, Iageloni quoque quantocius suos Vitepscenses sub signa cogere, & in castra properare mandarat: ita enim putabat fore ut per speciem necessariorum auxiliorum è Litvania eductus, à novandarum rerum spe averteretur. Verùm Iagelo latus datam sibi scribendi militis copiam; aliquantum versùs Severiam cum exercitu progressus, repente iter flexit, & magnâ celeritate Vilnam contendit: ubi Hawnulonis arcis Præfecti, & urbani Magistratus proditione, noctu intra mænia receptus, arces occupavit, Kieystutiani præsidii partem cecidit, partem in vincula conjecit. Potitus eo modo Vilnâ, legatos in Prussiam atque Livoniam ad petenda auxilia dimisit; ipse relicto in urbe valido suorum præsidio, recreatum auctumque militem contra Vitoldum Trocos duxit. At jam Vitoldus de tota re ab amicis monitus, cum Birutâ novercâ, Grodnam se receperat. Vrgebat tamen oppugnationem Trocorum

corum Iagelo : neque diu Trocenses vim tulere ; desperatis auxiliis , cum civitate , arcibus , & fortunis in Iagelonis partes concesserunt. Vbi ea Kieystuto ex ordine <sup>Kieystutus
contra Ia-
geonem
ducit, Tro-
cos obsidet,</sup> sunt nunciata , relictis Russorum legionibus qui aut Novogrodiæ obsidendæ infisterent, aut finitima ab infestationibus Koributi tuerentur : ipse magnis itineribus in Samogitiā regressus , lecto tumultuariè milite Viliam transgreditur , castra sua Vitoldo , qui jam Grodnenses sub signis habebat , conjungit. Quia verò per legatos auxilia à Ianuffio Masoviæ Duce affine suo nuper poposcerat , eaque in dies ventura expectabantur , noluit exiguis copiis , rectâ contra Iagelonem ductis , ante adventum auxiliorum in extremam dimicationem summam rei deducere. Ne tamen armatis , quos habebat , torpentibus inter ocia agendi tempus laberetur , Trocorum oppugnationem orsus est. Paucis diebus continua tâ obsidione , arcta undique res , ad alia confilia coëgit. Inde enim significabatur , Ianuffium non modò auxilia denegasse ; ^{masilim} verūm

verùm etiam violandorum impunè fæderum opportunitate arreptâ, novum bellum per Subsylvanam ditionem circumferre. Et jam Drohicinum, Mielnicum, Surasum, Kamiencum subitâ incursione occupasse. Inde Iagelonem Livonicis ac Prussicis auxiliis auctum, jam Vilnâ castra movisse. Perspectum erat Kieystuto, quām ingentes hosti effent copiæ: quantum ipsi & armorum genere, & numero militum, inferiores. Attamen seu causæ æquitate securus: seu quòd in fuga parum præfidii, plurimum turpitudinis veteranus miles & Imperator videret, ingentes vir spiritus contra Iagelonem duxit, castraque castris aper-to campo objecit. Constatiterant instructæ ad prælium utrinque acies apparebat Kieystutianos obstinato in pugnam & mortem, gradu pergere; atque adeò solâ pænè desperatione agi; hinc Iagelo, quanquam de suorum victoriâ non dubitaret, ingentem tamen cladem animo præcipere: quare fraudes priùs experiri apud sinceras mentes, quām arma contra exercitum bello militem

*Iagelo ante
pugnam,
fraudibus
contra
Kieystutum
agit.*

militem maluit. Vitoldum per internuncios aggreditur. Obtestatur, ut obfirmatum pugnandi ardorem, mitioribus consiliis, ipse paterque suus restinguerent. Meminissent non hostiles, sed fraternalas ex adverso acies stare. Non pugnam modo, sed victoriam ipsam, toti deinde posteritati detestandam, se penitus execrari. Nam cuicunque tandem ex Superum sententiâ sit destinata: neutri tamen aliter cessura esse, quam per tot parricidia, fraternalaque cades. Horrere se tantum scelus: atque ideo quantisvis propriis dispendiis, concordiam sine sanguine malle. Interponeret se modo Vitoldus arbitrum, facile ab eo, inter Kieystutum & Iagelonem, pacem aquâ possessionum partitione stabiliri posse. Non difficilem Vitoldi animum ad ea consilia reperit Iagelonis legatio, ut potè nondum de integro aversum, & è vetere studio non parùm retinentem: tamen quia inter tot violatæ fidei argumenta difficile erat nihil suspicionis in animum transmittere, armato fidere non plenè audebat. Mis-sus itaque Skirgaylo Iagelonis frater, qui commeaturis inter exercitus pacis stabiliendæ causâ, ac in primis Vitoldo, jurisju-

randi interpositis religionibus, coram profane & Iagelone securitatem sponderet. Diu de pacificandi fæderis rationibus, stante interim in armis exercitu, inter Duces Iagelonem ac Vitoldum actum est: verum quod nihil stabile decerni posset absente Kieystuto, ipsum, ut adesset, invitare placuit. Fidem itaque suam rursus Iagelo

*Kieystutus
dolo ad ca-
stra Iagelo-
nis alleatus,
Vilnam de-
ducitur.*

ram omnia tuta promittente, ac Vitoldo suadente, tandem Iagelonem accessit. Ne-

gotium totum, magis fortè destinato consilio, quam decernendarum rerum difficultate, in vesperum extractum est. Tum primum Iagelo vultu ad gratulationem speratae pacis in speciem composito, subjicit.

Paucis quidem jam horis ad rem totam absolvendam opus esse: sed ab ingruente nocte, illas haud permitti. Quare quæ consilio supererent, commodiùs in craftinum diem differenda. Quoniam verò de plerisque jam convenissent, non esse necesse, tam incommoda statione non necessariam sibi molestiam accersere: venirent potius Vilnam; noctem ad curanda

randa corpora acciperent ; & sociali cæna , futuro
federi praluderent ; cras negotio supremum finem
addituri . Sensere Kieystutus Vitoldusque ,
& pauci qui aderant è proceribus comi-
tes , quò res spectaret : quid , ultra illa ver-
ba , Iagelonis animus agitaret , planum erat :
sed jam inconsulta temeritas , quâ se illis
infidiis induerant , damnari tantùm pote-
rat , non corrigi . Verbo etiam de violata
jurisjurandi fide queri ausi non sunt ; ne
scilicet jurgio , apertæ vi initium darent :
ubi ipsi à suis avulsi inter medias hostium
legiones , nihil manu tentare possent . Dissi-
mulato itaque timore Kieystutus , quia re-
pudiare absque periculo non poterat , Vil-
nam profectus est : exercitibus in castra
quietè concedentibus , quod utrique puta-
rent , Duces suos confectis ex voto rebus ,
fædera communis hospitii religione auspi-
cari . At nunquam periculo res vacat , cum ipsa
belli capita , solius fidei datae accepta que confidentialia ,
armato se hosti credunt . Difficilis enim animo ac
vix aliqua ibi fidei constantia , ubi quidvis cum ho-
ste patrandi opportunitas , manu tenetur . Eâdem

nocte Iagelo proculcatis amicitiae, sanguinis, jurisjurandi, hospitii juribus Kieystutus
^{& Vitoldus}
^{Vilnae jussu}
^{Iagelonis}
^{comprehenduntur.} tum ac Vitoldum comprehendi jubet; atque illum avehi Krevum, hunc Vilnae in custodiam conjici. Ita Heros ille tot casibus medios inter hostes superior, consilio Vlysses, manu Achilles Litvaniæ, nepotis scelere domi interiit: quintâ nocte submissis à Iagelone sicariis (præcipui erant ex illis qui cubiculi Principis officiis præerant, Proxa, Bilgenus, Kiszyca, aliquique) in carcere Krevensi strangulatus est. Parentavit patruo, regiâ pompâ Skirgaylo Vilnae in campo Swintoroba. At Iageloni efferatior in vindictam animus nondum refederat. Vidimundum primarum in Samogitia opum senem, Birutæ Kieystutianæ uxoris parentem, in rotam agi jussit: bona ejus conjugi affinibusque adempta Montivido attribuit. Solus supererat Vitoldus, ad quem velut aggere objecto, effusus vindictæ impetus aliquantum hæsit. Obsttitit enim tum veteris consuetudinis recordatio, tum novorum studiorum conscientia,

scientia, ne gravius aliquid in eum repente decerneret. Sensim itaque adolescebat conceptum facinus: hinc tempus datum Vitoldo ad meliorem fortunam servando. Vilnâ ille Krevum hc norificè deductus, regio cultu quoad alia habebatur, nisi quod arctissimâ custodiâ servaretur; quæ nemini suorum conspectum, nendum colloquium permittebat. Sola conjunx Anna, fortunam viri sponte secuta, cum duabus pueris liberè admittebatur. Atque hoc ipsum fatis fuit ad libertatem Vitoldi: ita *sæpè minimis momentis fata consistunt*. Vigilum enim quispiam admonet Annam, Vitoldo certam cædem imminere: addit sceleris ministros à Iagelone destinatos jam Krevum advenisse. Aperit illa rem totam marito, simulque suadet ut assumpto unius è pueris habitu, elusis vigilibus, se hosti & certæ cladi eripiat: amicorum curâ omnia ad fugam comparata haberi. Successit feliciter muliebre consilium; mentito sub vesperum habitu vigilias Vitoldus superavit, atque inter tenebras è muris demissus, con-

*Vitoldus
in signi con-
jugis inge-
nitio è carce-
re Creveni
liberatur.*

scenso equo in Mazoviam evasit. Acceptus ibi à Ianuſſio Duce uxoris Annæ parente humaniter, assignatisque possessionibus adiutus ; citò ſeu alia quavis de cauſa ; ſeu quòd Litvanis incufionibus ea regio infeſta eſſet ; ſeu magis quòd bellum animo vir acerrimus volveret , eoque respiceret unde majora præfidia ſperare poterat , ad

*In Mazo-
viam, dein-
de in Prus-
ſiam eva-
dit.*

Conradum Zelnerum Pruſſiæ Magiftrum abiit. Duriorem ſe primo congreſſu Zelnerus prætulit , cauſatus , non voluntate , ſed neceſſitate amicitiam Equitum Pruſſiæ , à Vitoldo quæri . Illud æquiūs tergiversationi ſuæ obtendiffet ; quòd priora ſibi cum Iagelone fædera contra Kieyſtutum ejusque familiam intercederent : verùm ho- mo Litvaniæ inhians , parum penſi habebat , cujus fædera ambiret , cujusve rejice- ret ; modò , nunc illum , deinde aliū auxiliis firmando , mutua Litvanorum odia , in ipſius Litvaniæ excidium aleret , armaret- que. Atque ea cauſa eſt cur non diu ſe- riorem illam personam tulerit : mox enim promiſſis auxiliis , Vitoldo Mariæburgi ſe- dem

dem designavit : præfertim cùm è Samogitia illaque Litvaniæ parte quæ Kieystiani juris erat, præcipui ad Vitoldum com-
mearent, qui oblatis suis opibus bellum in
Iagelonem accendebant. Iagelo defunctus,
ut rebatur, doméstico periculo, vires con-
vertit ad externum hostem submovendum
è Subsylvania : quam Ianuſſius Mazoviæ
Dux, inter civilia Principum Litvaniæ dif-
fidia, Litvanis nuper ademerat. Drohiczy-
no inprimis exercitus admotus, oppugna-
tionem virtute præfidiariorum valde diffi-
cilem habuit : præfertim cum Safzynus
Curiæ Ducis Magister, per media obsiden-
tium castra viam sibi fortiter aperuisset, &
centum equitibus quâ hastis quâ balistis
minoribus armatis comitatus, in arcem pe-
netrasset. Per proditionem deinde aliquo-
rum Russorum per loca aliquot simul ædi-
ficiis accensis, cùm inde conceptus ignis
grassaretur, inde Litvanus muris acriter in-
staret ; vir fortissimus, quòd simul utrique
malo non sufficeret, arcem semiustam Iage-
loni dedidit. Paucis post diebus Surazum
Iage'lo Sub-
sylvania
a Mazovi-
tis recupe-
rat.

ditione, Mielnicum inopinato insultu receptum. Kamienecia octo dierum obsidione hosti extorta. Vindicatâ prosperè Subsylvaniâ, domum major cura avoca-

*Vitoldus
cum Prussis
& Samogitiis
Litvaniam invadit, Trocos
occupat.*

bat. Vitoldus enim cum Samogitis constanter factionem suam secutis, & Magister Prussiae cum suis in viscera ipsa Litvaniae ferro grassabantur. Vaftatione agrorum Trocos usque pertigerant: cesseratque illis oppidum cum bina arce: sed ad famam redeuntis cum victore exercitu Jagelonis, citato agmine è Litvania excesserunt, arcibus duntaxat valido Germanorum præsidio, commeatuque abundè firmatis. Quia tamen, quâ nuper ruinis patefactæ fuerant munitiones, tam properè non potuerant refici: non diu suffecere præsidiarii loco retinendo, atque oppugnationi sustinendæ: præsertim cum non die aut nocte unquam insultus remitterent Litvani. Pacti itaque libertatem fortunarumque exportationem Germani oppidum Jageloni dediderunt. Interea Samogitæ communi gentis consilio, partes Vitoldi

*Jagelo Vi-
toldianos
Trocos ejus-
cit, cum Vi-
toldo pa-
tiscitur.*

toldi tuendas suscipiunt. Iusta hæc omnino metuendi causa erat , ne si plures provinciæ id exemplum sequerentur , civili concertatione omnia Crucigerorum armis per Litvaniam , nuda apertaque proderentur. Præcipuas itaque artes ad concilandum Vitoldum intendere visum est : missi occultè impigri viri , qui misericordia civium , ceterisque studiis solicitarent animum , necdum sui patriæque oblitum : promitterent ab Iagelone cuncta , quæ prætendere posset , atque adeo quæ infami apud hostes exilio & incertæ eorum fidei anteponere meritò deberet. Successit auspicatò negotium. Vitoldus clam è Prussia abiit ; acceptaque quam ex pacto cesserat Iagelo, possessione Grodnæ, Volkonisci, Brestiæ, priorem amicitiam constanter resumpfit : tan taque deinceps subsecuta est studiorum atque consiliorum conjunctio , ut ne nuncium quidem, extra patriæ fines, inscio Iagelone Vitoldus destinare fuerit solitus. Iagelo verò arcendi hujus belli necessitate liber , alterius inferendi curas suscepit. Contra Ianussium in primis Mazoviæ Du-

An. 1384.

Iagelonis in cem exercitum duxit: vastatis quæ injuriæ per Mazoviam patebant, populabundas legiones in Sedomiriam Polonorum provinciam transtulit. Belli quidem hujus Polonici Cromerus non meminit: ne tamen quispiam meritò desideraret, quod à pluribus Russis consignatum reperio; noluit noster Strycovius lectorem ea ignorare, quæ illi seu errore, seu rei gestæ notiâ in suos commentarios retulere. Quàm latè præterfluente Vistula vastatio arceri non potuit, ferro ac igni absunta cuncta: miles ab effusa populatione cum præda ad Zawichwoustum in castra convenire jussus. Arx è loci erat ab adversa Vistulæ ripa, in quam terrore vastitatis plerique nobiles è propioribus agris liberos fortunasque comportarunt: rati hostem fluvii transitum nequaquam attentaturum. Nam neque alveus, aquis per eos dies auctis, erat vadosus: neque ullæ in promptu aut naves, aut rates transportando militi, idoneæ. Omnis tamen difficultas Radivili Equestris turmæ Præfecti audaci consilio cessit: hærentibus enim

Radivilis
 in Zawich-
 wostu expe-
 gnatione so-
 lentia.

enim in expediendo consilio ceteris , ille circumductâ circa sinistram manum equi caudâ , equum in flumen præcipitem agit, suosque idem facere jubet. Horum exemplo totis castris , non expectato Ducum imperio , tumultuariè in flumen properatum : satisque feliciter in adversam ripam pars insidentes equis , pars de caudâ vel jubâ penduli, evaserunt. Defunctis eo periculo , majus oppugnandæ arcis ratio negotium objecit : cum nihil præter equos, & arma aperto tantùm campo idonea , haberent. Hic quoque ingenio, prompto ad subita , Radivilus usus , singulos milites è vicinis sepibus ac tectis , quantum ferre possent , ligna comportare jubet ; tum congestas ingentes strues sensim in fossam promovere : exæquatâ fossâ , tantâ deinde copiâ, fustes in adversa mænia contorsere; ut fama obtinuerit, arcem baculorum conjectu infsepultam fuisse : proprius tamen verò, quod pauci tradiderunt, observato vento subiectum esse ignem conjectis in fossam lignis ; tum serpente secundùm ven-

tum flammâ , mænia arcemque universam incendio periisse : paucis per flammas dilapsis , qui captivitatem morti prætulere. Inde latissimè per minorem Poloniam vastitas circumlata est : nonnisi ad Vislicam & Calvum montem populabundæ legiones prædationem stiterunt. Hæc clades eo major fuit, quò liberiùs Litvani arma circumferebant , domesticis Polonorum dissidiis , securitatem hosti facientibus. Mortuo enim Ludovico Rege , diversa pro novo Rege studia, præcipuos in Republica Principes , non contentionibus modò , sed & bellis exercebant. Inter opimam ex Polonia prædam, solis Russis (Polonarum enim rerum scriptores non memorant) auctoribus accepimus spoliato Calvimonis templo, Crucis, in qua humani generis pretium Christus olim pependerat , partem religiosè ac magnificè eò loci asservatam Dowynæ obtigisse. Vilnam deinde cum triumpho regressis , ingentem cladem inter confertam plebem (si quis temerè sarcinas , quibus sacra illa præda habebatur, attigisset)

*Dowynæ
Litvano
transfundi
in Polo-
niam occa-
sio.*

tigisset) graffari cæpisse. Denique cum nobilis puella, illustri in Polonia domo (de Habdank) orta, inter cæteros nuper captivos abducta, cælestis spiritus secundum quietem visi monitu, causam cladis edocuisset: & Crucem illam, & puellam muneribus honoratam Jagelone jubente, à Dowoyna in Poloniam reductam esse. Qui, quod nuper captivam fæminam honestissimè habuisset, à parentibus, ipsaque puellâ magnarum opum unica hærede, in matrimonium invitatus, suscepit Christianis sacris in Polonia mansit: auctus est ibi novo stemmate; quod Dubno, vulgari vocabulo dicimus, cruce ad memoriam rei actæ servandam, insigne. Per idem tempus Hungari, quod de possessionibus per Pockiam cæteramque Russiam sibi nuper attributis, à morte Ludovici Regis, non levem cum Polonis concertationem metuerent: acceptâ ingenti pecuniâ Oleskum, Kremencum, Horodlum, Lopatinum, Swiatinum, Lubarto Jagelonis patruo, (qui tunc pro Litvaniæ Principe, Luceo-

*Hungari
arcis alt-
quas in
Russia Lit-
vano ven-
dunt.*

riæ, Volodimiriæ, atque per universam Volyniam imperabat) vendiderunt. In Polonia interea civilium bellorum , mutuarumque vastationum tædio , factionibus de pertinacia remittentibus, animi in concordiam ab interregno coivere. Tandem Hedvigis Ludovici Regis natu minor filia , communī voluntate Regina renunciata est, atque excluso Sigismundo Brandenburgico, quem Elizabetha Regina mater administratorem Regni destinaverat , atque pars Regem Poloniæ nuper dixerat , Cracoviæ solenni ritu per Bodzentam Archiepiscopum Gnesnensem inaugurata ; Regni per se administrandi suscepit curam : donec de sponso Rege , è Reipublicæ bono , ordi-

An. 1385. num consiliis provideretur. Vulgata ejus rei apud finitimos Principes fama , Iagelo-
*Iagelo nu-
ptias Hed-
viges Polo-
norum Re-
gina ambit.* nem ad ambiendum eas nuptias permovit. Legatio honorificentissima in Poloniam decreta : capita legationis Skirgelo, & Vigungdus Basilius seu ut alii volunt, Borysus, fratres Principis, cum Haunulone Vilnensi Gubernatore : addita munera Reginæ ac Proce-

Proceribus, permunifica. Conditiones quibus matrimonium poscebatur, præcipuæ erant. *Jagelonem matre Christiana genitum, neque mediocriter in eam religionem semper propensum; cum universis sua gentis ordinibus, sacra Christiana Romano ritu suscepturum: quicquid in Russia, vel Podlachia, per Litvanos Polonis hactenue ereptum esset, Polona ditioni consignaturum: captivos, quicunque è Polonis vel Russis haberentur, absque pretio liberos dimissurum: Magnum Litvania Principatum, cum universis Litvani juris provinciis, Reipublicæ Polonæ aeterno fadere conjuncturum: quicquid in thesauris haberet, in Polonia Regni commoda cumulanda expensurum: atque in primis omne consilium ac opem collaturum ad Silesiam, Pomeraniam, Prussiamque recuperandam.* Ed gratiora hæc proceribus Polonis acciderunt, quia & minus expectata, & in rem Polonam non parum conferentia: quare legatio æquissimis auribus accepta est; visumque omnibus, studiosè allaborandum esse, ne qua firmandæ, per conjunctionem validæ gentis, Reipublicæ occasio impediatur. Reginæ tamen (ut ferè faminis privati amores

Legatio Ia-
geonis Po-
lonis grata,
non Regi-
nae.

amores ante publica commoda sunt) alienior erat ab his consiliis atque Iagelone (cujus formâ aliquantum offendebatur) animus; præfertim quod alteri à teneris obnoxius. Infantem enim illam, ac propè in cunis, parentis Ludovicus Guilhelmo Austriæ Duci desponderat, ducentorum millium vadimonio adjecto. Legatis Iagelonis, ejus quoque pecuniæ annumerandæ debitum, in Principem suum transribentibus, cum Reginæ nihilò propensiorem se ferret, Reginæ matris per legatos sententia quæsita est, quid super eâ re censeret: lubens illa permisit, uti Poloni, quod è Republica fore videretur, decernerent. Quare permoto priùs Reginæ in eandem sententiam animo, pietatis præcipue (*quod maximum in teneras mentes telum est*) prætextu; ne scilicet tantæ gentis ad Christum accessioni obfirmatis in Austriacum amoribus obstareret: frequenti Senatu, Reginæ matrimonium Iageloni promissum est; simulque Legati in Litvaniam missi, Volodko de Ogrodzieniec, Christinus de Ostrow, Petrus Szafraniec de

de Luczyce , Hincza de Rogowo. Cùm negotium Jagielonium hinc inde per legatos agitur ; Vilhelmus Austrius seu occulis nunciis evocatus , seu quòd aliàs propensiorem in se Reginæ animum cognitum haberet , Cracoviam splendido comitatu advenit. Exclusus quidem ille fuerat arcis ingressu, Dobieslai de Kurozwak Castellani Cracoviensis curâ : sed quòd è propinquo suis rebus intenderet , parvo negotio priora Procerum consilia pæne expugnabit. *Agendis enim rebus , vis quadam potior , ac Procerum momentum , ex praesentia accedit : at que per inter-*
nuncios quantumvis impigros geruntur , plerumque nequeunt , ita administrari ; ut non aliquantum
langueant. Itaque frequentiore colloquio , convivisque hilioribus , à Reginâ ad Cænobium D. Francisci adhibitus Austrius ; de ejus in se affectu jam certus , reliquæ Curiæ animos humanitate ac liberalitate solicitare ausus est : tantumque jam illis artibus profecerat , ut & ipse intra arcem versari , regiaque pro hospitio uti permetteretur ; & plerique mutatâ mente , standum esse
atque Regine animis , rur-
sus à Iage-
lone averti-
tus.

esse veteribus Ludovici Parentis pactis non obscurè sentirent. Certè nisi mature venientis magno apparatu ad nuptias Jagelonis rumor vulgatus, confiliorum seriem interturbasset, matrimonium inter Hedvigim & Guilhelnum haud invitis Proceribus constitisset. Verùm hi, ad eum rumorem, repente præsentium oblivisci, in consultæ mutationis pænitentiâ, etiam vehementius cum Guilhelmo agere. Nam & arce ejectus est: & clausis portis ab Reginæ conspectu arcebatur. Ægerrimè id ferebat Regina: & quòd magis mirere, propriis manibus vim claustris parabat: ausura certò supra sexum ac majestatem aliquid, nisi Demetrius Gorayski Regni ærario Præfectus impotentes fæminæ impetus prudentibus consiliis composuisset. Guilhelmus verò plura veritus, sponte Cracoviâ clam se proripuit, multa supellectile inter tumultuarium abitum relictâ. Paucis post diebus Jagelo, Litvaniæ Proceribus, ac præsertim suæ stirpis Principi-
An. 1386. bus comitatus, ad aliquot milliaria Craco- viensi

*Rumor de
adventu
Jagelonis
connubium
cum Au-
striaco di-
stribut.*

viensi Palatino Spitkone Melstinski , cum
 delectâ Equitum manu , obviam honoris
 causâ progresso, Cracoviam magnifico spe-
 ctaculo , pridie Id. Febr. invectus est. Eo-
 dem die Reginam ipse coràm salutavit:
 postero, per Skirgelonem & Vitoldum fra-
 tres , amplissima munera obtulit. xvij de-
 inde Kal. Mart. qui D. Valentino sacer est,
 à Bodzenta Archiep. Gnesnensi Christia-
 nis sacris initiatus , Vladislai nomen acce-
 pit. Alii quoque Duces (qui Christiana fa-
 cra nondum susceperant) cum religioni-
 bus, nomina mutarunt: Vigundus cum Vi-
 toldo Alexandri , Skirgailo & Korigailo
 Casimiri , Swidrigailo Boleslaus , Doug-
 thus Georgius, dicti. Successerunt connu-
 balia Regum fædera ; quibus ritè pera-
 ctis , cum pro Iagelone Alexander Vitol-
 dus , Michael Iawnutides , & Theodorus
 Lubartus Sanguszko , Reginæ ac Polonæ
 Reipublicæ spopondissent ; fore ut singu-
 la, quæ per Legatos nuper essent promissa,
 ex fide ac ordine præstarentur : solennibus
 cæremoniis , Iagelo Rex Poloniæ inaugu-
Iagelo Cra-
coviam ve-
nit , bapti-
zatur , core-
natur.

ratus est. Tum singuli Litvani Proceres, suo ac Provinciarum quibus præerant, nomine, Regi Reginæque fidem jurejurando obligarunt; atque ea conventa & pacta, ut æternum rata inconcussaque manerent, tabulis publicis, caverunt. Cùm ea maximè Cracoviæ omnes agunt, cladis insperatae nuncius publicæ hilaritatis fortunam evertit. Conradus Zelnerus, nuper amicè à Regibus ad Connubialia sacra invitatus, partitus bifariam exercitum in Litvaniam simul & Samogitiam irruptionem fecerat: neque levis erat aut trepidatio, aut vastitas; utroque malo crescente ex absentia Ducum. Ab alia parte Andreas Vigundus Trubecensium Dux, Iagelonis frater, Dunam transgressus ditiones Litvanas infesto milite populabatur. Puer ille admodùm ad Christiana Græci ritus sacra accesserat: hinc, aliisque dotibus, ante alios fratres Russis gratior, universam propè Russiam vehementer jam ante in se inclinaverat. Russicis itaque opibus fidens, cùm absentibus aliis occupandi Principatus spem, imma-

*Bellum in
Litvania
cum rebelli
Iagelonis
fratre An-
drea Vi-
gundo.*

immaturius in animum admisisset pertracto
 in Societatem belli Henrico Livoniæ Ma-
 gistro, factaque à Conrado Zelnero Prussi-
 corum auxiliorum spe , audacior, arma per
 proximam Dunæ oram circumferebat : Lu-
 komlâ, validâ satis arce, per cruentam op-
 pugnationem , potius ; propinquiora loca
 non magno negotio occuparat ; Druiâ,
 Drissâ , atque Polociâ prope sponte dedi-
 tionem facientibus. Sub idem tempus pla-
 nè (ut dubium omne absit, rem totam com-
 positis consiliis actam esse) Suentoflaus
 Smolenscenſium Dux Vitepsciam , indè
 Orszam aggressus , cùm civitates ipsas ex-
 pugnare non potuisset , Tyrannorum ma-
 gis instituto , quàm militari more , exquisi-
 tâ per agros crudelitate fæviit. Nam ca-
 ptos promiscuè aut in pagos compingi , &
 flammis subiectis exuri jubebat, aut levatis
 in altum ædificiis , ordine longo eos sub-
 sternere , atque in jacentium colla , levata
 onera dimittere. Celeribus ista nunciis
 Cracoviam allata , Litvanos quamprimum
 contra hostem ire compulerunt : dati à

Rege qui summæ rei præessent Casimirus
^{Skirgailo &} Skirgailo , & Alexander Vitoldus ; Duces
^{Vitoldus}
^{bello in Lit-}
^{vania pre-}
^{ficiuntur.} in rebus subitis experti : raptis, quæ eo tu-
 multu poterant, copiis (quibus non exigua
 Polonorum Volonum manus sponte ac-
 cesserat) acceleratum agmen in extremam
 Litvaniæ oram , ut abeundi cum præda
 Conrado , via interciperetur : sed jam is
 non satis aperto fidens , in tutiora maturè,
 cum prædâ , abierat. Quare toto robore
 contra Vigundum itum est. Lukomla in-
 primis arx pertinaci oppugnatione recepta
 est : excisisque, quæ ibi Russorum ac Livo-
 num manserant , præfidiis ; quo deinde
 exercitus ducendus foret, nonnihil senten-
 tiis variabatur. Ad Polociam propior ho-
 stis erat : sed ad Mscislaviam gravior , &
 crudelitate & viribus. Iam enim Suento-
 flaus ab Orszana agrorum vastatione Mscislaviam
 ingressus , caput Provinciæ civita-
 tem , magnâ suorum , sed nec minore mæ-
 nium strage pænè ad extrema compulerat:
 vix aliquam moram res pati poterat; cessu-
 ram hosti urbem certò ferebant explora-
 tores,

tores, nisi subsidia in tempore adessent. Lu-
komlæ ergo valido præsidio relicto, sepo-
sitâ tantisper Polociæ curâ , rectâ miles ^{Suentos-}
contra Suentoslaum ^{flaum Smo-}
ductus : ita patentibus ^{lençorium}
inter ruinas mænibus , apertaque per
cuniculos civitate , jam pænè absoluta ex-
pugnatio omitti debuit, & universa moles
belli in venientem exercitum verti. Quà
latius excurrebant planiores campi instru-
ctâ acie , magno impetu in venientes Lit-
vanos Suentoslaus incurrit: primi congres-
sus ferociam , nihilo remissior , cùm totæ
acies coivere, pugna excepit. Dispar nihil-
ominus pugnandi causa , ut dispare animos
faciebat , ita disparem pro æquitate
eventum attulit. Turbari primùm apud
Russos mediæ, aciei ordines : quos , refice-
re Suentoslaus conatus , cùm audaciùs ho-
stibus adequitat , à Litvano equite lanceâ
medio pectore confossus, interiit. A cæde
Ducis, tota acies in fugam , quà propiores
sylvæ erant, effusa est. Castra , ab hostibus
deserta, victoribus cessere : Georgius quo-
que filius Suentoslai , post acerrimam circa
^{Ducem pro-}
^{fugant.}

se editam pugnam , sauciis in potestatem
 venit : restitutus deinde paterno Principa-
 tui , cùm priùs in fide ac obedientia Iage-
 lonis , Magnorumque Litvaniæ Ducum
 semper futurum jurejurando se obstrinxif-
 set. Victoriâ eâ potitis , vix aliquid negotii
Polociam
recipiunt ,
Vigundum
capiunt.
 in recipienda Polocia repertum : expugna-
 ta urbs : de rebellibus , qui autores facino-
 ris aliis fuerant , pænæ sumptæ : Andreas
 Vigundus Dux & fax ejus belli , captivus
 ad Iagelonem missus ; universa Russia pa-
 cata. Ne tamen quid rursus ab ea parte
 turbarum cieretur ; Boleslaus Swidrigai-
 lo , cum mediocri præsidio Polociæ mansit:
 reliquo exercitu dimisso , Vitoldus Grod-
 nam , Skirgelo Trocos , Mscislaviam Simon
 Linguien , in Severiam Démetrius Kory-
 butus rediere. Ejus belli curâ liber Iagelo ,
 Vigundo fratre captivo ad Checinensis ar-
 cis carcerem relegato , firmandis Polonicis
 rebus , per varias interregni vices non pa-
 rum concussis ; neque adhuc quietis , im-
 pensius se commodavit : tûm ut initio Re-
 gni , incolis se quàm maximè probaret , tum
 ut se-

ut sequens annus expeditior sibi relinqueretur, ad Christianam religionem studiosius totâ Litvaniâ propagandam. Itaque composita ad leges per Poloniam tranquillitate, primis mensibus hybernis Vilnam cum Regina venit. Aderant comites Regi è Polono Senatu, Archiepiscopus Gnesnensis Bodzenta, Ioannes Episcopus Cracoviensis, Januissius & Semovitus Mazoviæ, Conradus Oleśnicensis Duces, Palatinus Posnaniensis, Bartholomæus de Wiszemborg, Christinus de Koziegłowy Sadecensis, Nicolaus Ossolinski Viflicensis Castellani. Cancellarius Regni Zaklikus de Miedzygorze, Procancellarius Nicolaus Moskorowski, & Supremus Cameræ præfectus Spitko de Tarnow. Post peracta hospitalia festa, genti universæ ad initium verni per quadraginta dies jejunii comitia indicta. Frequentes ordines convenere atque in primis Principes Regii sanguinis. Statutum ibi est uti supersticiosus plurium Deorum cultus totâ Litvaniâ, cæterisque Litvani juris provinciis, penitus eliminaretur: & Christiano ritu unum Supremum Numen ab

*Iagello e Po-
lonia in
Lituaniam
venit.*

*Comitis
indictis, au-
fere super-
sticiosum
placrum
Deorum
cultum.*

omnibus deinceps adoraretur. Legem eam primi sunt executi , qui ex Equestri Ordine Comitiis interfuerent. Christiano instituto sacris aquis abluti : tum in area arcis infimæ, quo loco, Perkunas vulgò , Fulminum præses perpetuo igne curabatur, templum D. Stanislai titulo per Archiepiscopum Bodzentam dicatum est : à Iagelone amplissimi census Episcopo Vilnenſi , cæterisque Sacerdotibus ejus Collegii, vulgò Canonicis attributi. Episcopus renunciatus est Andreas Vasillo nuper reginæ à sacris confessionibus , vir nobili in Polonia Iastrzebeciorum genere ortus , religiosam inter Franciscanos vitam professus. Minora deinde sacerdotia per proxima loca Vilkomericæ , Niemenczynæ , Missogolæ, Miednicis , Krevi , Obolciis , & Hayni erecta : templa hæc , Regina quoque magnificis donariis & pretiosa supellectile cumulavit. Iisdem comitiis lege cautum est ne Russi, matrimonio Catholicis priùs jungenrentur , quam ritus Græcos deseruissent: fortassis quod eo tempore Russi à Romano

Ponti-

Episcopationem Vilnensem cum aliis Ecclesiis erigit.

Pontifice, Græcorum defectionem secuti, abhorrent. Additum magnâ piæ in Christianam religionem propensionis significazione, uti possessiones Ecclesiarum ab omni pensione, oneribusque fiscalibus aut miliaribus immunes perpetuò essent: nullumque jus ipse Princeps, nedum cæteri profani magistratus in capita, aut bona Ecclesiæ, haberet. In singula hæc, ordinibus consentientibus, Skirgelo Trocensis, Volodimirus Kijoviensis, Korybutus Novogrodenensis, Vitoldus Grodnensis Duces vice omnium subscripti sere. His ex ordine constitutis Dobrogostus Posnaniensis Episcopus Romam ad Vrbanum IV profectus est, qui pro Rege, (ex vetere Christianorum Regum instituto) supremam in Christi Vicario potestatem recognosceret, atque ea quæ in Lithuania in rem Christianam acta essent, partim nunciaret, partim rata pro summa authoritate haberi, impetraret. Dimissâ deinde in Poloniam cum Polonis Proceribus Reginâ; ipse rudibus ad Christiana sacra adducendis omni stu-

Posnaniensem Episcopum Romanum missat.

*Agrestes ad
sacra Christiana in-
ducunt.* dio incubuit. Difficilem admodum hunc laborem in primis expertus est: *nihil quippe durius in humanis, quam avitas religiones, qui-
bus quisque innutritus sit, alieno iussu ejurare.*

*Neque enim reverentia metusque Deorum ille, qui à tenero mentibus injectus, cum annis crescit, rudi-
bus animis vi sola evelli potest. Cùm tamen ad-
verterent jubente Rege sacros ignes extin-
gui, aras atque adyta profanari, lucos suc-
cidi, serpentes necari, atque omnia securè
ac impunè perpetrari: tum vana esse, quæ
haec tenus timuissent, suspicari; ac metu
sensim imminuto, in Principum religiones
spontè transire. Fortè cùm Sacerdos gente
Bohemus, de nomine Hieronymus, simu-
lacrum Dei Perkuni, securi demoliretur,
incauto iectu pedem sibi graviter sauciave-
rat: itaque populus Numinis violati irâ
hæc accidisse vociferari, religiones suas
profanatas plorare: at cùm idem Hiero-
nymus, ductâ super vulnus manu, Crucis
sacræ effigiem designasset; verique Dei no-
mine invocato, sanum repente pedem cir-
cumstantibus ostendisset: tum verò info-
lentis*

lentis prodigii spectaculo attoniti , novæ religionis dignitatem suspicere , antiquæ vanitatem deridere. Accedebat quòd Princeps ipse universam Litvaniā lustrans , non verecundaretur Christianam doctrinam ad frequentem plebem Litvano idiomate interpretari. Sacerdotes enim ejus linguæ satis periti ad manum haberi non poterant. Confluebat in dies populus; non humanitate solùm, sed & munificentia Principis excitatus: nam quòd rusticæ plebi , solius lineæ ac pelliceæ vestis hactenus usus fuisset , singulis verò qui sacro fonte abluerentur , lanea albi coloris attribuētur ; magni concursus fiebant. Oportebat ad fluvii ripam constitutos , per cohortes recenseri, atque singulis cohortibus sua designando nomina , aquis aspergendo tingere. Triginta millia rusticæ ac oppidanæ plebis eâ expeditione , sacro fonte abluta esse memorantur: atque adeo in hanc diem fluvii , ad quorum ripas Christiana hæc expiatio peracta est , populari vocabulo vocantur Swienta : cui respondet latina vox

*Casimirus
Skirgelo
Magnus
Litvanie
Dux re-
nunciatur.*

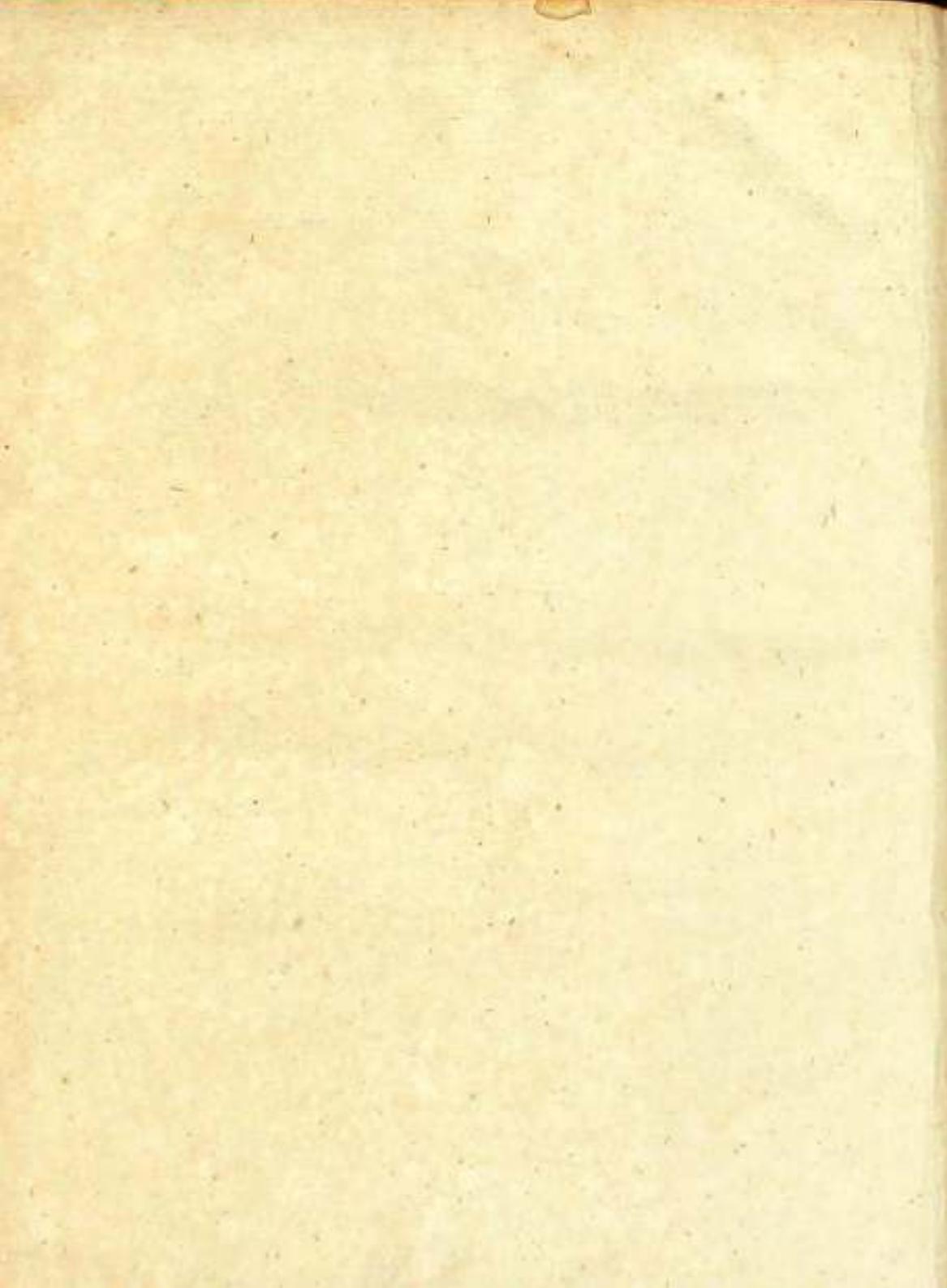
Sancta. Interea Vitepscii ac Polociæ aliquantum tumultuatum est : quod excurrere Rex coactus , auctoribus capite multatis , motus eos brevi compescuit. Inde rursus Vilnam regressus , fororem suam Alexandram , Semovito Mazoviæ Duci in matrimonio collocavit : è quâ ille suscepit Cymbaram , Ernesti deinde Archiducis Austriæ conjugem , Friderici tertii Romani Imperatoris matrem. Post nuptiarum solennia regio apparatu ibidem celebrata ; quod abitus in Poloniā maturandus sibi esset , præcipuis primorum consentientibus Casimiro Skirgelonem , sui loco Magnum Litvanie Ducem renunciavit , atque solitis ceremoniis inaugurari jussit : eâ nihilominus obstrictum conditione , ut Jageloni Regi supremum jus in Litvaniam remaneret. Rebus per Litvaniam in eum modum compositis , in Poloniā rediens , Volyniam ex itinere obiter lustravit : ubi quod Creflao Curasvanscio Polono Præfecturam Luceoriæ contra Litvanorum sententiam consignasset ; in odia suspicioneisque Principum

pum Litvanorum incurrit ; quæ cùm in aperta deinceps bella emersissent, depositis tandem armis, frequentibus concertationibus diu jactata , nonnisi sub Sigismundo Augusto ex integro conquieverunt. Ius enim in aliquas Russiæ Provincias à Poloniis Litvanisque prætensum , utrosque diuturnâ lite exercuit. Quæ verò in eo negotio, aut adversis partium studiis agitata sunt, aut mutuo consensu fancita ; in alterâ historiæ hujus parte, temporum rationem sequetus indicabo : ita tamen, ut neque disceptationem , neque sententiam super eâ re meam , ipse promam , qui historicum, non arbitrum, tantorum negociorum ago. Illud inter comperta habendum. **Quo tempore** Jagelo ad Poloniæ regnum evectus est : præter Litvaniam, Samogitiam, Polefiam, Podlachiam, Vitepsciam, Polociam, Smolensciam, Mscislaviam, Magni Litvaniæ Ducis imperio subiectam : Severiam quoque universam, Kijoviam, Volyniam, partemque Podoliæ, Litvano paruisse.

*D e o regnum omnium primo supremoque
Gubernatori ac Domino, Honor & Gloriæ.*

F. ALB. VIII
KOIALOVIC
HISTORIAE
LITVANIAE

76.46

HUK
VIC
AE
IAE